STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10205

GEZAMLTE SHRIFTN

Abraham Reisen

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַברהם רייזען

געזאמלטע שריפטן

פארלאג „פרייהייט“

ניו יאָרק, 1928

Copyright, 1928
by the
FREIHEIT PUBLISHING ASS'N, Inc.
270

נייַטער באַנד:

אין אמעריקא.

אין אמעריקע.

ליעבע אהן א היים.

עס איז ווירקליך געווען א גאט־געבענשט פארל. ער, היימאן, א יונג פון א יאהר פינף און צוואנציג, א הויכער, א שלאנקער, מיט שווארצע גוטסקייט־אויסדריקענדע אויגען, און זי, בעסי, א מיידעל פון א יאהר אכצעהן פון מיטעלער וואוקס, אבער שלאנק און בויגיג, ווי א יונג ביימעל. א זיסער גוטער שמייכעל האט גערוהט אויף איהרע ליפעלעך און א ברכה צו דער גאנצער וועלט — אין איהרע גרויסע שווארצע אויגען.

וואו און ווי אזוי האבען זיי זיך בעגעגענט? עס איז נישט וויכטיג. אין טעאטער, אויף א קאנצערט, אדער גאר אין א פארק? אדער אפשר אין קוני־איילענד אמאל, רייטענדיג ביידע אויף הילצערנע פערדלעך? וויכטיג איז אבער זייער אמת'ע ריינע יונגע ליעבע, וואס האט אנגעפילט זייערע הערצער און האט מיט חן און פרייד ארויסגעקוקט פון זייערע יונגע וועזענס.

אנפאנגס האט ער געהייסען, אז זיי „געהען ביידע אויס“. אזוינס האט קיינעם נישט געארט. וואס פאר א ביין, אז מען געהט שפאצירען? דאס איז ערלויבט. ערלויבט איז שוין נישט געווען אין א פינסטערער אלעע שפעט ביינאכט זיך קושען. דאס האט דאס פארל געדארפט טהאן מיט גרויס פארזיכטיגקייט. עפעס האבען זיי ביידע דונקעל געוואוסט, אז קושען זענען דא אין לאנד שטרענג פערבאטען.

און אבוואהל די פארזיכטיגקייט האט פון איין זייט זיסער געמאכט די איינצעלנע אבגעהאקטע קושען, האט דאך פון דער צווייטער זייט דער שרעק געשטערט, און זייער ליעבע האט געזוכט א מעהר רוהיגען און זיכערען ארט.

איינמאָל, אין אַ שענער פריהלינגסנאַכט, ווען דער קוואַל פון ליעבע האָט אין זייערע הערצער זיך געעפענט און שטארק געשלאָגען, און עטוואס מעהרער ווי קושען געפאָדערט, האָט היי־מאן, שטארק דריקענדיג זיין בעסי'ן אין זיין אָרים, זיך אבגע־רופען:

— בעסילע... וואָלסט אפשר אריינגעגאנגען איצט צו מיר אַ ווײַלע...

בעסי, וואָס האָט אין דער נאָכט היימאנען ליעבער געהאט ווי אלע מאָל, און וואָס האָט געהאט נאָר איין פערלאנג — זיין מיט איהם איצט נאָר אליין, אליין, — האָט זיך דאָך, אביסעל געקווײנקעלט און חנ'עוודיג געשאָקעלט מיט'ן קעפעל...

— ווילסט ניט, נארעלע... — האָט היימאן זי געפאָרשט— ווילסט ניט געהן צו מיר ?...

— יאָ, ווילען וויל איך געהן צו דיר... — האָט זי קינ־דיש־קאָקעטיש געענטפערט און זיך געדריקט שטארקער צו איהם — איך וויל זעהר געהן צו דיר, איך האָב אָבער מורא פאר דיין מיסעס...

— עט, נארעלע... וואָס האָסטו מורא ? די מיסעס שלאָפט שוין... מיר וועלען אריינגעהן שטיל, פאמעליך... הערסט, בע־סילע, אבער טאַקע פאמעליך, זי זאָל זיך ניט אויפכאפּען.

— קום ! — האָט בעסי דאָך איינגעוויליגט...

— אַ מיין טייער קלוג, מיידעלע ! — האָט היימאן, ענט־ציקט פאר גליק, איהר אריינגעפליסטערט אין אויער און בגנבה פון דער גאס און נאַכט זי אַ קוש געטהאָן...

— דו ביזט גאָר ניט פאָרזיכטיג, היימאן, — האָט זי איהם חנ'עוודיג גע'מוסרט — זעהסט ניט דארטען אויפ'ן קארנער דעם פאָליסמאן !...

— אוי, דו ביזט טאַקע גערעכט, מיין מיידעלע ! — האָט איהר היימען נאָכגעגעבען — מען קען טאַקע חאפּען אַ פּסק... שוין מעהר ניט... קום, בעסי, קום צו מיר...

און מיט קלאַפּנדע הערצער, פול מיט זיסער אויפרעגונג האָבן זיי זיך געלאָזט געהן צום הויז, וואו זיין וואוינונג האָט זיך געפונען.

צוקומענדיג צום הויז, האָט היימאַן ווידער איהר גענומען פליסטערן אין אויער אריין:

— געדענק, בעסי, דו זאָלסט קיין וואָרט ניט אויסריידען... שטיל אריין... גאָר שטיל...

— יאָ, יאָ! — האָט בעסי פערזיכערט, און איהר הארץ איז שיער ניט צוצואַנגען פאַר זיסקייט, און זי האָט קוים זיך איינגעהאַלטען ניט צו אָטהעמען.

היימאַן האָט אָנגעהויבען שליסען די טיר. בעסי האָט איינ־געהאַלטען דעם אָטעם.

ענדליך האָט זיך די טיר שטיל געעפענט. דאָס פּאָרל איז שוין געווען אינוויינינג.

— ששששש... — האָט היימאַן געוואָרענט מיט'ן וואונק און זיי האָבן ביידע קוים־קוים אָנגעריהרט דעם פלאָר...

פּלוצים האָט זיך דערהערט א הוסטען פון א שלאָפענדיגען ווען, עס האָט באַלד א קנאַק געטהאָן א שוועבעלע, און ... פרוי אין א לאַנגען נאַכט־העמד, דיק און גרויס, איז אויסגע־וואַקסען פאַר זייערע אויגען.

— וואָס איז דאָס, הא? — האָט זי זיך צושריען — ווע־מען שלעפּט איהר מיר אהער... העןן? איך ליעג אזוי מיט מיין דזשייקען און פיהל, אז מענשען קומען... דזשייק! — האָט זי זיך געווענדט צום מאַן, וואָס איז געשלאָפען מיט איהר אין איין בעט... — וואָס זאָגסטו צו אונזער באָרדער? ניין! אזעלכע זאַכען ווילען מיר ניט ביי אונז אין הויז... איהר קענט אייך מאַרגען מופען...

און האָט זיך צוריק געלאָזט אין בעט אריין צו איהר דזשיי־קען...

ארויסגעהענדיג צוריק אויפ'ן סטריט, האט בעסי געציטערט ווי אין א פיבער.

— בעסילע, ביזט בייז... — האט היימאן זי צערטליך געפרעגט.

— אבער ניט אויף דיר, היימאן, — אויף איהר... אזא שוויין... אין איין העמד איז זי געשטאנען, עס האט מיך געעקעלט...

— זי האט זיך היינט מיט איהר מאן געשלאגען און דאך שלאפט זי מיט איהם איצט... זיי מענען... פוי...

— אודאי איז דאס מאוס... — האט בעסי נאכגעגעבען היימאנען און האט איהם מיט ליעבשאפט געצויגען צו זיך.

— קום, בעסילע... איך וועל דיך בעגלייטען אהיים...

— ניין, ניין! היימאן! — האט זיך בעסי שיער ניט צוּוויינט, איך וועל דיך נישט אבלאזען... איך האב דיך עפעס די נאכט ליעבער ווי אלעמאל... איך וויל זיך מיט דיר ניט שיידען... ווייסט וואס... מיר דאכט, אז צו מיר קענסטו יא ארײן... מיין מיסעס שלאפט אימער ווי א גע'הרג'עטע...

— און ער?... — האט היימאן געפרעגט.

— ער אויך... זיי שלאפען אלע מאל ווי גע'הרג'עטע. אז איך קום צו געהן, הערען זיי קיינמאל ניט... קום צו מיר, היימאן, קום!

— א, מיין גאלדענע בעסי! — האט איהר היימאן געדריקט צו זיך און מיט שרעק און פרייד זיך געלאזט געהן צו איהר...

שטילער און פארזיכטיגער ווי אימער האט בעסי געשלאסען די טיר. מיט פערשטיקטע אטעמס זענען די צוויי פערליעבטע ארײן.

— ציכר אן א שוועבעלע! — האט זי איהם אריינגעסוד'עט אויפ'ן אויער.

דאָס שוועבעלע האָט אונערוואַרטעט ווי א רעוואָלווער אויסגעשאָסען, און עס האָט דאָס פּאַרפּאַלק, וואָס שלאָפען אי־מער ווי גע'הרג'עטע, אויפגעוועקט.

— צוריק! — האָט בעסי מיט שרעק אַנגעכאַפּט הויי־מאַנען.

— פּערפּאַלען שוין? — האָט היימאַן אין שרעק געשטאַ־מעלט.

און גלייך אויף זייערע רייד איז ארויסגעשפּרונגען פון אַ ברייט בעט א פּאַרפּאַלק אין נאַכט־קליידער און האָבען זיך צו־שריען:

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ?

דער גאַז איז גלייך אָנגעצונדען געוואָרען.

— וואָס איז דאָס? בעסי! איהר! — האָט די מיסיס געמוסרט... — אזוי שפּעט מיט א יונגערמאַן... פע! שעמט זיך...

— טאַקע שעמט זיך! — האָט אויך דער מאַן מיט שטאַרק פערשלאָפענע אויגען און א הייזעריגליכער שטים געבייזערט זיך...

— סטייטש, סטייטש! — האָט די מיסעס זיך נישט בערוהיגט — איינס א זייגער ביינאַכט מיט א באָי... אַט אַזוי ווערט מען דאָס דאָ צולאָזען.

— איך האָב איהם ליעב... ס'איז מיין חתן... — האָט זיך בעסי קוים געפונען...

— און אז ליעב, איז וואָס? — האָט די מיסעס גע־טענה'ט... ביז וואַנען איהר האָט נישט קיין ליסענס...

— נעהמט ליסענס... — האָט אויך דער מאַן, וואָס האָט זיך שוין אויסגעטשוכעט, פעסטער גערעדט... ליסענס, און דע־מאָלט געזונטערהייד... אָבער איצט... איצט נעהט אייך ערגעץ אנדערש־וואו... מיר קענען נישט ערלויבען איינס א זייגער ביינאַכט קומען אהער... ניין... נעהט אייך...

דאָס פּאַרפּאַלק איז אריין צוריק אין בעט און בעסי מיט היימאַנען זענען ארוים צוריק אויפ׳ן גאַס.

— בעסילע, דו ווײנסט? — האָט איהר היימאַן געפרעגט, בעמערקענדיג טרעהרען אין איהרע אויגען.

— ניין, היימאַן, ניין! עס איז גלאַט א פערדרוס... אזוינע מיאוסע מענשען... איצט ערשט האָב איך דיך ליעב...

— ערשט איצט האָב איך דיך ליעבער ווי אַלעמאָל...— האָט היימאַן פון זיין זייט געזאָגט. — אָ, מיין בעסילע, אונזער ליעבע איז די שעהנסטע און ריינסטע און דאָך... זעה — זי האָט נישט קיין היים...

און דאָס פערליעבטע פּאָרל איז געבליבען שטעהן אין מי־טען סטריט, נישט וויסענדיג וואוהין צו געהן מיט זייער ליע־בע.

די גאַס איז געװען שטיל און לעער. אויבען איז געשוואו־מען רוהיג און געלאַסען די אוראַלטע לבנה און האָט ווי מיט פאַרוואורף אראָבגעקוקט אויפ׳ן פּאָרל.

אויף דעם צווייטען קאָרנער איז געשטאַנען דער פּאָליס־מאַן און האָט זיי שטרענג נאָכגעקוקט...

די אַמעריקאַנער אײראָפּעאישע.

ווען אמאליע איז נאָך געגאַנגען אין פּאבליק סקוהל פלעגט זי אין געוויסע אבענדען בעמערקען ווי צו איהר פּאַטער, דעם דאָקטאָר וואָלפזאָהן אין הויז קומען זיך צונויף אזוינע מענשען, וואָס זיינען אין געוויסע הינזיכטען זעהר „פּאַני". דער טאַטע אָבער, פלעגט מיט זיי פערברענגען זעהר גערן, פלעגט זיך היצען, מאכען מיט די הענט און פלעגט אָט די אלע געסט פון פערשיעדענעם עלטער און געשלעכט נעהמען זעהר ערנסט. און ווי באלד, אז דער פּאַטער לאכט ניט פון זיי, פלעגט אמאליע אליין אויך קוקען אויף זיי מיט מעהר אָדער ווייניגער אכטונג, כאָטש בעפרייען זיך אינגאנצען פון דעם קאָמישען געפיהל, וואָס מאנכע פון די בעזוכער האָבען ביי איהר ארויסגערופען, האָט זי ניט געקענט. אז די געסט פלעגען איינער נאָכ'ן אנדערען ענדליך אָנהויבען צו פערלאָזען דאָס הויז, און זי איז נאָך שלאָפען ניט געגאנגען, פלעגט זי זיך ארויפכאפּען צום טאַטען אויף די קניה און האלב־לאכענדיג, האלב ערנסט, פלעגט זי איהם פּאַרשענדיג, אין די אויגען ארייננקוקען, און פרעגען, אין ענגליש, נאַטירליך:

— פּאַ, ווער זיינען זיי דאָס?...

— וואָס הייסט ווער? פלעגט דר. וואָלפזאָהן איהר אָננעהמען פאר איהר לאנגער, חנ'עוודיגער גאמבעלע — האָסט אליין ניט געזעהן? — מענשען, געבילדעטע מענשען...

— סאָשעליסטען? פלעגט זי ווידער ווי ניט אָהן מורא פרעגען.

דאָקטאָר וואָלפזאָהן פלעגט א שמייכעל טהאָן און ענטפער־רען:

— עס זיינען צווישען זיי אַלערליי, „סאָשעליסטען“, אַנאַרכיסטען, זייאָניסטען, פועלי זיאָנים...

— אין בייזבאָל שפּיעלען זיי אויך?... האָט אמאַליע איבער דאָס צעטעל פון די איסטען.

דער טאַטע פלעגט זיך צולאַכען און ענטפערען:

— ניין, מיין בייבי, זיי זיינען ניט קיין אמת'ע אמעריקאַנער... צו בייז־באָל זיינען זיי נאָך ניט דערגאַנגען — זיי האַלטען דערפון ניט...

— זיי זיינען פון אייראָפּא?...

— יא, מיין בייבי...

— דו, פּאַ, ביזט אויך פון אייראָפּא? — פרעגט אמאַליע איבער נאָך אמאָל, כאָטש זי ווייסט עס שוין לאַנג, איהר ווילט זיך אָבער, אז דער פּאַ זאָל עס איהר אמאָל אָבלייקענען.

דר. וואָלפזאָהן שטאָלצירט אָבער מיט אייראָפּא און ער שמייכעלט:

— שור, בייבי, איך בין פון אייראָפּא...

און אַזוי ווי אמאַליע פלעגט נאָך דעם דאָזיגען ודוי פון טאַטען ווערען אביסעל אומעטיג, פלעגט ער זיין געצוואונגען איהר צו טרייסטען:

— איך בין שוין לאַנג, לאַנג פון אייראָפּא...

די דאָזיגע ערקלערונג האָט דעמאָלט אמאַליע'ן גרינגער געמאַכט. און א צופריעדענגעשטעלטע פלעגט זי זיך פרעגען וועגען די געסט:

— זיי זיינען שוין אויך לאַנג פון אייראָפּא?...

— נאָ, מיין בייבי... פאַראַנען צווישען זיי אזוינע, וואָס זיינען ערשט א האַלב יאָהר פון לאַנד... פּיינע מענשען!

— זיי זיינען אָבער „פּאָני“... אמת, פּאַ?...

— „פאַני“! פאר וואס? דו ביזט א נאר! זיי זיינען גע־לערנטע. אלע געלערנטע און האבען אידעאלען.

— פא, וואס איז דאס אידעאלען? — פלעגט אמאליע פרעגען ניט גאר אהן שרעק.

— אידעאלען... אידעאלען... — פלעגט דר. וואלפזאהן אנהויבען שטאמלען און ניט וויסען ווי אזוי דאס צוועלף־יעה־ריגע טעכטעריל זיינער צו ערקלערען אזא איינפאך ווארט און ער האט עס געמוזט אבלעגען אויף א צווייטען מאל, אז זי וועט ענדיגען פאבליק סקוהל..

אבער, אז זי האט געענדיגט פאבליק סקוהל האט זי שוין ניט געפרעגט „וואס איז דאס אידעאלען“? ערשטענס האט זי זיך געלערענט דאן „דענסינג“, צווייטענס האט זי זיך פארבע־רייט צו האי סקוהל און האט שוין געטרוימט וועגען א לענגע־רער דרעסקע און צו איבערבייטען דעם באימשיקעל פון פאב־ליק סקוהל אויף א באי פון האי סקוהל... אין דערזועלבער צייט האט זי אנגעהויבען צו בעמערקען, אז צווישען די געסט וואס קומען אריין צום טאטען זיינען דא א פאר באים אויך. מיט איינעם פון זיי האט זי זיך פעראינטערעסירט, כאטש ער איז געווען „פאני“ ווי די איבעריגע, האט זי דאך צווישען די פיעל הויכע פראזען, וואס ער פלעגט שיטען מיט פייער און עקסטאז, איינינגע פערשטאנען און זי פלעגט זיך אמאל צוזעצען נאר נא־הענט און איינהערען זיך וועגען וואס די דאזיגע מענשען רע־דען און פלעגט זיך וואונדערן, פאר וואס זיי היצען זיך אזוי...

האט זי איינמאל געפרעגט דעם פא, וועגען דעם דאזיגען יונגען מאן, וועלכער היצט זיך מעהר ווי אלע. דער פא האט איהם פארגעשטעלט האלב אין ערנסט, האלב אין שפאס. זיין נאמען האט זי דייטליך ניט געקענט בענעהמען. עס האט זיך גע־ענדיגט אויף „סקי“ און אז זי האט איהם געוואלט איבערפרעגען, האט זי זיך געשעמט צו איהם זיך צו ווענדען אהן א נאמען.

אזוי זיינען פערגאַנגען נאָך עטליכע יאָהר. אמאַליע האָט געענדיגט האי־סקוהל, און האָט שוין געטראָגען קליידער ווי אַ דערוואַקסענע מיידעל. וואָס איז אזוינס אידעאַלען האָט זי שוין געוואוסט אַליין, אבער זי האָט נאָך קיין אידעאַל ניט געהאַט. געצויגען אבער האָט איהר שוין יאָ צו אַ וועלכען עס איז אי־דעאַל!

— פאַ, דו האָסט דאָך אזוי פיעל אידעאַלען? האָט זי זיך פּיעסטשענדיג איין מאָל געווענדט צו דר. וואָלפזאָהן — גיעב מיר עפּעס אַ שטיקעל אידעאַל. ס׳איז מיר אומעטיג...

דר. וואָלפזאָהן, וואָס האָט שוין בעקומען פיעל גרויע האָר אין קאָפּ, און די שלייפען זיינען שוין אינגאַנצען זילבערנע געוועזן — האָט אַ ביטערען שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:

— איך האָב שוין אויך באַלד קיין אידעאַלען ניט... איך בין שוין דאָ דרייסיג יאָהר אין לאַנד, שוין צייט צו פערליערען זיי.

האָט זיך אמאַליע אָנגעהויבען אויפמערקזאַמער צוצוהערען צו די שמועסען, וואָס קומען פאָר אין איהר פאָטערס הויז. אמאָל האָט זיך איהר געוואָלט אריינוואַרפען אַ וואָרט, אבער אזוי ווי די שמועסען זיינען געפיהרט געוואָרען אין אידיש, האָט זי ניט געוואָלט מיט איהר ענגליש אריינטראָגען אַ דיסאַנאַנס. זאָגען איהר מיינונג אויך אין אידיש, האָט זי מורא געהאַט מען זאָל ניט לאַכען פון איהר „אויסשפּראַכע“ און זי האָט געשוויגען, מאַכענדיג דעם איינדרוק אויף די געסט פון אַן אונענטוויקעל־טער אמעריקאַנער מיידעל.

איין מאָל האָט דר. וואָלפזאָהן בעמערקט, ווי אמאַליע איז שוין אַ לאַנגע צייט אין ערגעץ ניט געוועזן. זי האָט זיך געלאַנג־ווייליגט און זיך געקלאָגט אויף קאָפּ־שמערצען.

— פאַר וואָס געהסטו ערגעץ ניט, מיין טאָכטער? — האָט ער איהר געפרעגט מיט אנטייל.

— איך האָב ניט װאוהין — האָט זי געשמייכעלט.

— װאָס הייסט, װאו זיינען דיינע אַלע „אמעריקאנער“ בעקאנטע? — האָט זיך דער דאָקטאָר געװאונדערט.

— עס איז מיר מיט זיי ניט אינטערעסאנט, פּאַ. — האָט זי װי פערשעמט זיך ענדליך מודה געװען — נאָך די אַלע גע־שפּרעכען, װאָס איך האָב זיך אָנגעהערט פון דיינע געסט, קען איך מיט „מיינע“ גאָר ניט רעדען און דאָס װאָס זיי רעדען איז אזוי װייט פון מיר... פּאַ — האָט זי נאָך א קורצער פּאוזע זיך געװענדט צו איהם מיט א שמייכעל — האָסט מיך שלעכט ער־צױגען — דיינע בעקאנטע — װי פרעמד זיי זיינען מיר — האָב איך דאָך עפּעס פון זיי גענאַשט. אינגאנצען אָבער זיינען זיי ניט לויט מיין געשמאַק. יענע װידער זיינען פאר מיר צו טעמפּ און ניט ענטװיקעלט. עס איז מיר באמת אומעטיג.

דער פּאָטער האָט געשװיגען און געטראַכט װי אזוי זיין אמאַליע׳ן פערבינדען נעהענטער מיט זיין געזעלשאַפט.

אין דערזעלבער צייט האָט אמאַליע זיך בעקאנט מיט אן אמעריקאנער באָי. האָבענדיג אַלע פּרייהייטען ביי איהרע על־טערען, פלעגט זי איהם מאנכעס מאָל ברענגען צו זיך א היים. דער פּאָטער האָט איהם פאָרגעשטעלט פאר די געסט פון די פער־שידענע „איסטען“. מען האָט איהם גענומען אויפ׳ן פערהער. עס האָט זיך ארויסגעװיזען אז כאָטש ער איז שוין א פערטיגער אינזשיניר איז ער דאָך אין העכערע פראגען, א גרויסער עם־הארץ. די אייראָפּעאישע געסט האָבען צוגעשמייכעלט און זיך געװאונדערט, װאָס צו דר. װאָלפזאָהן אין הויז האָבען אָנגע־הויבען צו קומען אזױנע מינים ברואים.

האָט אמאַליע איהם אװעקגעלאָזט און אויסגעקליבען א באָי פון איהר טאַטענס געסט און איהם גענומען צו איהרע בעקאנטע, האָט זי דאָרט געהאט פון איהם בזיונות. גע־רעדט האָט ער ניט אנדערש װי אידיש און פאר דער גאנצער צייט האָט ער אפשר איין מאָל געזאָגט „עקסקיוז מי!“

איין חבר'טע האָט איהר איינגערוימט אין אויער:
— וואו האָסטו געגומען דעם דאָזיגען „קאיק"?
און אזוי האָט זיך אמאליע געוואָרפען מיט איהרע באיעס,
דאָ איז זי געגאנגען מיט א „היימישען", דאָ מיט אן אמערי־
קאנער און פון ביידערליי מינים האָט זי געהאט אויסצושטעהן
בזיונות: פון דעם היימישען האָבען געלאכט די אמעריקאנער
און פון דעם אמעריקאנער האָבען געלאכט די היימישע.
כאָטש בלייב אויפ'ן גאנצען לעבען איינע אליין!...

די אילוזיע.

א צימער, אָדער ריכטיגער געזאָגט — א צימערל פלעגט לעווין אימער זוכען מיט א סעפעראַטען אריינגאַנג, אָדער ווי ער פלעגט עס אליין רופען „גאַנץ פּריוואַט". עס האָט אבער נים געהייסען, אז לעווין איז א מיזאַנטראָפּ און האָט פיינט מענשען און געזעלשאַפט. אדרבא, לעווין האָט שטענדיג געבענקט נאָך א פאַמיליען־לעבען. ווער רעדט קליינע קינדער איז געווען זיין העכסטער אידעאַל. אָבער וויסענדיג גוט אז די אַלע, וועלכע לאָזען ארוים א צימער, קוקען אויפ'ן „קוואַרטיראַנט" ווי אויף א פערדעכטיגער און זאַנדערבאַרער פּערזענליכקייט, האָט דערפאַר זיין שטאָלץ נים ערלויבט ביי אזוינע מינים מענשען זוכען וואַרעמקייט און פאַמיליאַריטעט.

און זיין צימערל, וואָס האָט זיך שטענדיג געפונען דאָס ערשטע ביים אריינגאַנג, איז ווירקליך געווען שטיל און איינזאַם. זעלטען פלעגט זיך דערטראָגען אהין א קלאַנג פון „עס־צימער", וואו די פאַמיליע, ביי וועלכער ער האָט געוואוינט, איז געזעסען און רוישענדיג פערבראַכט. מיט א געוויסער פעראַכטונג צו זיי און צו זייער גערויש פלעגט ער פעסטער צומאַכען די טהיר, אז דער גערויש זאָל צו איהם נים דערגרייכען...

דאָס זיינען אנדערע מענשען! פלעגט ער טראַכטען און פלעגט זיך פערטיעפען אין א בוך אָדער גאָר אין זיין אייגענעם „איך" וואָס איז געווען נאָך א טיעפערער און שווערערער בוך פון אַלע ביכער וואָס ער האָט געלעזען.

פלעגט ער אמאָל דאַרפען אריינגעהן אין עס־צימער וואו דאָס געזינד פלעגט זיצען ביים קיילעכדיגען טיש מיט'ן טישטוך

איבערגעדעקט, פלעגט ער פיהלען ווי ער איז צווישען זיי אן איבעריגער. מיט ניט דרייסטע בליקען פלעגט ער זיך ארומקוקען און קוים־קוים בעמערקען די געזיכטער פון די מיטגליעדער פון דער פאמיליע: — פרעמדע, ווייטע און פיינדליכע! און אמאל פלעגט ער זיך פערבענקען נאך זיי און פלעגט בעשליסען: ער וועט זיך אוועקזעצען ביים טיש אויף א שטוהל און ברייט זיך צושמועסען מיט זיי.

אליין בין איך פון ווילנער גובערניע... איך בין שוין דא אין ניו־יארק זיבען מיט א האלב יאהר... ווי הייסט אייער על־טערע טאכטער? און אט די קליינטשינקע?... א שעהן מיידע־לע... ס'איז גאר א באי... איך האב געמיינט א מיידעלע... טאקע א שעהנער באיטשיקעל... יא... א שעהנער באיטשיקעל...

אבער צו וואס? דאס זיינען גאר פרעמדע מענשען, אב־געצאהלט זיי בעפאר פאר'ן מאנאט איז גענוג, מעהר האסטו מיט זיי קיין צוזאמענהאנג, קיין געמיינשאפטליכעס...

און לעווין פלעגט דערפאר זעלטען זיך געפינען אין זיין צימער.

אין קאפע איז שוין געווען פרעהליכער. אויך דארט האט ער ניט מיט אלעמען קיין געמיינזאמעס. יעדער מענש איז פאר איהם א פערמאכטער בוך. אבער, אז מען זיצט ביי איין טישעל און מען שמועסט אפילו וועגען וועלט־פאליטיק און וועגען פרע־סע און וועגען א נייעם מיניסטער און וועגען דעם גורל פון אל־באניען, איז דאך אלץ אינטערעסאנטער און פרעהליכער, ווי דאר־טען אין סעפעראטען צימערעל, וואו עס דאכט זיך, אז די גאנצע וועלט איז אויסגעשטארבען און אפילו די יעניגע וועלכע געפי־נען זיך אט דא הינטער איהם, זיינען פאר איהם אויך אזוי פרעמד און ווייט ווי אן אנדער מין מענשען אויף א ווייטען פלא־נעט...

אין קאפע האט ער דאך געהענטערע בעקאנטע. ביי איינעם גענומען ער א סיגארעטעל, א צווייטער גענומען ביי איהם. אט דער יונגער מאן מיט דעם גלאט - געראזירטען געזיכט האט זיך איהם מודה געווען, אז ער איז אלט שוין פינף־און־פערציג יאהר, האט זיך לעווין איהם צוריק מודה געווען, אז ער איז אלט זיבען־און־דרייסיג. צורעדט מען זיך וועגען די יאהרען נאך היציגער, ווייזט זיך ארויס, אז דער דריטער ביים טישעל, וועלכער זעהט נאך אויס א איינגעל איז שוין אויך באלד דריי און פערציג יאהר.

און אז מען שאצט זיך אויס אלע די יאהרען, בעשליסט איינער פון דער חברה, אז ביז פערציג איז נאך „אל־רייט“, אבער נאך פערציג איז שוין בארג אראב און אז מען איז אלט פופציג מעג מען שוין זאגען גוד־באי.

ווערט לעווין אפטימיסטיש און דערצעהלט, אז ביי זיי אין שטעדטעל איז געווען א איד פון נייציג יאהר, האט ער זיך אין מיטען דערינען מישב געווען און געלאזט איבערבויען זיין הויז, האט מען איהם געפרעגט: סטייטש, ר׳ בעריש? האט ר׳ בעריש געשמייכעלט און געענטפערט: איך פיהל מיך נאך גאר יונג...

אין דעם דאזיגען געשפרעך מישט זיך אריין דער איינציגער מאן אין קאפע, וואס טראגט א באָרד און ער איז געוויס א פאמיליע־מאן. לעווין איז איהם מקנא! ער האט אודאי א הויז, קינדער... א ווייב...

און לעווינ׳ען האט עס געצויגען צו דעם דאזיגען אידען מיט דער באָרד.

— און ווי אלט זיינט איהר, מר. הורוויץ? — האט ער איהם איינמאל א פרעג געטהאן.

און מר. הורוויץ האט א גלעט געטהאן די באָרד און מיט א זיפצעלע אבגעענטפערט:

— איך בין שוין קרוב צו פערציג.

— איז לעווינ׳ען אויך דער ענטפער זעהר געפעלען געוואָ־

רען: „קרוב צו פערציג“ — פונקט ווי זיין טאטע אין דער היים האט געענטפערט אמאל, ווען לעווין איז אין דער היים נאך א אינגעל געווען.

— א טאטע פון קינדער איז גאר אנדערע ווערטער! האט לעווין געטראכט און עס האט איהם גענומען ציהען צו דעם דאזיגען אידען מיט דער באָרד, מר. הורוויטץ, וואס כאטש ער איז א פאמיליע מאן, קומט ער דאך אזוי אפט צוגעהן אין קאפע און שמועסט מיט די אלע אונפערהייראטע מענער און איז ווי איינער פון זיי.

— א פיינער מענש! א פרייער גייסט! — האט לעווין זיך וועגען איהם אויסגעדריקט.

און איינמאל האט זיך לעווין צו איהם געווענדעט:

— א מאדנע זאך, מר. הורוויץ, איך בין שוין דא אין ניו־יארק זיבען מיט א האלב יאהר און קיינער האט נאך מיך ניט איינגעלאדען צו זיך אהיים טרינקען א גלעזעל טהעע... איך בין ניט אויסען די טהעע, נאטירליך, איך מיין אבער די געמיטליכ־קייט.

— מען איז פעריאגט, מר. לעווין! — האט הורוויטץ ווי אונטער דער נאז געענטפערט.

און א צווייטען מאל ביים זעלבען געשפרעך האט הורוויטץ זיך אנגערופען:

— אויב איהר ווילט, פאהרט צו מיר טרינקען א גלאז טהעע.

לעווין האט זיך אנגעכאפט:

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען, מר. הורוויטץ. איך האלט עס פאר א כבוד און א גליק צוזאמען.

און פאהרענדיג אין דער קאר צו מר. הורוויטץ'ן אויף טהעע, האט לעווינען זיך געמאלט א פרוי אין די מיטעלע יאה־רען, הורוויטץ'עס ווייב, א מיידעל פון א יאהר אכטצעהן, מיט שווארצע אויגען און מיט א חנ'עודיגען געזיכט — הורוויטצ'עס

מאַכטער און דערצו א פּאָר קליינע קינדער, א באַיטשיקעל מיט א מיידעלע.

און דערמאָהנענדיג זיך אָן די קלענערע קינדער האָט זיך לעווין פאַרווירפע געמאַכט וואָס ער האָט ניט געקויפט קיין קענדי פאַר זיי.

אראָבגעהענדיג וועט ער זיכער קויפען קענדי.

— וויפיעל רומס בעוואוינט איהר, מר. הורוויטץ? — האָט לעווין מיטען פאַהרען א פרעג געטהאָן און בעטראַכט דער־וויל הורוויטץ׳ס שעהנע באַלעבאַטישע פאַמיליענבאָרד...

הורוויץ האָט איהם אָנגעקוקט און א שמייכעל געטהאָן:

— וואָס הייסט וויפיעל רומס? וואָס דאַרף איך די כּך רומס? איין מענש אליין...

— וואָס הייסט איינער אליין? — האָט לעווין זיך גע־חדוש׳ט.

— וואָס חדוש׳ט איהר זיך... איך בין א סינגעל מאַן און וואוין אין א פּריוואַט רום... אָבער צו טהעע האָט עס ניט... איך האָב דוקא א מאַשינקע און איך מאַך אליין טהעע.

לעווין האָט זיך דערפיהלט, ווי ער וואָלט אראָבגעפאַ־לען פון הימעל אין א טיפען אבגרונד. ער האָט געקוקט אויף הורוויטץ׳עס שווארצע באָרד און גאָר ניט פערשטאַנען. ענדליך איז ער צו זיך געקומען און איבערגעפרעגט:

— איהר, מר. הורוויטץ, זיינט אויך אונפערהייראַט?...

— געוויס, וואָס וואונדערט איהר זיך?

— אייער באָרד?... א איד מיט א באָרד... האָט לעווין געשטאַמעלט — איך האָב געמיינט אז איהר זיינט א פאַמיליע מאַן און ביי אייך אין הויז איז דאָ א ווייב, א טאָכטער און קליינע קינדער... אויב ניט, איז דאָך די קשיא: צו וואָס טראָגט איהר א באָרד?...

— אַך, די באָרד... האָט הורוויץ געשטאַמעלט — עס איז פרעהליכער...

לעווין האָט אויף איהם אויסגעשטעלט די אויגען...

— יא, יא, מר. לעווין, — האָט הורוויטץ נאָך ברייטער געשמייכעלט — א באָרד איז פרעהליכער, עפּעס מוז דאָך א מענש האָבען, נו האָב איך א באָרד... מען פיהלט זיך דאָך ניט אזוי איינזאַם...

לעווינ׳ען האָט ווי געשווידערט פון דער דאָזיגער מאָדנער ערקלערונג. אבער זיצענדיג ענדליך ביי הורוויטץ׳ן אין צימער־ריל ביי א גלאָז טהעע און בעטראכטענדיג הורוויטץ׳ן גאָר אויף דאָס ניי, האָט ער אין הארצען צוגעגעבען, אז הורוויטץ איז גע־רעכט: מיט א באָרד האָט זיין פריינד אויסגעזעהן ווי א פאמי־ליע מאַן, וואָס זיין ווייב און קינדער שלאָפען שוין אין די הינ־טערשטע חדרים, נאָר ער אליין, דער מאַן און פאָטער פון הויז זיצט שפּעטער אביסעל מיט א פריינד און טרינקט טהעע.

און לעווין האָט פאר א לאַנגער צייט זיך געפיהלט ווי דער־ווארעמט און איז אין הארצען דאנקבאר געוועזען זיין פריינד וואָס האָט שכל געהאט צו פערלאָזען זיך א באָרד און שאפען א שטי־קעלע אילוזיע פון א פאמיליען מאַן...

גלייכהייט.

שוין באלד א יאָהר, אז הערריִ, א הויכער, שלאַנקער פיער־און־צוואַנציג־יעהריגער ברונעט „געהט אויס“ מיט דער קליינער גראַציעזער צוואַנציג־יעהריגער איידע. די ליעבע צווישען זיי איז א זיכערע, א פעסטע, שוין פעררינגעלט מיט א קליין גאָלדען פינף־דאָלערדיגען רינגעלע, וואָס ער, הערריִ, האָט איהר געשאָנקען, און פערבונדען מיט א ניין־און־פערציג־סענטיגען „טאַי“ וואָס זי, איידע, האָט איהם צוריק געקויפט א מתנה. ווע־גען חתונה האָבען טראַכט מען נאָך ניט: סיי איידע, סיי הערריִ האָבען דאָ נישט קיין עלטערען, וואָס זאָלען זיי צוזאָגען חתונה צו האָבען. זיי אליין האַלטען, אז חתן־כלה אָדער געליעבטער און געליעבטע איז א פיעל שעהנערער נאָמען איידער מאַן און ווייב. דאָס וואָרט „מאַן“ קלינגט נאָך ווי־עס־איז, אבער „ווייב“

— דאָס דאָזיגע וואָרט קענען זיי ביידע נישט פערטראָגען...

—א מיאוס וואָרט: ווייב! — קרימט זיך חנ׳עוודיג איידע.

— א גראָב וואָרט! — איז הערריִ מסכים פון זיין זייט.

עס איז זיי א סך אנגענעהמער צו טרעפען זיך א פּאָר מאָל אין וואָך ביי געוויסע, אָבגערעדטע פּלעצער. דאָ ביי אן עלע־וועיטאָר סטיישאָן, דאָ אויף א קאָרנער ביי אַ שטילער סטריט. איידע איז קיינמאָל נישט פּינקטליך. א צעהן מינוט מוז זי פער־שפּעטיגען, אויסער די צעהן מינוט, וועלכע הערריִ ווייסט שוין זיכער, אז זי וועט פערשפּעטיגען. הערריִ איז שטאַרק אונגעדולדיג. „א גרויסע עולה!“ — טראַכט ער — „וואָס זי איז אזוי נישט פּינקטליך. ער וועט איהר דורכרעדען...“ אבער אז ער דערזעהט זי געהן, לאָזט ער זיך איהר אנטקעגען מיט אַ פריינדליכען שמייכעלע און נאָכדעם ווי זי פרעגט איהם: „דו

וואַרטסט שוין לאַנג, הערדי?״ — ענטפערט ער איהר גומ־מוטיג:

— עס שאַדט ניט, איידע.. עס איז אנגענעהם...

אַט די דאָזיגע זיסע ערוואַרטונג ווייסט הערדי זיכער, וועט נאָכדעם ווי זיי וועלען חתונה האָבען — אויפהערען. וואַרטען וועט זי אויף איהם אין א שטוב, וואו עס וועלען שטעהען צוויי בעטען האַרט איינע נעבען די אנדערע און ווער עס וועט צו זיי אריינקומען וועט גלייך אלץ וויסען און וועט מאַדנע פאַר־דעכטיג שמייכלען...

איז דען ניט בעסער, אז ער גנב'עט זיך אריין צו איהר אין ציבערעל, וואו עס געפינט זיך איין קליין שמאָלע בעטעלע, ווייס און פינקעלדיג, און ער האָט ניט קיין העזה אוועקצוזעצען זיך‎צען זיך ביין ברעג אפילו; ביז וואַנען די ליעבע איידע פערזיכערט איהם ניט, אז אדרבא און אדרבא זי וויל ער זאָל זיך דוקא זעצען אויפ'ן בעט, ווייל דער איינציגער „משער״ וואָס די מיסעס האָט איהר אריינגעשטעלט איז „א קלאָג צו די יאָה־רען...״

אָדער דאָס ארויסגעהן בגנבה צוריק פון צימערעל שוין מיט איידע'ן צוזאַמען און איידע'ס בעקעלאך פלאַמען פון די קושען זיינע, און דאָס קאַלטע וואַסער מיט וועלכע זי האָט זיי אָבגעוואַשען, מען זאָל ניט דערקענען, האָט ניט געהאָלפען און זי בייזערט זיך כלומרשט:

— מיר ברענען די באַקען ווי פייער, הערדי.

און הערדי פערזיכערט איהר, אז עס דוכט זיך איהר נור, און מאַכט א וויצעלע, אז „אויפ'ן גנב ברענט דאָס היטעל״... איידע צולאַכט זיך מיט איהר קלינגענדען געלעכטעריל. אויף די טרעפּ, אראָבגעהענדיג, ווערט הערדי וויעדער אויף דאָס ניי פערליעבט אין איידען: א שפּאָגעל נייע ליעבע! און אויף די טרעפּ גופא גיט ער איהר וויעדער א קוש. מאַכט זיך איידע, אז זי איז שטאַרק אין כעס און מוסרט איהם:

— דו ביזט, הערדי, גאָר ניט פאַרזיכטיג, מענשען קענען זעהן... — און זי צולאַכט זיך פלוצלונג אַזוי, אַז מען דאַרף זיין שטאַרקער פון אייזען, נישט צו געבען איהר ווידער אַ קוש. אָבער זיי געפינען זיך שוין אויפ'ן גאַס און מען זעטיגט זיך בלויז מיט דעם שטאַרקען דריקען זיך אין די אָרעמס און מיט'ן טוליען זיך איינע צו די אַנדערע.

דאָס אַלעס, ווייסען ביידע זיכער, וועט נאָך דעם ווי זיי וועלען חתונה האָבען פערשווינדען. און דאָס גליקליכע פאָאַרל וויל דערפאַר פון חתונה גאָר ניט טראַכטען...

פון דער פראַקטישער זייט לוינט דאָס חתונה האָבען אודאי ניט. הערדי פערדיענט 15 דאָלאַר אַ וואָך — איז ער אַ „ספאָרט". פערמעגט דריי סוטס, איינער איז געמאַכט געוואָרען „טו אָרדער" פאַר גאַנצע פינף און צוואַנציג דאָלאַר; איינעם האָט ער גע־קויפט אַ פאַרטיגען פאַר פופצעהן דאָלאַר און איינער איז שוין אַ צעהנ־דאָלאַרדיגער סוט, געהט ער אין איהם צו דער אַרבייט. וואָס אַנבעטרעפט „טאַיס" איז אויסער דעם „טאַי", וואָס איידע האָט איהם געקויפט, פערמעגט ער נאָך זעקס, וועלכע זיינען נאָך שפּאָגעל ניי, און דריי, וואָס מען דאַרף נור אויספּרעסען, אויסער דעם רויטען, וועלכען ער טראָגט דעם ערשטען מאַי און אַמאָל ביי אַ גרויסער דעמאָנסטראַציע פון סטרייקער...

ווער רעדט וועגען קליינינקייטען, איז דאָך אָבגערעדט... קראַגען פערמאָגט ער אודאי ביי אַ זעקס טוץ. נעהט אַרויס אַ נייער סטייל קראַגען, קויפט הערדי דער ערשטער אַ פערטעל טוץ... און אפילו אויבער העמדער, וואָס דאָס איז שוין אַ מעהר טהייערע זאַך, פערמאָגט ער אויך צוויי האַלב־זיידענע, און איי־נע אַן עכטע זיידענע, געקויפט אויף אַ סייל... שיך האָט ער צוויי פּאָר: שווארצע אויף ווינטער, געלע אויף זומער, און האַלבע־שיך פאַר זעהר שעהנע זונענדיגע טעג, ווען ער פאָהרט זיך דורך אין קוני־איילענד.

אז מען איז „סיגנעל“ איז פופצעהן דאָלאר א וואָך א מטבע! מען קען זיך ערלויבען אפילו גייסטיגע זאכען: אלע טאָג קויפט ער צוויי פייפערס — א ראדיקאלען וואו עס ווערען בעשפּראָכען זיינע ארבייטער אינטערעסען, און א נאַציאָנאלען, וואו עס ווערען בעשפּראָכען די אינטערעסען פון זיין טאַטען און מאַמען אין דער היים. זונטאג קויפט ער א „וואָירלד“ פאר גאנצע פינף סענט. די שעהנע פּיקטשורס שניידט ער אויס און שענקט עס איידען. פאָר זיך אליין שניידט ער בלויז אויס דעם קאָפּ פון דער שעהנסטער אקטריסע און בעהאלט עס טיעף אין וועסט קעשענע.

בעווייזען ביי א געלעגענהייט זיינע בעקאנטע אין שאָפּ אָדער אין רעסטאָראַן ביים לאָנטש...

מיט איין וואָרט: הערר״י אלס „סיגנעל“, פיהרט זיך ברייט. ער האָט אלץ, וואָס עס ברויכט א ספּאָרט פון זיין גראד, און עס בלייבט נאָך איהם גענוג אום ער זאָל קענען „אויסגעהען“ א פּאָר מאָל אין וואָך מיט איידען און ספּענדען א שעהנע פּאָר סענט פאר ריינעם „פּלעזשור“.

דער גרעסטער פערגעניגען זיינער איז, ווען ער זיצט מיט איידע׳ן אין א רעסטאָראַן, הייסט דערלאַנגען פון דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע, ביז סטראָבעריס מיט קרים זומער צייט און ביז א בייקט־עפּעל מיט קרים ווינטער־צייט... און בעקומענדיג פון „וועיטער“ די צוויי טשעקס פאר איהם און איהר, מאכט ער א חשבון, בעטראַכטביידע סומען, וועלכע זיינען צוזאַמען קיינ־מאָל ניט מעהר פון פערציג און ניט ווייניגער פון פינף־און־צוואנציג סענט, לאָזט איבער, אלס ספּאָרטס־מאַן, א ניקעל אויפ׳ן טיש פאר׳ן וועיטער, און לאָזט איידען געהן אין פאָר־אויס און שטעלט זיך אָב ביי דער קאסע. עס הייסט: דו, איידע, געה, צאָהלען — דאָס איז שוין מיינע ביזנעס...

נאָכ׳ן צאָהלען פיהלט זיך הערר״י שטאָלץ, ווי נאָך זעהר א בעדייטענדע טהאט.

אויפ'ן גאס ווערט איידע נייגעריג און פרעגט:

— האסט, הערריי, א סך בעצאהלט?

און ער ענטפערט, ווי אוועקמאכענדיג עס:

—א קלייניגקייט...

אבער אין דעם דאזיגען ענטפער קלינגט דער שטאלצער טאן פון מאן, וואס צאהלט פאר דער פרוי...

און איידע לעגט אריין איהר קליין הענטעל אין זיין אויס־געשטרעקטען ארעם און מען לאזט זיך געהן ערגיץ אין א מוא־ווינג־פיקטשור פלאץ...

ער שטעלט זיך אב ביי דער קאסע, בעצאהלט צוויי ני־קעלס פאר צוויי טיקעטס, פאר זיך און פאר איהר, און דער „טריט“ איז ווידער פארטיג.

אט דער דאזיגער פראצעס פון „טריטען“ האט איהם גע־מאכט שטאלץ און מענליך... כאטש געטהאן האט ער עס לייכט, מיט א געוויסער גראציע...

איידע האט די אלע „טריטמענטס“ אנגענומען, ווי א נא־טירליכע זאך: געווים צאהלט דער מאן פאר דער ליידי, אבער מאנכעס מאל פלעגט זי איהם בעמערקען:

— ווייסט הערריי, אפט ווילט זיך מיר צאהלען פאר דיר.

און נאכדעם פלעגט זי זיך צולאכען און זיך אנרופען:

— איך וויל דיר געבען א „טריט“...

פלעגט הערריי ערנסט בעליידיגט ווערען און מאכען א מי־נע ווי מען וואלט איהם אנגעריהרט דאס סאמע הייליגסטע:

—רעד נישט, איידע, קיין נארישקייטען. פון דיינע זיע־בען דאלאר א וואך וועסטו מיר געהן טריטען...

—יא... נאטירליך... — פלעגט איידע שטאמלען פער־שעמט — איצט טאקע ניט, אבער שפעטער, ווען איך וועל אנהויבען ארבייטען ביי דרעסעס און וועל פערדיענען פופצעהן דאלאר א וואך...

— דו, פופצעהן דאָלאר א וואָך! — פלעגט איהר הערריי אנקוקען ווי מיט חוזק.

— אודאי... דו גלויבסט דען ניט, אז א מיידעל קען פער־דיענען פופצעהן דאָלאר א וואָך?

— יאָ.. — פלעגט הערריי מורמלען ווי אונצופריעדען — עס זיינען דאָ אזעלכע אפשר... אבער צו וואָס דארפסטו עס...

און ווען איידע פלעגט זיך צורעדען וועגען איהרע קינפ־טיגע פופצעהן־דאָלאר־וויידזשעס, פלעגט הערריי אויסהערען, שאָקלען מיט'ן קאָפּ, שמייכלען און ווי אייפערזיכטיג צו דער דאָזיגער מאנסבילשער סומע, פלעגט ער איהר אָנהויבען מוסר'ן:

— אָט שלאָג זיך ארויס פון קאָפּ די נארישקייט!...

— א שעהנע נארישקייט! — צולאכט זיך איידע — עס וועט זיין די גרעסטע חכמה!

און אריינקוקענדיג הערריי'ן אין די אויגען, פלעגט זי זיך מיט איהם רייצען:

— דעמאָלט וועל א י ך צאָהלען ביי דער קאסע די טשעקס. אך, וועט עס זיין שעהן!..

הערריי פלעגט דאן ניט אויף א געלעכטער בייז ווערען און פלעגט מיט א געצוואונגענעם שמייכעל איהר אָבשטעלען:

— מען וועט שוין זעהן...

ענדליך איז איידע'ס ערווארטעטער טאָג געקומען. איהרע א חבר'טע האָט נאָך א לאנג מיהען זיך איהר אריינגענומען אין איהר שאָפּ, וואו מען האָט געארבייט דרעסעס און האָט איהר אויסגעלערענט די ארבייט, ביי וועלכער זי קען פערדיענען — לאנג־געהאָפטע סומע.

א צוויי וואָכען צייט האָט זי עס געהאלטען פון הערריי'ן בסוד. ערשטענס, האָט זי אין די ערשטע צוויי וואָכען נישט פערדיענט די פולע סומע, אויסארבייטענדיג א קלענערע צאָהל קליידער... די דריטע וואָך אבער האָט זי זיך שוין אין איהר

ארבייט פערפאַלקאַמט און ווען זי האָט מאָנטאַג געעפענט איהר „ענוועלאָפּ" האָט זי דאָרט איבערגעצעהלט פופצעהן דאָלאַר...

דעם זעלבען אבענד האָט זי זיך געדאַרפט טרעפען מיט הערריין.

דאָס מאָל האָט זי נישט פערשפּעטיגט. העררי איז געווען איבערראשט...

— ביזט געקומען צו דער צייט!

— איך האָב דיר אָנצוזאָגען א שמחה!

— א שמחה! — האָט העררי זיך פערוואונדערט — וואָס איז מיט דיר היינט די שמחה?

— קום בעסער עפּעס עסען, איך בין אזוי הונגעריג.

זי האָט איהם אָנגענומען אונטער'ן ארעם און זיי האָבען זיך געלאָזען געהן צו דער ריכטונג פון א בעקאַנטען רעסטאָ־ראַנט.

אין וועג האָט זי זיך אָבגעשטעלט, אריינגעקוקט העררי'ן אין די אויגען און שעלמיש זיך אָנגערופען:

— העררי, היינט בעקומסטו פון מיר —א טריט!

העררי האָט זיך ווי דערשראָקען און קוים מיט א שמייכעלע אָבגעענטפערט:

— זיי נישט קיין נאַר!

— העררי, איך מיין עס ערנסט — האָט איידע זיך צו־היצט — אנדערש וועט עס נישט געהן — היינט צאָהל איך פאר'ן סאפּער.

זי האָט זיך צולאכט...

העררי האָט געוואָלט עפּעס בעמערקען, אבער זי האָט איהם איבערגעשלאָגען און מיט א שטאַמלענדען געזיכט ווידער חן'עוודיג געפּלאַפּעלט:

— און נאָכדעם געהם איך דיך אין טהעאַטער, פער־שטעהסט, טאַקע אין אַן אמת'ן טהעאַטער, נישט אין א מוא־

ווינג־פיקטשור, אן ערנסטע דראמא... ווייסט וואו ? — צו פופ־ציג סענט א טיקעט... איך וועל צאָהלען...

זי האָט זיך ווידער אָבגעשטעלט און לאַכענדיג, מיט א גליקליכער מינע, האָט זי ארויסגענומען פון פאַקעט־בוך דעם ענוועלאָפּ:

— צעהל ! — האָט זי זיך געווענדעט צו הערשי'ן איבער־געבענדיג איהם דעם ענוועלאָפּ.

הערשי האָט מיט ציטערדיגע הענד גענומען דעם ענוועלאָפּ, אַן עפּען געטהאָן און אינוועניג דערזעהען א צעהן־דאָ־לערדיגען און פינף־דאָלארדיגען ביל...

— פופצעהן דאָלאַר! — האָט ער אויסגעשריען מיט שרעק.

— יא, איך ארבייט שוין דאַרטען, ביי די דרעסעס... — האָט זי ווידער מיט פרייד געמאָלדען.

הערשי איז בייז געוואָרען נישט וויסענדיג אליין פאר וואָס און האָט אויסגעשריען:

— ביזט א נאריש מיידעל!

— ביזט אליין א נאר! — האָט איידע גוטמוטהיג גע־חוזק'ט — אבער א „טריט“ וועל איך דיר געבען...

הערשי איז איהר נאָכגעגאנגען, ווי געטראָפען פון א גרוי־סען אומגליק. איידע האָט דעם גאנצען וועג געלאכט און גע־טריבען שפּאַס. הערשי האָט נישט געפונען קיין ריכטיגען וואָרט צו זאָגען, וואָס עס זאָל זיך ארייַנפאסען אין איהר פרעה־ליכער לאַנע. ענדליך האָט ער ארויסגעמורמעלט ווי תּמ'עוואַ־טע:

— ווייסט, אויב אזוי קענען מיר דאָך שוין חתונה האָבען...

— איצט ווילסטו שוין חתונה האָבען — אזוי גאָר ? — האָט איידע זיך צולאכט — א רייכע כלה געפעלט דיר שוין.. טאָ וואַרט אקאַרשט, לאָמיר אָנזאַמלען עטליכע הונדערט דאָ־

לאר... און נאָכדעם וועל איך ערשט מישב זיין זיך צי עס לוינט מיר...

און אָנקוקענדיג איהם, צו זעהן דעם איינדרוק וואָס איהרע ווערטער האָבען אויף איהם געמאַכט, האָט זי זיך צולאַכט...

העררי האָט אויך געלאַכט. דאָס לאַכען זיינס איז אבער געווען נישט עכט. אויפ'ן הארצען איז איהם געווען זויער און טריעב...

זיי זיינען אריין אין רעסטאָראַנט.

איידע האָט א לאַבענדיגע צוגערופען דעם וועיטער.

— עס איז נישט שעהן! — האָט העררי איהר אריינגעשושקעט אין אויער. — א ליידי רופט נישט קיין וועיטער, דאָס טהוט דער מאַן...

— עס שאַדט ניט — האָט איידע איינגעווענדעט — היינט וועל איך שפּיעלען ד י י ן ראָלע. איך האָב דיר אַלע מאָל אַזוי מקנא געווען. עס פלעגט מיר שטענדיג אַזוי געפעלען.. נו, העררי, וואָס געהסטו עפּעס נעהמען, אבער עפּעס רעכטס, איך צאָהל!...

און כאָטש העררי האָט עס אָנגענומען בלויז פאַר א שפּיעל פון איהר זייט, האָט ער דאָך ערנסט געענטפערט:

— איך וועל נעהמען עפּעס א קליינינקייט... איך בין נישט הונגעריג...

— נעהם וואָס דו ווילסט! — האָט איידע ברייטהערציג פאַרגעלעגט.

נאָכ'ן עסען האָט זי שנעל צוגענומען ביידע טשעקס, וואָס דער וועיטער האָט זיי דערלאַנגט און האָט זיי פערקוועטשט אין איהר פויסט...

— גיעב מיר אהער די טשעקס — האָט העררי, כאָטש מיט א שמייכעלע, אָבער מיט א געוויסע שטרענגקייט, געפאָדערט.

— פאר קיין פאל ניט! — האט איידע געהאלטען זיך פעסט און איהר געזיכט האט אויסגעדריקט ענטשלאסענקייט...

און מיט שטאלצע טריט האט זי זיך געלאזט צו דער קאסע.

א לאבענדיגע האט זי דערלאנגט די צוויי טשעקס מיט א פינף־דאלאר־ביל. די קעשירערין, א הויכע שלאנקע ברונעטקע, מיט א שעהן פריזירטען קאפ, האט אויף איהר א קוק געטהאן, נאכדעם אויף הערריע, און האט זיך לייכט צושמייכעלט...

— פאר טו! — האט איידע אנגעוויזען אויף הערריע'ן. און נעהמענדיג מיט א שמייכעל דאס רעשט איז זי מיט שטאלצע טריט ארויס. הערריע נאך איהר...

דרויסען האט הערריע נישט געפונען פאר כעס וואס צו זאגען איהר. ענדליך האט ער ארויסגעווארפען א פראזע:

— איידע, דו האסט געהאנדעלט מאדנע... דו האסט מיך בעליידיגט...

— מיט וואס? — האט איידע לאבענדיג געפרעגט.

— אט מיט דעם צאהלען פאר מיר.

— פארוואס־זשע האסטו מיר אזא לאנגע צייט בעליי־דיגט? — האט איידע געפרעגט און איז ערנסט געווארען.

— איך — דיך בעלעדיגט? — ווען? — האט הערריע אויסגעשטעלט די אויגען פערוואונדערט.

— ווען דו האסט פ א ר מ י ר געצאהלט... מיינסט, אז עס איז טאקע אזוי אנגענעהם: אלע מאל דו! איך וויל אויך אמאל האבען דאס פערגעניגען צו צאהלען... פערגינסטו עס מיר נישט... אך, איהר עגאאיסטלעך! — האט זי זיך ענד־ליך צולאכט, — איהר ווילט ניט מיר זאלען האבען גלייכע רעכטע מיט אייך...

הערדי האָט דערויף נישט געהאט וואָס צו ענטפערען. ער האָט דאָ געשמייכעלט, דאָ ערנסט געוואָרען. ער האָט אבער גע־פיהלט, אז די דאָזיגע גלייכהייט איז צו נייע און ראדיקאל און, ווי יעדע נייע זאך, האָט עס איהם געשראָקען.

און ער האָט דאָס מאָל איירע'ן שטארקער און אנדערש ווי שטענדיג געהאלטען אין די אָרעמס, ווי ער וואָלט מורא געהאט זי נישט צו פערלירען...

אויגען.

אין דעם שטעדטיל, וואו גרשון האָט זיין גאנצע קינדהייט און א שטיק יוגענד פערבראכט, וועלכעס איז ביז גאָר ניט לאנג זיין היים געווען, פון וואנען ער איז קיינמאָל ניט ארויסגעפאָהרען געפינט ער זיך איצט עלענד ווי א שטיין און בייגקט נאָך זיין נייער היים, נאָך אמעריקא... און עס ציהט איהם אהיין צום טאַטען, צו דער מאמען, צו די ברידער און שוועסטער, צו די פעטערס און מוהמעס, וועלכע זיינען בּיסלעכווייז, איינציגווייז, פּאָרווייז און חברות'ווייז אריבערגעפאָהרען, אויסהעלפענדיג איינע די אנדערע מיט שיפסקארטען.

ער נאָר איז געבליבען אליין.

און געבליבען איז ער ניט, ווייל מען האָט איהם פיינט, אָדער אין דער שיפסקאַרטע, וואָס מען האָט געשיקט פאר די גאנצע שטוב, איז זיין נאָמען ניט געווען. אויך פאר איהם איז די שיפסקארטע געווען, און ליעב האָט מען איהם גלייך מיט אלע קינדער, אָבער נעהמען איהם גלייך מיט אלע האָט מען ניט געקאָנט. די וואָס האָבען די שיפסקארטע געשיקט האָבּען צעהנדליגע מאָל געוואָרענט, אז טאָמער האָט ווער שוואכע אויגען, זאָל ער זיך ניט וואגען צו פאָהרען קיין אמעריקא. „וואָרום אין אמעריקא — האָבען זיי געשריבען — קוקט מען אויף אויגען מעהר ווי אויף א קאָפּ, חאָטש א קאָפּ דארף אויך זיין ריין... אויגען אָבער זיינען נאָך ערגער“. יענקע גנב“, אזוי האָבען זיי געשריבען, „האָט האָלט געזונטע אויגען. זעהט-זשע למען השם“...

און דערשראָקענע האָבען די עלטערן זיך גענומען בודק

זיין די קינדערס אויגען און האָבען זיך געכאַפּט, אַז דער על־טערער 15־יעהריגער גרשון האָט טאַקי שלעכטע אויגלעך...

— וועה צו מיר, וואָס טהוט מען מיט איהם! — האָט די מאַמע געבראָכען מיט די הענד.

— אפשר מיט בליי־וואַסער זיי וואַשען, — האָט דער טאַטע געראַטען.

— וואָס בליי־וואַסער, וועה איז מיר? — האָט די מוטער געקרעכצט. — מען דאַרף מיט איהם אריינגעהן צום דאָקטאָר.

און דער דאָקטאָר האָט, בעטראַכטענדיג גרשון'ס אויגען געפונען, אַז ער האָט טראַכאָמע און מען מוז זיי לאַנג היילען.

— לאַנג היילען! — האָט די מוטער פערבראָכען מיט די הענד, — אַז די שיפסקאַרטע געהט סך הכל באַלד אויס...

דער דאָקטאָר איז אָבער געבליבען ביי זיינס און האָט מיט א קאַלטקייט פון א גזלן געזאָגט:

— איהר וועט איהם מוזען לאָזען דאָ, מען וועט איהם ניט אריינלאָזען...

גרשון האָט זיך פונאַנדערגעוויינט...

— וויין ניט, וועה איז מיר... האָט די מוטער ניט דער־לאָזט... דו וועסט זיי נאָך מעהר קאַליע מאַכען...

— אודאי טאָר ער ניט וויינען! — האָט דער דאָקטאָר פערזאָגט.

און גרשון האָט צוגעזעהן, ווי זיין טאַטע מאַמע, ברידער און שוועסטער פּאַקען זיך אין וועג אריין, און ער וועט בלייבען אליין, איינער אליין, און האָט ניט געטאָרט וויינען.

און אַז אַלע זיינען אַוועקגעפאָהרען און איהם האָט מען איבערגעלאָזען ביי א וויטער קרובה, וועלכע האָט אויך גע־וואַרט אויף א שיפס־קאַרטע און האָט איהם געדאַרפט מיטנעה־מען, ווען די אויגען וועלען זיך אויסהיילען, ערשט דאַן האָ־בען איהם די טרעהרען געוואָרגען. געשטיקט, נאָר געוויינט האָט

ער ניט. און שטיקענדיג אזוי די טרעהרען, פלעגט ער אָנהויבען זידלען אמעריקא.

— א בייז לאנד! א שלעכט לאנד! וואס איז דאָרטען זייער דאגה, אז איך האָב שלעכטע אויגען! זיי טהוט דען וועה? מיר טהוט דאָך וועה, ניט זיי.

און באלד פלעגט ער חרטה האָבען:

— אז עס איז גאָר א ליגען, אז מיר טהוט גאָר ניט וועה... איך האָב געזונדע אויגען... איך זעה די קלענסטע ווערטער אין סדור'ל...

און דאמאָלס האָט זיך איהם פערוואָלט אויפהויבען אי־בער די דעכער און א פליה טהאָן אזש קיין אמעריקא, און ווייזען זיי דאָרט אלעמען זיינע אויגען, ווי אזוי ער זעהט גוט.

„מען לאָזט ניט אריין“! דערמאָהנט ער זיך פלוצלונג...

און ער ווערט מלא רציחה, ווי אמאָל אויפ'ן שמש, וואס פלעגט איהם ניט אריינלאָזען אין שוהל, ווען דער חזן פלעגט דאווגען.

שילטען וואָלט ער זי וועלען... נאָר ווי אזוי קאָן ער זי שילטען, אז דאָרטען זיינען זיינע עלטערן, זיינע ברידער און שוועסטער, פעטערם און מוהמעס?...

ניין, ער וועט אמעריקא ניט שילטען... די בעסטע זאָך וואָלט געווען וויינען, וויינען... נאָר וויינען טאָר מען ניט...

אָבער, אז עס איז אָנגעקומען דער ערשטער בריעף פון „דער נייער היים“ און ער האָט נאָר איבערגעלייענט די ערשטע ווערטער: „מיין ליעבער זוהן“, האָט ער זיך ניט געקאָנט איינ־האַלטען. א שטראָם טרעהרען האָבען זיך פון איהם א גאָס גע־טהאָן און יעדער טרעהר האָט זיך איהם געדאכט מאכט איהם אלץ ווייטער, ווייטער פון אמעריקא, פון זיין היים...

און דערויף האָט ער זיך ערשט פונאנדערגעוויינט...

ראטשילד און ראקאפעלער.

פון שיף האט ברוך'ן אראבגענומען זיין שוואגער ביינוש, א יונגער־מאן פון א יאהר 35, וועלכער איז שוין פינף יאהר אין „לאנד". דערזעהענדיג איהם מיט די קורץ־געשוירענע וואנסען און מיט דעם גלאט געראזירטען פנים, האט ברוך גלייך דרך ארץ פאר איהם בעקומען און אנשטאט, וואס אין דערהיים איז ער, ברוך, געווען דער י ח ס ן און ער פלעגט ביינוש'ן זאגען דו און ביינוש איהם — איהר — האט ער ביים בעגעגעניש גלייך איהם גענומען איהרצען, און צו זיין גרויס פערוואונדערונג האט איהם ביינוש דוקא געזאגט דו, דעמאלט האט ברוך דער־פיהלט, וואס הייסט א ג ר און האט זיך שוין מכין געווען אויף א סך ערנידערונגען.

אויף מארגען האט ביינוש, קומענדיג פון דער ארבייט, און זעצענדיג זיך גלייך ביי דער וועטשערע, וואס די בעל־הבית'טע וואו ער איז א שכן געווען, האט איהם צוגעטראגען, זיך גע־וועגדעט צום גרינעם:

— נו, ווי געפעלט דיר, ברוך, אונזער אמעריקא?

ברוך איז נאך געווען שטארק מיעד פון וועג, געדאכט האט זיך איהם נאך אלץ, אז ער איז אויפ'ן שיף און אלץ שאקעלט זיך נאך... אין דרויסען איז ער סך־הכל א האלבע שעה געווען— אי דאס בלויז נעבען הויז. אויסער קליינע קינדער, גרויסע „עזות־פנימער" פאהרענדיג אויף „רעדלעך" האט ער נאך גאר נישט געזעהן. אבער אז דער שוואגער פרעגט, דארף מען ענטפערן עדעל:

— א וואוילע מדינה...

— א וואוילע מדינה! האָט ביינוש שפּאַטיש איבערגע־חזר'ט. א, דו גרינער, האָסט דען א בעגריף, וואָס אמעריקא איז.

ער איז אנטשוויגען געוואָרען. האָט ארויסגענומען פון טאַש א באַנאַנע און קוקענדיג שטאָלץ אויף ברוך'ן האָט ער געפרעגט:

— וואָס דאָס איז ווייסטו?

ברוך האָט זיך נכנע־דיג צוגעבויגען, בעטראַכט די ווילדע פרי און ווי א פערשולדיגטער מיט א מאָגערען שמייכעלע גע־ענטפערט:

— לאָם איך אזוי וויסען פון בייז...

— אודאי, ווי קומען גרינע צו וויסען פון אזוינע זא־כען, — האָט ביינוש געלאַכט מיט גאוה — ביי אייך אין איי־ראָפּא ווייסט מען נאָר פון בולבע...

— בולבע איז איצט אויך ביי אונז זעהר טייער געוואָ־רען — האָט ברוך מיט א זיפץ איבערגעריסען...

— און וואָס איז ביי אייך ניט טייער? — האָט ביינוש גע'חוזק'ט... אזא באַנאַנע אויב מען קריגט שוין ביי אייך, מוז אודאי קאָסטען א פערציגער און ווייסט וויפיעל קאָסט זי דאָ? טרעף!

— אודאי נישט מעהר ווי פינף סענט... האָט ברוך שוואַך ארויסגערופען, ציטערנדיג צי איז ער חלילה ניט ארייגעפאַלען מיט'ן מקח.

און טאַקי ארייגעפאַלען! ביינוש האָט אויף איהם זיגע־ריש אויסגעשטעלט די אויגען און זיך פונאַנדערגעלאַכט שטאָלץ, געזונד און זיכער:

— א גרינער איז א גרינער! מענש דו! פאַר פינף סענט קריגסטו צעהן אזעלכע!

— צעהן שטיק! — האָט ברוך זיך בעגייסטערט פון דעם

זול — טע! טע! טע! — האָט ער געמאַכט מיט די ליפּען. אַט דאָס הייסט אַ זול.

בלייבענדיג צופריעדען וואָס דער גרינער איז דאָך אַ שטי־קעל מבין אויף זיין אַמעריקאַ, האָט ביינוש גוטמוטהיג איהם פאַרגעלעגט די באַנאַנע.

— נאַ, פערזוך, וועסט זיך אויסגרינען.

ברוך האָט גענומען די פרוכט מיט ציטערדיגע הענד און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— אַהאַ, איך האָב גאָר פערגעסען, אַז דו ביזט אַ גרינער, ווייז, איך וועל דיר אָבשיילען...

— אַזוי גאָר... דאָס שיילט זיך, הייסט עס... האָט ברוך זיך געמאַכט חדוש'ן.

— אודאי שיילט זיך עס... האָט ביינוש דערקלערט און קונציג אַרונטערגענומען פון דער באַנאַנע די גראָבע הויט.

— ס'איז הייסט עס, אינוועניג גאָר ווייס... האָט ברוך ווידער אויסגעדריקט זיין התפּעלות...

— עס בעסער, וועסטו זעהן וואָס הייסט גוט... האָט ביי־נוש ווי בעפוילען, ווי מען בעפעהלט אַ קינד.

ברוך האָט פאַרזיכטיג אָבגעביסען דעם שפּיץ, געגעבען אַ קיי און זיך מיט שאַרפער מבינות צוגעהערט צום טעם... ביי־נוש האָט אויף איהם געקוקט און געוואַרט אויף מבינות. „מען מוז לויבען!“ האָט ברוך בעשלאָסען, חאָטש געוואָלט האָט ער דעם ביסען צוריק אויסשפּייען. פאַר איהם איז עס צו זיס גע־ווען:

— נו?

— עס צוגעהט פּשוט אין מויל... אַט דאָס הייסט פרוכט! האָט ער אויסגערופען מיט התפּעלות...

און ביינוש איז מיט'ן שוואָגער פון ערשטען עקזאַמען גע־בליבען צופריעדען.

אויף מארגנען האָט ברוך אויסגעהאַלטען אויף דעם עקזאַמען פון די „טומייטעס", ביי וועלכע ער האָט זיך פון דעם ווילדען טעם פערקרימט, האָט אבער שטארק געלויבט און געזאָגט, אז ביי „זיי" וואַלט מען עס צוצוקערט...

ביינוש איז געבליעבען מיט זיין גרינעם וויעדער צופריערען. האָט איהם צוגעזאָגט אין גיכען געפינען א שאַפּ, וואו ער וועט צונעהען הענגערס צו מיידעלשע בלוזקעס... און ער וועט מאכען א לעבען...

דארף אָבער אין א פּאָר טעג ארום ביינוש מאכען א שמועס וועגען אמעריקאנער מיליאָנערן און דאָ הויבט זיך אָן ברוך'ס אומגליק.

אָנגעפאנגען האָט ביינוש איהם צו ערקלעהרען, אז אמעריקא פערמאָגט 400 מיליאָנערען, אזוי הייסען זיי טאקי — „די פיער הונדערט!" נאָר דער גרעסטער פון זיי איז ראקעפעלער...

— ווער איז דער ראקעפעלער?

— ראקעפעלער, האָט ביינוש ערקלערט, איז דער גרעסטער מיליאָנער פון דער גאנצער וועלט.

דאָ האָט זיך ברוך דערמאָהנט אָן ראָטשילד'ן. ראָטשילד איז ברוך'ן געווען איינגעבאקען טיעף אין הארצען: ערשטענס, א איד און צווייטענס, טאַקי ראָטשילד. און דערהערענדיג, אז ראקעפעלער איז גאָר דער גרעסטער מיליאָנער, האָט איהם עפּעס א ריהר געטהאָן ביים הארץ און זעהר פאַרזיכטיג האָט ער בעמערקט:

— און ראָטשילד...

— עט, ביזט א שוטה, האָט ביינוש זיך אָנגעכאַפּט... ביי אייך אין איירָאפּא איז ראָטשילד א שיסער, דאָ ווייסט מען אפילו ניט פון איהם... ראָטשילד פערמאָגט ניט אפילו ראקעפעלער'ס מיסט...

ברוך האָט ביטער א שמייכעל געטהאָן און בעשלאָסען, אז אונטערגעבען זיך דארף מען ניט אזוי גיך. באַנאַנעס און טו־

מייטעס קאַנען טאַקי גוט זיין, ער איז א גרינער און קריעגען זיך דערפאר מיט זיין שוואָגער וועט ער ניט. אבער עס האָט דאָך אַלץ א גרענעץ!... און ער האָט איידעל בעמערקט:

— מיר דאכט זיך ביינוש, אז איהר האָט א טעות... איך, למשל, האָב פון ראקעפעלער קיינמאָל ניט געהערט. פון ראָט־שילד'ן אָבער ווייס א קינד אין וויעג... א קליינינקייט — ראָט־שילד...

— נו, — האָט ביינוש א שטאָך געטהאָן — וואָס זשע ביזטו ניט געפאָהרען קיין פאריזש צו ראָטשילדען?

— חע־חע־חע! — וואָס האָב איך מיט איהם פאר א גע־שעפטען — האָט ברוך מוטהלאָז געלאכט — נאָר איך מיין, אז מען רעדט, רעדט מען: ס'הייסט, ווער ווייס דאָס ניט אז ראָט־שילד איז דער גרעסטער מיליאָנער!

— ביזט א גרינער — האָט ביינוש גע'טענה'ט — מען זאָגט דיר, אז ראקעפעלער איז דער גרעסטער מיליאָנער, קומסטו מיט דיין ראָטשילדען...

— מיינער, וואָס הייסט מיינער — האָט ברוך זיך גע־האַלטען פעסט — ער איז מיינער, ווי דיי... ווי דיי... ווי איי־ערער... עס רעדט זיך נאָר, ראטשילד ווייסט יעדער איז דער גרעסטער מיליאָנער...

— אויב אזוי, לאָמיר בעסער וועגען דעם ניט רעדען — האָט ביינוש טרוקען ארויסגערעדט, זיך אויפגעשטעלט און שטום פעררויכערט א דריי־סענטיגען סיגאר...

ברוך האָט געפיהלט, אז דער שוואָגער איז בייז אויף איהם, נאָר קיין חרטה האָט ער דאָך ניט געהאט.

— ס'איז דאָך נארישקייט! — האָט ער פאר זיך גע־טראכט — עס האָט דאָך אַלץ א גרענעץ!

זיין רייזע קיין אמעריקא.

נאָך דעם ווי מיין חבר היימאַן איז אבגעוועזען פינף יאָהר אין ניו יאָרק און האָט איבערגעארבייט ביי פערשיעדענע „טריידס" — פון א קעסטעל־מאכער ביז א פייפער־הענגער, פון א פייפער־הענגער ביז א „האַנד" אין א רעדאקציע, — האָט איהם אַנגעהויבען ציהען אין דער וועלט אריין.

— איך קען דאָ מעהר ניט זיין, — איך ווער דערשטיקט! האָט ער זיך פאר מיר געקלאָגט און האָט צושפרייט די הענד ווי ער וואָלט וועלען פליהען.

— וואוהין ווילסטו — צוריק אין אייראָפּא? — האָב איך איהם אבגעהאקט די פליגלען.

— ניין, — האָט ער אויסגעזיפצט, — איך וויל אין אמע־ריקא!

און זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט א מאָדנעם פייער, — אין אמעריקא וויל איך פאָהרען!

— ביזט משוגע! — האָב איך זיך דערשראָקען, — דו ביזט דאָך אין אמעריקא, — ניו יאָרק איז דאָך די הויפּט שטאָדט...

— ניין, ברודער, האָט ער אויסגעקרעכצט, — ניו יאָרק איז נישט אמעריקא, ניו יאָרק איז בריסק, קאָוונאָ, בערדי־טשעוו, לעמבערג, יעהופעץ, וואָס דו ווילסט אליין — איך אָבער וויל פאָהרען אין אמעריקא. אז איך בין נאָך געווען א קינד האָב איך שוין געטרוימט פון אמעריקא.

— וואו זשע איז אמעריקא? — האָב איך איהם גע־פרעגט, שטארק בעאונרוהיגט וועגען זיין גייסטיגען צושטאנד...

— חאַטש קאַליפאַרניא... — האָט ער אויסגעברומט, און זיין געזיכט האָט זיך בעשטראַהלט. — חאַטש קאַליפאַרניע, ברודער! דאָרטען הויבט זיך ערשט אָן. חאַטש די אמת'ע אמע־ריקא איז בראַזיליען.

— זאָג שוין באַלד — יאַפּאַן! — האָב איך גע'חוזק'ט.

— יאַפּאַן נישט! — האָט ער נישט נאָכגעגעבען, — חאַטש צוריק געשמועסט, מעהר אמעריקא ווי ניו יאָרק איז עס זיכער. איך אָבער וויל אין דער אמת'ער אמעריקא — אין קאַ־ליפאָרניע...

און מיין חבר האָט זיך גענומען גרייטען אין אמעריקא, אין קאַליפאַרניע הייסט עס.

איז אָן אומגליק אָבער — מיין חבר היימאַן האָט בשום אופן נישט געקענט אבשפּאָרען די גרויסע סומע געלד וואָס די רייזע נאָך קאַליפאַרניע האָט געפאָדערט...

עס איז אריבער צוויי יאָהר און מיין בחור קרעכצט וויע־דער, שפּרייט די הענד, ווי פליגלען, און בעט זיך:

— גוואַלד, איך וויל פאָהרען קיין אמעריקא! — און ער לאָזט שוין אראָפּ פון קאַליפאַרניע אויף שיקאַגאָ.

— קיין שיקאַגאָ אָבער מוז איך פאָהרען!

געווים איז קיין שיקאַגאָ די רייזע ביליגער — אכטצעהן דאָלאר — און מיין חבר קען דאָרטען זיין! אָבער די צייטען זיי־נען ביי מיין חבר ערגער געוואָרען: „סלעק", פּוילקייט און אנ־דערע אומשטענדען.

ניין, אזוי ווייט — אין שיקאַגאָ — קען ער זיך ניט אונ־טערנעהמען.

און עס געהט אוועק נאָך א יאָהר. מיין חבר היימאַן בעט זיך:

— ברודער, גיעב אַן עצה, — ווי ווערט מען פּטור פון ניו־יאָרק, און ווי אזוי פּעקעלט מען זיך פאָרט איבער ערגיץ אין א שטיקעל אמעריקא.

איך נעהם אנטהייל אין זיין לאגע באמת, ווייל איהם אויסהעלפען מיט אן עצה, און מיר נעהמען דעם קורס־בוך פון די רייזען, זוכען שטעדט אין אמעריקא, און געפינען אויס אז אין דעטראָיט קאָסט ביי אַ דרייצעהן דאָלאר. מיין חבר גיעט א פּאַטש אין רייזע בוך אויף דעטראָיט און צווינגט זיך:

— יאָ, איך פּאָהר קיין דעטראָיט! — און ער ציהט אויס די הענד — ער פליהט שוין, הייסט עס!

אָבער באלד גלעט ער דעם שטערען, זוכט אין די טאַשען און געפינט ענדליך אויס, אז דרייצעהן דאָלאר איז טאקי נישט קיין געלד, אבער ער פערמאָגט עס דערווייל ניט...

ער וועט מוזען, הייסט עס, ווייטער נעהמען זיך צו זאמלען, שפּאָרען נאָך אַ פּאָר מאָנאַט...

די פּאָר מאָנאָט זיינען אריבער. איך בעגעגען מיין חבר היימאַן אַ פערביינקטען: — נו? — פרעג איך איהם.

ער האָט ערשט זיעבען דאָלאר, און מיט צושפּרייטע הענד קלאָגט ער:

— מעהר ווי 7 דאָלאר האָב איך ניט געקענט אָבשפּאָרען. איך גייע דאָ אויס, אין ניו יאָרק, ווי אַ ליכט... איך וויל אין אמעריקאַ!

— פּאָהר אין באָסטאָן, — ראָט איך איהם, — באָסטאָן איז אן עכט אמעריקאנער שטאָדט, דאָרט ערשיינט אפילו אַ אידישע צייטונג, אבער קיינער ווייס פון איהר ניט, מען זעהט זי נישט אָן... יאָ, ברודער, פאר זיעבען דאָלאר קענסטו פּאָהרען קיין באָסטאָן...

מיין חבר איז צופריעדען. געוויס איז באָסטאָן אמעריקא. פון דער איינציגער אידישער צייטונג דאָרטען לאַכט ער. ער וועט זי זיכער נישט אָנקוקען, און טאָמער קומט אהין איינער אַ ניו יאָרקער לעקטשורער, וועט ער זיך מאַכען כאילו לא ידע— ער וואָהנט אין אמעריקאַ, און אויס לעקטשורס פון גרינהאָרנס!

מען קען איהם דאָרט גאָר נישט טהאָן — ער װעט זיין אין אַמעריקאַ.

אָבער ביז ער האָט זיך צוגעגרייט איז פון די זיעבען דאָלאַר געװאָרען דריי מיט א האלב; האָט ער פאר א דאָלאַר גע־מוזט אויסלייזען די װעש, װארום װי נעהמט מען אונטער אזא רייזע אָהן װעש?

— ברודער! — האָט ער פאר מיר װיעדער געקלאָגט,— אוים מיט באָסטאָן — איך האָב פונקט צװיי און א האלב דאָלאר... איך מוז אבער פאָהרען ערגעץ קיין אמעריקא. דאָ װעל איך קראנק װערען, שטארבען און בעגראָבען װערען ערגעץ ביי מיינע לאנדסלייט אויף דער סעמעטערי און װעל קיינמאָל אמעריקא נישט אָנזעהן.

— אויב דו האָסט נאָך באמת צװיי און א האלב דאָלאר— האָב איך איהם געטרייסט, איז נאָך דער אונגליק ניט אזוי גרויס, — פאר אזא סומע קענסטו פאָהרען אין פילאדעלפיא. דאָרטען איז אויך אפילו דאָ א אידישע צייטונג, און צום אונגליק, א טעגליכע. אבער — אויך די אייגענע מעשה װי אין באָסטאָן — קיינער װייס פון איהר נישט — דערפאר אָבער פערמעגט פילאדעלפיא יענעם גלאָק, װאָס האָט אויסגע־קלונגען פרייהייט פאר אמעריקא — איך מיין, אז דערפאר אליין מוזטו פאָהרען קיין פילאדעלפיא.

מיין חבר היימאן האָט זיך מאָדנע דערפרעהט, גענומען צעהלען זיין קאפיטאל, ערשט ער כאפט זיך: ער פערמאגט בלויז א דאָלאר מיט א האלבען...

און א דאנק מיין עצה בעשטימט ער צו פאָהרען קיין פעט־ערסאָן... ס'איז דאָך נעהנטער צו קאליפאָרניע, און עס װעט נאָך איהם בלייבען ביי א דאָלאר אויף די ערשטע טעג לעבען.

און ער האָט זיך ענדליך געלאָזט אין װייטען װעג אריין— קיין פעטערסאָן.

אָבער, װי עס האָט זיך אויסגעלאָזט איז ער אויך אין פע־

טערסאָן נישט געפאָהרען. בעגעגענט האָב איך איהם אין א פּאָר מאָנאַט ארום שפּאַצירען אויף פּיטקין עוועניו אין בראָנזוויל.

— ביזט גאָר נישט געפאָהרען קיין פּעטערסאָן? — האָב איך זיך פער׳חדוש׳ט.

— ניין, ברודער, איך האָב נישט געקענט... עס האָט זיך אונטערגערוקט שוין פאר׳ן פאָהרען א זייטיגע הוצאה און איך בין געבליבען ביי א האלבען דאָלאר. פאר גרויס בענקשאפט בין איך אנטלאָפען קיין בראָנזוויל.

און דערביי האָט ער אויף מיר א וואָרף געטהאָן א האָפ־נונגסלאָזען בליק, ווי געזאָגט: שווער, ברודער, צו דערגרייכען אמעריקא, ווען דו פאלסט אריין אין ניו יאָרק...

דעם ברודער׳ס טשעק.

מיסטער גאָלדבערג, א מאַן פון א יאָהר עטליכע און דרייי־סיג, מיט א לאַנגליך מאָגערען געזיכט, מיט א שטרענג־פערזאָרגטען אויסדרוק, איז געזעסען אין זיין אָפיס ביים שרייב־טיש און דורכגעקוקט די פריהמאָרגענדיגע פּאָסט. ליי־ענען איז אין די בריעף ניט געווען קיין סך. עטליכע ווער־טער, דייטליך געשריבען, ווי עס קען נאָר שרייבען א שרייב־מאשין (קיין האנד־געשריבענע בריעף האָט ער ניט בעקו־מען!), האָבען איהם שוין קלאָר געמאכט מיט דעם ענין. די בריעף זיינען געווען ניט נאָר געשריבען מיט א מאשין, נאָר אויך ווי מיט א מאשין געטראַכט — און גאָלדבערג, פון דער נאַטור א ראָמאַנטיש געשטימטער מענש, האָט ביי די דאָזיגע בריעף זיך געפיהלט, ווי ער וואָלט געגאַנגען אויף א גלאַטער שאסע, וואו ביי די זייטען פון וועג איז ניטאָ קיין בוימעל און קיין בלימעל און קיין גרעזעלע, און מאַנכמאָל פלעגט ער האָבען ביים לעזען די דאָזיגע בריעף געפיהלט, ווי עס דאָרשט איהם...

שווערער איז איהם געווען אויף די דאָזיגע בריעף צו ענט־פערען, דאָס הייסט צו דיקטירען דער „טייפּרייטערין", וועלכע ער האָט געהאַלטען אין זיין אָפיס. די ווערטער האָט ער ארויס־געלאָזט פון מויל מעכאַניש, דאָס מיידעל פלעגט עס סטע־נאָגראַפירען אויף א שטיקעל פּאַפּיר און נאָכדעם נעהמען עס קלאַפּען אויפ׳ן מאשין „טאַק־טאַק־טאַק־טאַק!" גאָלדבערג פלעגט נאָר מיט דער פעדער מוזען אונטערשרייבען זיין נאָמען. אבער די אונטערשריפט איז אויך ארויסגעקומען ווי מאשינאַל. איין אונטערשריפט האָט זיך ניט אונטערשיידט פון דער צווייטער.

זיין ערשטער און צווייטער נאָמען העררי גאָלדבערג האָט שטענ־דיג פערנומען איין לענג, איין ברייט און די אותיות תמיד שפּי־ציגליך און ווי בייזליך. דער לעצטער שטריך פערקרימט ווי א העקעלע...

מאנכמאָל פלעגט ער אליין בעוואונדערען, וואָס זיין אונ־טערשריפט געהט ביי איהם אזוי איינארטיג. אז ער איז געווען א אינגעל, געדענקט ער, פלעגט ער יעדעס מאָל זיך אנדערש אונטערשרייבען. נאָך די דאָזיגע פערשידענארטיגע אונטער־שריפטען האָט ער מאנכמאָל ווי פערבענקט זיך. אבער א וויכ־טיגערע ביזנעס־אידעע פלעגט איהם פון דעם דאָזיגען סענטי־מענטאלען צושטאנד אָברייסען און ער האָט זיך ווידער פער־וואנדעלט אין א געשעפטס־מענשען, מיט געוויסע פליכטען, גע־זעצען און כללים...

אין אָפיס איז אריין א מאן.

גאָלדבערג האָט איהם געשעפטליך געענטפערט אויף זיין העללאָ, אנגעוויזען א שטוהל און זיך מיט איהם גענומען חשבונ׳ען.

נאָכ׳ן אויס׳חשבונ׳ען זיך האָט גאָלדבערג איהם אָנגע־שריבען א טשעק, אונטערגעשריבען זיין נאָמען, איהם אבגעגע־בען און געווארט, אז יענער זאָל זיך אבטראָגען.

דער מאן אבער, אריינלעגענדיג דעם טשעק אין טאש איז נאָך געבליבען זיצען און ענדערענדיג די ביז־אהעריגע מינע פו:ן זיין פנים אין א פריינדליכערער, האָט ער זיך אָנגערופען מיט א ליעבען שמייכעלע:

— איהר ווייסט, מר. גאָלדבערג, איך האָב צו אייך א גרוס...

— פון וועמען? — האָט גאָלדבערג געפרעגט, מיינענדיג אז יענער האָט עפּעס צו דערצעהלען פון א געשעפטס־מאן.

— פון אייערען א ברודער...

— א ברודער! — האָט זיך גאָלדבערג שויז אנגעכאפּט

מיט מעהר טעמפעראמענט. — איך האב דא בלויז איין ברו־דער...

— נו, איז דאס פון דעם ברודער. מיר וואוינען גראד אין איין הויז... א גאנץ וואוילער מענשעל... ניט רייך... עפעס א קינד איז ביי איהם ניט געזונד...

גאלדבערג איז רויט און בלאס געווארען, האט אנפאנגען זיך פערלארען און ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען און ווי אזוי צו האלטען זיך ביי דעם דאזיגען פאל... באלד אבער האט זיך זיין געשעפטליך פערזארגט געזיכט אויסגעלויטערט, זיינע גראהע אויגען האבען ווי פון זיך אליין זיך אויסגעווישט און ער האט געמורמעלט:

— אזוי, פון מיין ברודער... יא.. איך דאנק אייך... איז ביי איהם א קינד נעביך קראנק?... אי וועה! א שאד!...

און די אלע ווערטער, וואס גאלדבערג האט איצט ארויס־געשאטען פון מויל אהן א ארדענונג, נישט געשעפטליך איבער־געטראכט, האבען דא אין אפים אזוי מאדנע געקלונגען, אז סיי גאלדבערג, סיי די טייפרייטערין און דער מאן, וואס איז דא געזעסען האבען זיך אומגעקוקט ווי פער׳חידוש׳ט...

גאלדבערג האט זיך אזש פערשעמט און ווען דער מאן איז ארויס האט ער זיך געפיהלט ערלייכטערט...

אבער דאס געזיכט פון זיין ברודער האט זיך געטראגען פאר גאלדבערג׳ס אויגען אויך נאכ׳ן מאנ׳ס ארויסגאנג... און דער דאזיגער ברודער, וועלכען ער האט שוין א לאנגע צייט, צוליעב דעם וואס ער איז שטענדיג פערנומען, ניט געזעהען, האט פול געמאכט דעם גאנצען אפיס... וואו ער האט זיך געקעהרט האט ער געזעהען זיין ברודער, וועלכען ער האט אלע מאל אזוי ליעב געהאט און וועלכען ער האט צוליעב טרוקענע געשעפ־טען אזוי פערגעסען און אזוי לאנג ניט בעזוכט...

ער האָט געוואָלט שוין טאקע אריבער געהן צו איהם, געוואָהר ווערען דאָס קראַנקע קינד... אָבער היינט האָט ער נאָך אזוינע וויכטיגע געשעפטען צו פערזאָרגען... מאָרגען? ניין, מאָרגען וועט ער אויך ניט קענען... ער וועט א גאנצע וואָך ניט קענען געהן צו איהם...

— איך וועל איהם דערווייל שרייבען א בריעף און שיקען א טשעק... האָט ער בעשלאָסען און ער האָט פאר אויפרעגונג עס הויך ארויסגערעדט:

— מען דארף איהם שרייבען א בריעף!...

די טייפרייטערין דערהערענדיג „א בריעף" האָט זיך שוין אנגעגרייט מיט א שטיקעל פאפיער און געקוקט דאָ אויף גאָלדבערג'ן און דאָ אויף דער שרייב־מאשין...

—ניין... — האָט גאָלדבערג ווי פערשעמט געשטאַמעלט— דאָס איז גאָר אַן אנדער בריעף... דעם מוז איך אליין מיט דער האנד שרייבען...

און ווערענדיג זעהר דערוואַרימט האָט ער צוגעגעבען מיט א שמייכעל:

— דאָס איז צו א ברודער...

די טייפרייטערין האָט אויף גאָלדבערג'ן א קוק געטהאָן, ווי זי וואָלט אָנפאנגס ניט פערשטאַנען, אבער באלד האָט זי ווי בענעהמענדיג עס, פריינדליך געשמייכעלט און ווי צוגעגעבען:

— אַה, צו א ברודער... דאָס איז פיין!...

און אין אָפּיס האָט עפּעס א וועה געטהאָן מיט ברודער־שאפט...

די שרייב־מאשין איז ווי א פערשעמטע געשטאַנען אויפ'ן שרייב־טיש און געוואַרט, געוואַרט אויף עפּעס און האָט זיך ניט דערוואַרט...

דעם בריעף צום ברודער האָט גאָלדבערג געשריבען מיט דער אייגענער האנד... די אותיות, פולע און רונדע, ווי אמאָליגע, ווען ער פלעגט אינגלווייז שרייבען, האָבען זיך געגאָסען

אויפ'ן ווייסען גלאַטען פּאַפּיר און גאָלדבערג האָט נאָך יע־דער זאַץ זיך אָבגעשטעלט און בעוואונדערט זיין האַנדשריפט. נייע אותיות!...

אפילו אין דעם טשעק, וואָס ער האָט געשריבען פאַר'ן ברו־דער האָט ער יעדען אות אָבגעטאָקט. דער „פּיפּטי" איז אַרוים ווי געמאָלען און דעם ברודער'ס נאָמען האָט זיך צושפּרייט אויף אַ גאַנצער שורה. דער עיקר אָבער האָט גאָלדבערג זיך אָב־געגעבען מיט'ן אונטערשריפט אויפ'ן טשעק. שוין לאַנג, אַז ער האָט קיין פערגעניגען ניט געהאַט פון שרייבען זיין נאָמען אויף אַ טשעק, ווי איצט אויפ'ן טשעק צום ברודער.... ווען ער וואָלט געקענט אַנשטאַט דעם בלויזען נאָמען נאָך צושרייבען דאָס וואָרט ברודער!... זאָל מען טאַקי אין באַנק וויסען, אַז דאָס איז ניט סתם אַ טשעק, נאָר אַ טשעק צו אַ ברודער...

אין עטליכע טעג אַרום, איבערקוקענדיג די פריהמאָרגען פּאָסט, האָט גאָלדבערג געעפענט אַ בריעף און אינעווייניג איז געלעגען אַ בעקאַנטער טשעק...

דאָס איז געווען דערזעלבער טשעק, וואָס ער האָט געשיקט דעם ברודער....

דער ברודער דאַנקט איהם פאַר זיין פריינדליכקייט און בעדויערט, וואָס דער טשעק איז צוריקגעקומען, ווייל ער איז עפּעס ניט ריכטיג געשריבען. ער האָפט, אַז ער וועט איהם זעהען פיקסען...

גאָלדבערג האָט בעטראַכט דעם טשעק און געזוכט דעם פעהלער...

ער האָט א ביטערען שמייכעל געטהאָן: דער אונטערשריפט איז געווען, ניט דער, ווי ער האָט זיך אין דער באנק אונטער־געשריבען: דאָ איז ער גאָר אן אנדער גאָלדבערג: פּול, רונד און ברייט. ניין! די באנק וויים פון אן אנדער גאָלדבערג! אזא קען זי ניט!...

און גאָלדבערג האָט זיך פערשעמט...

ערשטע רייהע.

פון אלע ביזנעס, וואס זלמן האט אונטערגענומען פאר די עטליכע יאהר וואס ער איז אין ניו יארק האט זיך אויסגעלאזען א טייך. „עס געהט ניט כאטש צוריים זיך!“ — אזוי האט זלמן אליין געזאגט מיט א שמייכעלע. א זייטיגער מענש פלעגט צוריק א שמייכעל טהאן. און באמת, וואס געהט עס אן א זייטיגען מענשען ווי אזוי זלמן פיהלט זיך נאך אלע קראכען. נאטירליך, זיינען נאך ניט אלע מענשען אזוי שלעכט און צווישען זיי געפינען זיך אזעלכע, וואס גיבען זלמנ׳ען עצות. איינער הייסט איהם זיך „צולערנען די שפראך“ און ווערען אן „אינשורענס איידזשענט“, ווערליג ער איז א מענש אן „אסאבע“ און אז ער וועט אריינגעהן צו עמיצען „אינשורען“ וועט מען איהם געוויס ניט אבזאגען. אן אנדערער האט נאך א בעסערע עצה— אינשורענס איידזשענטס זיינען שוין דא צופיעל, אבער א „פייפער סטענד“ וואלט פונקט גוט געווען. קיין סך געלד דארף מען דערצו נישט האבען און דער עולם לייענט היינט זעהר א סך... א דריטען פאלט איין, אז פאר זלמנ׳ען וואלט גוט געווען ארויסצופאהרען אין א קליינער קאנטרי־שטאדט... דארטען, מיט זיינע פלענער, קען ער ווייט אוועקגעהן.. .א פיערטער הייסט דוקא בלייבען אין ניו יארק, נאר אויב יא זוכען גליק, איז שוין בעסער פאר איהם צו פאהרען קיין סאן פראנציסקא, מען זאגט, אז דארטען איז געלד ווי בלאטע, קיין פענים זעהט מען דארטען גאר נישט אן, בלויז ניקעלס און ניקעלס...

אבער פון די אלע עצות זיצט שוין זלמן באלד א יאהר אהן א „ביזנעס“ און נישט קוקענדיג וואס ער האט נאך אין זיך

געגוג שטאָלץ, פּיהלט מען שוין, אז ער איז אין גאנצען גע־בראָכען. עס האלט שוין דערביי, אז א רייכערער לאנדסמאן שלאָגט איהם פאָר עטליכע דאָלאר א גמילת־חסד.

אָבער זלמן געהערט ניט צו דעם סאָרט אידען וואָס באַר־גען גמילת־חסדים גלאט אין דער וועלט אריין. ערשטענס, איז א גמילת חסד גלאט א מאוס׳ע זאך. דאָס הייסט, דער וואָס גיט דער גמילת חסד איז דוקא א שעהנער מענש, אָבער דער וואָס נעהמט איז שוין א פערפאלענער. א מענש — זאָגט זלמן פאר זיינע נאָהענטע, מוז זיך אליין ראנגלען. צו לייטען אנ־קומען דארף מען ניט.

און זלמן אליין וואָלט אפילו געקענט הונגערן און קיינער זאָל ניט וויסען וואו ער האלט אין דער וועלט. איז אבער זיין ווייב, עטיל, שוין אן אנדער מין מענש. זי וויל דוקא מאכען א לעבען, ווי גאָט האָט געבאָטען און זי האָט טענות צו דער וועלט. — וואָס הייסט עס — פאלט זי אמאָל אריין צו קרובים און לאנדסלייט — פאר וואָס זאָל מען מיין זלמנ׳ען לאָזען פּאַ־לען? — ער, אז ער האָט געהאט פלעגט ער אלע מאָל געבען. נישקשה, זי האָפט נאָך, אז ער וועט צוריק אויפגעריכט ווערען און ער וועט נאָך ווידער מענשען העלפען.

דערוויילע אָבער וויל זי מען זאָל איהם אויסהעלפען. אבער אויף אזא אופן, אז ער אליין זאָל ניט וויסען. — ער קען זיך חלילה א מעשה אָנטהאָן — צעוויינט זי זיך. ער איז דאָך א משוגענער. ביי לייטען אז עס טרעפט אן ענגע צייט, לעגען זיך פריינד און קרובים צוזאמען און מען העלפט אוים צו מאכען עפּעס א געשעפט, צי וואָס. מיט איהם אבער איז אן אומגליק— ער וויל צו קיינעם נישט אָנקומען.

דערפאר מוז מען איהם אזוי אויסהעלפען, אז עס זאָל אויסקומען אויף אן איידעלען אופן און שטארק בסוד...

און עטעל, א כוואטסקע ווייבעל גיט אויף א פּלאַן: מען זאָל נעהמען א „טהעאטער", פערקויפען טיקעטס און דאָס געלד

וואָס וועט אריינברייננגען זאָל מען איהר אוועקגעבען. און זי וועט זאָגען, אז דאָס האָט זי בעקומען פון דער היים פון איהרע עלטערען.

און ענדליך האָבען זיך צוויי יונגע באָיעס ארויסגערופען די דאָזיגע אונטערנעהמונג דורכצופיהרען.

—זאָלט איהר זשע געדענקען, אז ער טאָר דערפון ניט וויסען, עס מוז זיין בשתיקה פון איהם, ווייל טאָמער ווערט ער געוואָהר וועט ער זיך בעגראָבען א לעבעדיגער.

און בעקומענדיג אן הבטחה, אז עס וועט דורכגעפיהרט ווערען אין דער גרעסטער בעהאלטענקייט איז עטיל אוועק א היים.

אין א וואָך ארום איז זלמן געזעסען ביי זיינעם א לאנדס־מאן. עס איז געווען א זונטאג נאָכמיטאָג. זלמן האָט זיך גע־פיהלט זעהר גוט אויפגעלעגט, ער האָט אין דער פריה געקריגען אן אלטען חוב — פינף דאָלאר — האָט ער דריי דאָלאר אוועק־געגעבען אין שטוב און צוויי דאָלאר איז איהם נאָך געבליע־בען אויף צו בעצאָהלען מאָרגען אין גראָסערי. דערווייל אבער האָט ער זיי געפיהלט אין טאַש און דאָס האָט איהם צוגעגעבען א ביסעל מוטה און קוראזש. די צוויי דאָלאר זיינען גראד גע־ווען איינציגע און אזוי ווי די מיסעס האָט גראד געדארפט האָבען צוויי איינציגע דאָלאר האָט ער זיך דער ערשטער אויס־גערופען, אז ער קאָן אויסטוישען.

— דער רייכסטער פון אונז איז פאָרט זלמן. — האָט די מיסעס א זאָג געטהאָן און געשמייכעלט.

— וואָס דען ? — האָט דער לאנדסמאן פאָרטאַקעוועט און וויסענדיג פון דער אונטערנעהמונג, וואָס מען געהט פאר זלמן'ען מאכען, האָט ער צוגעגעבען:

— זלמן וועט נאָך ערשט ווערען א נגיד !...

זלמן האָט פון דעם דאָזיגען אויסרוף זיך דערפיהלט נאָך געהויבענער, ער האָט געוואָלט עפּעס ענטפערען, אָבער דערווייל

האָט זיך געזעגנט די טהיר און עס זיינען אריין די צוויי באַ־יעס.

אזוי ווי אין הויז איז געווען א מיידעל, וואָס האָט געדארפט א חתן, האָט מען די באַיעס זעהר שעהן אויפגענומען. דער לאַנדסמאַן האָט זיי געבעטען זיצען און די מיסעס האָט זיי פאָרגעשלאָגען צונעהמען אַן אָראַנזש פון טעלער.

די באַיעס אָבער, האָבען אויסגעזעהן צו ביזי צו זיין, זיי האָבען געקוקט אויף זלמן'ען, ווי ער וואָלט זיי אין עפּעס גע־שטערט. אבער באלד האָבען זיי זיך איבערגע'סוד'עט און איי־נער האָט זיך אָנגערופען:

— מיר האָבען איצט קיין צייט נישט. מיר זיינען געקו־מען וועגען ביזנעס...

דערהערט ביזנעס, האָט זיך זלמן דער ערשטער אָנגע־כאַפּט:

— ווי באלד אז ביזנעס, וויל איך טאַקע הערען...

די צוויי באַיעס האָבען זיך איבערגעקוקט און לייכט גע־שמייכעלט, אבער באלד זיינען זיי ערנסט געוואָרען און איינער האָט זיך אָנגערופען:

— דאָס זיינען ניט פאר אייך קיין ביזנעס, ר' זלמן... דאָס נעהט מען מאכען א טהעאטער אונטערנעהמונג פאר אן אָרי־מען לאַנדסמאַן. מיר פערקויפען טיקעטס...

— טיקעטס... דאָס איז זעהר שעהן — האָט זלמן זיי געמוטהיגט. שטיצען א לאַנדסמאַן איז אלע מאָל א יושר... גע־ווים... געוויס... ווער איז ער דער דאָזיגער לאַנדסמאַן... איך קען איהם אויך?...

— דאָס איז א סוד... האָט איין באַי געענטפערט.

— נו, אויב א סוד, צווינג איך אייך ניט צו דערצעהלען, איך בין ניט פון די מענשען וואָס זיינען שטארק נייגעריג צו וויסען.

— יא ניינעריג זיין דארף מען טאקי ניט... האט דער לאנדסמאן אליין זיין מיינונג ארויסגעזאגט. איז הייסט עס ווילט איהר איך זאל נעהמען טיקעטס...

— געוויס! — האבען די באיעס אויסגערופען און איינער האט ארויסגענומען א פעקיל טיקעטס און פארגעשלאגען פער־שיעדענע סארטען: באקס, ארקעסטער און ערשטע באלקאני.

דער לאנדסמאן האט זיך געישוב'ט וועלכע צו נעהמען: צי ארקעסטער אדער באלקאני, די מיסעס האט געראטען באל־קאני.

— פאר וואס באלקאני? — האט זלמן אבגעשלאגען — באלקאני איז צו ווייט. איך וועל נעהמען ארקעסטער.

די צוויי באיעס האבען זיך איבערגעקוקט און האבען זיך אנפאנגעס, ווי פערלארען. אבער באלד האבען זיי זיך גע־כאפט, אז אדרבא, זאל ער טאקי קויפען — און האבען זיך צו איהם העפליך געוועגדעט:

— איהר ווילט ארקעסטער, ר' זלמן...

— יא, ארקעסטער, דאלארדיגע... אן ארימער לאנדסמאן געוויס... וואס הייסט? — מען מוז אזא אונטערשטיצען, עס איז א יושר... איך וויים אפילו ניט ווער ער איז, אבער ס'איז נאך גרעסער די מצוה...

די באיעס האבען זיך ווידער אומגעקוקט און זיך ניט געקאנט בעהערשען און איינער האט הויך זיך צולאכט.

— וואס זשע לאכט איהר — איז זלמן אבהענדיג גע־ווארען — וואס איך זאג, אז עס איז א מצוה... וואס דען איז דאס? — אודאי א מצוה...

— פערקעהרט... האט זיך דער באי פערטיידיגט און איז רויט געווארען. איך האלט אויך, אז עס איז א גרויסע מצוה, דערפאר געה איך דאך ארום פערקויפען די טיקעטס.

און ווערענדיג צוריק ערנסט, האט דער באי איהם דער־לאנגט צוויי טיקעטס ערשטע רייהע און ער האט בעטאנט:

— איהר בעקומט ר' זלמן ערשטע רייהע...

זלמן האָט זיך דערפיהלט זעהר שטאָלץ. ער האָט גענומען די צוויי טיקעטס, בעטראַכט זיי פון אַלע זייטען און מיט אַ רחבות'דיגען שמייכעל ארויסגענומען די צוויי לעצטע דאָ־לאַר:

— אָט האָט איהר צוויי דאָלאַר... איז הייסט עס, ווען וועט דאָס זיין?

איינער פון די צוויי האָט איהם געזאָגט דעם דאַטום.

— זעהר פיין! זעהר פיין! — האָט זיך זלמן ענטציקט — איך וועל טאַקע געהן מיט מיין עטלען.

און אַז די צוויי באַיעס זיינען שמייכלענדיג ארויס, נאָכ־דעם ווי זיי האָבען פערקויפט נאָך צוויי באַלקאָני־טיקעטס, האָט זלמן ווי מיט גדלות זיך געווענדעט צום לאַנדסמאַן:

— האָט איהר, ווייסט עס, געקויפט באַלקאָני — צו 75 סענט...

דער לאַנדסמאַן האָט געשוויגען, נאָר די מיסעס האָט מיט אַ זיפץ געענטפערט:

— עס איז דאָס אויך היינטיגע צייטען שווער, נאָר וואָס זאָל מען טהאָן מיט אַן אָרימען לאַנדסמאַן?

דער דאָזיגער טרויעריגער טאָן פון דער מיסעס האָט זלמן'ען אויפגעוועקט פון חלום, ער האָט זיך דערמאָהנט, אַז ער האָט אוועקגעגעבען די לעצטע צוויי דאָלאַר פאַר טיקעטס ערשטע רייהע.

ער האָט שוין מעהר ניט געקאָנט איינזיצען, עס האָט איהם געהויבען פון אָרט.

און אָבזעגענדיג זיך מיט זיי איז ער ארויס פון שטוב.

און אַ דערשלאָגענער, נישט האָבענדיג קיין ניקעל אויף קאַר־פער, האָט ער געשפאַנט אַ היים צו פוס מיט די צוויי טיקעטס ערשטע רייהע אויף זיין אייגענער אונטערנעהמונג...

דער גענאַכטע מיט׳ן ווײַן.

זיצענדיג ערב יום טוב אין „על״ פאַהרענדיג צו דער ריכ־טונג אין בראָנקס, איז ביי א צווייטער סטיישאָן אריין אין קאַר א בעקאַנטער אַלטער גענאַסע. ער האָט אויסגעזעהען פערמאַ־טערט און צורודערט. זיינע אויגען האָבען געקוקט ווי בייז אויף דער גאַנצער וועלט, אין האַנט האָט ער געהאַלטען א לענגלי־כען און שמאָלען פעקיל, וואָס האָט אויסגעזעהען ווי א פּאָר פּערפעקטע פלעשער ווײַן. קענענדיג אבער דעם דאָזיגען ראַ־דיקאַל־געזינטען מענשען, האָב איך דאָך שטאַרק געצווייפעלט צי דאָס איז טאַקע ווײַן, און אויב יאָ ווײַן — האָב איך גע־טראַכט —- איז דאָס געוויס חמצ׳דיגער.

איך האָב איהם געוואָלט פרעגען און גלאַט לאָזען זיך איהם זעצען. פּאַרט אַ עלטערער מענש! אבער בעמערקט האָב איך, אַז דער דאָזיגער עלטערער מענש מיידט אוים מיינע בליקען און וויל זיך ניט בעגעגענען מיט מיר.

ענדליך האָב איך איהם פּאַרט אָנגעקוקט אזוי, אַז ער האָט קיין ברירה ניט געהאַט אוועקצוקוקען פון מיר.

ביי דער נעקסטער סטאַנציע איז שפּעטער געוואָרען א פרייע־ער פּלאַץ נעבען מיר. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט און דאָס פּעקעל האָט ער געלעגט הינטער זיך, ווי טריפה סחורה.

— וואָס איז דאָס פאר א פּעקיל, מר. פיינקינד? — בין איך נייגעריג געוואָרען.

— ווייס איך וואָס — נאַרישקייטען! — האָט ער בייז געברומט.

און אָנקוקענדיג מיך שוין אביסעל פריינדליכער, ווי ער וואָלט פאר מיר זיך געוואָלט אויסריידען דאָס האַרץ, האָט ער פאָרטגעזעצט:

— א פעקעל... ס'איז שוין איינמאָל א פעקעל... ס'איז א פּאָר פלעשלעך וויין...

און צולאַכענדיג זיך מיט א בייזקייט, האָט ער פערריכט:

— פסח'דיגע וויין... צום סדר...

— אזוי... איהר מאכט א סדר!... — האָב איך זיך געוויצעלט, — איהר ווערט, הייסט עס, אויך א בעל תשובה...

— ניט דערלעבען וועלען עס די אמעריקאנער קאפּיטאַליסטען... — האָט ער געענטפערט, ווי בעלעדיגט — איך וואָלט עס קיינמאָל ניט געטהאָן. אבער מיין זוהן — וואָס זאָל מען טהאָן מיט די היינטיגע קינדער? זיי האָבען פערגעסען אין גאנצען דאָס, וואָס איך האָב מיט זיי געלערענט. די טאָכטער אפילו איז, געלויבט דער אויבערשטער, געבליבען א טרייע גענאָסין און ראדיקאַלע עד היום. פון מיין זוהן אבער האָב איך ניט קיין נחת — ער איז אוועק אין גאנצען אויף אַן אנדער וועג. איך האָב שוין געפּרופט ווערען ברוגז אויף איהם. עס האָט דאָך אלץ א שיעור!... שטעלט זיך פאָר אז דאָס צווייטע קינד, א אינגעלע זיינס, האָט ער געלאָזט מל זיין. א מין בארבאריזם! איך האָב געקעמפּפט מיט איהם, געקעמפּפט, און ס'האָט נישט געהאָלפען. נאַטירליך בין איך אויפ'ן ברית ניט געווען.. אבער אונטער די אויגען איז מיר אויך געגוג געווען. מיינע בעקאַנטע האָבען פון מיר חוזק געמאַכט: „אזוי, גענאָסע פיינקינד, אייער זוהן איז אוועק אין א שלעכטען וועג — ער פּראַוועט גאָר ברית'ן!" עס האָט מיר באמת געפלאַמט דאָס פּנים. נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען א סדרא מיט פסח, מיט סדרים. אמאָל פלעגען מיר צום ערשטען סדר האָבען א סאָציאַליסטישען מיטינג, איהם פלעג איך שטענדיג מיטנעהמען. זאָל ער וויסען וואָס

עס טהוט זיך ביי אונז! איך האב געגלויבט, אז ער וועט נאך מיך איבערשטייגען; איז אבער ניט נאר ער איז קאלט געווארען צו אלע אונזערע לעהרען, פאר וועלכע מיר האבען אונזערע בעסטע יאהרען אוועקגעגעבען — ער איז געווארען אן עכטער איד! אט מאכט ער שוין דאס דריטע יאהר א סדר!

סדרים מיט ברית'ן!..

דאס ערשטע יאהר, נאטירליך, אז איך האב עס ערפאה־רען, בין איך אויף מארגען אוועקגעלאפען צו איהם און זיך צושריען: סטייטש, וואלטער, וואס איז מיט דיר געווארען? פערגעסט, אז דו טראגסט א נאמען פון דעם גרויסען פראנ־צויזישען ראציאנאליסט — וואלטער! אבער אנשטאט צו פער־ענטפערען זיך, האט ער זיך אויסגעלאכט. „וואלטער", זאגט ער, איז טאקע א שעהנער נאמען. אבער משה איז אויך געווען א רעוואלוציאנער און דער סדר איז אן אנדענקונג פון דער בעפרייאונג". היינט געהט טענה זיך אוים מיט איהם.

— אבער, ווי איך זעה, האט איהר דאך מיט איהם פארט שלום געמאכט? — האב איך געפרעגט דעם פערביטערטען טאטען, אנווייזענדיג אויף די וויין.

— שלום געמאכט? — האט ער טרויעריג געשמייכעלט— עס איז דאך א זוהן... מען קען זיך העלפען — ער האט מיך שטארק געבעטען צו קומען.. שוין צוויי יאהר, אז ער לאזט מיך ניט רוהען... מען איז דאך ניט מעהר ווי א טאטע, א צולאזענער זוהן איז דאך אויך א זוהן...

— א צולאזענער? — האב איך דעם אלטען פערוואונ־דערט אנגעקוקט.

— עס רעדט זיך אזוי... — האט דער אלטער געגאסע זיך פערכאפט, — אזוי איז ער זעהר א וואוילער מענש... גאר א פיינער מענש, נאר דאס וואס ער האט פערראטהען דעם טא־טענס לעהרען און איז געווארען צופיעל איד... אט וואס מיך קרענקט...

איך האָב אָנגעקוקט דעם אַלטען'ס פּנים און האָב בע־מערקט אין זיינע אויגען א מיעפען צער. דאָס איז געוועזען דער אַלטער צער, וואָס קוקט ארוים ביי יעדען טאַטען זייט לאַנגע דורות... אזוי האָבען מיט צער געקוקט די אויגען, פוּן זיין טאַטען, ווען ער איז אמאָל פּסח, צו דער ערש־טער סדר־נאַכט אוועק אויף א „סחאָדקע" אין וואלד...

דעם בארבערס ווייבעל.

שבת, עלף א זייגער אין דער פריה. היימאן דער בארבער שטעהט איבער א יונגען ארבייטער, וועלכער ליעגט אויסגעצויגען איבער'ן טשער א שלאפעדיגער און ער, היימאן, מאכט איהם צורעכט. שאבט איהם די באקען מיט גרויס פלייס, ווי ער וואלט איהם וועלען כשר'ן צו א הייליגע זאך. די ארבייט געהט ביי היימאן'ען, ווי געשמירט, ער איז שוין 15 יאהר א בארבער, 10 יאהר אין יוראפ און שוין 5 יאהר אין ניו־יארק, אין אידישען קווארטאל, ער וואלט יעצט פערמאגט א הונדערט חלק וויפיעל מאל 10 סענטען ער האט שוין בעקומען, וואלט ער קיין בארבער ניט געדארפט שוין זיין. ער וואלט שוין דא געהאט הייזער און וואלט אויף זיי א סענט אפילו ניט שולדיג געווען. אויסער דעם האט ער גלאט א פלינקע האנד, און דאך פיהלט ער, אז ער וואלט פיעל פלינקער און בעסער געשייווט, ווען הינטער איהם וואלטען ניט געזעסען פיער יונגע לייט, ארבייטער, און וואלטען ניט געווארט. מילא זייער ווארטען וואלט איהם שוין ניט געארט, ער איז זיכער, אז ער וועט זיי אלעמען אבראזירען, זיינען זיי אבער אלע אזוי אונגעדולדיג, אז ער קען בשום אופן זיי ניט בערוהיגען, און אלע ווילע רייסט זיך יעמאנד פון די ווארטענדע אוועקצוגעהן. אמת, ער האט דערפאר קיין מורא ניט — אוועקגעהן וועלען זיי ניט. ערשטענס זיינען זיי אלע לאנדסלייט און צווייטענס — וואוהין וועלען זיי דען געהן? ביי א צווייטען בארבער וועלען זיי דאך ווידער דארפען ווארטען. אבער נאך אלעם דעם איז איהם ניט אנגענעהם.

— איך זאג דיר, היימאן, קלאגט זיך אויפשטעהענדיג איין ארבייטער פון די ווארטענדע, אז דו פערשטערסט מיר דעם שבת. א גאנצע וואך איז שאפ, קומט דער שבת, וויל מען אבי־סעל ארויסגעהן, מוז מען ביי דיר זיצען און ווארטען די „רייהע“. נעהם, צו אלדי טייוועל „א האנד“.

— ניין, ברודער, צוליעב א פאר שעה אין וואך קען איך קיין האנד ניט נעהמען — ענטפערט היימאן. פערענדיגענדיג שאבען די באקען פון דעם קאסטימער, וואס איז שוין ליגענדיג אויפ'ן טשער גוט איינגעשלאפען און חלום'ט אודאי פון דעם שאפ — אין מיטען וואך איז סלעק, קיין מענשען האלטען קען איך ניט. נישקשה, דיר וועט נאך בלייבען צייט צו ארומגעהן. און וואס געהט מען גלאט ארום? — פאלט היימאן אריין אין א מוסר־טאן — איך א גאנצע וואך, זיץ דאס רוב אין אין שטוב. אט נעהם לייען א פייפער.

—איך האב שוין דריי פייפערס דורכגעלייענט, — ענט־פערט מיט רוגזא דער ארבייטער — צו אלדי טייוועל, נאך דעם מיסטער מוזטו מיר שייווען.

דערהערענדיג די דאזיגע פארלעגונג, שטעלט זיך אויף נאך אן ארבייטער פון די ווארטענדע און שרייט אויס:

— ניין, מיסטער. איך בין געקומען פריהער פאר אייך.

— איך וועל אייך אלעמען אבשייווען — בערוהיגט היי־מאן די קאסטימער.

ער האט אפילו קיין מורא ניט, אוועקגעהן וועלען זיי ניט, נארישקייט! ערשטענס זיינען זיי לאנדסלייט, און צווייטענס, וואוהין וועלען זיי געהן? אבער אנגענעהם איז עס איהם ניט און ער איילט וואס גיכער צו פערענדיגען דעם קאסטימער, וועלכען ער וואשט שוין דעם קאפ, פון וואס יענער כאפט זיך אויף.

— אט שוין געענדיגט — טרייסט היימאן דעם וויעדער־שפענסטיגען קאסטימער, זיין לאנדסמאן. דו ביזט דער דריי־טער, א האלבע שעה און דו ביזט א געשייווטער.

דער ארבייטער לאָזט זיך בערוהיגען, נאָר ניט אין גאַנ־צען, ער מורמעלט אליין:

— האָסט כאָטש אויף שבת אליין געדארפט נעהמען א מענשען, צו אלדי טייוועל!

היימאן שייווט שוין א צווייטען, ווערכער שלאָפט שוין אויך, און פליהענדיג מיט דעם ראזיר־מעסער איבער דעם צוויי־טען קאָסטימערס באקען, ענטפערט ער:

— אויף שבת אליין, זאָגסטו, און אבצאָהלען איהם צוויי דאָלאר און וואָס וועט מיר בלייבען? אָט נעהם לעז א פייפער. באלד, באלד קומט דיין אָטשערעד, נאָך א האלבע שעה'לע...

דער ארבייטער פערלאָזט זיך אויף גאָט'ס בעראָט און נעהמט אויף זיך צו זיין גערולדיג, זיצען אבער קען ער שוין ניט, עס הויבט איהם פון טשער. נעהמט דעם „פאָרווערטס" און לעזט די אדווערטייזמענטס פון אידישען טהעאטער.

— ביזטו געוועזן אויף „לייזער'ס בלינצעס?" — פרעגט ער, בעמערקענדיג די אדווערטייזמענטס.

— ווער האָט צייט צו געהן? — ענטפערט היימאן — מען זאָגט, אז עס איז א זעלטענע „שאָו".

— איך בין שוין געוועזן צוויי מאָל און היינט געה איך מאַטינעע. נאָר ווער וועט שוין געהן, פערכאפּט ער זיך צו־ריק, ביז דו וועסט פערטיג ווערען וועט מען שוין אָבשפּיעלען.

— ביזטו בדלות! — ענטפערט היימאן, — וועסט ניט פערשפּעטיגען. געה בעסער אויף „א מענש זאָלסטו זיין" — וועסטו זעהען ווי האלב נאקעטע נקבות הוידען זיך און זינגען... איך זעהר א שעהנע זאך...

דער ארבייטער לאָזט זיך אבער ניט טרייסטען, ערשטענס האָט ער שוין „א מענש זאָלסטו זיין" געזעהען 20 מאָל און טאקע א דאנק די האלב נאקעטע נקבות, וואָס הוידען זיך אויף דער סצענע, און זיי זיינען איהם שוין נמאס געוואָרען און ער

הויבט זיך אָן ווידער צו בונטעווען. באַלד אָבער ווענדט ער זיך מיט אַ פראַגע:

— זאָג מיר היימאַן. וואָס זעהט מען עפּעס ניט דיין וויי־בעל?

— דו האָסט זיך פערבייינקט נאָך איהר — ענטפערט היי־מאַן איגנאָרירענדיג — איך בייינק נאָך איהר ניט אַזוי שטאַרק.

פון הינטער׳ן צימערעל, וואָס איז פערהאַנגען מיט אַ פאָר־האַנג, דערהערט זיך אַ שטים און באַלד ווייזט זיך אַ קאָפּ פון אַ יונג־חן׳עווריג ווייבעל.

— דו בייינקסט ניט, איז ווי דו ווילסט זיך, איך בייינק אויך ניט נאָך דיר. וואָס מאַכט איהר זיסעל? ווענדעט זי זיך צום אַרבייטער.

— אַט אַזוי, שמועס אביסעל מיט מיין ווייבעל, — זאָגט היימאַן צו זיסלען — זי קען גאָט צו דאַנקען אביסעל שמועסען, וואָלט זי אַזוי אַנדערע זאַכען געקענט.

— איהר קריעגט זיך נאָך אַלץ! — פרעגט זיסקע.

— איך האָב שטאַרק מורא פאַר איהם! — לאַכט ביין דאָס ווייבעל.

— זאָג מיר. היימאַן, פאַר וואָס גאָר דיין ווייבעל ניט מאַכען אַמאָל אַ שייוו, צו אַלדי טייוועל — חולה איז זי! מיך האָט שוין אַמאָל, נאָך אין יוראָפּ, אַ נקבה געשייווט, ס׳איז זעהר אַנגענעהם, עס קיצעלט — האָט ער זיך ציניש צולאַכט.

די איבעריגע אַרבייטער, וואָס זיינען פאַר לאַנגווייליגען וואַרטען שיער ניט איינגעשלאָפען, האָבען זיך אויך צולאַכט און דאָס ווייבעל האָט זיך אָנגערופען, וואָרפענדיג אויגלעך צו זיסקען:

— נו, זעץ זיך, זיסקע איך וועל אייך מאַכען אַ שייוו.

— מיט׳ן גרעסטען פערגניגען! — האָט זיך זיסקע אָנ־געכאַפּט און האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן שייוו־טשער.

— נו, נו, מען בעט דיך ניט — האָט היימאַן בייז אויס־גערופען — איך בין שוין באַלד פאַרטיג.

— וואָס אַרט עס דיר — האָט זיסקע זיך געווענדעט צו היימאַן'ען ווי מיט געבעט, — זי וויל מיר מאַכען אַ שייוו, זאָל זי מאַכען. אין יוראָפּ זיינען דאָ ליידיס, וואָס שייווען.

—דאָ אויך, — האָט בעשטעטיגט איינער פון די וואַר־טענדע און עס איז געווען קענטיג, אַז ער וואָלט אויך ניט געווען דאַגעגען אַז דאָס חן'עוודיגע ווייבעל זאָל איהם מאַכען אַ שייוו. ער האָט אויף איהר געקוקט און געקוקט. ווי ער וואָלט זיך גע־בעטען: מיך אויך...

— זעצט זיך! — האָט דאָס ווייבעל פאַרגעלעגט, וויג־קענדיג צו זיסקען.

— זי וועט דיר צוקראַצען דאָס פּנים, אַז דו וועסט אין גאַנס ניט קענען אַרויסגעהן —האָט היימאַן געוואָרענט און גע־קוקט בייז אויף זיין ווייבעל.

— זאָל זי צוקראַצען, עס מאַכט ניט — איך קען שוין, ווי איך בין אַ איד, מעהר ניט וואַרטען — האָט זיסקע געענט־פערט אוועקזעצענדיג זיך אויפ'ן שייוו־טשער.

— אָט איך ענדיג שוין! — האָט היימאַן איהם בערוּ־היגט. נאָך דעם קומסט דו.

— ניין, איך בין פריהער געקומען — האָט זיך אָנגעכאַפּט איינער פון וואַרטענדע.

— לאָזט איהם היינטיגעס מאָל איבער — האָט זיך היימאַן ווי געבעטען. און צום ווייבעל האָט ער זיך געווענדעט, וואַר־פענדיג בייזע בליקען אין איהר זייט.

— דו געהסט אוועק, צי ניט?

דאָס ווייבעל איז אַ ברוגז'ע אַריין צוריק אין הינטער־צימערעל, היימאַן איז רוהיגער געוואָרען און האָט פערענדי־גענדיג דעם צווייטען קאַסטימער זיך געווענדעט צו זיסקע'ן:

— אַט באַלד, זיסקע, באַלד, נעהם לייען אַ פּייפּער... אַ בעלנות פון אַ מענשען, לאָזען זיך שייוען פון אַ פרוי, זי וואָלט דיך אַזוי צוקראַצט, אַז דו וואָלסט זיך אויפ׳ן סטריט ניט גע־קענט ווייזען.

זיסקע, וועלכער האָט טאַקע באמת געוואָלט פּערזוכען אַ ווייבערשען שייוו, האָט בייז געענטפערט:

— דו צוקראַצט אַמאָל, ברודער־לעבען, אַזוי, אַז ערגער קען שוין ניט זיין... זאָג בעסער — האָט ער איראָניש צוגע־געבען — אַז דו ביזט „פּעפּערזיכטיג“. אַי, איך האָב דאָס פיינט!

היימאַן האָט זיך ווי בעליידיגט און ער האָט אויך בייז געענטפערט:

— נו, ברודער, אויב דו ווילסט אַז דוקא מיין ווייבעל זאָל דיר מאַכען אַ שייוו, קען איך דיר ניט העלפען. דאָס ווייַ־בעל ברויך איך פאַר זיך... איך בין נאָך אַ יונגערמאַן...

— איך וואָלט זי ניט אָבגעביסען! — האָט זיסקע אַ מור־מעל געטהאָן...

— פאַר אָבבייסען האָב איך שוין קיין מורא ניט, נאָר קיין באַרבער, ווייל איך ניט זי זאָל זיין, איך וועל מיך אים־פּראָוועןן אַליין.

זיסקע האָט גאָר נישט געענטפערט, היימאַן האָט אין זיין שווייגען געפיהלט אַ בייזקייט. ווער ווייס, אפשר וועט ער שוין אַ צווייטען מאָל נישט קומען. אַ קאַסטימער איז אַ שאַד, דאָס ווייבעל איז איהם אבער אויך אַ שאַד און אַ פיעל גרעסערער, ווי אַ קאַסטימער...

און, אַז זיסקע האָט ווידער זיך גענומען בונטעווען אין שרייען, אַז ער קען ניט וואַרטען, האָט הייימאַן איהם שוין ניט

פערהאַלטען, קיין פּייפּער לעזען ניט פֿאַרגעלעגט, נאָר טרוקען און לאַקאָניש אַרויסגעמורמעלט.

— מילא, אַז דו יאָגסט אַזוי, טאָ גיה געזונטערהייט...

זיסקע האָט נישט געענטפערט, איז אָבער ניט אַוועק און אין דעם ענגען באַרבער־רום האָט געהערשט אַ דריקענדע שטיל־קייט...

די הינקעדיגע טענצערין.

— ליזא איז שוין א מיידעל פון עטליכע און צוואנציג יאָהר, אָבער איהר ניט־הויכער וואוקס און דראָבנעס פּנים׳ל גיט איהר אַן אויסזעהן פון א זיעבצעהניעהריג מיידעל. איהרע שווארצע בענקענדיגע אויגען קוקען שטענדיג נאאיוו און פרעגענדיג, און בשעת זי רעדט מאכט זי מינעס ווי קינדער וואָס ווערען פון אלץ נתפּעל, גלויבען אין אלץ און בעזונדערס גיט איהר צו קינדערי־שעס, וואָס נאָך יערע פראזע לעגט זי צו מיט זיכערקייט: אודאי אזוי, אמת...

עס הייסט אָבער ניט, אז ליזא איז טאקי א קינד, פערקעהרט, זי האָט שוין אין איהרע עטליכע יאָהר נאָך איהרווירקליכער קינדהייט פיעל שטארקע געפיהלען דורכגעלעבט, פיעל מאָל שוין אהיינגעריסען געוואָרען פון שווארץ־אויגיגע און לאנג־לאָקיגע בחורים, שוין געווען בעקאנט אפילו מיט עפּעס א הויכען טרעמפּ, און אפילו ווענגען איהם פלעגט זי אויך האָבען א ריין קינדיש אויסדרוק:

— יא, ער איז זעהר א פיינער מאן, ער וועט מיך נעה־מען אין דער וועסט, צו־פוס.. ער האָט מיר דערצעהלט, אז דאָרטען דארף מען גאָר ניט ארבייטען, איך וועל אמאָל געהן מיט איהם.. בעסער, ווי אין שאפּ... יא, אודאי אזוי, אמת...

די חבר׳טעס איהרע, ניט עלטערע און אמאָל איינגערע פון איהר, פלעגען איהר ווארנען:

— אַ, ליזוטשקע... רעד ניט קיין נארישקייט... א טרעמפּ בלייבט א טרעמפּ... בעגעגען זיך מיט איהם מעהר ניט... ער וועט דיך נאָך פערפיהרען...

דאן פלעגט זי אויסשטעלען דערשראָקען די אויגען און זיך חדוש'ן:

— פערפיהרען? וואָס קען ער מיך פערפיהרען? ער איז דאָך אזא שעהנער... יא, אודאי אזוי — ער איז א שעהנער.

שעהן האָט ביי איהר געהייסען ניט נאָר שעהן אין אויסזעהן. נאָר אין געפיהלען און פיהרונג...

נאָר דער פערלאנג צו געהן אין דער וועסט מיט'ן טרעמפּ האָט ביי איהר נישט לאנג אָנגעהאלטען: דער טרעמפּ מיט וועלכען זי פלעגט זיך צופעליג אבער אָפט טרעפען אין יוניאָן סקוועער איז ערגעץ פערשוואונדען און זי האָט זיך היגגעריסען מיט א צווייטען יונג, שוין דער געגענזאַטץ פון א טרעמפּ: דאָס איז געווען א שעהנער יונגער סטודענט פון קאָלומביא קאָלעדזש. מיט דעם דאָזיגען סטודענט פלעגט זי זיך טרעפען שבת און זונטאג און פלעגט מיט איהם פערברענגען דעם גאנצען טאָג ביז צוועלף אין אבענד. ער פלעגט איהר נעהמען אויף בראָדוויי אין די בעסערע מיוזיק־האָלס. דאָרט פלעגט זי זיך אָפּט ענטציקען פון די טענצערינס און ביי יעדער ארויסטריט פון א טענצערין פלעגט זי דעם סטודענט א סוד אריינרוימען:

— דו ווייסט, אז איך וואָלט אויך געקענט זיין א טענצערין...

דער סטודענט קוקט זי אָן שמייכלענדיג און וואָרענט איהר פריינדליך:

— עס איז א מיאוסע בעשעפטיגונג...

נאָר ליזא צינדט זיך אָן מיט א קינדערשען כעס און ענטפערט:

— א מאוסע בעשעפטיגונג.. ס'אליגען.. איך ווייס אַז ס'איז א ליגען. מיר האָט דערצעהלט די הינקענדיגע טענצערין...

— וועלכע טענצערין? — וואונדערט זיך דער סטודענט.

— די הינקעדיגע...

דער סטודענט צולאכט זיך.

— א הינקעדיגע טענצערין... ווי אזוי איז דאָס מעגליך, נארעלע, דו...

— הערסט... אודאי אזוי, אמאָל איז זי געווען ניט קיין הינקעדיגע... איך האָב זיך מיט איהר בעקענט, אז זי איז שוין געוואָרען הינקעדיג... זי האָט מיר אלץ דערצעהלט: זי האָט מיר געזאָגט, אז איך האָב שעהנע פיס און איך בין א קליינינקע און דאָס איז גוט... א גרויסע קען ניט זיין קיין טענצערין, זי איז אויך א קליינע, נאָר זי האָט איינמאָל געטאַנצט מיט אזא שנעל־קייט, אז זי האָט אויסגעלונקען א פוס, און פון דאמאָלס אָן הינקט זי...

— און מעהר טאַנצט זי ניט... האָט דער סטודענט געלאכט גוטמוטהיג, ארייגקוקענדיג אין ליזע'ס אויגען...

— געווים טאַנצט זי שוין ניט... אָבער זי האָט דאָך דריי יאָהר געטאַנצט... זי האָט געזאָגט, אז עס איז אזוי גוט צו זיין א טענצערין. די ערשטע וואָך נעהמט מען אכטצעהן דאָלאר און נאכדעם נעהמט מען דאָפּעלט... נאָר א האלב שעה טאַנצט מען... און דערנאָך איז מען פריי...

— און וואָס האָט זי דיר נאָך דערצעהלט? — פאָרשט מיט א שמייכעלע דער סטודענט.

— אָ, רויטעלט זיך ליזא, די הינקעדיגע טענצערין האָט מיר דערצעהלט א סך זאכען... אודאי אזוי... זי וויים... זי זאָגט אז איך בין ווי געבאָרען דערצו... זי האָט געזאָגט אז איך האָב שעהנע פיס... און איך וואָלט געהאט ערפאָלג...

זי האקט אָב, ווייל א נייע טענצערין געהט ארוים אויפ'ן סצענע. קלינגענדיג מיט צוויי גלעקעלעך אין די ביידע קאַקע־טיש אויסגעשפרייטע הענד דרעהט זי זיך איבער די ביהנע און איהר קורץ קליידעל, בלויז ביז די קניה, בילדעט זיך אין א גאָל־דענע ראד...

— אָט אזוינע טענץ האָט די הינקעדיגע טענצערין גע־

טאַנצט... — בעגייסטערט זיך ליזא, — פאַר אַזאַ טאַנץ נעהמט מען א סך... און דערצו...

זי האַקט אָב...

דער סטודענט ווערט נייגיעריג:

— וואָס דערצו? שמייכעלט ער.

— דאָס וועל איך שוין ניט דערצעהלען, לאָזט ליזא אראָב די אויגען...

— שעמסט דיך?...

— ניין, ס'איז גאָר ניט מיאוס... נאָר איך וויל ניט... דו וועסט ניט פארשטעהן. אבער ס'איז ניט מאוס... אודאי אזוי...— בעהויפּטעט זי פעסט... — מען טאָר דען נישט פערברענגען נאָכדעם מיט שעהנע מענשען...

— אהאַ... חאַפּט זיך דער סטודענט... — אהאַ!

— דו ווייסט שוין?... פרעגט זי.

— אודאי...

— יאַ, ווען דו הערסט ווי די הינקעדיגע טענצערין דער־צעהלט עס, וואָלסטו געזאָגט, אז עס איז שעהן...

— קען זיין... איז מסכים דער סטודענט...

— געוויס איז שעהן... ווערט ליזא דרייסטער... זי זאָגט, אז דאָרטען איז גאָר אן אנדער וועלט, און מען פערגעסט אַז אונזער וועלט... זי זאָגט, אז אונזער וועלט איז א מאוסע, אן או־מעטיגע... א וועלט פון שעפער און סטאָרס... אודאי אזוי, זי איז טאַקע גערעכט... איך וועל אויך ווערען א טענצערין... סטראַ־שעט זי צום סוף, — וועסט זעהן!...

— נו־נו, איז מסכים דער סטודענט... און באלד פרעגט ער:

— וואו איז זי איצט?

— ווער?

— אָט דיין הינקענדיגע טענצערין...

— איך ווייס ניט, זי איז ווי אין וואסער אריינגעפאלען... איך זוך זי אומעטום...

— וואָס דארפסטו זי?

— יא, איך דארף זי... זי דערצעהלט אזעלכע שעהנע זאכען... איך האָב אזוי ליעב געהאט צו הערען...

— אפשר טאַנצט זי ווידער?

— חי־חי־חי — צולאכט זיך ליזא מיט א קינדערשען געלעכטעריל... ווי אזוי קען זי איצטער טאַנצען, אז זי איז היני־קעדיג...

— אָבער דו וואָלסט געקענט טאַנצען... לאכט דער סטודענט...

— אָ, אַוואַדע! חאפט זיך ליזא אָן דערמונטערט... איך האָב א קליינע וואוקס און שעהנע פיס... אזוי האָט זי מיר פער־זיכערט... זי ווייסט דאָך... זי האָט דריי יאָהר געטאַנצט... דריי יאָהר איז דאָך א סך, אמת? זעהר א סך...

דער סטודענט פערטראַכט זיך און מורמעלט ארויס:

— יא, א סך, א סך... אבער דערנאָך ווערט מען הינקע־דיג.

— אָבער דערפאר האָט זי דאָך געטאַנצט, — שפּאַרט זיך ליזא מיט קינדערשע עקשנות....

דער סטודענט שווייגט...

דער אלטער.

איך בין געווען ניט לאנג איינגעלאדען אויף דינער אין א ראדיקאלען ארבייטער פאמיליע.

די יוגענד איז געווען פרעהליך געשטימט. עס איז געווען א זונטאג, איילען זיך צו דער ארבייט דארף מען ניט. דערצו איז מען געווען אנגעגרייט נאך דינער צו זעהן אויף א פיק־ניק, וועלכער האט געזאלט זיין זעהר אינטערעסאנט.

די צוויי טעכטער, וועלכע ארבייטען א גאנצע וואך אין שאפ, האבען זיך געפלייסט, אז דער דינער זאל לכבוד מיר ארוים וואס גראטענער. די צוויי זיהן, וויעדער, האבען געקוקט אז עס זאל זיין א גוט גלעזעל ביער ביי׳ן עסען. און דערפאר האבען די הכנות צום דינער צו לאנג געדויערט און איך האב מיך שוין אנגעהויבען אביסעל צו לאנגווייליגען.

ענדליך איז שוין אלץ צום דינער געוועזען גרייט. די טע־לער האט מען שוין אוועק געשטעלט אויפ׳ן טיש, אויסלעגענדיג ביי יעדען טעלער א גאפעל, לעפעל און מעסער. דאכט זיך אלץ איז שוין פארטיג געווען און דאך איז מען נאך עסען אלץ ניט געגאנגען.

די עלטערע טאכטער, חוה, מיט בלאסע באקען און טיעף איינגעגראבענע אין שטערען פינקעלדיגע שווארצע אויגען, האט זיך געסוד׳עט מיט׳ן ברודער, חיים׳ן; דערנאך מיט דער איני־גערער שוועסטער, לייקע, א מיידעל פון א יאהר צוויי־און־צוואנ־ציג, וועלכע האט נאך ענטהאלטען אביסעל נאטירליכע פארב אין געזיכט און די שווארצע האר פערקאמט אין א צאפ. האט זי נאך פיעל אינגער געמאכט. אבסוד׳ענדיג זיך זאלבע־

דריט צווישען זיך איז ענדליך לייקע צו מיר צוגעגאנגען און מיט א פריינדליכען שמייכעל מיך געפרעגט:

וואלט איהר וועלען זיך בעקענען מיט אונזער טאטען?

— אך, מיט'ן גרעסטען פערגעניגען! — האב איך מיך אנגעכאפט מעהר אוים העפליכקייט. איך האב געהערט נאך פריהער אז זייער פאטער איז איבער אכציג יאהר אלט און איז אונגעוועהנליך פרום.

— וועט ער וועלען קומען דען? — האט די מוטער, א פרוי פון א יאהר זעכציג געצווייפעלט — ער וועט ניט אוועקגעהן פון בית מדרש.

— גאנצע טעג זיצט ער אין בית־מדרש... האט זי זיך צו מיר געווענדעט מיט א בעדויערונגס־שמייכעל — אינטערע־סירט זיך ניט מיט קיין זאך.

— צוליעב'ן גאסט וועט ער געוויס קומען, — האט לייקע פערזיכערט. — חיים, זאג איהם, אז דער גאסט איז א בעל־הביתישער יונגער מאן און קומט ערשט פון רוסלאנד... צו אזא וועט ער לויפען...

— יא, יא! — האט די מוטער געזיפצט, — דערהערט ער אז עמיצער איז געקומען פון רוסלאנד, ווערט ער אן אנדער מענש.

איצט ערשט האב איך מיך שטארק פעראינטערעסירט מיט דעם אלטען פאטער זייערען, און האב ארויסגעזאגט מיין פער־לאנג, אז מען זאל איהם רופען.

חיים איז אוועק נאך איהם אין בית־מדרש, וועלכער האט זיך געפונען ניט ווייט פון זייער וואהנונג. איך האב מיט אונ־געדולד געווארט...

אין עטליכע מינוט ארום איז מיט חיים'ן אריין אין שטוב א גרייז־גראהער הויכער זקן, אביסעל אונטערהינקענדיג אויף א פוס...

איך האב מיך איינגעקוקט טיעף אין זיין פנים און האב

דערזעהען אין זיינע אויגען א פערבארגענע שרעק, צומישונג און אונגעהייערע בענקשאפט...

ער איז שטעהן געבליבען אין מיטען שטוב און האט ווי פערווירט געקוקט ארום.

— טאטע, דאס איז אונזער גאסט! — האט ענדליך לייקע פרעהליך זיך געווענדעט צו איהם.

איך בין גלייך צוגעגאנגען צו איהם..

— שלום־עליכם! — האט ער מיר אויסגעשטרעקט זיין אלטע ביינערנע האנד.

אין דעם „שלום עליכם" האט א קלונג געטהאן אזוי פיעל ליעבע, מענשליכקייט און אין דער זעלבער צייט עלענדקייט, אז איך האב די האנד זיינע שטארק א דריק געטהאן און הויך און דייטליך, ער זאל גוט הערען, איהם געענטפערט:

— עליכם שלום!

— טאטע, — האט שוין די עלטערע, חוה, זיך געווענ־דעט צו איהם, — דער יונגער מאן איז ערשט פון רוסלאנד.

— הא? — האט ער האלב ניט גלויבענדיג זיינע אויע־רען אויסגערופען הייזעריגליך, — וואס זאגסטו, טאכטער?

— ערשט פון רוסלאנד געקומען...

אין זיינע אלטע אויגען האט א פינקעל געטהאן א פייעריל און ער האט מיט א בעזונדער מין ווארימקייט צו מיר זיך אנ־גערופען:

— אזוי, ערשט פון רוסלאנד... זעצט זיך... זעצט זיך... זעצט זיך... און אבשטאמלענדיג א פאר פראזען האט ער שוין דייטליך ארויסגערעדט:

— דער עולם פאהרט נאך אלץ אהער... דארטען איז דאך בעסער... חי־חי־חי... מיינע קינדער ארבייטען דא אלע, נעבעך.. אלע ארבייטען...

— אבער דא איז דאך פרייער... האב איך איהם געוואלט עפעס בעמערקען.

— יא, פרייער, פרייער... האָט ער געזיפצט. מען מעג טהאָן וואָס מען וויל... אוואדע... פון דעסטוועגען וואָלט איך נאָך געפּאָהרען צוריק אהיים...

— ווי אזוי וואָלט איהר געלאָזען די קינדער דאָ?

— חי־חי־חי! — האָט ער גוטהערציג לעכאַט... די קינדער... דאָ בין איך א קינד... זיי ארבייטען געבעך און שפּייזען מיר...

— ווי אזוי קומט איהר טאַקי צו פאָהרען אהער? — האָב איך געפרעגט.

— ווי אזוי? הא, ווי אזוי? עס איז טאַקי א קשיא... ווי קום איך אין אמעריקא?... האָט ער זיך צוזיפצט... איך אין אמעריקא?... געוועזען א איד א סוחר, ברייט געהאנדעלט... געוועזען אלערליי צייטען, אבער שטענדיג געוועזען א בעל הבית, מיט א נאָמען, מיט א פונדאמענט... נו, האָט מען דאָך געוואָלט „פרייהייט", חי־חי־חי — פרייהייט. איז געוואָרען פריי, פערשטעהט איהר מיך, און מען האָט געמאכט פּאָגראָמען, גערויבט, געשלאָגען...

— איהר קומט אהער נאָכ'ן פּאָגראָם?

— וואָס דען — פאר'ן פּאָגראָם וואָלט איך אהער געפאָהרען?... איך האָב געדארפט אמעריקע?... איך האָב דען ניט געוואוסט וואָס אמעריקע איז... אלץ וואָס דען? מען איז ניט געוואָרען זיכער מיט'ן לעבען אפילו נאָכ'ן פּאָגראָם. דער עיקר — די טעכטער... א קלייניגקייט, אז אידיש בלוט און אידישער כבוד איז הפקר... האָב איך טאַקע געוואָלט, אז די טעכטער זאָלען אוועקפאָהרען; דער בחור איז נאָך נאָכ'ן ערשטען פּאָגראָם אוועקגעפאָהרען... האָבען זיי אָבער מיך ניט געוואָלט לאָזען אליין... אין דער היים איז א טאַטע ניט ווי דאָ... און צוריק גערעדט האָב איך אויך דאָ גאָר נישט צו זיי...

— הייסט עס זענט איהר צוליעב די קינדער געפאָהרען.. האָב איך געפרעגט...

— עס פערשטעהט זיך, וואָס דען — איך האָב דען גערע־כענט צו פאָהרען אין אמעריקא ?... איך האָב נאָר געוואָלט זיי זאָלען פאָהרען און איך וואָלט מיין לעבען געענדיגט אין דער היים, ליעגען לעבען מיינע עלטערען... אויף וואָס האָב איך גע־דופעט... אז מען וועט מיך ניט אריינלאָזען... די „הצפירה" האָב איך געלייענט, האָב איך דוקא געוואוסט, אז אלטע לייט לאָזט מען ניט אריין און דערצו נאָך בין איך אין פאָגראָם געראניעט געוואָרען אין פוס, געלעגען זעקס וואָכען אין האָספיטאַל, און הינק עד היום, איז דאָך אודאי גוט, וועט מען דאָך מיר אודאי ניט אריינלאָזען — און מיט די אויגען מיינע בין איך אויך געווען זיכער, אז זיי טויגען ניט פאר אמעריקע... איך האָב דאָס אַלץ געוואוסט פון דער הצפירה. בין איך דאָך געווען ביי מיר זיכער, אז מיך וועט מען שיקען צוריק און אָהן מיר וואָלטען די קינדער ניט געפאָהרען — האָב איך זיי געוואָלט אָבנאַרען. אויסען בין איך נאָר געווען, אז זיי זאָלען בלייבען אין אמע־ריקא, ווייל מען איז דעמאָלט ניט געווען זיכער מיט'ן לעבען... איבערהויפט די טעכטער... א קלייניגקייט, אז עס איז הפקר...

— הייסט עס זענט איהר געפאָהרען לכתחילה אז מען זאָל אייך שיקען צוריק ? — האָב איך מיך שוין שטארק פער־וואונדערט.

— וואָס דען ? — האָט זיך דער אלטער אָנגעכאפּט, — ווען איך ווייס, אז מען לאָזט מיך אריין, וואָלט איך דען גע־פאָהרען ?... איך אין אמעריקע ?... ווייזט זיך אָבער ארויס, אז די הצפירה ווייס טאַקע און דאָס האָט זי גראָד ניט געוואוסט... ס'הייסט די הצפירה איז ניט שולדיג... אריינלאָזען האָט מען טאַקי לכתחילה מיך ניט געוואָלט; אלא וואָס דען ? ווי באלד, אז איך האָב געליטען פון פאָגראָם הייס איך שוין א „פּאָליטי־שער" — איהר פערשטעהט ? און ווי באלד איך בין א פּאָליטי־שער קומט מיר שוין אריינלאָזען... דאָ איז פונקט פערקעהרט... איך האָב דערהערט דעם גזר איז מיר געוואָרען פינסטער אין די

אויגען. די קינדער פרעהען זיך, די אלטע פרעהט זיך און איך בין ווי צוטומעלט: מיין גאנצער פלאן, הייסט עס, איז צו גאר־נישט געווארען... ניט איינגעגעבען זיך... זיי א חכם און וויים, אז אמעריקא האט אזוי פיעל יושר...

— איז דאך גוט — האב איך איהם געוואלט טרייסטען. ווי באלד אז דא איז אזוי פיעל יושר, היינט וואס בענקט איהר אהיים... ביי אונז אין דערהיים איז דאך ניטא פון דעם מין... היינט וואס בענקט איהר?

— וואס הייסט איך בענק... האט ער זיך געווענקעלט... עס איז גלאט ניט קיין דרך אויף דער עלטער צו לעבען אין אמעריקא... פאר מיר האט דאס ניט געפאסט... עס איז דען א לאנד?... איהר ווייסט — האט ער ענדליך צוגעגעבען, אמאל דאכט מיר, אז דא איז אלץ אויף צוכלומרשט... ס'איז אלץ עפעס ניט דאס... דא איז דאך אויך דא א בית־מדרש... און א רב, און א שוחט, און א קצב... נאר ס'איז אלץ אויף צו כלומרשט... ווי מיינט איהר? דאכט זיך עס אייך אויך ניט דאס זעלבינע?

ער האט אויף מיר א קוק געטהאן און האט דערזעהען מיין נערואזירט פנים, האט ער אראבגעלאזען די אויגען און מעהר נישט געפונען קיין ווערטער...

איך האב שטיל אבגעזיפצט און געוואלט וואס זאגען, נאר עס איז צוגעגאנגען דער זוהן חיים, אהן א היטעל און מיך איינ־געלאדען צום טיש.

— און איהר? — האב איך שוואך געפרעגט, ווענדענדיג זיך צום אלטען.

— ניין, א דאנק, איך עס ניט קיין פלייש..

— און מילך אפנים עסט ער? — האט די אלטע זיך צוזיפצט... אלץ איז דא ביי איהם טרייף...

— טרייף? חלילה! — האט ער זיך אנגעכאפט — ווער זאגט דען?... נאר איך גלויב זיי נישט...

מיר האבען זיך געזעצט אלע ביים טיש... די קינדער האבען פרעהליך געפלוידערט. מיר אבער איז געווען עפעס ניט צום מוט, און טיעף אין הארצען האב איך בעדויערט דעם אלטען, וואס דער מזל איז צו איהם געווען אזוי גרויזאם און מען האט איהם יא אריינגעלאזען אין דעם פרייען לאנד...

א שאפ מיידעל.

דבורה איז שוין אכט יאָהר אין אמעריקא. געקומען איז זי, אז זי אלט געווען 20 יאָהר. אזוי האָט זי דאמאָלס אליין געזאָגט. איצט זאָגט זי, אז זי איז געקומען, איז זי אלט געװען זיעבצעהן יאָהר. דריי יאָהר וויל זי אראָבנעהמען, ווי זי וואָלט וועלען דערמיט גרינגער מאכען די משא פון די יאָהרען. מענשען אָבער געדענקען גוט יענעמס יאָהרען און די פּאָר חבר'טעס און בעקאַנטע, וואָס דבורה האָט זיך דאָ אין פערשיע־דענע שעפּער און וואָהנונגען ערוואָרבען, שמייכלען אינעווייניג, ווען זיי הערען, ווי דבורה כאַפּט אראָב דריי קיילעכדיגע יאָהר, פּונקט, ווי דריי יאָהר לעבען אין ניו־יאָרק וואָלט געגאַנגען באָרפעס....

דבורה אליין לאכט אמאָל אויך פון זיך, וואָס זי וויל פער־לייקענען דריי יאָהר. „וואָס איז די נפקא מינה — רייצט זי זיך מיט זיך אליין — ווי פיעל דו ביזט אלט: 25 יאָהר, צו 28. צו 25 יאָהר האָסטו אויסגעזעהען ניט בעסער ווי יעצט און ניט גליקליכער ווי יעצט, און קיין נאָהנטען מענשען ווי יעצט ניט געהאַט... און אזוי וועט זיין אין דריי יאָהר ארום, אין פינף יאָהר ארום, אויב דו וועסט לעבען"...

„אויב דו וועסט לעבען" — דערמיט מיינט זי צו זאָגען זיך אליין, אז דער טויט שרעקט איהר ניט. כאָטש אויב שטאַר־בען — וואָלט בעסער געווען אין דער היים... ליגען אויפ'ן ניו־יאָרקער בית־עולם מוז זיין א גוואַלד, ווי אומעטיג...

א היים אָבער וועט זי ניט פאָהרען. זי שעהמט זיך צו קו־מען אהין. פאַר'ן אלטען טאַטען־מאַמען ניט — פאַר שכנים

אָבער יאָ! אַט הערט זי שוין ווי זיי וואונדערן זיך: אוי, וואָס פון דבורה'ן איז געוואָרען!...

וואָס וואונדערן זיך די נאַראָנים! זיי מיינען, אז אכט יאָהר אַבאַרבייטען אין שעפּער איז פון די גרינגע זאכען און דערצו נאָך אַנזאַמלען דערפון פיער הונדערט דאָלער...

די פיער הונדערט דאָלער ציהט זיך דורך ווי א ווייסליכעס פּאסעלע אויף דעם שווארצען פאָן פון איהר לעבען...

באַלד אָבער דערטרינקט עס זיך אין די שווארצקייט. און ס'איז וויעדער דורכאויס שוואַרץ...

— וואָס דאַרף זי זיי, די פיער הונדערט דאָלער? אמאָל האָט זי זיי געהאַלטען פאַר א חתן, איצטער: טאָמער ווערט זי קראַנק און וועט ניט קענען ארבייטען...

ס'איז געווען א נאַרישקייט, וואָס זי האָט געזאַמעלט פאַר א חתן. איצט זעהט זי ערשט, ווי זי האָט געלעבט אין טעות! פאַר געלד קען מען קיין חתן ניט קויפען — א ליגען די מעשה. אָט האָט זי טאַקי יענע וואָך געלייענט, ווי איינער האָט זיך געשאָסען פאַר א מיידעל. ער האָט זי ליעב געהאַט און זי איהם ניט. נעמט ער און שיסט זיך... די מיידעל האָט קיין נדן געוויס ניט געהאַט. ווער דאַרף האָבען איהר נדן? דער עיקר איז מען פערליעבט זיך...

דאָס פערליעבען זיך איז ביי איהר א רעטעניש: צוויי חבר'טעס,ביידע זיינען שעהן: איין חבר'טע האָט ארום זיך אפשר צעהן באָיעס, וואָס געהען אויס נאָך איהר, און די אַנ־דערע געהט אום שטענדיג אליין און בעזוכט אלע פערזאַמלונגען, ליטעראַרישע אבענדען און אלץ אליין...

זי געהט אויך אויף פערזאַמלונגען. מען פערגעסט זיך אביסעל... אויף די פערזאַמלונגען איז אבער אויך ניט גוט... איז לעדיג איז זעהר אומעטיג — זיץ אליין אויף א באַנק און קוק אויף די ווענד... איז פול, שטויסט מען דיך און מען איז דיך אין גאַנצען מבטל, ווי אַן איבעריגע...

מענשען זיינען עפּעס מאָדנע, אז זיי איז גוט פערגעסען זיי גאָר אָן דעם צווייטען. פאַר וואָס זיינען מענשען אזוינע שלעכ־טע?

ווייסען ווייס זי אפילו יאָ דעם סוד נאָר זי האָט מורא זיך אליין עס צו ענטפּלעקען! בגנבה זאָגט זי זיך אליין אוים. מענ־שען האָבען ליעב פּרעהליכע, שעהנע, געזונדטע...

וואָס דאַרף זי מעהר? זי האָט דאָ א קרובה, האָט די קרובה א זוהן, איז ער א מענש א דימענט, וועגען שעהנקייט רעדט זי שוין ניט. אמאָל קומט זי צו געהן, רעדט ער מיט איהר גאַנץ פריינדליך. זי זעהט בעשיינפּערליך, אז ער האָט אויף איהר רחמנות... פון דעסטוועגען, אז עס קומט אריין צו איהם די יונגע שעהנע בעלא, טהוט ער זיך גלייך אַז, ער זעהט אוים דאמאָלס ווי א מאַנארכע! און געהט מיט יענער אוועק... אמת, פאַר'ן אוועקגעהן גיעט ער איהר, דבורה'ן, די האנד און זאָגט איהר מיט א ליעבען שמייכעל: איהר וועט דאָ נאָך זיצען. איך וועל באלד קומען.. קומט אריין אָפט...

אָבער איינלאַדען זי אויך געהן מיט איהם — דאָס האָט ער נאָך קיינמאָל ניט געטהאָן, און א נאָהנטער קרוב!...

אמת, די מוטער זיינע, די קרובה, נעהמט איהר אויף פיין. נאָכדעם ווי דער זוהן געהט אוועק גיט זי איהר טהיי און לעגט אוועק אויפ'ן טיש צוויי פּאָמעראַנצען... דעם טהיי טרינקט זי נאָך אוים ווי עס איז א האלבע גלאָז, אבער צו די פּאָמעראַנ־צען האָט זי שוין קיין מוטה ניט צוצושטעקען זיך: עס קריכט איהר ניט אין האלז..

— עס, דבורה, א פּאָמעראַנץ, בעט פריינדליך די קרובה.

— איך דאנק אייך זעהר — ענטפערט דבורה שטארק גע־ריהרט, און זי ציטערט זי זאָל זיך ניט פונאנדערוויינען — איך מוז שוין געהן...

— וואָס איילסטו זיך? — פרעגט די קרובה און גיט א געגנעץ...

— איך מוז מאָרגען פריה אויפשטעהן צו דער ארבייט...

— ארבייטססט נאָך אלץ אין דעם זעלביגען שאפּ?—פרעגט די קרובה און לעגט ארויף די האנד אויפ'ן מויל, כדי ניט צו גענעצען...

— אלץ אין זעלביגען שאפּ — ענטפערט דבורה און זעגענט זיך אָב אהיים צו געהן — אלץ אין זעלביגען שאפּ...

און אראָבגעהענדיג פון די שטיגען, בלייבט זי שטעהן און רעדט ארויס ווידער, ווי זי וואָלט אימיצען געענטפערט:

— אלץ אין זעלביגען שאפּ...

די צוויי ארבייטער מיידלעך.

דאָס זיינען געווען צוויי אידישע ברונעטקעס מיט א אידישע אויגען, אידישע נעזלעך און אידישע בעוועגונגען. איינע, נעלי, אלט א יאָהר צוויי און צוואנציג; די אנדערע, איידע, עטוואָס אינגער. אין באָרדינג הויז, ביי דער פאָרם זיינען זיי ביים טיש געזעסען שטענדיג צוזאמען. רעכטס, נעבען נעלין, איז געזעסען מר. קאָהן; לינקס — נעבען איידען — מר. קווין, מיט וועלכע זיי פלעגען אין צייט פון עסען פלירטעווען אויפ'ן „אמעריקאנישען שטייגער"; קוויטשען, לאכען און פאטשען זיך איבער די הענטלעך.

איך בין געזעסען קעגען־איבער, — אזוי האָט מיר די ווירטהין בעשטימט. איך רעד עם בפירוש אויס, כדי מען זאָל מיר ניט חושד זיין, אז איך האָב דאָס אליין געוואָלט... פערקעהרט, די דאָזיגע צוויי מיידלעך האָב איך שטארק ניט „געגליכען". צופיעל האָבען זיי מיר פערלעצט מיינע עסטעטישע און נאציאָנאלע געפיהלען. ערשטענס האָב איך שטארק פיינט געהאַט זייערע גרויסע „פּאָוס" אויף זייערע קליינע קעפּלעך, געמאכט פון בילינע האָר, וועלכע האָבען מיר דערמאָהנט אָן די האָר פון פערדישע עקען. פון וועלכ איך האָב אינגעלוויז געמאכט סטרונעס אויף די הילצערנע פידעלעך. צווייטענס — זייער שטענדיג ענגליש רעדען, ניט וועלענדיג נעמען קיין אידיש וואָרט אין מויל, כאָטש ווי איך האָב געוואוסט פון א ריכטיגע קוועלע, האָבען זיי געשטאמט פון אידיש־שפּרעכענדע עלטערן אויף מעדיסאָן סטריט.

און דריטענס — און דאָס איז די הויפּט־זאַך — האָב איך זיי ניט געגליכען דערפאַר, ווייל זיי האָבען מיך ניט געגליכען פאַר מייןגרינקייט, ווייל איך האָב שטענדיג גערעדט אידיש, ניט אויסגעטהאָן אין הייסע טעג דעם ראָק, ווי מר. קאָהן און מר. קווין, און ניט געשפּיעלט אין באָל נאָכ'ן עסען. די דריי זינד האָבען זיי מיר נישט געקענט מוחל זיין. נאָך מעהר האָב איך זיך צום סוף פערזינדיגט דערמיט, וואָס איך האָב אַרויסגעזאָגט אַ זעהר ווילדע מיינונג, נעמליך: אַז אין אייראָפּאַ איז מען ציוויליזירטער ווי אין אַמעריקאַ.

דערהערט פון מיר די דאָזיגע מיינונג אין אידיש, און גוט פערשטעהענדיג עס, האָבען זיי זיך דאָך געווענדעט, איינע צו מר. קאָהען, די צווייטע צו מר. קווין, יעדער זאָל זיי זאָגען וואָס זאָג איך.

— ער זאָגט — האָט מר. קאָהען פון דער רעכטער זייט איבערגעגעבען זיין „לײדי", — ער זאָגט, אַז די אַמעריקאַנער דאַרפען זיך לערנען ביי די אייראָפּעער.

— ער זאָגט, — האָט מר. קווין פון דער לינקער זייט איבערגעזעצט פאַר זיין „לײדי" — אַז די אייראָפּעער זיינען עדעלער פאַר די אַמעריקאַנער.

אַ געלעכטער האָט פערטויבט אַלע געסט וואָס זיינען געזעסען ביים טיש.

— אויב אזוי — בין איך בייז געוואָרען, — וועל איך אייך נאָך מעהר זאָגען, — איך האָב זיך אויפגעפלאַמט און האָב באַלד אַרויסגעשאָסען:

— וואָרים אַ בעוויז האָט איהר, אַז די רייכע אַמעריקאַנער פאָהרען זיך לערנען איידעלע מאַניערען אין יוראָפּ — צו אונז!...

מר. קאָהען און מר. קווין האָבען עס ווידער פערטייטש פאַר די צוויי „גוירלס" פון רעכטס און פון לינקס, און מיין מפּלה איז שוין פאַלקאָם געוואָרען: אַנשטאָט צו לאַכען זיינען

זייערע אויגען אנגעפילט געווארען מיט האס און איינע האט צו דער אנדערער געשיפּט:

— א גרינהארן! רעד מיט איהם ניט!

און פון דאן האבען זיי שוין אויפגעהערט צו קוקען אין מיין זייט, ווי זיי וואלטען מיר אין גאנצען איגנארירט.

נאכ'ן עסען, ווי געזאגט, פלעגען די דאזיגע צוויי מיידלעך שפּיעלען אין באל, זינגען ניגער־ליעדלעך און טאנצען די אמע־ריקאנער טענץ, ארויסווארפענדיג איין פוס אין מזרח־זייט, די אנדערע אין מעריב זייט. אן עקעל פלעגט מיך אנכאפּען צוקו־קענדיג עס און אונזער געגענזייטיגע פעראכטונג איז געוואקסען פון טאג צו טאג.

אין צוויי וואכען ארום נאך מיין אנקומען אהער, האב איך בעמערקט, אז די צוויי מיידלעך ווערען פון טאג צו טאג טרויע־ריגער און ערנסטער. דער האס אין זייערע אויגען איז פער־שוואונדען, און עס האט פּאסירט אז אמאל איינע, אמאל די אנ־דערע האט זיך צו מיר געווענדעט, זיצענדיג ביי דינער ביים טיש, איך זאל איהר דערלאנגען דעם קרוג וואסער.

— פּליעז, גיוו מי דהי וואדער!

איך בין מיך מודה, אז איך האב עס געהאלטען פאר א שטי־קעל זכיה: אמעריקאנער מיידלעך אין פּאוום ווענדען זיך צו מיר אין ענגליש. און וועלענדיג ווייזען אז איך בין א דזשענטעל־מען, האב איך שנעל ערפילט די ביטע.

נאך דינער האבען זיי שוין אין באל זיך ניט געשפּיעלט. טרויעריג זיינען זיי געזעסען אויף דער ווערענדע, צוגעטוליעט איינע צו דער אנדערער, און האבען עפּעס ערנסט געשמועסט.

איך האב זיך געזעצט נישט ווייט פון זיי און זיי בעטראכט.

— וואס איז מיט זיי פּלוצים געשעהן? — וואו איז אהינ־געקומען זייער פרעהליכקייט?

איך האב מיט אנטהייל זיי אנגעקוקט, ווי איך וואלט גע־פרעגט דערמיט די אורזאכע.

ענדליך האָב איך צו מיין גרויס איבערראַשונג, דערהערט ווי איינע פון די צוויי רופט זיך אָן צו מיר אין א געבראָכען אידיש:

— אין ניו יאָרק היינט זעהר הייס.

— אָ, יאַ, יאַ! הייס, אין פייפער שרייבט מען, אז נעכ־טען האָט די היץ געהאַלטען הונדערט אין שאָטען.

— דו הערסט, — האָט זיך איינע געווענדעט צו דער אנדערער.

— וואָס קען מען העלפען?...

נאָך א קורצעס שווייגען האָט איינע פון זיי מיך אָנ־געקוקט, און ווי נאָך א לאַנגען ישוב הדעת, מיך הכנעה'דיג געפרעגט:

— איז אין יוראָפּ אויך אַזעלכע היצען?

די דאָזיגע פראַגע האָט מיך געקיצעלט: אָט איצט זענט איהר אין מיינע הענד! — האָב איך אין געדאַנק טריאומפירט. וואָס דען? אזוינע היצען ווי דאָ! — האָב איך זיך געוואָלט רייצען מיט זיי פאַר זייער נישט וועלען אַנערקענען יוראָפּ. איך האָב אָבער זיי אָנגעקוקט און בעמערקט אין זייערע אוי־גען א מין שרעק.

— נאַטירליך, נישט ווי דאָ, אָבער זומער איז איבעראַל הייס.

מיין ווייכער טאָן האָט זיי גאָר גוט אויפגעלעגט צו מיר, און די איינגערע, איידע, האָט צו מיר זיך אָנגערופען:

— ווי לאַנג דו פון יוראָפּ?

דער „דו", וואָס איז געזאָגט געוואָרען גאַנץ אונשולדיג, בלויז א דאַנק דעם וואָס זי ווייס ניט פון „איהר", האָט מיך דאָך גערירט. איך האָב אָנגעקוקט דאָס שוואַרצע מיידעלע מיט'ן קליין פּנים'ל און גרויסע פּאָווס, און האָב מיך מודה גע־ווען:

— פיער מאָנאַטען.

מיין ענטפער האט זיי ביידען איבערראשט. אזוי גרין האָבען זיי, ווייזט אויס, זיך גאָר ניט געקענט פאָרשטעלען. זיי האָבען זיך ווי פערשעהמט איבערגעקוקט און אראבגעלאָזט די קעפּלעך.

אָבער באלד האָט נעלי מיך אָנגעקוקט און זיך געווענדעט צו מיר מיט א פראגע:

— האסט אזא גוטען דזשאָב — קענסט אויף קאונטרי זיצען?...

— איך? — האָב איך געשטאמעלט, פערשעהמענדיג זיך, — אָ, איך קען...

— און מיר מוזען פאָהרען מאָרגען צוריק אין ניו־יאָרק,— האָט איידע נאאיוו זיך מודה געווען.

— איהר ארבייט? — האָב איך מיט אנטהייל געפרעגט.

— שור ארבייט איך! — האָט איידע, ווי בייז, געענטפערט...

— אין אמעריקא מוז מען ארבייטען! — האָט נעלי אונטערגעהאָלפען און איהר שטימע האָט געקלונגען צורייצט...

איך האָב געוואָלט איהר צוגעבען, אז ארבייטען מוז מען. שור... וואָס דען... זאָל זי ניט מיינען, אז איך בין חלילה אזא גרינהאָרן, וואָס ווייס ניט, אז מען דארף ארבייטען; נאָר די ווירטהין פון הויז, א יונגע פרוי, מיט גוטע שווארצע אויגען, איז צוגעגאנגען צו אונז, עפּעס זיי דערלאנגט א פּאפּיערעלע און געזאָגט אין ענגליש:

— אָט האָט איהר אייער ביל...

די ביידע מיידלעך האָבען אויסגעשטרעקט די הענט צום ביל, און גלייך איבערגעקוקט דעם חשבון. באלד האָט זיך נעלי אָנגערופען:

— אָללרייט!... — און האָט א זיפץ געטהאָן.

— פאָהרט איהר מאָרגען נאָך דינער? — האָט די פרוי געפרעגט.

— יעס, נאָך דינער... — האָט נעלי געענטפערט, און גע־וואָרפען א בליק אין דער ווייט, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט אָנ־זעטיגען מיט'ן שעהנעם געגענד, וואָס איז געלעגען אויסגע־שפּרייט ארום און ארום...

די פרוי איז געבליבען שטעהן אָהן ווערטער, ענדליך האָט זי בעמערקט, קוקענדיג דאָ אויף איידען, דאָ אויף נעלין:

— איהר'ט זיך אין די צוויי וואָכען פיין געפּיקסט...

נעלי איז פון דער בעמערקונג פרעהליכער געוואָרען, און זי האָט איבערגעפרעגט:

— געפּיקסט... יאָ, מיר דאכט...

איידע האָט אָנגעטאַפּט מיט די קליינע הענטלעך דאָס פּנים'ל און נאאיוו געפרעגט:

— און איך?

— אָ, איהר אויך... — האָט די פרוי גוטמוטהיג געשמייכעלט. — איהר קוקט פיין...

— נעלי, — האָט זיך איידע געווענדעט צו איהר פריינדין, — מיר ועלען זיך מאָרגען אין דיפּאָ אָפּוועגען...

— אָלל־רייט! — האָט נעלי צוגעגעבען.

איך האָב דעם גאַנצען שמועס צוגעהערט מיט גרויס אינ־טערעס. די דאָזיגע צוויי מיידלעך, וועלכע האָבען מאָרגען געמוזט אוועקפאָהרען, האָבען מיך טיעף געריהרט. איך האָב זיי אין הארצען מוחל געווען זייער פריהעריגעם בענעהמען זיך, און האָב אנשטאָט זייער פריהערדיגען האָס, דערפיהלט צו זיי א גרויס רחמנות:

און וואָס אָרט מיר וואָס פאַר א שפּראַך זיי רעדען, און וואָס פאַר א האָר זיי טראָגען? האָב איך זיך גע'מוסר'ט,—אי־בערמאָרגען וועלען זיי אין אזא היץ אין שאָפּ שטעהן, און אר־בייטען, און עס וועט זיי פעהלען לופט צו קענען אָטהעמען.

איך האב געוואלט זיך ווענדען צו זיי מיט עפעס א פראגע. נאר באלד איז אנגעפאהרען די פוהר, וואס האט געבראכט פון סטיישאן נאך נייע געסט.

פון וואגען איז אראבגעקראכען א דיקע פרוי מיט צוויי קינדער, קליינע מיידעלעך פון א יאהר זיעבען און ניין.

די פרוי פון הויז איז זיי ענטקעגען געלאפען און זיי געהאלפען אראבנעהמען די געפעק.

באלד איז זי פארגעשטעלט געווארען פאר די באָרדערס פון פארם.

— היים אין ניו יארק? — האט נעלי געפרעגט.

— אך, וואס פאר א היץ! אונמעגליך צו לעבען! — האט די נייע באָרדערקע מיט שרעק איבערגעגעבען — איבער פופציג מענשען זיינען געפאלען... וועגען פערד איז שוין גאר קיין צאהל נישטא — זיי פאלען ווי פליגען.

איך האב בעמערקט ווי נעלי מיט איידען האבען א ציטער געטהאן...

— ס'איז ניט אזוי שרעקליך... — האב איך זיי שטיל געטרייסט, — אלטע לייט שטארבען סיי ווי סיי, שרייבען די פייפערס אז דאס איז פון היץ... ס'איז א בלאף...

מיינע ווערטער האבען קענטיג געווירקט. דען איך האב געזעהן ווי די צוויי מיידלעך האבען זיך ווי בערוהיגט פון דעם ערשטען איינדרוק, וואס די ערשט אנגעקומענע פרוי האט אויף זיי געמאכט מיט זייער שווערען גרוס...

אויף מארגען איז געווען די היץ אונערטרעגליך. די זון איז געשטאנען הויך אויפ'ן הימעל און פון דארט מיט א זיכערע און פעסטע רוהיגקייט געשאטען מיט ברענענדע שטראהלען. די געסט פון באָרדינג הויז זיינען אלע ווער געזעסען, ווער געלעגען צווישען די ביימער אדער העמאקען, און מען האט זיך געפוילט אפילו צו רעדען איינע מיט די אנדערע.

נאָר די צוויי מיידלעך, נעלי און אײדע, האָבן אַרומגע־שמייעט פֿון הויז אין זייער רום און פֿון רום צוריק; האָבן זיך געפּאַקט אין וועג אַריין און געווישט דעם שווייס פֿון זייערע מאָגערע געזיכטער...

ענדלעך האָט דער גלאָק גערופֿן צו דינער.

אין עס־צימער איז געווען שרעקלעך הייס. די געסט האָבן געטריבן גיכער צו דערלאַנגען דאָס עסן, כדי צוריק אַרויסצוגעהן אונטער'ן פֿרייען הימל — אַזוי שטיקענד איז געווען אין צימער. איך בין געזעסן, ווי שטענדיג, קעגן איבער די צוויי מיידלעך און האָט ניט אַראָבגענומען פֿון זיי קיין אויג.

זיי זיינען געזעסן ווי פֿער'משפּ'טע. אין זייערע שווארצע אויגען האָט מען דייטליך געזעהן אַ ווילדען שרעק אַרומלויפֿען; און אַט האָב איך געהערט ווי אײדע האָט זיך שטיל אָנגערופֿען צו נעלין:

— מוזען מיר טאַקע היינט פֿאָהרען?

נעלי האָט דערויף גאָר ניט געענטפֿערט. זי האָט נאָר אַ שטומען פֿאָרוואורף אויף איהר פֿריינדין געוואָרפֿען, ווי זי וואָלט געזאָגט:

— קענסט לענגער בלייבען?...

נאָך דינער בין איך אַרויס אויף דער וועראַנדע. די פֿוהר איז שוין געשטאַנען גרייט צו נעהמען די צוויי מיידלאַך.

טרויעריג זיינען די צוויי, צום וואָגען געשפּאַנטע פֿערד געשטאַנען מיט אַראָבגעלאָזטע קעפּ, און האָבן געוואַרט מיט פֿילאָזאָפֿישער געדולד.

באַלד זיינען אַרויס נעלי און אײדע. נאָך זיי די פֿרוי פֿון הויז.

— ווער פֿאָהרט בעגלייטען? — האָט די פֿרוי פֿריינדלעך זיך געווענדעט צו די אַרומיגע.

אַלע האָבן געשוויגען.

— מר. קווין, איהר פאָהרט? — האָט די פרוי געפרעגט, ווענדענדיג זיך צו א הויכען, געזונדען יונגאטש, וועלכער איז געשטאַנען אויף דער וועראַנדע אָהן א ראָק, מיט פערקאַטשעטע אַרבעל פון העמד ביז די עלענבויגענס, אזוי, אז עס האָבען זיך ארויסגעזעהן זיינע פעסטע הארטע מוסקולען, מיט וועלכע ער האָט קענטיג, שטארק שטאָלצירט — איהר פאָהרט בעגלייטען?

— צו הייס, — האָט ער קאַלט געענטפערט.

אויך מר. קאָהען, א ניעדעריגער אבער פעסטער באַי, אין זעלבען אנצוג ווי מר. קווין, האָט זיך ענטזאָגט:

— אך, מיין גאָט! יעצט פאָהרען! בין איך פעררייקט!

— און איהר, גרינהאָרן? — האָט די פרוי לאַכענדיג צו מיר ז ך געווענדעט.

— איך פאָהר מיט פערגניגען! — האָב איך זיך אָנגע־כאַפּט.

איידע מיט נעלין האָבען זיך אָנגעקוקט. נאָכהער האָבען זיי זיך צו מיר געווענדעט מיט די בליקען, און נעלי האָט זיך אָנ־געררופען:

— ס'איז דאָך הייס!...

— אָ, עס מאַכט ניט... — האָב איך געשטאַמעלט, — הייס!... וואָס הייסט הייס... איך וועל אייך בעגלייטען.

זיי האָבען זיך שטיל אָבגעזעגענט מיט די פערבליעבענע געסט, מיט מאַנכע זיך צוקושט. מר. קווין האָט לאַכענדיג גע־זאָגט:

— מיס נעלי, מיט מיר צוקושען זיך?

— מיס איידע, איהר מיט מיר? — האָט מר. קאָהען אָנ־געשטעלט שפּאַסענדיג די רעכטע באַק.

די מיידלעך זיינען רויט געוואָרען און נעלי האָט בייז גע־זאָגט:

— שאַט־אַפּ!

זיי האָבן זיך אריינגעזעצט אין וואָגן. דער פוהרמאַן, אַ הויכער דאַרער איירישמאַן, האָט גענומען די געפּעק, אוועקגע־לעגט הינטען. באַלד בין איך ארויף און זיך געזעצט געגען אי־בער נעלי און איידע, אַזוי אַז מיר דריי זיינען אויסגעקומען ווי אַ סגל.

די פרוי פון הויז האָט זיך געזעצט נעבען פוהרמאַן.

— גוד־באַי! — האָבען די מיידלעך מיט פערשטיקטע שטימען אראָבגעשריען פון זייַ.

— גוט־באַי! גוד־באַי! — האָבען די ארומיגע אָבגע־ענטפערט. דער וואָגען האָט זיך גערירט.

אַז די פוהר איז געקומען צום סטיישאָן איז נאָך געבליע־בען אַ האַלבע שטונדע צום צוג. אין דיפּאָ־געביידע איז געווען אַ שטיקענדע היץ. די בוימעלעך ביים דיפּאָ זיינען געשטאַנען אונבעוועגט, ווי פער'חלש'ט, און האָבען זיך ניט גערירט מיט קיין בלעטעל...

נעלי און איידע, וועלכע זיינען געווען די איינציגע פּאַ־סאַזשירען, האָבען גלייך געקויפט טיקעטס, און האָבען מיט אונ־געדולד געוואַרט אויף דעם צוג...

זיי האָבען גאָר נישט גערעדט... זיי זיינען נאָר ארויסגע־גאַנגען הין און צוריק, און פון צייט צו צייט צוגעוואָרפען מיר אַ בליק...

ענדליך איז זייער בליק געפאַלען אויף דער וואָג.

— נעלי, אָט איז אַ וואָג! קום זיך וועגען! — האָט איידע אויסגערופען.

נעלי האָט אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד, ווי געזאָגט: וואָס מאַכט עס אויס? דער שאַפּ וועט שוין אָבנעהמען דאָס ביסעלע צוגעקומענע.

דאך איז זי ארויפגעגאנגען אויף דער וואג, אריינגעוואר־פען אויבען אין שפאלט א ניקעל און זיך צוגעקוקט:

—115 פונט! דריי פונט צוגעקומען,—האט זי געמאלדען.

— און איך? — האט זיך איידע אנגעכאפט, איז אויך ארויף אויפ'ן וואג, אריינגעווארפען א ניקעל און זיך צוגעקוקט:

— נעלי, וויפיעל וועג איך?... איך פערשטעה ניט.

נעלי האט בעטראכט די ציפער און בעשטימט:

— 112... וויפיעל האסטו פריהער געוואויגען?...

— אויך אזוי, — האט איידע טרויעריג געענטפערט, — וואס הייסט עס, גאר ניט צוגעקומען!

זי האט געווארפען א בליק ווי מיט פארוואורף אויף דער פרוי פון הויז, וועלכע איז צוגעגאנגען און ווי פערשולדיגט גע־זאגט:

— ווייס איך... ווער האט אייך געהייסען אזוי פיעל וואַ־קען?...

איבריגענס האט זיי דאס וועגען אביסעל צושטרייט. איך האב בעמערקט און עס האט מיך געפרעהט.

— נישקשה, איהר וועט זיך אין ניו יארק פיקסען, — האב איך אריינגעווארפען א פראזע.

זיי האבען מיך אנגעקוקט ווי משוגע, און נעלי האט זיך אנגערופען צו דער פרוי:

— א גרינהארן...

איך האב מיך אבער ניט בעליידיגט. אין געגענטהייל. איך האב דערפיהלט צו די צוויי מיידלעך ווי איך בין זיי עפעס א סך, א סך שולדיג... און א פערשולדיגטער בין איך געבליבען שטעהן ווארטען אויפ'ן צוג.

ענדליך איז דער צוג אנגעקומען.

די צוויי מיידלעך זיינען ווי צוטומעלט געווארען. זיי האַ־בען זיך שנעל און מיט פערצווייפלונג גענומען זעגענען מיט דער פרוי.

די פרוי האט זיך מיט יעדער ארומגענומען און צוקושט.

איך בין געשטאנען און געווארט...

— נו, מיסטער, גוד־באי! — האט מיך נעלי אויסגעצויגען די האנד.

— גוד באי! גוד באי! — האב איך מיך צוטומעלט...

— גוד־באי! גוד־באי! — האט אויך איידע דערלאנגט מיר איהר הענטעל...

איך האב זי שטארק, שטארק געדריקט...

איך האב אבער דערפיהלט א נויטיגקייט צו צוקושען זיך מיט די צוויי מיידלאך... און נאכדעם, ווי מיר האבען זיך אבגעזוענגט און זיי זיינען אריין אין וואגאן, בין איך אלץ געשטאנען און געפיהלט אז די דאזיגע צוויי מיידלאך, זיינען מיינע שוועסטער, כאטש זיי רעדען נישט מיין שפראך און זיינען געבוירען אין אן אנדער לאנד!

און צולעגענדיג מיינע פינגער צום מויל, האב איך זיי צוגעשיקט א קוש אין דער לופט.

די טריין האט זיך געריהרט און האט מיין קוש מיטגענומען און ווי דערטרונקענע איהם אין א געדיכטען נעבעל פון רויך און דאמפף, און האט איהם פערשריען מיט ווילדען ליארמען...

צוקונפטס־ארטיקלען.

דער רעדאקטאר פון דער טעגליכער צייטונג „דער וועלט־קוריער“, א מאן פון אונבעשטימטען עלטער און אונבעשטימטע איבערציייגונגען, איז זיך בעגאנגען מיט זיינע מיטארבייטער זעהר שטרענג. די יעניגע מיטארבייטער, וואס האבען בעפאר געארבייט אין געוועהנליכע שעפער, האבען דעם רעדאקטאר פערגליכען צו א פארמאן אין ניט קיין יוניאן שאפ.

אין אמת'ן אבער האבען די מיטארבייטער, דאס רוב פער־ביטערטע מענשען, א דאנק די קארגע געהאלטען און שלעכטע מאגענס — די זאך אביסעל איבערגעטריבען. דער רעדאקטאר האט קיינמאל ניט געפאדערט די ארבייט זאל זיין שעהן, ווי דאס פלעגען פאדערען געוויסע פארלייט. זעלטען ווען ער האט געהייסען אן ארטיקעל איבערשרייבען, צוגעבען מעהר גלאנץ, אויספרעסען די שפראך עס זאל זיך לעזען גלאטער, אדער אמאל אבשטעפען א שטיקעל נייעס, אז די וואהרשיינליכקייט זאל זיך בעסער האלטען. פערקעהרט, די אלע זאכען זיינען איהם בכלל ניט אנגעגאנגען. די עלטערע מיטארבייטער האבען זאגאר אין דער שטיל געשמועסט, אז וואס דאס ארטיקעל אדער שטיקעל נייעס איז טאנדעטנער געשריבען, איז דער רעדאקטאר אלץ מעהר צופריעדען. עס האט ניט איינמאל פאסירט, אז דער רע־דאקטאר האט שעהנער געשריעבענע ארטיקלען צוריקגעוויזען פערקרימענדיג זיך: — אונזער צייטונג איז ניט פאר דער איג־טעליגענץ: אזוינס וועט דאס פאלק ניט פערשטעהן!

וואָס דער רעדאַקטאָר האָט שטרענג געפאָדערט איז געווען נאָר — פּינקטליכקייט...

— מיר זיינען ארומגערינגעלט פון אַלע זייטען מיט שונאים! האָט ער געדונערט, ווען אַ שטיקעל נייעס איז ניט צו דער צייט פארטיג געוואָרען, מיינענדיג מיט דעם וואָרט שונאים די איבעריגע צייטונגען — אַלץ וואָס האָט פּאסירט אין דער וועלט און אין אונזער לאַנד און אין אונזער שטאָדט, מוז זיין ביי אונז פריהער ווי ביי יענע באַנדיטען.

און גלייך ווענדעט ער זיך צום עלטסטען רעפּאָרטער:

— געוועזען אין פּאָלים סטיישאָן?

— געוועזען...

— נו, עפּעס דאָ אונגליקען, מערדערייען, פערברעכענס...

— יאָ... אַן אויטאָמאָביל האָט איבערגעפאָהרען אַן עלטערען אידען...

— אויף טוידט? — פרעגט דער רעדאַקטאָר קאַלטבלוטיג...

— עס איז נאָך אומבעשטימט... שווער פערוואונדעט...

— שטערבליך! — פערריכט דער רעדאַקטאָר... — ווייטער!...

— אַ פייער אין ברנאָזוויל...

— מענשליכע קרבנות דאָ? — דורשט דער רעדאַקטאָר...

— ניין! מען האָט אַלע געראַטעוועט...

— הם.. געראַטעוועט... איז דער רעדאַקטאָר ניט צופריעדען — ניט וויכטיג...

— אַ פיערצעהן־יעהריג מיידעל פערנאַרט פון אַ זעכציג־יעהריגען מאַן...

— וויכטיג! — בעשטעטיגט דער רעדאַקטאָר. — אויפ'ן ערשטען פּיידזש, דאָבּל־קאָלום־קעפּיל...

און ער געהט צו צום צווייטען מיטאַרבייטער:

— מעקסיקא בונטעוועט זיך ווידער... — מעלדעט דער מיטארבייטער מיט שרעק, פונקט ווי ער אליין וואלט דעם בונט געמאכט...

— א קליין ארטיקעל וועגען דעם!

— איך וועל אנשרייבען! איז זיך מכין דער מיטארביי־טער...

— אנשרייבען!.. — קרימט זיך דער רעדאקטאר. — עס דארף ליעגען פארטיג אזוינע מינים ארטיקלען.

— ווייס איך... פערענטפערט זיך דער מיטארבייטער — איך האב גראד אנגעגרייט אן ארטיקעל וועגען א שטילשטאנד אין מעקסיקא...

— עס דארף זיין אנגעגרייט ארטיקלען אויף אלע פאלען... ערקלערהרט דער רעדאקטאר — אין גרויסע צייטונגען זיינען דא אנגעגרייט ארטיקלען אויף אלץ וואס עס קען פאסי־רען...

— אזוינע ארטיקלען האב איך! — האט זיך אנגערופען א קליין־מענשעל, וואס האט אויסגעזעהען ווי א פרוש אין א פערצייטיגען בית־מדרש'ל, אבער אין זיינע אויגען האט גע־גליהט עפעס אן אונהיימליך פייערל...

דאס איז געווען דער ראמאן־שרייבער פון דער צייטונג, וועלכער האט אבער אויך געמוזט אלע טאג געבען אן ארטיקעל איבער א פראגע — סתם אין דער וועלט אריין...

דער רעדאקטאר איז צו איהם צוגעגאנגען, איהם אנגע־קוקט און געפרעגט:

— וועלכע ארטיקלען, למשל, הא טאיהר פארטיגע?...

— איך האב פארטיג אן ערד־ציטערניש אין קאליפאר־ניע, אין סיציליע, איבער א קלענערע ערד־ציטערניש אין איי־ראפא, וואס וועט דאך אמאל מוזען פארקומען...

— דאס איז שעהן! האט דער רעדאקטאר געריהמט פאר דער פינקטליכקייט.

— איבער וואָס האָט איהר נאָך — האָט ער ווערענדיג נייגיעריג געפרעגט:

— איך האָב אַן אַרטיקעל איבער אַ פערפלייצונג אין ניו־יאָרק... אַן אַרטיקעל איבער דער אויסגעלאָשענער זון, איבער דעם קאָמעט ב... וואָס דאַרף אַמאָל אַראָבפאַלען אויף דער ערד און צושמעטערען זי...

— פיין! פיין! — האָט דער רעדאַקטאָר זיך ענטציקט.

— איך האָב פאַרטיג נעקראַלאָגען אויף די גרעסטע לייט פון דער וועלט, וואָס זיינען עלטער פון פופציג יאָהר און קענען אַ ליאַדע טאָג שטאַרבען... זייערע אויספיהרליכע ביאָגראַ־פיען, מעלות און חסרונות, זייערע טוגענדען און פערדאָרבענע זיטען...

— אויף וועמען, למשל? איז דער רעדאַקטאָר נאָך נייגע־ריגער געוואָרען, אָבער ער האָט שוין דערפיהלט אַן אונהיימליכ־קייט.

— אויף וועמען? אויף אַלעמען! — האָט דער מיטאַר־בייטער אויסגערופען מיט גרויס בעגייסטערונג און זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט אַ מאָדנעם פייער. — איך האָב פאַרטיג נעקראָלאָגען אויף וועלט־הערשער, גרויסע מיליאָ־נערען, בעריהמטע באַנקירען, גרויסע ערפינדער פון לופט־באַ־לאָנען... פון איירעאָפּלאַנען, פון צעפּעלינס...

— געפעהרליכער מאַטעריאַל! — האָט דער רעדאַקטאָר מיט דייטליכען שרעק אָנגעקוקט זיין מיטאַרבייטער, וועלכער איז געזעסען און האָט רוהיג געשמייכעלט, בליצענדיג מיט די אויגען ווי אַ חיה, וואָס קוקט אַן איהר רויב.

— אַך! האָט דער מיטאַרבייטער איהם בערוהיגט — איך האָב געלאַסענעם מאַטעריאַל אויך... ביי מיר, למשל, זיינען דאָ פאַרטיג אַ רייהע נעקראָלאָגען איבער גרויסע דיכטער, שריפט־שטעלער און רעדאַקטאָרען...

דער רעדאַקטאָר איז דאָ רויט און דאָ בלאַס געוואָרען, האָט פערביסען די ליפּען, א הוסט געטהאָן און בעמיהענדיג זיך צו שמייכלען האָט ער א מורמעל געטהאָן:

— אזוי — רעדאַקטאָרען אויך?... די עלטערע, הייסט עס.

— יא, די עלטערע... — האָט דער מיטארבייטער נאָכגעגעבען און האָט אראָבגעלאָזט די אויגען צו דער ערד...

— האַפּענטליך, האָט איהר מיך נאָך ניט בעעהרט מיט א נעקראָלאָג... האָט דער רעדאַקטאָר געשמייכעלט און פאַרשענדיג אָנגעקוקט דעם מיטארבייטער...

דער מיטארבייטער, וועלכער האָט דוקא געוואָלט ארויסווייזען זיין גרויס פערעהרונג צו זיין רעדאַקטאָר, האָט דאָך אין דעם פאַל ניט געוואוסט ווי צו האנדלען. אבער דער אינסטינקט פון זעלבסטפערהיטונג האָט איהם אונטערגעזאָגט, אז כאָטש דער רעדאַקטאָר איז עהרגייציג, זאָל ער בעסער ענטפערען ניין... אבער אום דעם רעדאַקטאָר אינגאנצען ניט צו פערשעמען, וואָס איהם האָט ער דורכגעלאָזט האָט ער דיפּלאָמאטיש געענטפערט:

— פאַר אייך, הערר רעדאַקטאָר, האָב איך אָנגעגרייט א יובילעאום-ארטיקעל...

דעם רעדאַקטאָר איז אראָב א שטיין פון הארץ... ער איז געוואָרען, ניט נאָך זיין שטייגער ווייך געשטימט, האָט זאָגאָר א שמייכעל געטהאָן און ווי פאַר זיך א מורמעל געטהאָן:

— ווי ווייט איז אייגענטליך א יובילעאום פון א נעקראָלאָג...

און דעם דאָזיגען טאָג איז דער רעדאַקטאָר געווען אין א בעזונדער ווייכער שטימונג. האָט ניט געפאָדערט קיין פּינקטליכקייט, פאַר וואָס די מיטארבייטער האָבען איהם געוואונשען אין הארצען לאנג לעבען...

זיין אייגען ארטיקעל, וואָס ער האָט אין יענעם טאָג געשריבען האָט זיך אויסגעצייכענט מיט א געוויסען גוטמוטיגען יאוש, איבער די צייל[?] האָט געשוועבט א לייכטער הומאָר און אין מאנכע שטעלען האָט געקלונגען א פילאָזאָפישע נאָטע...

דאָס איז געווען דאָס איינציגע ארטיקעל, זייט די צייטונג האָט עקזיסטירט, וואָס די לעזער האָבען ניט פערשטאַנען...

וויכטיגע מיטינגען.

נאך דעם קליינעם סאפער, וואס איז בעשטאנען פון צוויי געריכטען, האט זיך איסאק אויפגעהויבען פון שטוהל, זיך דורכגעגאנגען איבער'ן שטוב און ארויסנעהמענדיג דאס זייגערל פון וועסט־טאש, האט ער ווי פאר זיך געמורמעלט:

— איך מוז שוין געהן אויפ'ן מיטינג...

דאס יונגע ווייבעל העלען, וועלכע האט אבגערוימט פון טיש, האט מיט א גלאז אין האנט זיך אנידערגעשטעלט קעגען איסאק'ן, איהם אריינגעקוקט אין די אויגען און זיך געקלאגט:

— ווידער א מיטינג? ביזט געווארען א גאנצער כלל־טוער.

— וואס־זשע מיינסטו, העלען, מען מוז פאר דער מענשהייט אויך עפעס טהאן — האט איסאק געענטפערט און זיך קוים איינגעהאלטען ניט צו שמייכלען...

— די מענשהייט! — האט העלען איהם נאכגעקרימט — די מענשהייט איז ביי אייך טייער, נאר דער יחיד האט ביי אייך קיין ווערט...

און אנשטעלענדיג א וויינענדיגען פנים האט זי זיך נעבעטען:

—איך וויל אויך געהן אויף מיטינגען, ארבייטען פאר דער מענשהייט, מיר איז אליין דא אומעטיג...

— אומעטיג! — האט איסאק ווי אויסגעשריען — וואס הייסט אומעטיג... האסט דאך עפעס פאר דער חתונה געהאט חבר'טעס... געהט מען אריבער צו זיי...

— ניט נאָר חבר׳טעס... — האָט העלען זיך בעליידיגט... איך האָב געהאַט חברים אויך...

— זאָל זיין חברים... איך בין ניט אייפערזיכטיג...

— ביזט ניט אייפערזיכטיג — האָט העלען אויסגעשטעלט אויף איהם ביין די אויגען — אָט דאָס איז טאַקע מיין אונגליק... איך האָב געוואָלט דו זאָלסט יאָ זיין אייפערזיכטיג...

— א מאָדנע זאַך מיט די ווייבער! — האָט איסאַק געפילאָזאָפירט — קיינמאָל קען מען זיי ניט צופריעדען שטעלען; איז מען אייפערזיכטיג פּראָטעסטירען זיי, איז מען ניט אייפערזיכטיג — קלאָגען זיי — איבריגענס, איך מוז שוין געהן... דער מיטינג הויבט זיך אָן אכט שאַרפ...

און איסאַק איז ארויס, לאָזענדיג העלען׳ען א בייזע און דערצאָרענטע...

דער מיטינג איז פאָרגעקומען אין א קליינעם, שעהן־אויפגערוימטען צימער, ביי מיס בערטע פיין.

מיס פיין האָט איסאַק׳ען בעגעגענט מיט אויסגעשטרעקטע אָרעמס און נאָך דעם קוש, וואָס ער האָט מיט געוויסער עטיקעט אָבגעזיפעלט אויף איהרע ראָזעווע ליפּעלעך, האָט ער זיך ענטשולדיגט...

— זי האָט מיך פערהאַלטען, מיין ווייבעלע.

בערטע האָט זיך אָנגעבלאָזען:

— דיין ווייבעלע... אָט דאָס איז דאָך מיין אומגליק, וואָס זי איז דאָס ווייב און איך בין בלויז א געליעבטע, צו מיר מעג מען קומען, נאָר דאַן, ווען דאָס ווייב לאָזט אָב...

איסאַק, פון דער נאַטור, אַן אָנהענגער פון פרויען־רעכט, האָט דערפיהלט אין בערטע׳ס טענות א געוויסע מאָס גערעכטיגקייט און ער האָט זי ארומגענומען און געזאָגט:

— דו ביזט גערעכט, מיין טייערע, אבער די פליכטען צו א ווייב, קען מען אויך ניט אָבלייקענען... ענטשולדיג...

בערטע האָט אָבער געפּאָדערט איהר רעכט, די רעכט פון א געליעבטער:

— איך האַלט, אז א געליעבטע שטעהט העכער פאַר דער געזעצליכער פרוי...

—צי העכער צי נידעריגער ווייס איך ניט — האָט איסאַק געמורמעלט — אָבער מיט דער געזעצליכער פרוי איז מיר אי־בערדריסיג, לאַנגווייליג, — און מיט דיר, מיין ליעבע...

און צו אילוסטרירען ווי אזוי איהם איז מיט איהר, האָט ער זי פעסט צוגעדריקט צו זיך און געקושט...

— ווי לאַנג אָבער וועט עס זיך ציהען אזוי?... — האָט בערטע געוואָלט אויסנוצען די געלעגענהייט — נאָך אַלע גלי־קען, וואָלט איך וועלען דיך ליעבען פראַנק און פריי, און ניט גנב'ענען די פּאָר פונקען ליעבע...

— ס'הייסט דו וואָלסט וועלען ווערען מיין געזעצליכע פרוי...

— געוויס... — האָט בערטע איהם געגלעט איבער די הענט און זיך געטוליעט צו איהם ווי א קעצעלע...

איסאַק, דערוואַרעמט פון איהרע צערטליכקייטען, האָט זיך ווי פערלוירען, און פערגעסענדיג אַן זיינע פליכטען צו העלען, האָט ער אויסגערופען:

— האָב גערולד... איך וועל מיט העלענ'ען איבעררייסען, איך וועל זיך מיט איהר צוגעהן... איך וועל מאַכען אזוי, אז זי וועט זיך בעטען, מיר זאָלען זיך צוגעהן...

אין פערלויף פון א יאָהר צייט האָט ענדליך העלען ער־פאַהרען איסאַק'ס בעהאַלטענע ליעבע צו בערטע'ן.

— איסאַק, אַט אזוי האָסטו מיך גענאַרט! אויף מיטינ־גען געגאַנגען, אַרבייטען פאַר דער מענשהייט...

— נא... — האָט איסאַק געמורמעלט און האָט אויסגע־וויזען זעהר נעבאַכדיג...

—טאַ געה און קום שוין קיינמאָל ניט... איך וועל מיין שטערטעל בעשטעהן אַליין...

איסאַק האָט זיך געוואָלט פּערענטפּערען, פּערטיידיגען, אָבער העלען, אַ בייזע און שטאָלצע, האָט זיך אָבגעקעהרט און ניט געוואָלט הערען:

— געה, אָדער איך געה אַוועק!

און זעהענדיג ווי ער בלייבט זיצען אונבעוועגט אויף זיין שטוהל, האָט זי זיך גענומען פּאַקען און באַלד איז זי גע־שטאַנען אין אָנגעטהוענע מיט אַ פּעקיל אין האַנט און זאָגענדיג: איך בעפריי דיך! — איז זי ארוים פון צימער...

איסאַק איז מיט אַ געזונקענעם קאָפּ אַוועק צו בערטע'ן.

— בערטע... איך בין פריי... זי האָט מיך פּערלאָזט...

בערטע, וועמענס אידעאַל איז געווען צו בעזיצען אי־סאַק'ען אַליין, און צו ווערען זיינע פּאַר דער וועלט, איז מיט פרייד אויפגעשטאַנען פון זאַפּקע, וואו זי איז געלעגען אויסגע־צויגען, און ארומנעהמענדיג איסאַק'ן האָט זי געפּליסטערט:

—אַ, מיין טהייערער, איצט ביזטו מיינער אין גאַנצען, אין גאַנצען...

איסאַק האָט זיך דערפּיהלט אונבעקוועם אין איהרע אָרעמס און האָט זיך בעמיהט צו בעפרייען:

— פאַרוואָס ביזטו אַזוי צוטראָגען, איסאַק? — האָט בערטע געפרעגט.

— צוטראָגען... חלילה... נאַטירליך... האָט ער גענומען שטאַמלען — נאַטירליך, אַזאַ מאָמענט...

און פאַר זיינע אויגען האָט פאַרגעשוועבט דאָס געזיכט פון דער בייזער און שטאָלץ־אַוועקגעהענדיגער העלען...

„וואוהין און צו וועמען האָט זי געקאָנט אַוועקגעהן?"— האָט זיך איהם געבאָמבעלט אין קאָפּ און ער האָט געקוקט אויף בערטע'ן מיט גלייכגילטיגע בליקען...

ער האָט אָבער די אויגען געהאַלטען אַראָבגעלאָזט און זי

האָט זיין בליק ניט געקאָנט כאַפּען...

עס איז אוועק א יאָהר, בערטע איז געזעסען מיט איסאַק'ן אין צימער, וואו זיי האָבען נאָר וואָס אָבגעגעסען סאַפּער. איסאַק איז געווען נערוועז, אויפגערעגט, ווי א מענש, וואָס וויל עפּעס טהאָן און האָט מורא פאַר עמיצען...

— וואָס איז מיט דיר, איסאַק? — האָט בערטע געפרעגט, אריינקוקענדיג איהם אין די אויגען.

— מיין סאָסייעטי „מיטעט“ היינט און איך מוז געהן... איך האָב אזוי קיין געדולד דערצו ניט...

— וועלכע סאָסייעטי?... — האָט בערטע זיך פער'חדוש'ט.

— וועלכע סאָסייעטי! — האָט איסאַק בייז איהר איבער־געקרימט — זי ווייסט שוין גאָר ניט...

— ביזט אויפגעגרעגט... — האָט בערטע געמורמעלט, ניט קענענדיג פערשטעהן...

— נו, געווים... פרעגסט אזוינע נאַרישקייטען... איך האָב א וויכטיגע זיצונג... איך מוז געהן...

— העלאָ, העלען! — האָט איסאַק אויסגערופען אריינ־געהענדיג אין א קליין געמיטליכען צימערעל, וואו העלען האָט געוואוינט דעם לעצטען יאָהר...

זי האָט איהם אויסגעצויגען די האַנט און געבעטען זיצען.

— אז איך קום צו דיר, פיהל איך מיך אזוי גוט, אזוי גוט...

— עס פרעהט מיך... — האָט העלען מיט אויגען אָנגע־נאָסענע מיט ליעבשאַפט געענטפערט — מיר ווערט אויך אזוי גוט... אך, ווי נאַריש מיר זיינען!... — האָט זי מיט א גוטמו־טיגען שמייכעל אויסגעזיפצט; און אוועקזעצענדיג זיך נעבען איסאַק'ן אויפ'ן פאַרענטש פון וויעג־שטוהל, האָט זי וויגענדיג איהם, געפרעגט:

— וואס האסטו איהר געזאגט פאר א תירוץ?

— איך האב איהר געזאגט, אז איך געה אויף א מיטינג...

— דערזועלבער אלטער תירוץ... — האט העלען שטימונגס־פול אויסגערופען...

און אננעהמענדיג איהם פאר'ן האנט האט זי פארטגעזעצט:

— ווייסט איסאק, אז איך וויל שוין ניט מעהר מיט דיר צוזאמענגעהן זיך... אזוי איז בעסער... איצט האסטו מיך ליע־בער... נארסט אב צוליעב מיך און אנדערע... אבער מיך — ניט... איך וויל ניט זיין קיין ווייב, איך וויל בעסער זיין א געליעבטע... א ווייב לאזט מען אליין און מען געהט אוועק אויף א מיטינג און צו א געליעבטער קומט מען און מען זיצט אזוי לאנג, אזוי לאנג. איסאק, ווערסט דאך היינט ביי מיר לאנג זיצען... יא? מיר וועלען אבהאלטען א וויכטיגען מיטינג.

— א, זעהר א וויכטיגען! — האט איסאק מיט בעגייס־טערונג אויסגערופען און האט זיך געדריקט פעסטער און פעס־טער צו דער געוועזענער ווייב און צו דער איצטיגער געליעב־טער...

דער מאַן קומט !

דער „קאַטעדזש“ איז געשטאַנען ווי אָבגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט. שטעהענדיג אויף דער לאַנגער און ברייטער וועראַנדע האָט מען בלויז געזעהן וואו ניט וואו א הייזעל, א פאַרם און וויעדער פעלד, וואַלד און האָריזאָנט.

ליזע, וועלכער דער מאַן האָט געשיקט אהער אויף עטליכע וואָכען האָט זיך דאָ געפיהלט ווי ניי געבוירען. די ערשטע טעג האָט זיך איהר בשום אופן ניט געגלויבט, אז דאָס איז א קאַונ־רי אין אמעריקאַ. וואוינענדיג אין אן ענג בעזעצטען געגענד אין ניו יאָרק האָט זיך איהר געדאַכט, אז גאַנץ אמעריקאַ איז געפּאַקט מיט מענשען, קאַרס און בייבי־קערעדזשעס. די ברייט־קייט, פרייהייט האָט איהר דערמאָנט איהר היים, א שטעדטעל ערגעץ אין טשערניגאָווער גובערניע, וועלכע זי האָט פערלאָזט מיט זיבען יאָהר צוריק, ווען זי איז אלט געווען זיעבצעהן יאָהר. דאָרט איז אויך געווען אזוי ברייט און פריי און זי פלעגט אזוי ליעב האָבען מיט איהרע יונגע חבר׳טעס זיך לאָזען לויפען און יאָגען זיך יעדער פרייען פאַרנאַכט און יעדען שבת, ווען דער טאַטע, א בייזער און שטרענגער איד, פלעגט נאָר ניט זיין אין דער היים.

דאָ איז זי ווידער פריי. מיט די עטליכע יונגע מיידלעך און יונגע ווייבלעך וואָס האָבען זיך געפונען מיט איהר אין זעלבען קאַטעדזש איז זי געוואָרען בעפריינדעט אין די ערשטע פּאָר טעג און האָט זיך געפיהלט מיט זיי, ווי מיט יענע חבר׳טעס אין דער היים. אויך מיט די פּאָר באָיעס וואָס האָבען זיך דאָ געפונען האָט זי זיך געפיהלט היימיש און זיך געהאַל־

טען פריי, ווי א יונג מיידעלע וואָס ווייס נאָך פון קיין זאַך ניט.. זי האָט זיך מינוטענווייז פערגעסען, אַז זי איז שוין אַ יאָהר פערהייראַט מיט עפּעס איינעם אַ מיסטער און דער מיסטער האָט עם איהר טאַקע געשיקט אהער צו פיקסען זיך...

און שפּיעלענדיג מיט אַ באַי אין באָל אָדער אזוי אויס־פּראָוווענדיג זיך אין לויפען: ווער וועט וועמען אריבעריאָ־גען — דער באַי זי, אָדער זי דעם באַי — פלעגט זי זיך פּלוצ־לונג דערמאָנען אַן איהר מאַן און פלעגט זיך אין מיטען גע־לויף אבשטעלען, אזוי אַז דער באַי האָט איהר שנעל געקענט כאַפּען. ארומנעהמענדיג זי און האַלטענדיג זי פעסט אין די הענט. זי פלעגט זיך אָבער אויסרייסען פון איהם, מורמלענדיג:

— דאָס טאָר מען ניט...

— פאַרוואָס טאָר מען ניט?

פלעגט זי זיך פערשעהמען און ענטפערען:

— איך האָב דאָך עפּעס אַ מאַן.

און גלייך פלעגט איהר פערדריסען וואָס זי האָט זיך אויס־געדריקט אזוי איראָניש: „עפּעס אַ מאַן" און זי פלעגט זיך פערריכטען:

— מיין מאַן איז אַ שעהנערער פאַר אייך.

און נאָך דעם ליגען וואָס זי האָט אזוי גלאַט אָבגעזאָגט פלעגט זי זיך צולאַכען מיט אַ העלען קלינגענדען געלעכטער און אין אַ ווייִלע ארום ווידער פערגעסען אַן מאַן, אַן ניו־יאָרק און האָט זיך ווידער געלאָזט לויפען מיט'ן באַי צי מיט אַ מיי־דעל, ביז וואַנען דער יונגער פּאַרמער פלעגט ניט ארויסגעהן מיט'ן גלאָק אין דער האַנט און מיט'ן קלינגען צונויפזאַמלען, ווי אַ פּאַסטוך זיין סטאַדע, די „געסט" זיינע, וואָס האָבען זיך צושפּרייט איבער'ן פעלד, דער דאָ, דער דאָרטען.

דערהערענדיג דאָס קלינגען פלעגט ליזע זיך לאָזען לוי־פען די ערשטע צום הויז. געלאָפען איז זי ווי אַ קליין מיידעלע, ווען די מאַמע רופט עסען און האָט ווידער פערגעסען אַן דעם

מיסטער דאָרט אין ניו־יאָרק, וואָס האָט איהר אהער געשיקט. איהר האָט זיך געדאכט, אז דאָ איז זי געבוירען געוואָרען און דאָ וועט זי שוין בלייבען אויף שטענדיג, א פריילּיכע, א גליק־ליכע, א פרייע...

פלעגט איהר דער יונגער פארמער ברענגען פון סטיישאָן, וועלכע האָט זיך געפונען א פּאָר מייל פון קאַטעדזש, א בריוועל, פלעגט זי זיך ווידער דערמאָנען און איהר פרעהליכקייט פלעגט פערשווינדען. אין יעדען בריוועל האָט זי ערוואַרטעט אַן אונאַנגענעהמע נאכריכט: אָדער אז עס איז שוין איהר צייט צו פאָהרען צוריק אין ניו יאָרק, אָדער אז ער קומט אליין אויף א פּאָר טעג. איבערלעזענדיג דאָס קורצע בריוועל פון דעם „ביזי" מאַן און אויסגעפינענדיג אז ער איז נאָך אלץ ביזי און קומען קען ער נאָך ניט און איהר הייסט ער נאָך בלייבען, פלעגט זי דאָס בריוועל צורייסען מיט הנאה אויף קליינינקע שטיקע־לעך און פערוואַרפען ערגעץ אויפ'ן פעלד. דער ווינט פלעגט די שטיקלעך צוריסענע פּאַפּיר אויפהויבען פון דער ערד, פלי־העז מיט זיי אין דער לופט און מאנכען שטיקעל איהר צוריק ברענגען — פונקט ווי דער ווינד האָט אלעם געוואוסט און האָט געוואָלט איהר דערמאָנען אָן איהרע פליכטען און אז צו פרעהליך דאַרף זי ניט זיין, ווייל פריהער־שפּעטער וועט זי מו־זען אָדער צו איהם פאָהרען אָדער איהם דאָ אויפנעהמען...

ענטפערען פלעגט זי זיך ניט איילען. דאָס שרייבען איהם איז פאר איהר געווען אַן אָפּקומעניש. זי מוז שרייבען „מיין ליעבער מאַן", אבער די פעדער, ווי זי וואָלט געפיהלט דעם ליגען פון דער פראַזע, האקט זיך אריין אין דעם פּאַפּיר און זי מוז פערבייטען אויף „מיין טייערער מאַן". איהר דאכט זיך, אז „מיין טייערער" איז ווייניגער פאלש ווי „מיין ליעבער". זי האָט שוין געפּרופט שרייבען „האָכגעשעצטער מאַן", האָט זי זיך צולאכט און פערשעהמט פאר זיך אליין.

ענדליך איז איהר אָנגעקומען א בריוועל, וואו ער מעלדעט איהר, אז ער קומט אויף שבת... דאָס בריוועל איז איהר אָנגע־קומען דאָנערשטאָג פאַרנאַכט. יענעם אווענד האָט זי שוין ווייניגער פערבראַכט און ווען א קליינע קאָמפּאַניע מיידלעך מיט די צוויי כוואַטסקע באַיעס האָבען זיך פאַרבעררייט צו נעהמען א ווייטען „וואָק" און זי אויך איינגעלאַדען, האָט זי זיך ענט־זאָגט. אלעמען האָט עס געוואונדערט: וואָס איז געוואָרען מיט דער פרעהליכער ליזע'ן? זי האָט אויסגעטראַכט א תירוץ, אז זי פיהלט ניט גוט און איז געבליבען זיצען אליין אין א ווינ־קעל, ווי זי וואָלט שוין אָנגעהויבען צו ערוואַרטען איהר מאַן.

פרייטאָג האָט זי דער יונגער פאַרמער גענומען צום סטיי־שאָן צו בעגעגענען דעם מאַן. זי איז געזעסען מיט'ן פאַרמער זייט ביי זייט און ווען עס איז געקומען אראָב־באַרג, האָט ער איהר צוגעדריקט צו זיך, זי זאָל ניט אראָבפאַלען פון שמאָלען קערעדזשעל. ארום איז געווען ברייט און פריי און דאָס יונגע פערד איז גאַלאָפּירענדיג געלאָפען ווי צום טאַקט. ליזע איז איצט אזוי ווייט געווען פון מאַן, אז זי האָט גאָר ניט גע־וואוסט, ווי אזוי ער זעהט אויס און וואָס פאַר א שטימע ער האָט. אבער קומען וועט ער זיכער און אפשר וועט איהם דאָרט וואָס אָבהאַלטען און זי וועט בעקומען א דעפּעשע, אז ער ק ע ן נ י ט קומען, און זי האָט געפרעגט ביים פאַרמער: ק ע ן א נ ק ו מ ע ן אהער א דעפּעשע? דער פאַרמער האָט געענטפערט: ניין!

ביים סטיישאָן איז נאָך אויסגעקומען צו וואַרטען. ליזע האָט נאָכגעפרעגט די אורזאַכע. דער טרייז האָט זיך פערשפּע־טיגט. דאָס איז גוט. טרעפט ניט אמאָל אז א טריין פער־שפּעטיגט אויף א טאָג? אבער אָט קומט ער שוין אָן! פער־שפּעטיגט און דאָך געקומען. אָט קריכט פון א וואַגאָן ארויס א נידעריגער, ברייט־ביינינגער מאַן. דאָס איז ער דאַכט זיך? יא,

דאָס איז דער מיסטער, וועלכער האָט זי אהער געשיקט, דאָס איז ער!

— העללאָו, ליזע!

— העללאָו, אייב...

מאַנכע יונגע ווייבלעך, וועלכע בעגעגענען דאָ די ערוואַר־טעטע מענער, צוקושען זיך מיט זיי. ליזע טראַכט, אז זי האָט זיך אויך געדאַרפט צוקושען, אבער עס איז אַראָב די בעגעגעניש גלאַט אַהן א קוש און זי איז געווען צופריעדען. דער מאַן האָט זי בעטראַכט און א צופריעדענער געזאָגט:

— האָסט זיך פיין געפיקסט...

און וואַרפענדיג א בליק אויף דער וואָג וואָס איז געשטאַ־נעןביים סטיישאַן האָט ער העפליך פאַרגעלעגט:

— שטעל זיך, ליזע. איך וועל דיך אָבוועגען. איך האָב גראַד אַן איינציגע פעני...

ליזע, געהאַרכזאַם ווי א קינד, ווען דער טאַטע הייסט וואָס טהאָן, האָט זיך מיט א פערשולדיגטען שמייכעל אוועקגעשטעלט אויפ׳ן וואָג. דער ווייזער האָט זיך געגעבען א הויב אַרויף און איז געגאַנגען ביז הונדערט און צוואַנציג און נאָך אַריבער א שטיקעל.

— הונדערט איין און צוואַנציג מיט א האַלב! — האָט דער מאַן געמעלדען. — גאַנץ שעהן זיך געפיקסט! דו וועסט דאָ נאָך בלייבען א פּאָר וואָכען... איך וועל אויך בלייבען עט־ליכע טעג. די ביזנעס זיינען איצט שטילער...

און פאָהרענדיג צוריק צו דער פאַרם האָט זיך ליזע׳ן געדאַכט, אז דער וועג איז ווי שמאָלער געוואָרען און דער וואַלד פון דער ווייט איז ניט דער זעלביגער... אויך דאָרט דער ווייסער קאָטעדזש, וועלכען זי האָט אַהין פאָהרענדיג בעמערקט איז גאָר ניט אַזוי שעהן ווי זי האָט געמיינט, א געוועהנליכער קאָטעדזש. און זי וואָלט בכלל שוין געוואָלט פאָהרען צוריק אין ניו יאָרק. דאָרטען ווייסען אַלע אז זי האָט א מאַן און דאָ דאַרף זי איהם

ערשט ווייזען. זי וועט זיך שעהמען און יענער כוואַטסקער באַי מיט די לעבעדיגע אויגען וועט אזוי לאַכען... זי האָט אויפגע־הויבען די אויגען און געוואָרפען בגנבה א בליק אויף דעם מאַן, וועלכער האָט געשעפּט די פרישע לופט מיט א מינע, ווי ער וואָלט עס געטהאָן צוליעב זיין שוואַכען געזונט און ליזע האָט בעשלאָסען, אז דער באַי וועט זיכער לאַכען און אפשר וועלען די מיידלעך אויך לאַכען...

און עס האָט איהר געקלאַפּט דאָס הארץ פאַר ערוואַרטונג.

עס איז אזוי גוט וואָס דאָס פערד איז מיעד און דער וועג צוריק איז ארויף־בארג און מען פאָהרט אזוי לאַנגזאַם...

דער רב.

פון דער לעצטער בעקאנטשאפט אין סענטראל פארק איז הערמאן ענטציקט געווען. אויסער, וואס דאס מיידעל איז א זעהר חנ'עוודיגע און אן אינטערעסאנטע, איז זי דערצו פון גרויסען יחוס: איהר טאטע איז ניט מעהר און ניט ווייניגער ווי א רב, און כאטש הערמאן איז א ראדיקאל געשטימטער יונגערמאן, ווייס ער אבער אז די אמת'ע אידישע אריסטאקראטיע זיינען די רבנים. קיין אנדערע אריסטאקראטישע קאסטעס אויסער די רבנים זיינען ביי אידען ניטא. און איידער הערמאן האט נאך געוואוסט גענוי איהר שטאם איז דער ערשטער קאמפלימענט וואס ער האט דער דאזיגער מיידעל געמאכט געווען אזוי:

— עפעס שפיגעלט זיך אב אין אייערע אויגען, וואס ציינט, אז איהר שטאמט פון יחסנים...

— געוויס בין איך א יחסנ'טע! — האט זי פערשעמט געענטפערט.

— איך האב געוואלט וויסען ווער איז אייער פאטער?

— אייך וועט ער ניט געפעלען...

— א, איך בין זיכער, אז איהר האט א שעהנעם טאטען!

— יא... אבער אייך וועט עס ניט געפעלען... ער איז א רב...

— א רב! א רב! — האט הערמאן ענטציקט אויסגערו־פען, — וואס רעדט איהר. דאס איז דאך דער שעהנסטער יחוס.

און בעטראכטענדיג זי נאך אמאל ביים שיין פון דער עלעק־טרישער לאמטערן אין פארק, האט ער ווידער זיך בעגייסטערט:

— איהר זעהט טאקע אויס ווי א רב'ניש קינד. דער אידי־שער אדעל ליגט אייך אויפ'ן פנים...

זי האָט זיך צולאכט און געענטפערט:

— און איך האָב גאָר ניט געוואוסט, אז עס וועט אייך אזוי געפעלען...

— עס געפעלט מיר זעהר! — האָט הערמאַן זיך אלץ בעגייסטערט. — נאטירליך, איך בין א פרײדענקער, אבער איך האַלט זעהר פון יחוס. און צו די אידישע רבנים האָב איך נאָך א שוואכקייט פון דער קינדהייט.

און פאר הערמאנ'ען האָט זיך גלייך פאָרגעשטעלט דער רב פון זיין שטעדטעל, ר' אהרן־מאיר, מיט דער לאנגער, ברייטער באָרד, מיט די גרויסע, קלוגע און עטוואָס געהיימניספולע אויגען, מיט זיין שטילען און ערדלען אויסדריקען זיך. הערמאַן געדענקט, ווען זיין מאמע פלעגט איהם שיקען פרעגען א שאלה איז ביי איהם געווען א יום־טוב, וואָרים אויסער דער רב אליין איז דאָס גאנצע רב'נישע הויז געווען פול מיט צוציהונגען און פערלאָקונגען: די רב'יצין מיט איהר ערדלען פנים, דעם רב'ס חדר... אין רב'ס חדר האָט זיך ניט מעהר געפונען ווי א טיש, צוויי בענקלעך — אמת, געפארבטע — און א גרויסער אלמער מיט ספרים. אָט דער אלמער האָט צוגעצויגען דעם רב'ס חדר א פאנטאסטישען אויסזעהן. הערמאַן, וועלכער האָט דאן נאָך געהייסען הערשעלע, פלעגט ניט וואגען נאָהענט צוצוגעהן צום רב, נאָר ביים שוועל פון חדר פלעגט ער בלייבען שטעהן און וואַרטען ביז דער רב וועט זיך אבררייסען פון דער גמרא. אז דער רב פלעגט זיך ענדליך אָבררייסען פון דער אָפענער גמרא און, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, איהם בעמערקען, פלעגט הערמאַן בלייבען ווי דער־שראָקען און פאר שרעק פערגעסען די גאנצע „שאלה“.

אבער דער רב פלעגט איהם גלייך ערמוטהיגען:

— וועמעס ביזטו, אינגעלע?

— הערשעל, לייבע דעם קרעמער׳ס.

— אזוי, לייבע דעם קרעמער׳ס. ביזט מסתמא א גוטער שגץ... קום אהער.. קום, שעהם זיך נישט...

און דער איצטיגער הערמאן און דער דאמאלסדיגער הערשעלע פלעגט פון די דאזיגע גוטמוטיגע ווערטער גלייך דערמאנען זיך אן דער שאלה:

— די מאמע האט אויסגעמישט מיט א מילכיגען לעפעל דעם פליישיגען טעפעל.

— האט דער טעפעל בשעת מעשה געקאכט?

— יע... געקאכט...

— דאס לעפעל איז געווען א הילצערנע, צי א צינענע?

— א הילצערנע.

— אויב א הילצערנע, איז דאס לעפעל טריף און דער טעפעל איז כשר...

און געהענדיג צוריק, האט ער די גאנצע צייט גע׳חזר׳ט:

— דאס לעפעל איז טריף און דאס טעפעל איז כשר...

און קומענדיג אהיים צו דער מאמע׳ן, האט ער עס מיט שמחה איבערגעגעבען:

— מאמע, דאס לעפעל איז טריף...

— אבער דאס טעפעל, גזלן! — איז די מאמע דערשראקען געווארען, ווייל עס איז געווען איינס פון איהרע בעסטע, געדראטעוועטע טעפלעך.

— דאס טעפעל איז כשר, זאל איך אזוי געזונד זיין.

— לאנג לעבען זאל ער! — האט די מאמע געבענשט דעם רב אונטער די אויגען. — ווען ער מאכט מיר טריף דאס טעפעל, וואלט איך ניט געוואוסט וואס צו טהאן, ערשט פאר פסח איהם איינגעדראטעוועט...

און איצט, שטעהענדיג נעבען א רב׳ס א טאכטער, האט הערמאן דערפיהלט א בענקשאפט נאך יענער צייט. זיין שטימונג איז געווארען אזוי געהויבען, אז ער האט רב׳ס טאכטער

אנגענומען פאר'ן האנד און געפרעגט:

— אייער טאטע פסק'ענט אויף שאלות?...

— יא, אמאל... זעהר זעלטען...

— און ער האט אויך א גרויסען אלמער מיט ספרים?

— ניט זעהר... — האט זי געשמייכעלט.

— און א באָרד... א לאנגע...

— ניט זעהר...

— איך וואלט געוואלט זעהן אייער טאטען... — האט ער ווי אויסגעזיפצט.

— איהר קאָנט אמאל צו אונז אריינקומען! — האט זי איהם געגעבען די ערלויבניש.

— וואס זאל איך זאגען פאר א תירוץ? — האט הערמאן געפרעגט נאאיוו.

— א תירוץ! — האט זי געלאכט, — איהר דארפט גאָר ניט זאגען קיין תירוצים, איהר וועט פרעגען אויף מיר...

— מעג מען?

— פארוואס ניט... צו מיר קומען אריין אפט יונגע לייט... מען פערברענגט...

הערמאן איז געבליבען ווי ענטווישט. ערשטענס דערפאר, וואס זי, וועלכע ער האט שוין, דאכט זיך, ליעב בעקומען, האט נאך בעקאנטע יונגע לייט און ער איז ניט דער איינציגער און צווייטענס, איז נאך פערדריסליכער, וואס צו א רב'ס א טאָכטער קאן מען ארויפגעהן אזוי פראנק און פריי... אבער דאך האט ער אנגענומען איהר איינלאדונג.

— יא, איך וועל אריינגעהן. ווען?...

— קומט שבת אווענד... א זייגער זיעבען...

—שבת אווענד! שעהן! שעהן!

און הערמאן האט זיך פארגעשטעלט, אז ער וועט נאך אודאי כאפען א רב'ס א המבדיל און הערען זינגען די „אליהו'ס".

— איך וועל קומען זיכער, — האָט ער איהר געגעבען די האנד און מיט בעגייסטערונג זי געדריקט...

הערמאַן האָט קוים דערוואַרט, אז עס זאָל אָנקומען דער גליקליכער שבת. ערשטענס האָט ער שוין געבענקט נאָך איהר, און צווייטענס, איז ער געוועזן שטארק נייגעריג צו זעהן דאָ אין אמעריקא א רב... ער האָט זיך פאָרגעשטעלט א הויכען, שעהנעם עלטערען אידען מיט א לאַנגער באָרד און מיט א גרויסען שטערען און צוויי גרויסע טיעפע אויגען... און הער־מאַן האָט געמאַכט פּלענער, ווי אַזוי צו רעדען מיט איהם. איהם האָט באַנג געטהאָן, וואָס ער איז אַזוי גלאַט געראזירט: דער רב וועט געוויס האָבען גרויס צער... אמאָליגע צייטען האָט מען זיך ניט געראזירט.

דערפאַר אָבער האָט ער בעשלאָסען, וועט ער זיצען די גאַנצע צייט אין היטעל, און זאָל איהר טאַטע, דער רב, ניט האָבען קיין עגמת־נפש...

א פערטעל צו זיעבען איז שוין הערמאַן געשטאַנען ביי א גרויסער טענעמענט־הויז אין א אידיש־איטאַליעניש־ען געגענד און געקוקט אַרויף צו די פענסטער און ניט געקאָנט כאַ־פּען מיט׳ן אויג, וואו זאָל דאָ אין דעם דאָזיגען הויז זיך קאָ־נען איינאָרדנען א רב...

ביים הויז האָבען זיך געשפּיעלט איטאַליענישע באָים, געפּרובט די מוסקולען און געראַנגעלט זיך. אין האָל זיינען געשטאַנען פּאָרלעך און געמאַכט חנ׳דלעך איינע צו די אַנדע־רע.

הערמאַן האָט בעטראַכט דעם נומער פון הויז און גע־צווייפעלט, צי איז דאָס דערזעלבער נומער, וואָס דעם רב׳ס

טאַכטער האָט איהם אָנגעגעבען... איהם האָט זיך ניט גע־גלויבט, אז דאָ זאָל וואוינען א רב.

אָבער ארייננעהענדיג אין האָל און קוקענדיג אויף די האלב אָבגעריבענע אונטערשריפטען אונטער די „לעטערבאקסעלעך“ האָט ער געפונען דעם נאָמען און די וואוינונג פון רב... דאָס איז געווען אויפ׳ן פינפטען פלאָאָר...

— עס איז „פאָלג מיר א גאנג“, — האָט ער אונצופריע־דען געמורמעלט, — וואוהין א רב קאָן אין אמעריקא פער־קריכען...

און דערגרייכענדיג דעם פינפטען פלאָאָר האָט ער אנגע־קלונגען.

אנטקעגען איהם איז ארויס א בייזער איטאַליענער און האָט איהם אָנגעקוקט מיט חשד...

און טאַקע דערזעלבער איטאַליענער האָט איהם אָנגע־וויזען די קעגענאיבערדיגע טהיר.

הייסט עס, אז דער רב וואוינט בשכנות מיט אן איטאַל־יענער. הערמאַן האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט זיך צוגע־גרייט צו איבערראשונגען.

ער האָט אָנגעקלונגען און האָט קיין ענטפער ניט בעקו־מען. הערמאַן האָט אונגעדולדיג געווארט, נאָר קיינער האָט איהם ניט אויפגעמאכט די טהיר.

ער האָט א פּאָר מאָל אָנגעקלאַפּט און ערשט דאַן האָבען זיך געהערט טריט פון אינווייניג. די טהיר האָט זיך אויפגעעפענט און פאר הערמאַנ׳ען איז ערשיענען א איד אין די מיטעלע יאָה־רען, מיט א געשווירען שפּיציג בערדעל, אָנגעטהאָן אין א קור־צען רעקעל.

— וואוינט דאָ דער רב? — האָט הערמאַן קוים ארויס־גערעדט און איז געווען זיכער, אז ער האָט פערבלאָנדזשעט...

— דאָ, דאָ... — האָט דער איד געענטפערט. — דאָס בי׳ן איך טאַקע אליין... — פּליעז, קאָם אין.

הערמאן איז אריין. באלד איז איהם אנטקעגנגעגאנגען די טאכטער מיט א שמייכעל.

— פאפא, איך וועל דיר אינטראדיוסען: דאס איז מר...

— אי עם וועריגלעד... — האט דער רב זיך פערנייגט— קאם אין!...

הערמאן איז איהם נאכגעגאנגען און האט זיך ענדליך אונגעלומפערט אוועקגעזעצט אויף א שטוהל.

— נעהמט אראב אייער העט — האט דער רב פארגעשלאגען.

הערמאן האט זיך דערפיהלט בעליידיגט און האט ניט געוואגט עס צו טהאן...

— נעהמט אראב! נעהמט אראב! — האט דער רב געוואלט צייגען זיין אויפגעקלערטקייט. — מיר זיינען ניט קיין פאנאטיקער... פליעז...

און הערמאן האט דעם העט אראבגענומען און דערפיהלט, ווי עפעס הייליגעס וואלט פערשוואונדען געווארען. ער האט בעטראכט דעם רב, ווי ער וואלט איהם אינגאנצען שוין ניט אנגעגאנגען. ער האט בלויז געוואלט וואס גיכער ארויסגעהן.

ער האט געקוקט אויף דער טאכטער און געשמייכעלט, ווי ער וואלט זאגען:

— מיט אזא רב וועלען מיר שוין אויסקומען בשלום.

זי האט זיין שמייכעל פערשטאנען און האט, ניט צערעמאניענדיג זיך, זיך געווענדעט צו הערמאנ'ען:

— וועלען מיר אביסעל געהן...

— יא, יא... — האט זיך הערמאן אנגעכאפט.

— יעס... — האט זיך דער רב אריינגעמישט, — א וואך נאך סאפער־טיים איז זעהר גוט...

ארויסגעהענדיג פון רב'ס הויז מיט דער טאכטער, האט זי זיך צו איהם אויף די טרעפ געווענדעט:

— נו, ווי געפעלט אייך מיין פאַטער? —

— א גאַנץ קלוגער מענש! — האָט הערמאַן ווי אָבגע־פּטר'ט זיין מיינונג.

— יעס — האָט זי צוגעגעבען. — ער איז אַלרייט.

אָבער הערמאַן האָט געבענקט נאָך אַן אַנדער רב, נאָך דעם רב פון דער היים, מיט דער לאַנגער באָרד, מיט די גרויסע געהיימניספולע אויגען און מיט'ן גרויסען גע־היימניספולען אַלמער ספרים....

דער זין פון ארבייט.

גרשון טויבקין, וועלכער איז שוין דא אין לאנד זייט פיער יאהר, קען זיך נאך אלץ ניט צוגעוועהנען צו דער ארבייט אין שאפּ. אליין פון בעל־הבית'שע קליינשטעדטעלדיגע על־טערען, מיט א נייגונג צו פוילקייט, פערשילט ער זיך און די וועלט, ווען ער דארף מאָנטאג פריה אויפשטעהן צו דער אר־בייט. ער ארבייט דערפאר פון שטיק און ארבייט אויס בלויז אזוי פיעל, אז עס זאָל איהם גענוג זיין צו דערהאלטען די נשמה; און קען ער זיך א טאָג אין מיטען דער וואך ארויס־דרעהען פון ארבייטען און מאכען א יום־טוב, טהוט ער דאס מיט גרויס הנאה. סיידען, אז ער וויים פאַראויס, אז דער באס פון שאפּ וועט איהם פאר אזא „יום־טוב מאכען" אין גאנצען אבזאגען. אמת'ע יום־טובים אבער פייערט ער ביידערליי, סיי די אידישע און סיי די אמעריקאנישע, נישט קוקענדיג, וואס אין דאס רוב שעפּער וואו ער ארבייט, זיינען די באסעס אויף די אידישע יום־טובים נישט שטארק מקפּיד.

זייענדיג אין הארצען אן אנטי־סאָציאליסט און א פיינד פון דער יוניאָן און איהרע פיהרער, איז ער אבער שטענדיג דער ערשטער פאר א סטרייק. און וואס דער סטרייק ציהט זיך לענגער אלץ מעהר צופריעדען איז ער. ווען עס קומט צו שטימען פאר ענדיגען דעם סטרייק, איז ער דער גרעסטער געג־נער און קאכט זיך מעהר פאר'ן בעסטען סאָציאליסט. ער שיט שווארצען מאהן אויף די באסעס און ווארענט דערביי די אר־בייטער, אז זיי זאלען זיין פאָרזיכטיג מיט די יוניאָן־פיהרער,

ווייל, ערקלעהרט ער זיי, דאָס וואָס זיי ווילען אַזוי שנעל סעט־לען, בעווייזט, אַז די באָסעס האָבען זיי אונטערגעקויפט.

נאָכ׳ן סטרייק בעט ער גאָט, אַז דער סיזאָן זאָל אַריבער און עס זאָל זיך אָנהויבען דער „סלעק". אין סלעק האָט טויב־קין אַ רוהיגען געוויסען: קיין ארבייט איז ניטאָ, און ער האָט דאָס פולע רעכט ארומצוגעהן ליידיג, אָדער זיצען אין דעם בי־ליגען רעסטאָראַן און טרינקען דריי־סענטיגע קאפע, און פער־ברענגען מיט די איבעריגע לעדיג־געהער פון דעם קליינעם אַרי־מען רעסטאָראַן.

זייענדיג אַזאַ פיינד פון אַרבייט, מוז ער זיך דערפאַר אָב־זאָגען פון בעקענטשאַפט מיט מיידלעך. חאָטש קיין פרויען־פיינד איז ער דוקא ניט. ער ווייס אָבער, אַז אַן אמעריקאַנער מיידעל, דערוויסענדיג זיך פון זיינע פערדיענסטען און פון זיין בליק אויף ארבייט בכלל, וועט אַנטלויפען פון איהם און קיין איינציגע וועט ניט וועלען האָבען מיט איהם קיין נאָהענטע מגע ומשא...

און אין אַ געשפרעך וועגען אמעריקאַנער מיידלעך פלעגט ער זיין מיינונג אַרויסזאָגען מיט בייזקייט:

— זיי זיינען מיר דערווידער מיט זייער פראַקטישקייט...

און אַז ער פלעגט זיך שוין יאָ בעקענען מיט אַ מיידעל, פלעגט ער לענגער ווי צעהן, פופצעהן מינוט מיט איהר נישט פער־ברענגען, כדי עס זאָל איהם ניט אויסקומען נאָך אַ לענגערען פערברענגען צו „טריטען" איהר. ער וואָלט נאַטירליך ניט קאַרג געוועזען, אבער זיין טאַש האָט איהם קיינמאָל ניט ערלויבט, אַ דאַנק זיין פוילקייט, צו ספענדען אויף אַ מיידעל אפילו אַ ני־קעל אין מואווינג־פיקטשורס.

זייענדיג אַמאָל אויף אַ באָל פון זיינע לאַנדסלייט וואו ער פלעגט אַ דאַנק זיין קרובה׳שאַפט מיט׳ן סעקרעטער, אַ טיקעט בעקומען אומזיסט. פלעגט ער אויך דאָרט נישט קענען זיך ער־לויבען צו נאָהענט ווערען מיט אַ מיידעל, כדי ער זאָל זי ניט

ברויכען אַבפּיהרען א היים. קיין צוויי ניקעלס אויף קאר־פּעיר האַט ער זעלטען פערמעגט. ער איז געווען צופריעדען ווען נאָכ'ן באַל איז איהם געבליבען א ניקעל פאר זיך אליין. דאָס רוב פלעגט ער נאָך'ן באַל א היים געהן צו פוס, ניט וועלענדיג בויגען זיין שטאָלץ און זיך ווענדען צו א לאַנדסמאַן נאָך א קליינעם גמילת־חסד.

אויך אזוי האַט ער זיך געהיט פון א צו נאָהענטער בע־קאנטשאפט אויפ'ן לעצטען באַל וואָס זיינע לאנדסלייט האָבען פערואנשטאלטעט. בעמערקט אבער האַט ער, ווי איין מיידעל א יונגס און א שעהנס מיט א זעהר גוטמוטיג און צוגעלאָזטען פּנים'ל, מיט שמייכלענדיגע אויגען, — קוקט איהם נאָך, געהט איהם נאָך און שטעלט זיך זאַגאר אוועק דאָרט וואו ער שטעלט זיך אַפּ צו דער דאַזיגער מיידעל האָט איהם עפּעס אָנגעהויבען צו ציהען גראַד איז איהם נאָך פון די פּאָר דאָלאר „פּעי" געבלי־בען עטליכע ניקעלס און ער וועט זיך קענען ערלויבען, אויב מען וועט דאַרפען, אַבפּיהרען זי אַהיים און צאָהלען פאר איהר קאר־פּעיר און אויב זי וועט ווערט זיין, וועט ער נאָך אימשטאַנד זיין צו טריטען איהר טאקי דאָ אין האָל גופא מיט א גלאָז לימאָניאַד, אויב זי וועט נאָר זיין דורשטיג...

די בעקאנטשאַפט איז געשלאָסען געוואָרען איינס און צוויי. עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אז איהרע א חבר'טע האָט מיט איהר שוין אַמאָל פון איהם גערעדט. — איהר זייט א מאָדנער — האָט זי געזאָגט... איהר האסט די ארבייט!...

און דאָס מיידעל האָט זיך צולאַכט און אין איהרע אויגען האָבען זיך אזש טרעהרען בעוויזען. טויבקין האָט זיך פון דעם דאָזיגען געלעכטער אָנפאנגס פערלאָרען, אבער באלד איז דאָס מיידעל ערנסט געוואָרען, האָט איהם אָנגענומען פאר'ן האנד און זיך אָנגערופען מיט אנטייל:

— איך פערשטעה אייך גאנץ גוט...

די דאַזיגע װערטער האָבען טויבקין׳ען שיעור נישט װיי־נען געמאכט. אַזוי פערטרויליך און חבר׳יש זיינען זיי ארויס־געזאָגט געוואָרען. ניט זייענדיג צו דרייסט מיט דעם שעהנעם געשלעכט, האָט ער דאָך דערפיהלט, אז ער מיז זי זיכער אָנ־נעהמען פאר דער האנד.

און דאָס מיידעל האָט ניט נאָר איהר האנד נישט אוועק־גענומען, זי האָט זאָגאר זיין האנד אריינגעדריקט אין איהרע און נישט אָבגעלאָזען...

טויבקין איז פון דער דאַזיגער פריינדליכקייט געוואָרען ווי בערוישט. ער האָט זי אינסטינקטיוו אָנגערופען אָן א זייט און אריינקוקענדיג אין איהרע ריינע במעט נאָך אונשולדיגע, אבער זעהר קלוגע אויגען, האָט ער אויסגערופען מיט פייער:

— איהר זייט די, נאָך װעלכע איך האָב געבענקט!

און אברוהענדיג זיך נאָך דער דאַזיגער ערקלעהרונג, האָט ער צוגעגעבען:

— פאר אייך װאָלט איך געארבייט מיט׳ן גרעסטען חשק...

— איך װאָלט עס געװאָלט זעהן! — האָט זי קאָקעטיש אבער אויפריכטיג געזאָגט און איהם אָנגעקוקט מיט פאַרשענדע בליקען.

און צולאכענדיג זיך באלד װי א גרויסע קינד, האָט זי ארויסגעמורמעלט:

— איך פערלאַנג עס נישט!

— אָט טאַקע דערפאר װאָלט איך פאר אייך אזוי פלי־סיג געארבייט: ווייל איהר זענט ניט גלייך ווי אלע.

זי האָט איהם בגנבה א דריק געטהאָן די האנד. נאָכדעם האָט זי זיך גענומען פאָכען און חנודיג געקרעכצט:

— אָך, דאָ איז אזוי הייס!...

און טויבקין, וועמען עס איז באמת שוין שטארק היים געווארען האט צוגעגעבען:

— ווירקליך, זעהר היים. ווען איהר טרינקען א גלאז לימאנאד?

— יא... קומט צום בופעט.

ער האט פונקט געהאט צו בעצאהלען.

צום גליק האט דאס מיידעל געוואהנט ביי א זעקס בלאק פון זאל, וואו דער באל איז פארגעקומען און ער האט זי בע־גלייט צו פוס.

אין „האל" איז דער שידוך געשלאסען געווארען מיט א לאנגען קוש.

דער קוש וואלט נאך לענגער געדויערט, אבער א צווייטע אנקומענדע פארל האט איבערגעשלאגען.

נאך דעם ווי דאס פארעל איז אוועק האט טויבקין געוואלט דעם קוש פערלענגערן, אבער דאס מיידעל האט לאכענדיג זיך אבגערופען:

— היינט וועלען מיר עס מאכען בקיצור...

און טויבקין האט זיך בעגנוגענט מיט א שטארקען דריק טהאן איהר האנד, אברעדענדיג צו טרעפען זיך קינפטיגע וואך.

די דאזיגע ערשטע וואך האט טויבקין אבזיכטליך געאר־בייט אין אן אנדער שאפ, וואו קיינער האט איהם נישט גע־קענט. ער האט געוואלט ווערען אין גאנצען אן אנדערער, א נייער, א שטארקערער.

עס איז געווען אנפאנג פון סיזאן, ארבייט איז געווען לרוב און אויך דא האט טויבקין געארבייט פון שטיק. דער פאר־מאן האט ניט געקענט פערשטעהן וואו נעהמט זיך ביי דעם דאזיגען עדעלען יונגען מאן אזוי פיעל כח.

— מיין גאט! — האט דער פארמאן ביי ענדע וואך ארויס־געררופען פערוואונדערט — איהר ארבייט דאך פאר דריי!

— ניין, בלויז פאר צוויי... האט טויבקין מיט א שמייכעל געענטפערט.

און ווירקליך ער האט געארבייט ניט אליין: ער האט פאר זיך געזעהן דאס מיידעל און האט איהם מיט איהר ליעבען שמייכעל צוגעהאלפען און עס האט זיך געארבייט אזוי גרינג.

די ארבייט האט בעקומען א זין און אן אינהאלט.

וויסענשאפטליכע ליעבע.

אויסער דעם, וואס הערשל וויינער איז געוועזען א שטאר־
קער ברונעט, איז ער נאך דערצו געווען „וויסענשאפטליך" געב־
בילדעט. אזוי פלעגט ער זיך אויסדריקען וועגען זיך אליין פאר
זיינע בעקאנטע און חברים. איבערהויפט אבער פלעגט ער
פראנטעווען מיט זיין וויסענשאפט פאר זיינע בעקאנטע מייד־
לעך. אויב אנדערע בחורים פלעגען קומען צו זייערע מייד־
לעך יעדע וואך אין א נייעם „טאי" אדער אין א נייעם סטייל „קאָ־
לער", פלעגט וויינער דוקא געהן שטענדיג אין איין סארט
קאלער און אין איין טאי, — דערפאר אבער פלעגט ער יעדעס
מאל קומען געקליידעט אין א נייער וויסענשאפט.

און אז וויינער פלעגט נעהמען אויסלעגען זיינע וויסענ־
שאפטען איז ער טאקי געווען אינטערעסאנט און אנציהענד
אהן נייע קראוואטען און קראגענס. אט האט ער למשל געבראכט
די נייעסטע סטייל וויסענשאפט וועגען ליעבע.

— און וואס מיינט איהר איז ליעבע אין גאנצען, ווען מען
נעהמט עס וויסענשאפטליך? — האט ער א פרעג געטהאן
אין קרייז פון עטליכע באיעם און א פאר מיידלעך, איינע א ברו־
נעטע און די צווייטע א בלאנדינע. — וויסענשאפטליך גענומען
איז עס בלויז דער „טריב" אויפצוהאלטען דעם מענשליכען מין.

— פאר וואס־זשע ווילען מיר דוקא שעהנע און געראַ־
טענע? — האט איינער פון די באיעס געפרעגט בתמימות.

איז הערשל געבליבען אהן אן ענטפער, אבער ער האט נאכ־
דעם דורכגעשטודירט א נייע וויסענשאפט און דאס צווייטע
מאל האט ער שוין געהאט דעם ענטפער גרייט אין טאש.

— מיר ווילען דוקא שעהנע און גראַטענע, ווייל די נאַטור פערלאַנגט פון אונז, אז דער מענשליכער מין זאָל זיין וואָס שעהנער און פאָלקאָמענער.

אָבער מעהר פון אַלץ האָט ער געגלויבט אין דער וויסענשאַפט, אז יעדער מאן זוכט דוקא אזא פרוי וואָס איז דער געגענזאַץ פון איהם. אויב למשל ער איז א ברונעט, מוז ער ליעבען א מיידעל וואָס איז בלאָנד.

די בלאָנדע מיידעל, וואָס האָט די דאָזיגע וויסענשאַפט אויסגעהערט, האָט זיך געדרויטעלט און האָט געענטפערט:

— דאָס איז טאַקי אמת — מיך ציהט אַלע מאָל צו ברונעטע יונגע לייט.

— דאָס איז נישט קיין וואונדער! — האָט הערדי ווי א זיעגער אויסגעשטעלט זיינע שווארצע אויגען אויף איהר בלאָנדען קאָפּ האָר. — דאָס הייסט אין דער וויסענשאַפט: „די דערפּילונג", דאָס הייסט, דער ברונעט פּילט אוים אין אייך דאָס, וואָס אין אייך איז ניטאָ.

איינמאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל און א דאנק דער טעאָרי האָט דאָס בלאָנדע מיידעל, וואָס האָט געהייסען בעלא, זיך פערליעבט אין דעם ברונעט הערדי ווייגער.

און הערדי ווייגער איז ניט געווען איבערראַשט פון דער דאָזיגער ליעבע. וויסענשאַפּטליך איז עס זעהר נאַטירליך. איהר, דער בלאָנדער פרוי, ציהט צו איהם, צום ברונעטען מאן.

דערפאר פלעגט ער ניט ארויסווייזען קיין שום שפּור פון אייפערזוכט, ווען די בלאָנדע בעלא זיינע פלעגט אמאָל שמייכלען צו דעם בלאָנדען פריינד זיינעם, בערמאַן. אמת, בערמאַן איז געווען טאַקי א שעהנער יונגער מאן, אבער ווי באַלד ער איז בלאָנד און בעלא איז בלאָנד, קען ביי זיי קיין ערנסטעס ניט פאָרקומען, אויסער פריינדשאַפט ווי צווישען מאן און מאן אדער פרוי און פרוי. צוויי בלאָנדע איז פונקט ווי איין מאן, מען עס זיין בחור און מיידעל.

און ווען וויינערס פערעהרער (אלס וויסענשאפטסמאן האט ער געהאט פערעהרער) פלעגען אמאל איהם אויפמערקזאם מאַכען:

— דיין בעלא איז עפעס צו פיעל מחותנת'טע מיט בערמאַן.

— מיט דעם בלאַנדען בערמאַן ? — פלעגט וויינער שמייכלען.

— יאָ, מיט דעם בלאַנדען...

— זענט איהר אומזיסט חושד... — פלעגט וויינער נאָך טיעפזיניגער שמייכלען, — איך האָב אייך שוין איינמאל געזאגט, אז וויסענשאפטליך קענען זיי איינע צו די אנדערע קיין שטארקען געפיהל ניט האבען, ווייל ער איז בלאַנד און זי איז בלאַנד !

און אזוי ווי וויינער האט על פי וויסענשאפט געוואוסט, אז דער מענש דארף זיך אמאל אויך אמוזירען, פלעגט ער אָפט מיט זיין בעלא'ן געהן אויף א באל. אויף די בעלער זיינען געווען פערשיעדענע יונגע לייט. וויסענשאפטליך האט ער געוואוסט איז די פרוי פאליגאמיש, און דערפאר פלעגט ער בעלא'ן אבהיטען נאר פון ברונעטע יונגע לייט, אבער קוים איז ארומגעגאנגען ארום בעלא'ן א בלאַנדין, איז ער געווען רוהיג, פונקט ווי זי וואלט פערבראכט מיט א מיידעל.

אזוי האט זיך עס געצויגען א יאהר צייט.

ביז א פריינד זיינער האט איהם אבגערופען אמאל אין א זייט און איהם אריינגע'סוד'עט:

— איהר זאלט וויסען, וויינער, אז בעלא איז גאנץ ערענסט פערליעבט אין בערמאנ'ען.

— איהר זענט א נאר, — האט וויינער וויסענשאפטליך געשמייכעלט, — ער קען, אויסער א פריינד, קיין אינטערעס פאר איהר ניט האבען. איהר זענט ניט געניג וויסענשאפטליך

עס צו פערשטעהן. א בלאָנדע מיידעל ווי בעלא קען ליעבען בלויז אזא ווי איך — א ברונעט!

ביז וואנען עס איז אריבער א צייט, ווען וויינער האָט זיך געכאַפּט, אז בעלא איז באמת צו בערמאַנ׳ען נישט גלייכגילטיג. עפּעס זעהט ער זיי צוזאמען צו אָפט און צו איהם, וויינער׳ן, אז זי קומט יא, זיצט זי ווי אויף שפּילקעס און איהר גאַנצער גע־שפּרעך איז וועגען בערמאַנ׳ען.

האָט איהם נישט געאַרט אזוי זיין ליעבע צו בעלא׳ן, ווי דאָס, וואָס די טעאָריע וועגען דער פערשידענהייט פון די מינים ווערט אזוי פערלעצט און פערשוועכט. און איינמאָל האָט ער זיך אַנגענומען מיט מוט און זיך געווענדעט צו בעלא׳ן:

— איז דאָס מעגליך, אז דו, אן עכטע בלאָנדינע, זאָלסט הינגעריסען ווערען מיט איינעם פון דיין מין, אויך א בלאָנ־דין?...

— איך דאכט זיך נאַר, — האָט בעלא געשמייכעלט.

— וואָס דאכט זיך מיר, — האָט וויינער זיך אָנגעכאַפּט מיט פרייד.

— איך דאכט זיך, אז... — און זי האָט זיך אָבגעהאַקט.

— אז וואָס?

— אז איך בין א בלאָנדע... — האָט בעלא נאָך פערדעכ־טיגער געשמייכעלט.

— וואָס דען ביזטו — א שוואַרצע? דיינע האָר זיינען דאָך עכט בלאָנד...

— יאָ... געוויס... בלאָנד... איך האָב זעהר ליעב בלאָנד... שטענדיג האָט מיך געצויגען צו בלאָנד און דערפאַר האָב איך מיינע האָר אָבגעפאַרבט....

— הייסט עס, ביזט אליין גאַר א ברונעטע! — איז וויי־נער מיט פרייד אויפגעשפּרונגען.

און ערשט איצט האָט ער פֿערשטאַנען דעם סוד, פֿאַרוואָס איהר האָט אזוי געצויגען צו בערמאַנ'ען — הייסט עס, אז די ווייסענשאַפֿט האָט געזיעגט.

דער אויטאמאביל.

אז א מענש מוז זיך מיט עפּעס אויסצייכענען, אויב ער וויל פּערנעהמען א פּלאַץ אין לעבען און אין דער געזעלאַפט— דאַס האָט דאַבקין געוואוסט נאָך זייענדיג אין ניו יאָרק. מיט וואָס אבער צייכענט מען זיך אויס?

פון וואוקס איז ער מיטעלמעסיג, אויגען האָט ער ווי אַלע אידישע בחורים — שווארצע, און ביים טרייד איז ער א קלאָוק־מאכער, ווי אַלע קלאָוקמאכערס. איז א סטרייק — סטרייקט ער מיט אַלע, איז סלעק — הונגערט ער גלייך מיט אַלע, און איז סיזאָן — שפּאָרט ער אָב א פּאָר דאָלאר און עסט זיי אויף אין געגעהטע טאַשען אנשטאַט איינגענעהטע אינוועניג און מיינט סלעק — אויך ווי אַלע. קויפט ער אמאָל אַן אנצוג מיט ארויפ־אַז דערמיט וועט ער זיך אויסצייכענען — כאַפּט ער זיך, אַז דעם דאַזיגען מין „סוט“ טראָגען שוין אַלע און ער איז ניט דער איינציגער... קומט זומער די צייט פון די שטרויענע העטס און דאַבקין קויפט זיך א פּאַנאמא און מיינט, אַז דערמיט וועט ער זיך אויסצייכענען — ווייזט זיך ארויס, אַז פּאַנאמא העטס טראָגט שוין יעדערער. קויפט ער א געוועהנליכע שטרוי־העט. טראָגט עס אודאי יעדערער — מיט איין וואָרט: עס איז שווער היינטיגע צייטען מיט עפּעס זיך אויסצוצייכענען!

האָט ער זיך פערשריבען אין א קלאָב פון „ליטעראַטור, קונסט און דראמא“ און געהאָפט, אַז ער וועט דאָרט ווערען א דעקלאַמאַטאָר און פארלעזען אויף פערשיעדענע אונטערנעהמונ־גען, — האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז ער האָט ניט קיין „דיקציע“, און אָהן דיקציע קאָן מען ניט דעקלאַמירען.

האט ער זיך גענומען לערנען שפּילען פּיערעל; אפשר וועט איהם די פּיערעל ארויסטראגען אין דער הויך, — האט ער זיך אויסגעלערענט א פּאר לייכטע סאנגס אויסשפּילען און ווייטער איז עס ניט געגאנגען.

איז ער געוואָרען בייז אויף ניו יאָרק און איז אוועקגע־פאהרען אין א קלענערע שטאדט. דאָרט, האט ער געהאפט, זייי־נען מענשען ווענינער און אפשר צווישען א קלענערע צאָהל מענשען וועט ער זיך לייכטער מיט וואס עס איז קאנען אויס־צייכענען.

אין דער קאונטרי האט ער זיך גלייך בעקענט מיט די העב־בערע קרייזען, מיט די מאכער און פיהרער פון די אלערליי פער־באנדען און פּארטייען. געהאפט האט ער, אז אין דער קאונטרי, וואו פעהיגע מענשען זיינען ווענינ, וועט ער קאנען זיך דער־דיענען צו א וועלכען עס איז ראנג. אבער אויך דא אין קאונטרי האט איהם ניט געגאלטען, — אלע עמטער זיינען שוין געווען פערכאפט!

האט ער אויפגעגעבען אלע האפנונגען ווען עס איז ארויפ־צושווימען אויף דעם געזעלשאפטליכען ים און האט אנגעהויי־בען לעבען רוהיג, ווי דער גרעסטער טייל פון דער מענשהייט, אויסזוכענדיג עפּעס א שטיקעל בעשעפטיגונג.

און גראד דעמאלט איז איהם געקומען א געדאנק אין קאפּ. ווי אזוי צו פערנעהמען א פּלאץ אין דער געזעלשאפט.

פאר די עטליכע הונדערט דאלאר, וואס ער האט אבגע־שפּארט וועט ער קויפען אן אויטאמאביל.

און איידער ער האט נאך דעם אויטאמאביל געקויפט, האט ער שוין בעמערקט, ווי יעדער, וועמען ער האט זיין פּלאן פער־טרויט, האט אויף איהם אנגעהויבען צו קוקען מיט אכטונג.

— איז ווען, מר. דאבקין, קויפט איהר איהם, דעם אוי־טאמאביל?

— איך לערן מיך צוערשט איהם פיהרען... — האט ער געמאלדען.

— איז ווי געהט עס ?...

— עס געהט גרויסארטיג, — איך האב גרויס פעהיג־קייט...

און ענדליך איז דער אויטאמאביל געקויפט געווארען.

אבגעצאהלט פאר איהם די סומע, וואס ער האט פער־מאגט און בלייבענדיג אהן איין פעני, האט דאבקין זיך גענו־מען מעהרער צו ארבייטען. א דאנק דעם אויטאמאביל איז זיין הוצאה פערגרעסערט געווארען. אן אויטאמאביל פאדערט א דירה להבדיל ווי א מענש און ער האט געמוזט צאהלען פאר איהם דירה־געלד. נאכדעם האט ער זיך געכאפט, אז מען קען איהם גנבה'נען, האט ער איהר פערסטראכירט פאר גנבה, שפעטער האט ער איהם פערסטראכירט אין פאל טאמער פאהרט ער אי־בער א מענשען און עס וועט אויסקומען צו בעצאהלען פאר א לעבען, זאל צאהלען די קאמפאניע... נאכדעם האט ער איהם פערסטראכירט אין פאל ער צוברעכט זיך ביי אן אינצידענט און נאך שפעטער אין פאל זיין אויטאמאביל צוברעכט אן אנדע־רען...

ביז װאנען פאר איהם, דאבקינ'ען אליין איז גאר ניט גע־בליבען...

פלעגט איהם מאנכעסמאל אויסקומען צו פאהרען א הונגע־ריגער אויפ'ן אויטאמאביל...

אבער לאנג הונגערען ווען מען האט אן אויטאמאביל קומט ניט אויס: ער זעצט זיך אוועק אויפ'ן אויטאמאביל סאפער־טיים און פאהרט צו צו א בעקאנטענס הויז. אבשטעלענדיג זיך ביים הויז, מערקט ער ווי אלע קוקען ארויס פון די פענסטער. אין הויז דארט ווערט א גערודער: דאבקין איז געקומען מיט'ן אויטאמאביל! און אום דעם איינדרוק צו פערשטארקען, פארעט ער זיך אביסעל ביי דעם מאטאר, דרעהט אב די גומענע ראד

און פערדרעהט צוריק, פערבייגעהער שטעלען זיך אב און קוקען און דאבקין האט פאר זיך דעמאלט גרויס דרך־ארץ, — ענדליך זיך ארויפגעארבייט !...

גאטירליך קומט ער אריין אין הויז „צופעליג" צו סאַ־פער... ער ווערט איינגעלאדען צום טיש און דערפאר גיט ער נאכ'ן סאפער א רייד דעם יונגען ווייבעל מיט'ן קינד...

קיין געלט, ווי געזאגט, פערמאגט ער קיינמאל ניט קיין פעני, אבער צו וואס דארף ער געלט? זייט ער האט דעם אוי־טאמאביל זיינען פאר איהם אפען אלע טהירען. ער איז א מעמ־בער אין קלוב פון אויטאמאבילען - אייגענטימער און אויך דארט כאפט ער א סאפער, וואס עס „טריט" איהם א רייכע־רער אמעריקאנער.

קומט ער אין אבענד א היים און כאפט זיך, אז ער האט ניט קיין מעטש אנצוצינדען די געז און קיין פעני אויף א פע־קעל מעטשעס קויפען האט ער ניט, געהט ער ארויס צוריק אויף דרויסען, דרעהט אן די מאשין, רודערט מיט גדלות, לאזט ארויס דאמפ, קנאלט ווי מיט באמבען און זעצט זיך אוועק ביים מא־טאר און יאגט פייל אויסען בויגען.

מענשען בעוואונדערען זיין שנעל פליהען. דער פאליסמאן ווארענט איהם מיט'ן קלאב פון ווייטען, אז ער וועט איהם אוועק־פיהרען אין סטיישאן, אבער דאבקין הערט די וועלט ניט.

דאס יאגט ער צו א בעקאנטער פאמיליע נעהמען א פאר מעטשעס אנצוצינדען די געז און אפשר וועט ער שוין בארגען א דיים אויף מארגענדיגען ברעקפעסט...

און ער פליהט אויפ'ן אויטאמאביל פייל אויסען בויגען...

דער נייער לעזער.

א גרופּע יונגע לייט, צווישען וועלכע איינינע זיינען געווען ליטעראריש אנגעהויכט און די איבעריגע אויך ניט פרעמד פון דעם וואס מען רופט „שווארצע פינטעלעך", זיינען געזעסען אין א קאפע און געפיהרט א געשפרעך וועגען דער ווירקונג פון ליטעראטור אויפ'ן לעבען.

ווען דער שמועס האט שוין אנגעהאלטען אין רעכטען ברען, האט איינער פון דער גרופּע, א הויכער ברונעטער יונ־גער מאן מיט פער'חלומ'טע, אבער קלוגע אויגען א מאך געטהאן מיט דער האנד, א שמייכעל געטהאן, ווי ער וואלט זיך אן עפּיס קאמישעס דערמאהנט, ערנסט געווארען, ווי ער וואלט שטארק נאכגעדענקט פון אן אלטער, וויכטיגער פּאסירונג, וויעדער א שמייכעל געטהאן און געבעטען דאס ווארט.

אלע האבען דערפיהלט, אז דער דאזיגער יונגער מאן האט עפּעס צו דערצעהלען און זיי זיינען אלע אויפמערקזאם געווא־רען. ער האט אנגעהויבען:

„איהר אמפערט זיך וועגען ביכער... וועגען לעזען, וועגען לעזער... די פראגע האט מיך אלע מאל אינטערעסירט. האט דאס בוך ווירקליך אן איינפלוס אויפ'ן לעבען? אז איך זיץ אמאל אין דער שטאדטישער לייברערי, וואו מיליאנען ביכער ליגען אין די אלמערס, ווערט מיר מאדנע אומעטיג. מיר דאכט זיך, אז ווען די אלע ביכער וואלטען באמת געווירקט און איינ־פלוס געהאט, וואלט די וועלט משוגע געווארען... שטעלט זיך פאר, אז די אלע מתים וואס ליגען בעגראבען אויף די בית־עולם'ס זאלען אויפשטעהן תחית המתים און זיך אלע ארויסלא־זען פון די קברים און יעדער מת פון יעדען דור וואלט גענומען

רעדען זיין שפּראַך און גענומען פאַדערען דאָס לעבען לויט זיינע אנשויאונגען, מען וואָלט געמוזט בויען דול הייזער... שטעלט זיך פאָר וויפיעל דולהייזער... עס וואָלטען נישט גע־קלעקט קיין פילאַנטראָפּען, וועלכע האָבען אזוי ליעב צו פער־זאָרגען די מענשהייט מיט די דאָזיגע וויכטיגע געביידען... אבער איך געה אראָפּ פון ענין... איך בין נאָר אויסען צו זאָ־גען, אז ביכער זיינען אין גרונד גענומען די לאַנגוויילינסטע זאַך אין דער וועלט, און דער עיקר — מיר האָבען טיעף אין הארצען זיי נישט ליעב... אזוי ווי מיר האָבען נישט ליעב אין א געזעל־שאַפט פון יונגע בחורים און מיידלעך, אז עס כאַפּט זיך אריין א פּרעדיגער און הויבט אונז אָן צו דערצעהלען וועגען יענער וועלט...

„אבער אין מיין זכרון איז מיר געבליעבען א זונדערבאַ־רער לעזער.

ענטשולדיגט, וואָס איך דערצעהל אייך אזוי אין אָן אָב־געריסענער פאָרם. די פראגע אינטערעסירט מיך זעהר. פון מיינע פריהערדיגע בעמערקונגען מוזט איהר אודאי מיינען, אז איך בין א האסער פון ביכער... האָט איהר ווידער א טעות. איך האָב בלויז מורא פאַר זיי, מיט זיי איז מיר אומעטיג, אבער איך וועל דאָך נישט וואגען צו זאָגען, אז די וועלט זאָל זיך בעגעהן אָהן ביכער.

„אלזאָ צוריק צו דעם לעזער.

„איין לעזער האָב איך קענען געלערענט נישט לאַנג אין ניו יאָרק אין א קאַר, וואָס איז געגאַנגען פון דאון טאון אין די בראָנקס — א לאַנגע רייזע. מיר איז געווען שטארק לאַנגוויילינ. אבער מיין צייטונג האָב איך שוין געהאַט דורכגעלעזען אין די ערשטע פיער סטאַנציעס. איך לעז זעהר שנעל. נאַטירליך, ווען איך זאָל לעזען די ארטיקלען מיט'ן ראָמאַן, וואָלט מיר גע־קלעקט לעזע שטאָף נאָך אויף עטליכע סטאַנציעס, אבער די דאָזיגע זאַכען לעז איך ניט. איך בין צופיעל געשמאַקס־מענש!

האב איך מיר געקוקט אויף מיין שכן, וואס איז געזעסען געגענ־איבער מיר און האט געלעזען א ביכעל. נישט קיין געבונדרענעם ביכעל. געלעזען האט ער זעהר רוהיג, דאס ערשטע זייטעל, נאכ־דעם דאס צווייטע און דא האב איך בעמערקט, ווי דאס ערשטע זייטעל ליגט נעבען זיינע פיס אויף דר׳ערד. איך האב מיך אויפ־געשטעלט, איינגעבויגען און אויפגעהויבען דאס בלעטעל און איהם דערלאנגט.

„ער האט א שמייכעל געטהאן און בעדאנקט און האט דאס בלעטעל צוריק אראבגעלאזט אויף דר׳ערד.

„די זאך איז מיר קשה געווארען. אבער איך האב קיינע בעמערקונגען נישט געמאכט, האב בלויז געקוקט דא אויף מיין שכנ׳דיגען לעזער, דא אויפ׳ן בלעטעל, וואס איז געלעגען נעבען זיינע פיס...

„דערווייל איז פון דעם לעזער שוין א צווייט בלעטעל פ ע ר ש ל ו נ ג ע ן געווארען אינוועניג; דאס האב איך בע־מערקט לויט זיין אויסדרוק פון געזיכט. עס איז קענטיג גע־ווען אן אינטערעסאנט בלעטל, ווייל די אויגען זיינע האבען געפינקעלט פייערליך. אבער באלד האב איך געזעהן, ווי דאס צוויי בלעטעל ליגט ביי זיינע פיס.

„אזוי איז געווען מיט׳ן דריטען און מיט׳ן פיערטען בלע־טעל פון מיין לעזער.

„האב איך דא צו טהאן מיט א משוגענעם ? איך האב אנ־געהויבען אביסעל מורא צו קריגען. אזא זאנדערבארען לעזער האב איך נאך נישט געזעהן. נישט ער פערליערט די בלעטלעך, נאר ער רייסט זיי אליין אפ! מיין גאט! עס איז דאך שטארק טשיקאווע. און דא אין וואגאן זיינען וועניג מענשען. עס איז געווען אין מיטען טאג, ווען ניו יארק איז ביזי אין די שאפס, פעקטאריעס, און רעדאקציעס. און וואס א סטיישאן ווייטער ווערט דער וואגאן לעדיגער, טאמער איז ער ווירקליך א משוגע־נער וועט ניט זיין צו ווענדען זיך צו וועמען נאך הילף...

„און אזוי זיצענדיג האלב אין שרעק, האלב אין העכס־טער ערשטוינונג, איז דאָס ביכעל וואָס ער האָט געלעזען שוין א האלבס אין אָבגעריסענע בלעטלעך געלעגען נעבען זיינע פיס ווי ווייסע בלעטער פון א בוים... מאנכע בלעטלעך האָבען זיך פערשאַרט צו מיר... איך האָב איינס אויפגעהויבען און מיט שרעק גענומען אריינדרינגען אין דעם אינהאלט. אבער דער אינהאלט איז געוועזען א גאנץ געוועהנליכער. עס איז געוועזען א פאַמיליען־ראָמאַן, די העלדען האָבען געטראָגען אוניווער־סאַלע נעמען, אזוי, אז עס איז מיר געווען שווער צו בעשטי־מען צי איז עס אַן אָריגינעל ענגלישער אָדער איבערזעצטער ראָמאַן.

מיין נייגעריגקייט איז געוואקסען ביז דער העכסטער שטו־פע. און דאָ זעה איך ווי דאָס ביכעל איז שוין באלד אָבגעריסען געוואָרען ביז דאָס לעצטע בלעטעל, דאָס הייסט, ער האלט שוין ביים ענדיגען. אין האנד האלט ער נאָך צוויי דריי בלעטלעך. און אָט לעזט ער שוין דאָס לעצטע בלעטעל. די איבעריגע לי־גען אלע נעבען איהם אונטער די פיס, אויף מאנכע בלעטלעך טרעט ער זאָגאַר נאכלעסיג אָן...

„אָט איז שוין בלויז דאָס לעצטע בלעטעל אין זיין האנד. ענדליך וואַרפט ער אוועק דאָס לעצטע, רייבט אָב די שפּיץ פינגער און צוגעניצט זיך ברייט. א גאנץ נאָרמאלער מענש, הייסט עס!

„איך האָב שוין אויף איהם גענומען רוהיגער קוקען. מיין שרעק איז אריבער. קיין משוגע׳נער איז ער זיכער ניט. א משוגע־נער געניצט ניט! אבער זיין טהאט איז דאָך פאָרט אוננאָר־מאַל.

„זאָל איך איהם פרעגען?

„איך בין אימער א שטיקעל בישן. מיט פרעמדע מענ־שען מאך איך זעלטען בעקאנטשאפט. איך בין אמאָל געפאָהרען פון ניו יאָרק ביז סאַן פראַנציסקאָ און האָב מיט קיין מענשען

ניט אויסגערעדט קיין זייטיגען ווארט, כאטש מאנכע פון די פא־סאזשירען האבען מיך שטארק אינטערעסירט.

„אבער דא האב איך גובר געוועזן מיין שעמעוודיגקייט און האב זיך צו איהם געווענדעט:

— וועט איהר מיר ערלויבען אייך עפּעס צו פרעגען ?

דער מאן האט מיך פריינדליך אנגעקוקט און געענטפערט:

— מיט פערגעניגען.

„זיין ווייכער ענטפער האט מיר נאך מעהר מוטה צוגע־געבען און איך בין גלייך צוגעשטאנען צו דער עצם פראגע:

— ווארום לעזט איהר אזוי זאנדערבאר א בוך ?

— ווארום זאנדערבאר ? — האט ער מיך אנגעקוקט.

— איך מיין — אט דאס אברייסען יעדעס איבערגעלע־זען בלעטעל...

— אך, דאס מיינט איהר... האט ער זיך צושמייכעלט — איך בין שוין אזוי געוואהנט צו בעהאנדלען אזוי מיינע ראָ־מאנען, אז איך מערק גאר ניט, אז דאס איז פאר א זייטיגען מענשען אביסעל איבערראשענד, איך פערגעס מיך, ענטשול־דיגט... אבער איך טהו עס פשוט דערפאר, ווייל דאס ביכעל האט ביי מיר קיין שום ווערטה נישט... צו וואס זאל איך האלטען אין האנד אן איבעריגע משא, אבגעלעזען און פריי געווארען. עס איז דאך גרינגער אין האנד. איהר פערשטעהט ? צו וואס זאל א מענש זיך שווער מאכען ווען ער קען זיך פערגרינגערען.

„און בעמערקענדיג דעם נומער פון דעם סטיישאן וואו די־קאר האט זיך אבגעשטעלט, איז ער איילענדיג ארויסגעגאנגען געבענדיג זיך א פריינדליכען נויג.

„נאך זיין אוועקגאנג האב איך מיך פערטראכט. צי האב איך נישט געטראפען דעם קליגסטען לעזער אין דער וועלט ? א מענש קויפט א ביליגען ביכעל, לעזען מוז ער, ווייל די קאר געהט, לויט דעם טעמפעראמענט פון דעם היינטיגען שנעלען מענשען, צו לאנגזאם. נון קויפט ער א ביכעל פאר א ניקעל, צי־

פאר צעהן סענט, דאס געלד האט ביי איהם קיין ווערט. צו וואס נוצט איהם אין אמת'ן דאס אבגעלעזענע בלעטעל. צו וואס זאל ער אן איבעריגע משא האלטען אין האנד. ער וויל זיך פון דאס אבגעלעזענע בלעטעל גלייך בעפרייען...

„און מיר — מיינע פריינד — האט דער יונגער מאן מיט א בעלעהרענדען שמייכעל געענדיגט — מיר ווילען גאנצע ביבליאטעקען טראגען אויף זיך און אין זיך... איז דאס נישט אביסעל צו שווער?"...

די צוהערער האבען זיך איבערגעקוקט און ניט געקענט געפינען גלייך קיין ווארט אבצושלאגען דעם דערצעהלער. עס איז אבער געווען קענטיג, אז זיי זיינען שטארק נישט צופריע־דען...

ער האט געלאכט.

דער שטילסטער פון אלע די, וואס פלעגען בעזוכען די קליינע קאפע אויף דער איסט־סייד, איז געוועזן מר. בערקמאן. ניט קוקענדיג, וואס אין קאפע־הויז איז געוועזן ניט איבריג געדרוים און יעדער טישעל פלעגט זיין בעזעצט פון עטליכע פארשוינען, האט בערקמאן זיך שטענדיג „געקליגט" צו געפי־נען א טישעל פאר זיך אליין, טאמער פלעגט אזא טישעל פארט ניט זיין, פלעגט ער זיך צוזעצען נעבען „באס" פון קא־פע־הויז, וועמעס פלאץ עס איז געוועזן אין סאמע ווינקעל. מיט׳ן באס איז ער ניט געוועזן מחויב צו רעדען, בפרט, אז דער באס איז אליין ניט געוועזן קיין שטארק־רעדעוודיגער. עסען פלעגט מען בערקמאנ׳ען זעלטען ווען זעהן, דאס רוב פלעגט ער טרינ־קען א „שווארצע" — אזוי האט געהייסען פערקירצט קאפע אהן מילך. אז מען האט איהם איינמאל, ווען ער איז געוועזן אין א עטוואס רעדעוודיגער שטימונג, געפרעגט:

— וואס טרינקט איהר, מר. בערקמאן, שטענדיג שווארצע קאווע?

פלעגט ער מיט א טרוקענע אויסדרוק אויפ׳ן פנים ענטפע־רען:

— ערשטענס האב איך ליעב דעם קאליר, און צווייטענס רודערט עס מיך א ביסעל אויף.

אבער גיכער איז געוועזן ריכטיגער דאס ערשטע, אז ער האט ליעב דעם קאליער, ווייל וואס אנבעטרעפט דאס אויפ־רודערן, איז געוועזן איבערגעטריבען: נאך דער „שווארצער" וואס ער פלעגט אויסטרינקען פלעגט ער בלייבען זיצען אזוי שטיל און פערטיעפט, ווי בעפאר. זעלטען ווען ער פלעגט ענטפערען

איינעם, וואָס פלעגט פערבייגעהן זיין טישעל, אויפ׳ן „העלאָו בערקמאַן“, מיט א שטילען „אָלרייט“. דאָס רוב פלעגט ער יוצא זיין אויף א בעגריסונג ענטפערן מיט א דריק מיט׳ן פּלייצע, וואָס דאָס האָט געזאָלט בעדייטען: „ווייס איך וואָס—אָט גאָרנישט“...

עס פלעגט אָבער פּאַסירען, אז ער האָט זיך אמאָל געוואָלט גאָר שטאַרק אויפרודערען, דאַן פלעגט ער אויסטרינקען צוויי שווארצע. נאָך דער צווייטער „שווארצער“ פלעגט ער ארויס־נעהמען פון קעשענע דאָס טיכעל, זיך אָבווישען דעם שוויים און האָט ווי עפּעס געמורמעלט און דערביי געפּויקט מיט די צוויי מיטעלסטע פינגער פון דער רעכטער האַנד אויפ׳ן טיש. דאָס האָט געהייסען, אז ער איז שטאַרק אויפגערודערט, אז זיי־נע נערוועז האָבען זיך צושפּיעלט און אויב מען פלעגט איהם דאַן, פערבייגעהענדיג זיין טישעל, בעגריסען, פלעגט ער שוין ענטפערען ברייטער:

— עט, גאָר נישט... מען וועט מוזען שטאַרבען!

דאָס איז געוועזן דער איינציגער וויץ, וואָס ער פלעגט נור־צען אין דעם קאַפּע־הויז. און ווי באַלד ער פלעגט דעם דאָזי־גען וויץ אָבזאָגען, פלעגט ער זיך פיהלען אין א געהויבענער שטימונג און שוין אויסרעדען נאָך עטליכע ווערטער.

אָבער נאָך אזא געהויבענער שטימונג, פלעגט באַלד אָנ־קומען א רעאַקציע. זיין שטימונג פלעגט פאַלען צוריק. ער פלעגט ניט נאָר אויפהערען מורמלען און פּויקען מיט די פינגער נאָר זיין געזיכט פלעגט נאָך אָננעהמען אן ערנסטערן און טרו־קענערען אויסזעהן, ווי בעפאָר, איידער ער האָט געטרונקען די צוויי „שווארצע“. דעם קעלנער פלעגט ער דאַן צורופען מיט א וואונק, שטילערהייט בעצאָהלען און ארויסגעהן פון קאַפּע צו־ריק אין אָפּיס, וואו ער האָט געאַרבייט שוין זייט יאָהרען.

איינמאָל איז בערקמאַן אריין אין קאַפּע־הויז און אנשטאָט אויסצוגעפינען א לעדיגע טישעל און זיצען אליין ביי א גלאָז

שווארצע, האָט ער גראָד זיך אנידערגעזעצט נעבען אן ענג־בעזעצטען טישעל און אז דער קעלנער האָט איהם געבראַכט, ניט געפרעגטערהייד די גלאָז שווארצע, האָט ער איהם אַנגע־קוקט מיט פערוואונדערונג און געפרעגט:

— פון וואנען 'ווייסט איהר, אז איך וויל שווארצע.

— איהר טרינקט דאָך אלע מאָל שווארצע... האָט דער קעלנער ווי פערשולדיגט געענטפערט.

— איך מעג דאָך אָבער אמאָל ענדערן מיין אַרט לעבען און טרינקען א ווייסע קאווע — האָט בערקמאַן ווי געבעטען ערלויבניש.

דער קעלנער האָט געשמייכעלט פערווירט און געענט־פערט:

— געוויס... פאר אייער ניקעל...

אז דער קעלנער האָט איהם געבראַכט די גלאָז ווייסע קאווע, האָט בערקמאַן זי אויפגעהויבען אין דער הויך, אוועק־געשטעלט זי צוריק, בעטראַכט און געזאָגט צופריעדען.

— עס זעהט אויס זעהר שעהן...

און אָבטרינקענדיג די ערשטע צוויי שלוקען, האָט ער אַנגעקוקט די זיצענדיגע ביים טישעל און צו איינעם, וועלכען ער האָט געקענט שוין זייט יאָהרען, זיך אָנגערופען:

— איהר ווייסט, מר. ניומאַן, וואָס מיט מיר האָט היינט פאסירט ?

אלע ביים טישעל האָבען זיך אַנגעשטרענגט און זיינען געוואָרען אויפמערקזאם, מר. ניומאַן אליין האָט געשמייכעלט און איבערגעפרעגט:

— וואָס, אינטערעסאַנט...

— זעהר אינטערעסאַנט... האָט בערקמאַן, ווי צורודערט גערעדט... אלענפאַלס פאר מיר... איהר ווייסט...

— ווירקליך.. איז ניומאַן נייגעריג געוואָרען, וואָס האָט

געקענט מיט דעם שטילען, רוהיגען און פּינקטליכען בערק־מאנ'ען פּאסירען.

— איהר וועט אבער ניט גלויבען... האט בערקמאן ווידער אנגעהויבען צו דערצעהלען די פּאסירונג און ניט געקענט צו־קומען צו איהר...

ער האט נאך א שלוק געטהאן פון גלאז און אבגעאטעמט, ווי פערנעהמענדיג זיך א וויכטיגע זאך צו טהאן און ענדליך געזאגט:

— איהר ווייסט... איך האב היינט שרעקליך געלאכט...

— געלאכט? — האט ניומאן ניט פערשטאנען און א שמייכעל געטהאן.

— יא... איז בערקמאן אויפגעלעבט געווארען און די אויגען זיינע האבען בעקומען א מאדנעם אויסדרוק, ווי זיי וואל־טען עפּעס געזעהן זאכען, וואס קיינער זעהט ניט... יא, מר. ניומאן — איך האב היינט געלאכט...

— ווירקליך?... האט ניומאן ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעאגירען אויף בערקמאנ'ס ענטדעקונג.

— איך פערזיכער אייך — האט בערקמאן זיך שוין צו־היצט... געלאכט... און שטארק געלאכט, אויפ'ן קול... טאקע ווי מען לאכט אויף אן אמת.

— פון וואס פּארט? — איז שוין ניומאן נייגעריג גע־ווארען...

— דוקא פון א קליינינקייט... די בוכקיפּערין האט גע־מאכט א גרייז, א קאמישען גרייז. אבער איך האב אין מיין לע־בען שוין געזעהן גרעסערע און קאמישערע גרייזען, און האב אפילו קיין שמייכעל ניט געטהאן... און דאס מאל — איהר הערט — האב איך אזוי פיעל געלאכט...

די דערבייזיצענדיגע האבען זיך אומגעקוקט און ניומאן האט געשמייכעלט און זיך אבגערופען:

—ווירקליך, לויט אייער כאראקטער איז טאקע א וואונ־דער. אלענפאלס, האב איך קיינמאל איייך נים געהערט לאכען...

— אט דאס איז דאך דאס!... האט זיך בערקמאן נאך מעהר צוהיצט — איהר ווייסט ווי לאנג איך האב שוין נים גע־לאכט?

— ווי לאנג?... — איז ניומאן נייגעריג געווארען אויף אן אמת...

— שוין פינף־און־צוואנציג יאהר... איך בין דעמאלט געוועז אכטצעהן יאהר, געלערנט האב איך אין דער ישיבה... האט מיך דערפאר דער ראש ישיבה גוט אויסגעזידעלט...

— האט איהר זייט דעמאלט נים געלאכט? — האבען ביים טישעל אייניגע מיט אמאל אויסגעשריען.

— קיין איינציג מאל! — האט בערקמאן פערזיכערט. און דערפאר טאקע, ברידער מיינע, שרעקט מיך אזוי דאס הארץ דאס היינטיגע לאכען... עס איז עפעס נים גלאט... איך האב זעהר מורא...

— רעדט נים קיין נארישקייטען! — האט איהם ניומאן בערוהיגט....

— ניין, — האט זיך בערקמאן געהאלטען פעסט ביי זיינס און זיינע אויגען זיינען ווי מוטנער געווארען — איך פיהל, אז דאס איז נים אומזיסט... עס איז עפעס געקומען אין מיר אן ענדערונג... איך פיהל עס...

— איך זאג אייך, אז עס איז גארנישט מיט גארנישט... האט איהם ניומאן געטרייסט — איהר וועט נאך אמאל לא־כען...

— ניין! — האט זיך בערקמאן שוין אויף אן אמת דער־שראקען — מיר איז גענוג דאס מאל! די ענדערונג וואס דאס היינטיגע לאכען האט אנגעמאכט אין מיין לעבען איז נים צו גוטען... עפעס פיהל איך, אז מעהר האב איך נים צו טהאן דא אויף דער וועלט... זיך אויסגעלאכט און גענוג... אזוי האב

איך אלץ אויף עפּעס געוואַרט... איצט איז מיר גאָרנישט געבליבען... איך פיהל בלויז אַ מאָדנע פּוסטקייט...

ער האָט אַ שלוק געטהאָן ווי געצוואונגענערהייד פון גלאָז, נאָכדעם מיט פעראַכטונג זי אָבגערוקט פון זיך און האָט אַראָבגעלאָזט פערצווייפעלט דעם קאָפּ...

די פרעמדע.

דער הויפּט אומעט איז אין רעסטאָראַן בעשטאַנען אין דעם, וואָס די געסט זיינען געוועזן יעדען טאָג איינע און דיזעל־בע און די געשפּרעכען האָבען זיך געוויקעלט אויף צוויי־דריי פּאַסירונגען. נאָך אַן אורזאַכע איז געווען, וואָס דער רעסטאָ־ראַן האָט צווישען די געסט ניט פערמאָגט קיין פרויען. די איינ־ציגע פרוי וואָס פלעגט יאָ דאָרט פערברענגען אַ געוויסען טייל פון טאָג און פון אבענד, איז אפילו געוועזן אַ זעהר סימפּאַטישע מיט גרויסע בלויע אויגען און מיט אַ גאָלדענעם קאָפּ האָר. לייַ־דער איז זי שוין געווען אַזוי פערוואַנדט מיט די אַלע געסט פון דעם רעסטאָראַן, אַז צייטענווייז פלעגט מען גאָר פערגעסען, אַז זי איז אַ פרוי. סיי איהר בעשעפטיגונג און סיי איהר האַל־טונג איז געוועזן מעהר אָדער ווענינער מענליך. פלעגט אַמאָל אויסקומען צו איבערדערצעהלען אַ שאַרפערען וויטץ פלעגט מען פון דרכי שלום וועגען אין איהר אַנוועזענהייט דעם וויטץ אי־בערדערצעהלען כלומרשט בסוד.

זי אָבער פלעגט זיך בעמיהען אויפצוכאַפּען איהם און אויב ער איז ווירקליך שאַרף געווען פלעגט זי לאַכען גלייך מיט די מענער און בעמערקען: — וואָס־זשע האָט איהר אַזוי מורא גע־האַט? — אַ גאַנץ אונשולדיגער וויטץ?...

דער רעסטאָראַן האָט געהאַט אַ נאָמען ווייט אַרום. אַז אַ „בעסערער" בחור פלעגט וועלען פאַר זיין נייער מיידעל זיך אויספיינען, פלעגט ער איהר פיהרען אויף אַ דינער אין דעם דאָזיגען רעסטאָראַן. אָבער די פרעמדע געסט האָבען ניט גע־לאָזען קיין שום רושם אויף די שטענדיגע. אַזאַ פּאַרעל פלעגט זיך פיהלען דאָ ווי פערבלאָנדזשעטע. ווער רעדט, אַז דאָס מיי־

דעל איז ווירקליך שעהן געווען, פלעגט זי פיהלען ווי עס שטע־כען איהר דורך די בליקען פון דעם אינגסטען ביז דעם עלטס־טען גאסט, און פלעגט זיך בעטען ביים בחור, ער זאָל וואָס שנע־לער בעצאָהלען און בעפרייען זי פון דעם דאָזיגען זעהר אינ־טערעסאנטען פלאץ.

דערפאר האט אריינגעטראָגען א נייעם שטראָם־לעבען, ווען דער שריפטשטעלער מיט די לאנגע האר און גרויסע, דיקע וואנ־צעס האט איינמאָל אריינגעפיהרט אין דער דאָזיגער קאפע זיין בעקאנטע שיקסע. דאס איז געווען א חויכע, שלאנקע בלאנ־דע אמעריקאנערין, מיט א עטוואס פרעכען, עטוואס קלוגען און עטוואס שמייכעלדיגען בליק. אריינגעגאנגען איז זי אהער דרייסט און פריי, געקוקט אלעמען אפען אין פנים אריין און אוועקזעצענדיג זיך מיט דעם שריפטשטעלער ביי א שוין־בע־זעצטען טישעל, האט זי, נאָכדעם ווי זי איז פארגעשטעלט גע־ווארען, אויסגעצויגען יעדען די האנט און פריינדליך צוגעשמיי־כעלט.

דער רעסטאראן האט אבגעלעבט. ביי די ארומיגע טישען זיינען די געשפרעכען געווארען נייער און אינטערעסאנטער. דער עלטערער גאסט, מיסטער יענקילסאָן האט בעשטעלט קאפע און א סיגאר און זיך פארבערייט צו א גרויסען יום־טוב...

שפעטער איז די אויפלעבונג נאָך גרעסער געווארען. די שיקסע האט גענומען א סיגארעטעל ביי איהר פריינד דעם שריפטשטעלער, האט איחם גראציעז פעררויכערט און דרייסט ארויסגעלאָזען דעם רויך פון איהר שעהנעם, עטוואס קרומלי־כען מויל.

בלויז די איינציגע פרוי פון רעסטאראן האט זיך דער־פיהלט ווי בעליידיגט. זי האט געקוקט אויף דער שיקסע מיט אייפערזוכט און זיך אנגערופען:

— דאס איז אן עכטע באהעמין!

געזוכט האָט זי ביי די פּאָר מענער אונטערשטיצונג. אבער די פּאָר מענער וואָס זיינען געזעסען נעבען איהר זיינען געווען אזוי פערכאַפּט פון דער רייצענדער שיקסע מיט'ן סיגאַרעטעל אין מויל, אז איינער האָט מיט ענטציקונג אויסגערופען: אה, ווי הערליך! און דער צווייטער האָט אבגעפּסק'נט, אז עס איז ניטאָ קיין שעהנערע זאך, ווי א מיידעל וואָס רויכערט.

דאַן האָט די אידישקע א זיפץ געטהאָן און זיך אַנגערופען:

— אין דער היים, ביי מיר אין צימער, רויכער איך אויך אמאָל א סיגאַרעטעל, אבער דאָ האָב איך קיין העזה...

איהר מודה זיין זיך אבער האָט איהר מערכה ניט פערריכט. איינער פון די צוויי מענער ביים טישעל האָט זי אַנגעקוקט און געזאָגט:

— איך גלויב קוים, צי אייך וואָלט אזוי געפּאַסט א סיגאַרעטעל, ווי דער קריסטין...

— פאַר וואָס מיינט איהר אזוי? — האָט די אידישקע מיט ביטערקייט געפרעגט.

און ניט בעקומענדיג קיין ענטפער האָט זי זיך געווענדעט צום צווייטען:

— גיט מיר טאקע א סיגאַרעטעל, איך וועל אויך פערויכערען.

דער מאַן האָט איהר געגעבען א סיגאַרעטעל. זי האָט עס בעטראַכט. נאָכדעם האָט זי זיך אומגעקוקט און רויט ווערענדיג, געזאָגט:

— איך שעם זיך...

— הערט איהר, אַט דאָס איז דאָך דאָס! — האָט איינער פון די צוויי איהר אבגעענטפערט ווי מיט חוזק — זעהט איהר ווי יענע רויכערט! זי פערברענט אַלעמען מיט איהר רייץ.

דאַן האָט די אידישקע גענומען דעם סיגאַרעטעל, צו

געטראָגען צום מויל, אַנגעצונדען אַ שוועבעלע און פעררויכערט.

אָבער ביים ערשטען ציה וואָס זי האָט געגעבען, האָט זי זיך פערקרימט, דעם שטערען פערקנייטשט און האָט אויסגעזעהן ווי זי וואָלט געליטען פון ציינווייטאָג און זי נוצט דאָס סיגארעטעל אלס א סגולה...

געגענאיבער איז געזעסען די שיקסע און האָט מיט גראַציע געהאלטען דעם סיגארעטעל צווישען איהרע שעהנע, לאַנגע פינגער און מיט גרויס חן איהם צוגעטראַגען צום מויל און בעצויבערט אַלע געסט פון רעסטאָראַנט...

פערברענגענדיג אַ געוויסע צייט איז די שיקסע ענדליך מיעד געוואָרען פון די נייע געשפרעכען און פון אַנשטרענגונג אונטערצוהאלטען דאָס, וואָס איז איהר אַזוי ווייט און פרעמד. זי האָט חנ׳עוודיג גערופען איהר פריינד דעם שריפטשטעלער.

אַלע בליקען זיינען געווענדט געוואָרען צו איהר, אַנדערע האָבען איהר געוואָלט העלפען אָנטהאָן דאָס זשאַקעטעל, כאָטש דער שריפטשטעלער און דער קעלנער האָבען עסביידע געטהאָן בשלימות.

זי האָט קאָקעטיש געשמייכעלט צו די געסט, געוואָרפען אַ בליק צו דעם עלטערען גאַסט יענקעלסאָן, וועמענס פּנים עס האָט זיך צוגאָסען אין אַ זיסקייט און זי איז מיט קליינע שעהנע און שטאָלצע טריט ארויס צוזאַמען מיט׳ן שריפטשטעלער.

אין רעסטאָראַן איז דער אומעט גרעסער געוואָרען, אַ לענגערע צייט זיינען אַלע געזעסען און קיין שום געשפּרעך האָט זיך ניט געבונדען. די איינציגע אידישע פרוי איז געזעסען ביי אַ זייטיגען טישעל איינע אליין און געטראַכט פון סיגארעטעלעך, פערשוואונדענע יאָהרען און האָט ענדליך צוגערופען דעם קעלנער, ניט וויסענדיג וואָס זי זאָל בעשטעלען...

די צוויי מוטערס.

די ערשטע בעקאנטשאפט איז פארגעקומען אויף א באל. נאכדעם האט מען זיך געטראפען אין פארק ביי דער מוזיק, איז מען שוין נעהנטער געווארען, איז מען געגאנגען צוזאמען אין א קינעמאטאגראף און אין דער האלב־דונקעלהייט געהאלטען איי־נע די אנדערע די הענד, און זי איהר קאפ אויף זיין אקסעל. נאך שפעטער האט מען שוין געוואגט געהן אין א רעסטאראן אויף סאפער. אין א צייט ארום האט מען זיך שוין געקושט ביים גע־זעגענען זיך אין האל פון איהר וואוינונג אין א טענעמענט־הויז.

ארויפגעגאנגען איינע צו די אנדערע איז מען נאך ניט. זי, לילי, געבוירען אין אמעריקא, האט דא א פאטער און מוטער. ער, וואלפסאן, געקומען אלס א יונגער באיטשיקעל, האט דא בלויז א מוטער. דער פאטער איז שוין דא געשטארבען. אבער סיי לי־לי'ס עלטערען, סיי וואלפסאנס מוטער, געהערען ניט צו דעם סארט, אז אזא אויפגעקלערט און ראדיקאל פארעל, ווי וואלפסאן און לילי זאלען זיך אינטערעסירען מיט זייערע מיינונגען.

אפילו שפעטער, ווען דאס פארעל האט פראנק און פריי זיך ערקלערט פאר חתן־כלה, האבען סיי לילי'ס עלטערען, סיי וואלפ־סאנ'ס מוטער, די אלמנה, דונקעל דערפון געוואוסט. וואלפ־סאנ'ס מוטער האט ערפאהרען פון דער נעקסט־דאריגער, אז איהר באי געהט אוים מיט א מיידעל אן אמעריקאנערין, האט זי כאטש געוואלט וויסען, צי איז זי א אידישקע און ניט קיין אי־טאליענערין, ווי עס פאסירט אמאל דא אין דער דאזיגער מדינה. לילי'ס עלטערען האבען אויך דאסזעלבע ערפאהרען פון אנדערע, אז זייער טאכטער האט שוין געפאקט א באי, און דער

גוטער יאָהר ווייס איהם ווער ער איז. אבער אזוי ווי קיין גרויסע דעה האָבען זיי ביי זייער טאָכטער ניט געהאט, האָבען זיי זיך געמאכט האלב ניט וויסענדיג.

ערפאהרען האָבען לילי'ס עלטערען און וואָלפסאָנ'ס מו־טער, ערשט נאָכדעם ווי זיי האָבען ארויסגענומען לייסענס. ערשט דעמאָלט האָט וואָלפסאָן ארויפגעפיהרט לילי'ן צו זיין מו־טער און האָט איהר פאָרגעשטעלט.

— מאַמע, אָט דאָס איז מיין ווייבעלע! — האָט ער מיט א שמייכעל אָנגעוויזען אויף דער בלאָנדער לילי'ן.

די מוטער האָט זי בעטראכט און, דערזעהענדיג איהר בלי־הענדען פּנימ'ל מיט די גרויסע בלויע אויגען, האָט זי זיך מיט פרייד צואוויינט און אויסגעזונגען תחינה'דיג:

— ווען דער טאַטע וואָלט לעבען, וואָלט ער נחת געהאט.

און נאָך א קליינעם שווייגען, וואָס איהר וויינען האָט פער־אורזאכט, האָט זי זיך געווענדעט צו איהר נייער שנור:

— קענסטו כאָטש אביסעל אידיש ריידען?

לילי האָט זיך פערשעמט און געענטפערט:

— נאָט וועריִ, באָט אביסעל קאָן איך...

— אביסעל איז אויך גוט — איז די אלמנה צופריעדען גע־בליבען מיט'ן ביסעל.

דאָס זעלבע איז געשעהן, ווען וואָלפסאָן האָט זיך געלאָזט פאָרשטעלען פון לילי'ן פאר איהרע עלטערען. דאָ איז שוין אבער געווען א פאָטער און א מוטער. ווען די מוטער, א אידענע פון דעם אלטען טיפּ, האָט ניט געוואגט פיעל צו רעדען מיט איהר איידים, האָט דערפאר דער פאָטער, אן עלטערער איד מיט א גרויער באָרד, גענומען איהם אויפ'ן פערהער:

— דו ביזט טאַקע געבוירען אין ניו יאָרק?

און ערפאהרענדיג, אז ער איז געבאָרען ערגיץ אין א ליט־ווישער שטעדטעל און איז דאָרט געגאנגען אין חדר, איז ער גע־וואָרען א סך וויכער און האָט אין הארצען מודה געווען, אז אליין

וואָלט פאַר זיין טאָכטער קיין בעסערען חתן דאָ ניט געקראָגען.

געגומען א דירה, האָט לילי ניט געקאָנט די ערשטע צייט זיין א באַלעבאָסטע. איז געקומען דאָ איהר מאַמע, דאָ וואָלפ־סאָנ׳ס מוטער די אלמנה, און ביי ביידען איז אָנגעגאַנגען א שטילער קאַמף, ביידע מאַמעס האָבען געוואָלט זיך ארויסווייזען אַלץ ניצליכער פאַר זייערע יונגע קינדער.

וואָלפסאָנ׳ס מאַמע, אַלס א וואויל־געלערענטע פרוי פון דער היים, האָט איהר געלערענט כשרות. דערפאַר האָט לילי׳ס מוטער, אַלס רייכערע, איהר געלערענט ווי אזוי צו מאַכען פער־שיעדענע מאכלים, אין וואָס די אלמנה איז שוין ניט געווען אזוי בעהאַוועגט. האָט עס איהר שטאַרק פערדראָסען און זי האָט איהר דערפאַר אויסגעלערענט ווי אזוי צו בראָטען א הערינג אין פּו־טער, פון וואָס לילי׳ס מוטער, אַלס רייכערע, האָט פון אזא אַרי־מען מאכל ניט געוואוסט. איז לילי׳ס מוטער געוואָרען אייפער־זיכטיג אויף דעם געבראָטענעם הערינג און האָט איהר טאָכטער געגומען לערנען, ווי אזוי צו פּרעגלען סאָק. האָט וואָלפסאָנ׳ס מוטער, די שוויגער, זי געלערענט ווי אזוי מען דאַרף זיין א כשר׳ע אידישע טאָכטער...

אזוי איז אָנגעגאַנגען א שטילער אבער געגוג פערביסע־נער קאַמפּף צווישען די צוויי מוטערס. לילי׳ס מוטער האָט זיך אַלץ געדאַכט, אז די שוויגער די אלמנה קויפט זיך איין ביי איהר טאָכטער און נעהמט זי ביסלעכווייז פון איהר אוועק, און דער אלמנה האָט זיך אַלץ געדאַכט, אז וויפיעל זי טהוט ניט פאַר איהר שנור איז ווענינ, און לילי איז צו איהר צו קאַלט...

שפּעטער האָט לילי דערפיהלט, דאָס וואָס יעדע יונגע ווייַ־בעל דערפיהלט א פּאָר מאָנאַט נאָך דער חתונה... האָט זיך וויע־דער אָנגעהויבען א קאַמפּף ביי די מוטערס מיט די פערשיעדע־נע סגולות, וואָס ביידע אַלס געניטע געווינערינס האָבען פער־מעגט לרוב.

דערפאַר אבער, אז עס איז געקומען די צייט און לילי האָט

גענומען געהן צו קינד און עס האט איהר אנגעכאפט שווערע וועהען, איז די אלמנה ווי אויפגעלעבט געווארען. וועהרענד לי־לי׳ס מוטער האט געבראכט א נוירס מיט א דאקטאר, איז די שווינגער גלייך אוועקגעלאפען אויפ׳ן בית־עולם צום מאן.

געקומען אין א פאר שעה ארום פון בית־עולם מיט א גע־שוואלען געזיכט, האט זי דערהערט, אז דער שנור איז שוין בע־סער און באלד, באלד...

און ווירקליך האט זיך פון לילי׳ס צימער דערהערט א גע־שריי פון א ניי־געבוירען בעשעפענישעל... דאס האט לילי גע־בוירען א טאכטעריל...

— איך האב באלד געוואוסט, האט די אלמנה זיך געווענדט מיט א שטאלצע מינע צו איהר מחותנת׳טע, לילי׳ס מוטער — איך האב באלד געוואוסט, אז „ער" וועט דארטען ניט שוויי־גען... איך האב איהם אזוי פיעל געבעטען: וועלוועלע, האב איך גע׳טענה׳ט, דיין חיים׳עלס ווייבעלע געהט שווער צו קינד, מיה זיך דארטען פאר איהר. וואס דען, ער וועט זיך דארט ניט מי־העןֿ?

לילי׳ס מוטער האט זי אנגעקוקט ווי מיט שפאט: געהערט אזא מין יחוס — א מאן אויפ׳ן בית־עולם!... מיט וואס זי נעהמט זיך דאס איבער! איהר מאן זאל בעסער לעבען מיט איהר צוזאמען, און בכלל גלויבט זי ניט, אז טויטע קענען עפעס העל־פען.

אבער פון דעסטוועגען, אז די אלמנה האט איהר געהען אויפ׳ן בית־עולם גענומען צו ערנסט און אלעמען געדולט א קאפ, אז נאר זי האט געראטעוועט די שנור, האט לילי׳ס מוטער פערדראסען, וואס יענע נעהמט זיך איבער און עס האט איהר באנג געטהאן וואס זי זעלבסט האט דא אויפ׳ן בית־עולם ניט קיין גואל... איהרע עלטערען ליעגען ערגעץ אין יוראפ און איהר מאן זאל לעבען ביז הונדערט און צוואנציג יאהר...

אז לילי איז אראָב פון קימפּעט האָט ערשט די אלמנה זיך צו איהר צוגעשאַרט.

— איך, טאָכטערקע, און דערנאָכדעם מיין מאַן דאָרטען האָב דיך אָבגעבעטען...

לילי, וועלכע איז ווי דער שטייגער פון פיעל ראַדיקאַל־געשטימטע, נאָך דער חתונה געוואָרען אָבערגלויביש, האָט ווירקליך די זאַך גענומען ערנסט און האָט געקוקט אויף איהר, שוויגער ווי מען קוקט אויף א לעבענס רעטעריין.

דאָס קינד איז געווען א שוואַכס און א ציטריגס, עס פלעגט זעהר אָפט קראַנק ווערען און דעמאָלט איז די שוויגער געווען פערטאַראַראַמט:

וועה איז מיר, דאָס קינד האָט היץ, אַט לויף איך אריבער אויפ׳ן בית־עולם, צו איהם דאָרטען.

האָט אָבער לילי׳ס מוטער ערפאַהרען פון א זעהר גוטער „שפּרעכערין” און ווי דאָס קינד פלעגט היץ בעקומען, פלעגט זי גלייך כאַפּען א טיכעל, אוועקלויפען צו דער שפּרעכערין און אָבשפּרעכען אַן עין־הרע...

די יונגע מוטער האָט כלומרשט געלאַכט, אָבער אין האַר־צען איז זי צופריעדען געווען.

שפּעטער פלעגען זיךביידע מוטערס בעגעגענען ביים קינד׳ס וויעגעלע.

— איך האָב איהר אָבגעשפּראָכען אַן עין־הרע! — מעלדעט מיט גדלות לילי׳ס מוטער...

— וויים איך וואָס, — איז מבטל די אלמנה, — איך בין צוויי שעה אָבגעלעגען אויף זיין קבר...

— איך וויים נאָך ניט וואָס האָט געהאָלפען — מיין עין הרע אָבשפּרעכען, צי אייער בעטען אויפ׳ן בית־עולם... — גיט לילי׳ס מוטער א שטאָך.

— איהר ווייסט ניט! — צינדט זיך אָן די אלמנה, —

אודאי האָט מיין מאַן דאָרטען מעהר „פּול“, ווי אייער שפּרעכע־רין, מסתמא א גוטע בלאַפערקע... דאָ אין אמעריקא זיינען הפּנים דאָ רעכטע שפּרעכערקעס?...

ציגדט זיך אָן ליליִ'ס מוטער און רעדט שוין אויף א הויכען קול:

— מיר ווייסען ניט ווער אייערער איז געווען...

אָבער דאָ מישט זיך אריין דער ראדיקאל וואַלפסאהן אליין און מאכט שלום:

— זיי זיינען ביידע גוט... אבי דאָס קינד איז געזונד...

אָבער די צוויי באָבעס קוקען זיך אָן איינע די אנדערע מיט שנאה און מען ווערט אויף א לענגערע צייט ברוגז...

די געשטארבענע.

פערלמאן, אן אינטעליגענטער יונגערמאן, האט קוים דער־ווארט, אז זיין איינציג קינד, א אינגעלע, זאל ווערען אלט דריי יאהר און ער זאל קענען אויסגעפינען זיינע פעהיגקייטען. אין הויז ביי איהם האבען זיך געפונען אלערליי קלאסיקער, אבער אלס א רוסישער אינטעליגענט האט ער מעהר אכטונג אבגעגעבען די רוסישע: פושקין, לערמאנטאוו און נעקראסאוו איז ביי איהם ניט אראב פון טיש. אז דאס דריי יעהריגע קינד, מישא, פלעגט זיי נעהמען בלעטערען, פלעגט פערלמאן האבען גרוים נחת, פונקט ווי זיין טאטע האט אמאל פון איהם נחת געהאט, ווען ער, נאך אלס קינד, האט געבלעטערט אויפ'ן טיש דעם סדור און נאכגעמאכט ווי גרויסע אידען דאווענען: א נום־נום!...

פערלמאן האט אבער מיט'ן קינדס בלעטערען אליין זיך ניט בעגנוגענט. ער האט, ניט האבענדיג קיין געדולד ביז דאס קינד וועט עלטער ווערען, שוין אנגעהויבען ערציהען איהם ליטעראריש. האט איהם געוויזען אויף די ערשטע בלעטער די בילדער און מיט איהם גע'חזר'ט די נעמען פון די דיכטער:

— ווער איז דאס?

— פושטין! — האט דאס קינד נאך ניט געקענט אויסרעדען שארף.

— יא, מיין קינד, פושקין.

— און ווער איז דער מיט דער סאבליע ביי'ן זייט?

— מיט דער סאבדיע ביי'ן זייט איז דערמאנטאוו.

— לערמאנטאוו! — האט פערלמאן איהם פעררימטכט.

— און דער מיט דעם בערדעלע?

— דאָס איז נעטראַסאָוו...

— ריכטיג, נעקראַסאָוו! — פלעגט זיך פערלמאַן ענטציקען און צורופען די יונגע מוטער, זאָל זי, הייסט עס, אויך נחת האָבען.

— הערסט, בערטאַ, ער קען זיי שוין אַלע...

און בערטאַ, א יונג חנ'עוודיגע מוטער, פלעגט דאָס קינד נעהמען צו זיך, גלעטען עס און בעשיטען דאָס ראָזעווע פּנימ'על מיט קושען און פלעגט איהם בענשען:

— הלואי זאָלסטו מיר זיין א פושקין!

אז דאָס קינד איז געוואָרען אַלט פיער יאָהר, האָט שוין פערלמאַן מיט איהם איינגעלערענט צו עטליכע סטראָפען פון יעדען פון די דריי דיכטער. פושקינ'ס האָט ער געקענט „פּטיטשקאַ באָזשיאַ", לערמאָנטאָוו'ס — „בעליעיעט פּארוס" און פון נעקראַסאָוו — דאָס אמת'ע: „אָ, וואָלגאַ, וואָלגאַ"...

און ווי באַלד ער האָט געהאַט זייערע ווערטער אין מיילכעל ביי איהם, האָט דער קליינער מישא דערפיהלט א נויטווענדיגקייט צו וויסען ווער זיינען דאָס די דאָזיגע זונדערבארע לייט, וואָס רעדען עפּעס ניט ווי אַלע מענשען, נאָר צום גראַם און אזוי ווי מיט א ניגון, און ער האָט איינמאָל, בעטראַכטענדיג זייערע בילדער, איינע נאָך די אַנדערע, געווענדט זיך צום טאַטען, אויסשטעלענדיג זיינע אויגעלעך מיט א געבעט:

— טאַטע, וואו וואוינט פּושקין?...

— פּושקין, מיין קינד, איז שוין געשטאָרבען...

האָט זיך דאָס קינד שטארק דאָס הארץ דערפון ניט אָבגעגעסען און ווייטער געפרעגט:

— און וואו וואוינט לערמאָנטאָף?

— לערמאָנטאָף איז שוין אויך געשטאָרבען...

— לערמאָנטאָף אויך? — האָט זיך דאָס קינד שוין אביסעל פערוואונדערט. אבער באַלד האָט ער זיך בערוהיגט און זיך נאָכגעפרעגט אויף נעקראַסאָוו'ן.

— און וואו וואוינט נעקראסאוו?

— נעקראסאוו, מיין קינד, איז שוין אויך געשטארבען...

דאס קינד האט געגעבען א פאטש מיט די הענטעלעך און אויסגערופען פערוואונדערט:

— אלע געשטארבען!

און די זאך איז איהם אזוי געפעלען געווארען, אז ער האט זיך צולאכט מיט א קלינגענדען געלעכטער.

דאס האט שוין דעם טאטען בעליידיגט און ער האט איהם גע׳מוסר׳ט:

— מען טאר ניט לאכען, מיין קינד, זיי זיינען געווען גרויסע מענשען...

— טא פאר וואס זשע זיינען זיי געשטארבען? — האט דאס קינד, שוין ערנסט ווערענדיג געפרעגט.

אבער דערויף האט דער געבילדעטער טאטע קיין גענויען ענטפער איהם נישט געקענט געבען און ער האט עפעס אויס־געטראכט א מאדנעם תירוץ, אבי דעם קינד צו פערענטפערען זיין נארישע קשיא...

אבער זייט דאן האט שוין מישא קיינמאל ניט נאכגעפרעגט אויף א דיכטער. ער האט שוין געוואוסט, אז ווי באלד אז דער טאטע ווייזט איהם א בילד פון אזא סארט מאן, איז ער געווים א געשטארבענער.

און ווען דער טאטע, זייענדיג אביסעל נאציאנאל געשטימט, האט איהם אין א קורצער צייט ארום געוויזען דאס באלד פון א בעקאנטען אידישען דיכטער, האט מישא איהם בעטראכט און איז געוועזען זיכער, אז ער איז שוין לאנג, לאנג געשטאר־בען.

אבער מיט׳ן דאזיגען אידישען דיכטער איז פערלמאן גע־ווען פערזענליך בעקאנט. ער האט שוין אפילו געהאט די זכיה צו בארגען איהם עטליכע רובעל, ווען יענער איז געווען צופעליג פערענגט... דערפאר האט ער דעם דאזיגען דיכטער איינגעלאדען צו זיך אהיים.

— איך וועל אייך בעקענען מיט מיין מישקא, א זעלטען קינד! ער ווייס פון אייך. איך האב איהם געציינט אייער בילד...

דער דיכטער האט זיך דערפיהלט דערהויבען וואס ער איז פאפולער אפילו ביי קינדער און ער האט דערפאר די איינלא־דונג אנגענומען.

ארייננקומענדיג צו פערלמאנ'ען אין הויז, האט ער נאך דעם ווי ער איז פארגעשטעלט געווארען פאר דער יונגער מו־טער, געפרעגט אויף זיין קליינעם פערעהרערעל:

— וואו איז ער, מיין צוקינפטיגער לעזער?...

די מוטער האט זיך צולאכט און געענטפערט:

— ער לאזט אייך פון מויל ניט ארויס. אייער ליעדעל, וואס מיר האבען איהם אויסגעלערענט, איז איהם זעהר געפעלען.

דער דיכטער האט געשטראהלט פאר הנאה, וואס ער האט ערפאלג ביי דעם קליינעם מישא. ער האט געפונען פאר פאסיג צו מאכען א וויץ:

— ווייזט אויס, אז דער קליינער איז א מבין...

דערווייל האט דער פאטער פון צווייטען צימער געבראכט צו פיהרען מישא'ן און זיך פארבערייט פארצושטעלען:

— דו ווייסט, מישא, ווער דאס איז?

מישא האט געקוקט אויפ'ן פרעמדען מיט פערוואונדערונג און שרעק און ניט געקענט ענטפערען.

— נו, ווער איז ער? — האט שוין די מוטער איהם גע־פארשט...

דאס קינד האט זיך אנגעשטרענגט צו דערמאנען, וואו האט ער דעם דאזיגען מאדנעם מענשען ערגעץ געזעהן...

— נו, דערמאהן זיך, מיין קינד...

— ווייז איהם דאס בילד... — האט די מוטער געראַ־טהען.

פערלמאן האט ארויסגענומען פון ביכער־שאפקע דעם דיכ־

טער׳ס בוך, אויפגעמאכט און געוויזען זיין אינגעלע.

— נו...

דאס קינד האט זיך איינגעקוקט אין בילד, נאכדעם אויפ׳ן דיכטער אליין און איז אבגעשפרונגען מיט א געוויין.

— וואס איז, מיין קינד? — האט די מוטער זיך געלאזען צו איהם.

— איך האב מורא... — האט דאס קינד אויסגעכליפעט.

— פאר ועמען?

— פאר איהם! — האט דאס קינד, מורא האבענדיג אויפ־צוהויבען די אויגען, אנגעוויזען מיט׳ן הענטעלע אויפ׳ן דיכ־טער...

— נאריש אינגעל, וואס האסטו מורא, ער איז זעהר א גוטער מענש...

— יא... אבער ער איז דאך געשטארבען...

— ווער האט דאס דיר געזאגט?... — האבען די עלטערן געלאכט.

— אלע זיינען דאך געשטארבען, פושקין, לערמאנטאוו, נעקראסאוו...

— אבער ער לעבט נאך, מיין קינד — האט דער פאטער און די מוטער איהם בערוהיגט.

— יא, מישא, איך לעב נאך — האט דער דיכטער פון זיין זייט איהם פערזיכערט, אז ער לעבט...

דאס קינד אבער האט זיך געוואקעלט: זאל ער עס גלוי־בען?

און נאך אלע פערזיכערונגען, אז דאס איז א לעבעדיגער, האט ער אלץ געקוקט מיט שרעק אויפ׳ן דיכטער, ווי מען קוקט אויף איינעם, וואס קומט פון יענער וועלט.

דאס קינד האט געוואוסט נאר איינס: אויב עס איז א דיכ־טער, איז ער געשטארבען...

„די עלעגיע".

..אין יענער צייט, מיינע קאָלעגען, האָבען מיר צוויי אונ־גליקען געטראָפען. עס איז ביי מיר געשטאָרבען איינער פון מיינע נאָהענטסטע און בעסטע פריינד. איך בין ארומגעגאנגען מיט א פערוויינט הארץ און האָט ניט געקענט צו קיין זאך נעהמען זיך. מיין שטימונג איז געוואָרען געדריקטער פון טאָג צו טאָג. איך האָב געהאט איין פאָדערונג: וויינען און שרייבען עלע־גיען... איז אבער דאָס צווייטע אונגליק וואָס מיר האָט אין דער זעלבער צייט פאסירט געווען א צוגאָב צום ערשטען. איך האָב גראד אין דער זעלבער צייט פערלאָרען מיין שטעלע אין דער צייטונג, וואו איך בין געווען א פאָר יאָהר א מיטארבייטער און מיט דעם געהאלט זיך ווי עס איז דורכגעלעבט צוזאמען מיט מיין קליינער פאמיליע. די צייטונג איז געווען א שטרענג ערנסטע און ווען איך פערליר ניט מיין שטעל וואָלט איך די אלע עלעגיען, וואָס איך האָב אין דער זעלבער צייט ווענען מיין פריינד געשריבען, געקענט דאָרט פערעפענטליכען און יוצא זיין אנשטאָט אנדערע ארטיקלען: דער טויט איז פאר יענער צייטונג געווען פון די פאסענדסטע טעמען: איהר רעדאקטאָר און דאָס רוב איהרע מיטארבייטער זיינען געווען זקנים און דאָס טעמע פון טויט האָבען זיי זעהר גרינג פערשטאַנען און זאָגאר אבגע־שעצט...

אָבער ווי באלד איך האָב דאָרט די שטעל פערלאָרען האָב איך די עלעגיען געהאלטען ביי זיך אין טאש. מיין לאגע סיי גייסטיג און סיי מאטעריעל איז געוואָרען פון טאָג צו טאָג שווע־רער און שווערער, ווייל „עטנלאסען" פון דער „טויטער" ציי־

טונג בין איך געוואָרען פּלוצים, אָנהויב וואָך, און די אדמיניס־טראַציע, וועלכע איז אויך געווען האַלב טויט, האָט אפילו ניט געהאַלטען פאַר איהר חוב צו בעפרידיגען מיך פאַר א צוויי וואָכען געהאַלט, ווי עס טוען מאַנכע פּרינציפּאַלען מיט זייערע אָנגעשטעלטע אין אנדערע, ניט ליטעראַרישע, בראַנזשעס...

אָבער אויב דאָס ערשטע אונגליק — דער טויט פון מיין פריינד איז געווען א פּערפּאַלענע זאַך, און מיינע טרערען און עלעגיען האָבען איהם שוין ניט געקענט לעבעדיג מאַכען, איז אָבער דערפאַר דאָס צווייטע אומגליק: דאָס פערלירען פון מיין שטעלע געלינדערט געוואָרען אין א וואָך אַרום. איך האָב נעמליך אין א וואָך שפּעטער בעקומען א נייע שטעלע אין אַן אנדער צייטונג. אָבער צום אונגליק איז די נייע צייטונג געווען א לויי־טער הומאָריסטישע. א חוש פאַר הומאָר האָב איך אפילו שטענ־דיג געהאַט, אָבער אין דער דאָזיגער צייט, ווען דאָס געזיכט פון מיין זעליגען פריינד האָט מיר געשוועבט נאָך־אַ־נאַנד פאַר די אויגען און מיך בעגלייט פון גאָס ביז'ן בעט, פון בעט ביז'ן גאָס — אין דער דאָזיגער צייט, מיט א האַרץ געפּאַקט מיט שטימונגען, פּאַסענדע בלויז פאַר'ן טויט, האָב איך בשום אופן ניט געקאָנט אָנשרייבען קיין שום הומאָריסטישע צייל... עס איז ניט געגאַנגען. עס האָט די פעדער בשום אופן ניט געקענט אַרויספיהרען קיין איין וויציגע פראַזע אויפ'ן פּאַפּיער...

און דאָ שיקט מען מיר שילוחים פון דער הומאָריסטישער רעדאַקציע: שנעלער א וויציגען אַרטיקעל איבער'ן דורכפאַל פון דעם קאָנגרעסמען...

מיין בעסטער יונגער פריינד ליעגט און פוילט אין דר'ערד און דאָ גיה וויצעל זיך איבער'ן פאַל פון עפּיס א דעפּוטאַטעל!... די גאַנצע מעשה ריהרט מיך אפילו ניט אָן דאָס אויבערשטע פון הויט, בפרט דאָס אינערליכסטע פון האַרץ.

אָבער וואָס טהוט מען ניט צוליעב שפּייזען א פאַמיליע. איך פּרוב מיך: איינמאָל — עס געהט ניט, צוויי מאָל — עס געהט

ניט! — דאָס האַרץ איז פאַרווייגט און דער קאָפּ איז פול מיט געדאַנקען וועגען טויט. אַך, דעם טויט, וואָלט איך אַזוי שוין געקענט איצט בעזינגען, בעשרייבען, בעוויינען, בעפּוצען מיט די שענסטע ווערטער און פראַזען!

אַבער וויצלען זיך איבער עפּעס אַ נאַרישען דעפּוטאַט, וואָס איז דורכגעפאַלען ווער ווייס צוליעב וועלכען אונבעדייטענדען צופאַל — ווי שווער!

ניין, איך קען ניט שרייבען...

שרייבען, שרייב איך יאָ — אַבער אַ נייע עלעגיע אויף מיין זעליגען פריינד... יעדעס וואָרט איז טרערען און בלוט!...

מען שיקט אַ צווייטען שליח:

— שנעלער די הומאָרעסקע!... דער רעדאַקטאָר איז אויסער זיך...

— באַלד, באַלד!... פערזיכער איך...

דער שליח געהט אוועק... איך פּרוב מיך ווידער עפּעס צו וויצלען וועגען אונגליקליכען דעפּוטאַט — עס געהט ניט. איך שרייב אַנשטאַט דעם אַן אַ נייע עלעגיע אויף מיין געליעבטען זעליגען פריינד...

ענדליך איז דער רעדאַקטאָר אַליין געקומען:

— גזלן! איהר קוילעט דאָך מיר אָהן אַ מעסער! האָט ער געדונערט.

איך האָב מיך שטאַרק דערשראָקען, בין צוטומעלט געוואָרען און האָב פאַר פערווירונג אויסגערופען:

— איך האָב שוין פערטיג!

— טאָ גיעט אהער! איז דער רעדאַקטאָר נאָך אַלץ פון כעס ניט אָבגעגאַנגען...

איך האָב צוטומעלטערהייט ארויסגענומען פון קעשענע אַן „עלעגיע“ אויף דעם טויט פון מיין פריינד און האָב געגומען פאַרלעזען:

„דיינע אויגען, וואָס האָבען מיט פייער געשאָסען, זיינען שוין אויסגעלאָשען"...

דער רעדאַקטאָר האָט אויסגעשאָסען מיט א געלעכטער און האָט גלייך בעמערקט:

— גראָסאַרטיג... ווייטער...

— דיינע לאָקען, וואָס זיינען ווי גאָלד־לאָקיג געווען און האָבען געפינקעלט אויף דיין שעהנעם קאָפּ...

— חא־חא־חא! — אונאיבערטרעפליך! איז דער רעדאַקטאָר אין גרעסערע התפעלות אריין!

„און דיין הארץ וואָס האָט געשלאָגען מיט ליעבע פאר דיין פאָלק איז אייז־קאַלט געוואָרען"...

דער רעדאַקטאָר האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען און האָט קלאַפּענדיג מיר אין די פּלייצעס און קאַטשענדיג זיך פאר געלעכטער, גערעדט:

— אי, איהר קענט דאָך זעהר וואויל! איהר מאַכט דאָך פון איהם גוט חוזק — אַט דאָס האָב איך געמיינט... מען דערקענט איהם דאָ ווי אַן אבגעשונדענעם...

און אָבלעזענדיג איהם די עלעגיע איז דער רעדאַקטאָר געווען פון ענטציקונג און בעגייסטערונג:

— א אזעגלונגענע הומאָרעסקע האָב איך שוין לאַנג ניט געהאט אין מיין וויץ־בלאַט! — האָט ער מיר געדריקט די האנד...

אז דער רעדאַקטאָר איז א גליקליכער מיט מיין עלעגיע ארויס, בין איך געבליבען זיצען ווי פערשטיינערט. איך בין געווען זיכער, אז ער האָט פון מיר חוזק געמאַכט. אבער שטעלט זיך פאָר, אז די דאָזיגע עלעגיע איז אָבגעדרוקט געוואָרען אין דער צייטונג האָבען די זעלבינע און נאָך גרעסערע התפעלות ארויסגעוויזען די לעזער. מענשען גאַנץ אונבעקאַנטע האָבען מיר געדריקט די הענד:

— אזא הומאָרעסקע האָבען מיר שוין לאַנג ניט געלייענט... דער דעפּוטאַט „לעבט“ אין איהר מיט זיין יעדע ביינדעל...

אַט אזוי האָב איך מיט אַן עלעגיע אויף אַ געשטאָרבענעם פריינד מיר קונה שם געווען אלס דער בעסטער הומאָריסט און סאַטיריקער און בין געוואָרען געקרוינט אין דער דאָזיגער ציימונג אלס דער „סטאָר“ פון הומאָר...

נויטיגע ווערטער.

אין עטליכע טעג ארום, אז ביינוש האט זיך שוין אויסגערוהט ביי זיין שוואגער, וועלכער האט איהם אראבגענומען פון שיף און איז געקומען צו זיך, איז ער געווארען אביסעל שטייפער, ער האט דערזעהן, אז דא אין אמעריקא זיינען זיי אויך מענשען, האבען רחמנות, האלטען פון קרובה'שאפט, און בכלל איז אומעטום איין וועלט! אפילו די קארטאפעל, וואס די שוועגערין האט לכבוד איהם שוין א פאר מאל געקאכט, זיינען אויך די זעלבע ווי אין דער היים. אז ער האט וועגען דעם אויסגעדריקט זיין פערוואונדערונג, האט איהם דער שוואגער, וועלכער האט שוין געוואוסט די געשיכטע פון אמעריקא, ערקלערט:

— נאר איינער, קארטאפעל שטאמט דאך פון אמעריקא, אין אמעריקא האט מען עס ענטדעקט.

דאן האט ביינוש, וועלענדיג ווייזען, אז ער ווייס אויך עפעס פון זאכען, איבערגעפרעגט:

— טאקע דער אייגענער קאלאמבום?

איינס נאר איז ביינוש'ען געווען פריקרע: די שפראך.

— אזא מין שפראך האב איך קיינמאל ניט געהערט,— האט ער זיך געקלאגט אויף ענגליש. איך האב שוין געהערט מאלאראסיש און פויליש און ליטוויש און אפילו ציגיינעריש און טאטעריש, נאר אזא ווילד לשון, ווי ביי אייך, איז מיר קיינמאל ניט אויסגעקומען צו הערען.

וועגען אויסלערנען זיך דאס דאזיגע ווילדע לשון האט ער גארניט גע'חלום'ט.

— דאס איז ניט פאר מיינע יאהרען און נישט פאר מיין קאפ!

נישט מעהר, אז די 16־יעהריגע בעסי, די פלימעניצע זיי־נע, וואס איז שוין צוויי יאהר אין לאנד, געהט שוין אין סקוהל און רעדט ענגליש, באלד בעסער ווי אידיש, אז זי זאל זיין א גוט מיידעל און איהם אויסלערנען די נויטיגע ווערטער, וואס א מענש מוז האבען, וואלט ער איהר פיין בעדאנקט.

בעסי איז שוין א האלבע אמעריקאנעריז, און ווען ניט דאס פיקאנטע בינטעל „בריעף“, וואס דרוקט זיך אלע טאג אין „פארווערטס“ און וואס זי לעזט עס יעדען טאג, וואלט זי שוין אינגאנצען אן אמעריקאנערין געווארען, — בעסי איז א לעבעדיגע מיידעל, פון פעטער דעם „גרינהארן“ חוזק'ט זי אפילו אב אונטער די אויגען, דאך אין הארצען האט זי איהם ליעב, זי גערענקט נאך איהם פון אייראפא, ווען ער פלעגט מיט זיין ווייב, דער מוהמען, קומען צו זיי אלע שבת אויף טהיי און עס פלעגט זיין אזוי פרעהליך. זיין בקשה זאגט זי איהם ניט אב. זי ווייס נאר ניט וועלכע ווערטער זיינען פאר איהם נויטיג:

— לאוו איז ליעב האבען! — פאנגט זי אן די ערשטע לעקציע.

— אזוינע ווערטער ברויך איך ניט, — לאכט בינוש פון זיין נארישער פלימעניצע, — דו פערטייטש מיר ווערטער, וואס קומען צוניץ, פערשטעהסט? אט, למשל, ווי הייסט אויף ענגליש בולבע?

— פאטייטאס!

— פאטייטעס, פאטייטעס! — חזר'ט בינוש און מאכט א מינע פון א חדר־אינגעל.

— אפשר ווילט איהר וויסען אויף ענגליש — די זון — סאן! — שפרינגט בעסי ארויס מיט א נייעם ווארט.

— אזא ווארט קאן שוין ניט שאדען, חאטש דארפען דארף איך נויטיגערע ווערטער: למשל, ווי הייסט אויף ענגליש שווארצער ברויט?

— בלעק־ברעד!

— בלעק־ברעד! בלעק־ברעד! — חזר'ט בינוש.

— איצטער, בעסינקע, — בעט זיך בינוש, — זאג מיר, ווי הייסט אויף אייער לשון א ווייב.

— א ווייף.

— אזא גרינג ווארט, פונקט כמעט ווי אידיש. א שווערע זאך און א גרינג ווארט, מאכט ער שוין א וויצעל. אין דער־היים איז בינוש געווען א שטארקער וויצען־זאגער און עס טהוט איהם הנאה, וואס דא אין דער פרעמד האט זיך איהם ווידער עס איינגעגעבען.

די שווענערין, וואס איז אבער דערביי געווען, האט מיט א בייזען שמייכעל איהם געשטערט זיין צופרידענהייט:

— דא, בינוש, טאר מען אויף א ווייב קיין קרום ווארט ניט זאגען.

בינוש'ן איז שוין דער וויץ ניט איינגעגאנגען, און ער האט זיך פארגענומען, ביז ער וועט ניט קלאר ווערען אין אמערי־קאנער מנהגים, זאל ער קיין וויצען ניט מאכען.

די לעקציע איז איבערגעריסען געווארען, אבער מיט די פאר ווערטער איז ער געווען צופרידען. אין אבענד האט ער געשריבען אהיים א קארטעל, וואו ער האט מודיע געווען, אז ער לערנט זיך ביי זיין פלימעניצע ענגליש רעדען און ער קען שוין כמעט אלע נויטיגע ווערטער...

זיי האבען מורא.

עס איז געוועזן ארום עלף פאר מיטאג.

אין שאפ איז די ארבייט אנגעגאנגען אין איהר פולען גאנג. די פארליידי, א הויכע שלאנקע איטאליענערין מיט א נערוועזען אויסדרוק אין די שווארצע קלוגע אויגען, האט ארויסגעגעבען א בעפעהל אויף א העפליכען אבער שטרענגען אופן. דער צושניידער, א מאן אין די מיטעלע יאהרען, איז ווי אימער געשטאנען איינגעבויגען איבער א שטיק מאטעריע און עס געשניטען אויף פערשיעדענע טהיילען. דער דיזיינער האט פערטיעפט עפעס געצייכענט און אלע ווילע ארויסגעשטעקט די צונג, ווי ער וואלט וועלען כאפען דעם אמת'ן סטייל, וואס זאל מאכען דעם געהעריגען „היט"... די פיער און צוואנציג ארבייטער מיידלעך זיינען געשטאנען ביי פיגורען מיט פולע מיילער מיט שפילקעס און האבען בעהעפט די צושניטענע חלקים פון די סחורות און זיך זעלטען אבגעקעהרט פון דער ארבייט, סיידען ווען דרויסען, אויף דער רוישענדיגער סטריט, האט אן אויטאמאביל א צו שטארקען שאס געטהאן מיט דעם בענזין.

אין דער דאזיגער צייט איז אריין אין שאפ א יונגע שלאנקע מיידעל מיט בלאהע אויגען און מיט גאלדענע האר, וועלכע האבען אביסעל פרעך, אביסעל חנ'עוודיג ארויסגעקוקט פון אונטער'ן שעהנעם סטיילישען העט. זי איז צוגעגאנגען צו דער פארליידי און געזאגט:

— איך האב געלעזען אין פייפער, אז איהר דארפט אן ארבייטערין.

די פּאַרליידי האָט זי אָנגעקוקט מיט אויספאַרשענדיגע בליקען און ניט בלייבענדיג צופריעדען מיט דעם צו פרעכען אַנ־צוג און אויסזעהן פון דער אריינקומענדער מיידעל, האָט זי גע־ענטפערט:

— מען דאַרף יאָ. אבער...

און האָט ווידער זי אָנגעקוקט.

די אריינקומענדע האָט א שמייכעל געטהאָן און געוואַרט אויף אַן ערקלעהרונג...

די פּאַרליידי האָט זי ווידער בעטראַכט און זיך אָנגערו־פען:

— ווארום אזוי שפּעט... ארבייט זוכען קומט מען אין דער פריה, איידער די ארבייט הויבט זיך אָן.

— איך האָב מיך פערשלאָפען — האָט דאָס מיידעל נאָך פרייער געשמייכעלט און אָנגעקוקט דרייסט די פּאַרליידי און ווי מיט א בעהאַלטענער פעראַכטונג אין בליק....

— פערשלאָפען !... הם... האָט די פּאַרליידי צוריק גע־שמייכעלט, אבער מיט בייזקייט און פאַרוואורף — וואָס זייט איהר, א פּרינצעסין ? אַן ארבייטער־מיידעל טאָר ניט פערשלאָ־פען... איבעריגענס, געהט אריין אין אָפּיס צום באָס...

— שוין געוועזן... האָט דאָס מיידעל גע ענטפערט און ווי־דער געשמייכעלט.

— וואָס האָט ער געזאָגט ? — האָט די פּאַרליידי זי אָנ־געקוקט נאָך שטרענגער.

— ער האָט געהייסען מיר געבען ארבייט...

די פּאַרליידי האָט א דריק געטהאָן מיט די אַקסלען און אָהן ווערטער אָנגעוויעזען דער נייער ארבייטערין א פּלאַץ צו ארבייטען...

די איבעריגע ארבייטערינס האָבען אויף א ווײלע אויפגע־הערט צו ארבייטען און אָנגעקוקט מיט נייגעריגקייט די נייע אָנגעקומענע. די שעהנע, בלאַסע ראָזע האָט איהר געוואַלט זאָ־

גען, אז זי זאל מאכען איהר פלאץ לעבען איהר. אבער צוליעב דעם פולען מויל מיט די שפילקעס, וואס זי האט געהאט, האט זי בלויז מיט די אויגען איהר געוואונקען.

די נייע אנגעקומענע האט דעם וואונק פערשטאנען און זי האט נאכדעם ווי זי האט אויסגעטהאן און אויפגעהאנגען איהר מאנטעל און העט, זיך אוועקגעשטעלט נעבען ראזע'ן...

די שטונדע ביז „לאנטש" איז אריבער. דער שאפ־זייגער האט אויסגעקלונגען 12.

די מיידלעך האבען אלע ווי איינע אוועקגעלעגט די ארבייט און זיך געלאזט צום ארויסגאנג.

ראזע איז געבליעבען מיט דער נייער.

— איהר געהט ניט עסען קיין לאנטש? — האט די נייע איהר גוטמוטהיג געפרעגט.

— איך האב מיטגענומען פון צוהויז — האט ראזע געענטפערט.

— קומט ארויס! — האט די נייע זי איינגעלאדען — איהר האט דען אזוי ליעב דעם שאפ, אז איהר מוזט אויך דא עסען? קומט מיט מיר, איך וועל אייך טריטען...

—איהר מיר? — האט זיך ראזע ווי פערוואונדערט און דערשראקען צוזאמען. — וואס זייט איהר אזא גביר'טע...

— א גביר'טע... — האט זיך דאס מיידעל צולאכט — צי וואס א גביר'טע... איך האב ביי זיך געלד וויפיעל איך ברויך...

— טא וואס זשע געהט איהר ארבייטען?... — האט ראזע נאך מעהר פערוואונדערט געפרעגט...

— ס'איז מיר אומעטיג צו בלייבען א טאג אליין...

— אומעטיג? — האט ראזע שוין ארויסגעהענדיג מיט דער מיידעל געפרעגט.

— יא, אומעטיג.. איך האב מורא אליין צו בלייבען...

און איהר געזיכט האט אנגענומען א שרעקענדיגען אויס־דרוק.

אבער באלד האט זי זיך פערכאפט און געזאגט:

— איך מאך פון אייך „פאן"... ס'איז מיר ניט אומעטיג און איך האב ניט קיין מורא... איך האב ליעב צו ארבייטען... יעדער מענש דארף ארבייטען, ווי מיינט איהר?... ווי רופט מען אייך? — האט זי פלוצלונג געענדערט איהר טאן.

— ראזע — האט די בלאסע ארבייטערין געענטפערט.

— און מיין נאמען איז „בייב"...

— בייב! — האט ראזא זיך פערוואונדערט.

— יא, אזוי רופען זיי מיך.

—ווער?

— מיינע פריינד... אויך מיינע שוועסטער און ברידער...

— בייב! — האט ראזע געלאכט — א קינדערשער נאמען...

— א קינדערשער — האב בייב צוריק געלאכט — געווים, איך בין דאך נאך גאר א קינד... איך וויים נאך גאר־נישט... גארנישט...

אריינקומענדיג אין פול־געפאקטען „לאנטש רום" האט ראזע מיט בייב'ן זיך קוים דערשלאגען צו א פלאץ. די קעלנערין איז צו זיי צוגעגאנגען און געפרעגט, וואס זיי פערלאנגען. ראזא האט בעשטעלט א סענדוויטש מיט קאפע.

— נא־נא! — האט זיך בייבי אנגעבייזערט — נעהם א בעסערע זאך... איך טריט דיר... איך גלייך דיר... נעהם א בעסערע זאך...

די קעלנערין האט געשמייכעלט און פערשטעהענדיג, אז זי וועט דא כאפען א „טיפ" האט זי גענוי אויסגעפארשט וואס צו ברייגנען.

ראזע האט זיך ביים עסען געיאגט און אלץ צוגעטריעבען בייב'ען.

— שוין באלד אריבער די האלבע שעה! גיכער.

אבער בייב האט געשמייכעלט.

— האָב ניט קיין מורא... ניטאָ זיך וואָס צו יאָגען... מיר וועלען נאָך נעהמען א ווײַלע א וואָק...

— אָה, נײן, דער באָס וועט מיך אָבזאָגען... ער האָט ניט ליעב, אז מען פערשפּעטיגט.

— און איך האָב פאר איהם קיין מורא ניט! — האָט בײב געשמייכעלט — ערשטענס קען איך אויסקומען אָהן זיין שאָפּ...

— און צווייטענס — האָט בײב געשטאַמעלט און זיך אָבגעהאַקט.

ראָזע האָט זיך פעראינטערעסירט און געפרעגט:

— און וואָס „צווייטענס?"

— צווייטענס איז גאָר נישט... איך האָב א שפּאַס געמאַכט... ענטשולדיג מיר, איך האָב אַמאָל ליעב א שפּאַס צו מאַכען...

— איהר זייט א פרעהליכע — האָט ראָזע איהר אָנגעקוקט און איהר מקנא געווען.

— א פרעהליכע? געווים — האָט בײב בעשטעטיגט — און אַמאָל ווערט מיר מאָדנע אומעטיג... איך קריעג מורא פאר אלץ... אפילו פאר זאכען, אין מיטען טאָג, און דערפאר געה איך אין שאָפּ... איך האָב ליעב די מיידלאָך וואָס ארבייטען... איך האָב אויף זיי רחמנות... קום, ראָזע, נעהמען א וואָק, איך וויל מיט דיר ריידען... איך האָב דיר עפּעס ליעב געקראָגען... דו ביזט אזוי בלאָס... פארוואָס פארבסטו זיך ניט... ווילסט אבי־בעלע גוטען פיינט... איך וועל דיר געבען. איך האָב...

ראָזע האָט איהר געדאַנקט:

— צו וואָס זאָל איך מיך פארבען? פאר'ן באָס?

— פארוואָס ניט פאר'ן באָס?... — האָט בײב געלאַכט — מיינסט, אז דער באָס האָט ניט ליעב קיין שעהנע מיידלאָך?...

עס זיינען פאַראיבער א צוויי־דריי טעג. די מיידלאָך האָבען געארבייט ווי שטענדיג. דאָך האָט זיך געפיהלט, אז אין

שאַפּ איז עפּעס פריַיער געװאָרען, די אַרבײַט לײַכטער און די דיסציפּלין איז געבראָכען. אַלע האָבען עס געװאָוסט, געפּיהלט און ניט פערשטאַנען. און אפשר איז די אורזאַכע בײַבס אָנגע־קומען?

װער איז די דאָזיגע בײַב, די שלאַנקע, בלאָנדע מײדעל מיט די בלאָהע אויגען, װאָס קוקען דאָ אַזוי מילד, לאַגאַדנע, װי א קינד, װאָס האָט אויף עפּעס חרטה, און דאָ אַזוי פרעך און מוטהיג מיט א סוד אויף די ליפּען. װאָס, װען זי זאָל איהם אַרויסזאָגען הויך קען ער אָנמאַכען א גאַנצען גערודער אין שאַפּ.

אין שאַפּ האָט מען קײנמאָל ניט געטאָרט רעדען און בײַב זינגט... זי זינגט „עוורי באַדי דואינג איט" און מאַכט צו מיט די הענד, װי זי װאָלט זיך געפונען אויף א װאָדעװיל סטײדזש. און אָט הערט זי אויף גאָר צו אַרבײַטען, זעצט זיך אַװעק, פער־װאָרפט דעם קאָפּ איבער'ן שטול, פערװאָרפט א פוס אויף א פוס און פערטראַכט זיך...

— בײַב, דאָ איז א שאַפּ! — לויפט צו איהר צו די פאָר־לײדי...

— אַך, פאַרדען מי... — כאַפּט זיך בײַב אויף — איך האָב מיך פערגעסען...

— טאָ פערגעס זיך ניט... איך װעל זאָגען דעם באָס און ער װעט דיר געבען די סעק...

— די סעק!... אָלל־רײַט! איך קען מיך בעגעהן...

די מײדלעך האָבען זי אָנגעקוקט און מקנא געװען, די בלאָ־סע ראָזע האָט מיט א פולען מויל שפּילקעס קוים זיך אײַנגע־האַלטען פון צו שמײכלען. נאָר אינערליך האָט זי אָנגעקװאָלען פון בײַב'ען...

— א פרײַע נשמה! — האָט זי געטראַכט.

עס זײַנען אַװעק נאָך עטליכע טעג. בײַב איז שוין א פּאָר

מאָל געקומען צעהן אַזייגער, אַנשטאָט אכט... די פּאַרליידי איז געלאָפען צום באָס אין אָפיס.

— מען מוז זי דאָך ארויסטרייבען! — האָט זי געשריען.

דער באָס איז עטוואס בלאַס געוואָרען און ווי געבעטען זיך:

— זאָל זי נאָך בלייבען, עס פעהלען ארבייטער...

און בייב איז געבליעבען און ווידער געהאַנדעלט אין שאָפּ, אַזוי ווי עס איז איהר געפעלען.

ענדליך איז די פּאַרליידי פון געדולד ארוים:

— אָדער זי זאָל אוועקגעהן אָדער איך!...

דער באָס איז מיט ניט זיכערע טריט אריין אין שאָפּ...

— וואָס איז מיט דיר, יאַנג ליידי? — האָט ער זי געפרעגט, ניט אריינקוקענדיג איהר אין די אויגען.

— וואָס מיינט איהר? — האָט בייב זיך אָנגעצונדען.

— איך מיין... די פּאַרליידי, זי קלאָגט זיך... איך בעט צו זיין אנשטענדיג... דאָ איז א שאָפּ... אין א שאָפּ מוז מען זיין אנשטענדיג...

און ער איז ארוים.

די מיידלעך זיינען געבליבען פערוואונדערט. זיי האָבען גאָר ניט געוואוסט ביז אהער, אז זיי האָבען אזא גוטען באָס. ווירקליך, א פיינער מענש... ער זאָגט איהר ניט אָפּ... א באָס קען, הייסט עס, אויך אמאָל זיין א פיינער מאן... עס איז גאַנץ שעהן פון זיין זייט...

און אין שאָפּ איז די דיסציפּלין נאָך מעהר געבראָכען געוואָרען.

בלויז די בלאַסע ראָזע, וועלכע האָט שוין א דאנק בייב'ס מתנה, געהאַט ראָזעווע בעקלאָך, האָט זיך עפּעס אנגעשטויסען...

— בייב — האט זי ביים לאנטש איהר שטיל געפרעגט— בייב, פארוואס איז דער באס צו דיר אזוי גוט?...

— ער האט מורא... — האט בייב א שמייכעל געטהאן...

— מורא?... פארוואס? — האט ראזא זיך פערוואונדערט...

— ביזט א נארעלע... האסט ניט פערשטאנען? ביזט נאך אזא קינד... אך, ווי די פארב פאסט דיר... ער האט מורא, ווייל ער האט געהאט מיט מיר א „גוט־טיים" אמאל... ער האט מיך דערקענט... האט ער מורא... פערשטעהסט?... מיר האבען ביידע מורא... איך צו בלייבען אליין בייטאג און ער — איך זאל ניט אויסזאגען... ער איז א נאר, ראזע, א גרויסער נאר... איך בין טאקי א זינדיגע, אבער איך האב נאך גענוג יושר... איך וועל ניט אויסזאגען, אפילו אז ער וועט מיר הייסען געהן... איך קען מאכען א לעבען אהן שאפ... די גאנצע זאך, וואס איך האב מורא צו בלייבען בייטאג אליין...

ראזא האט זי אנגעקוקט און האט אויך מורא געקראגען...

די טובה.

עס איז געווען א מילדער הערבסט טאָג, די זונן האָט שוין געהאַלטען ביי'ן פאַרגעהן און האָט געוועקט אין די הערצער באַנגע און זינגענדיגע געפיהלען. אהרן אפרת, א מאַן פון א יאָהר דרייסיג, האָט נאָר וואָס געענדיגט זיין ארבייט אין אָפּיס און האָט זיך געפיהלט זעהר אנגענעהם, וואָס ער האָט נאָך אזוי פיעל פרייע שטונדען ביז שלאָפען געהן. איהם האָט זיך געוואָלט זעהן פריינד, בעקאַנטע און סתם מענשען. ער איז אריין אין דעם היימישען רעסטאָראַן, אבער דאָרט איז גראַדע געווען האַלב לעער און די ביסעל מענשען וואָס האָבען זיך דאָרט גע־פונען, זיינען געווען ווילד פרעמדע. ער האָט אויף גיך אָבגעגע־סען א לייכטען סאַפּער און איז ווידער ארויס אויף דער פריי־ער וועלט...

ער האָט געמאַכט א הונדערט טריט אָהן א ציעל און איז געבליעבען שטעהען ביי א קאָרנער. ניט וויסענדיג וואוהין צו געהן און וואָס פאַרצונעהמען. ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ער האָט ניט קיין סיגאַרעטען און ער איז צוגעגאַנגען צום דערביי־איגען סטענד. די פאַרקויפערין וואָס איז געזעסען אינווייניג איז צום גליק געווען א שעהן יונג מיידעל. ער האָט איהר אָב־זיכטליך געגעבען א פינף דאָלאַר ביל, כדי ער זאָל ניט דאַר־פען גלייך אוועקגעהן און געבעטען רעשט.

— עס איז א גוטער, א גוטער! — האָט ער געשמיי־כעלט, זעהענדיג, ווי דאָס מיידעל בעטראַכט צו פיעל דעם ביל.

— יאַ, איך וויים... האָט זי צוריק געשמייכעלט. און האָט איהם ארויסגעגעבען רעשט.

ער האָט געוואָלט פערבינדען א געשפּרעך. האָט זיך ניט געקלעפּט, האָט ער געבעטען א גלאָז סאָדע וואסער. דאן האָט ער ארויסגעקריגען פון מיידעל נאָך איין פראגע:

— פאר דריי סענט?...

— פאר דריי... האָט ער געענטפערט.

ער האָט אָבגעטרונקען אביסעל פון גלאָז, אוועקגעשטעלט און ווידער געפּרופט פערבינדען א געשפּרעך:

— פון וואס פאר א לאנד זייט איהר?

— געבוירען דאָ...

— אָך. דאָ געבוירען! זעהר שעהן! האָט זיך אפרת ענט־ציקט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואס. ער האָט געוואָלט נאָך עפּעס רעדען, אבער עס איז ניט געווען וועגען וואס. ער האָט געוואָרפען א בליק אויף די פּייפּערס וואס זיינען געווען אויס־געלעגט ביי דיביידע זייטען פון סטענד און האָט געזוכט צווישען זיי דאס וואס ער דאַרף.

די אלע פּייפּערס זיינען איהם געווען אונאינטערעסאנט. אָבער ער האָט דאָך איינס געקויפט און זיך געזעגענט מיט דער מיידעל.

אוועקגעהענדיג אויף עטליכע טריט ווייטער איז איהם די צייטונג געוואָרען שווער, ער האָט זי אראָבגעלאָזט אויף דר'ערד...

— העי, מיסטער! — האָט איהם נאָכגעיאָגט אן עלטערע אידענע — איהר האָט פארלוירען אייער פּייפּער.

— איך דאנק אייך זעהר! זעהר פריינדליך פון אייער זייט.

ער האָט זיך איינגעבויגען, אויפגעהויבען די צייטונג און זיך געלאָזט ווייטער געהן.

— מאָדנע אומעטיג! — האָט ער צו זיך אליין א מור־מעל געטהאָן און אָבשטעלענדיג זיך ביי אן אנדער קאָרנער וואו עס איז דורכגעפאָהרען א קאר, האָט ער וואונק געטהאָן צום קאָנ־

דוקטאָר. די קאר האָט זיך אָבגעשטעלט. ער איז אריין אינע־וועניג. די קאר איז געווען ענג געפּאקט און דאָס האָט איהם הנאה געטהאָן. ער האָט זיך געוואָלט פערמישען מיט א סך מענשען, אפשר וועט עס זיין א סגולה צו דער לאנגוויילינקייט.

ביי א צווייטען מאָל אבשטעלען זיך האָט זיך די קאר א טרייסעל געטהאָן, אפרת, וועלכער איז געשטאַנען אין דער מיט ניט אָנהאלטענדיג זיך אָן עפּעס, איז ארויפגעפאלען אויפ'ן שוים פון א יונגער ליידי. ער האָט זיך דערשראָקען, געוואָרט אויף א שטיקעל סקאנדאל, אבער די ליידי האָט פריינדליך געשמייכעלט און האָט עס אָנגענומען פאר א וויץ...

— א גאנץ פיינע פרוי! — האָט ער א טראכט געטהאָן און האָט זיך דערפיהלט ווי דערוואָרעמט.

די קאר איז אריינגעפאָהרען אין א רייכער רוישענדער סטריט. עס איז שוין געווען אבענד. די עלעקטרישע לאָמפּען און אנדערע בעלייכטונגען זיינען שוין געווען אין פולען גלאנץ. פייערען האָבען געטאַנצט פון די פענסטער, דעכער און אפילו פון איבער די דעכער. אפרת האָט בעשלאָסען דאָ אויף דער סטריט אראָבצוגעהן.

ער האָט אָנגעדריקט דאָס „קנעפּעל“, עס האָט א קלונג געטהאָן און די קאר האָט זיך אָבגעשטעלט ספּעציעל פאר אפרת'ן...

ער איז אראָב מיט א מינע פון איינעם, וואָס האָט אין דער דאָזיגער סטריט זעהר וויכטיגעס צו טהאָן. ער האָט געמאכט עטליכע שריט און איז פערמישט געוואָרען צווישען עולם...

אָבער ערשט דאָ צווישען עולם, וועלכער האָט זיך גע־צויגען אין רייהען צו א געוויסען ציעל, האָט ער זיך דערפיהלט איינזאמער ווי ערגעץ אנדערש, וואו עס איז שטיל.

ער האָט זיך ביסלעכווייז אבגעטהיילט פון עולם און איז געקומען אין א ליידיגער, שטילער, האלב דונקעלער גאַס.

אָבער דאָ האָט ער דערפיהלט דעם אומעט טיעפער און

שארפער. עס איז דורכגעגאנגען א פּאָר'ל. די „זי" האָט גע־רעדט, גערעדט און דער „ער" האָט אויפמערקזאם געהערט. אפרת האָט זיי נאָכגעפאָלגט מיט די בליקען ביז וואנען זיי זיי־נען פערשוואונדען.

ער האָט זיך געלאָזט ווייטער און ווייטער. פארבייגעהענ־דיג א דראָג סטאָר האָט ער זיך איינגעקוקט אינעווייניג צו עס איז דא אַ זייגער. יא, עס איז דאַ! דער זייגער איז שוין אכט. ביז צוועלף האָט ער נאָך פיער שטונדען. וואס טהוט מען אין די דאָזיגע פיער שטונדען?

אפשר וועט ער אריבערגעהן צו ליעבקינד. ליעבקינד איז גאָר אן אלטער בעקאנטער, כמעט א יוגענד־חבר און זיין ווייבעל איז אזא פיינע. ער האָט זי נאָך געקענט אלס מיידעל.

און פאר אפרת'ן האָט פארגעשוועבט א בלאָנדער קאָפּ, צוויי בלאָהע אויגען און א רונד געזיכט מיט א גוטען ליעבען שמייכעל אויף צוויי פולע, בלוטיגע ליפּען.

עס איז פונקט די ציים. אָט די קאר ברייננט איהם צו זיי. העי, קאָנדוקטאָר, סטאָפּ!

און אפרת איז שוין געזעסען אין קאר און געהאט פאר זיך אַ ציעל: צו ליעבקינד'ען.

ער האָט אָנגעקלונגען און געוואַרט. עס האָבען זיך פון אינווייניג געהערט טריט נאָך טריט. דאָס איז זי? דאָס איז זי. די טהיר האָט זיך פון אינעווייניג געעפענט.

— אפרת! א גאסט! — האָט איהם דער פריינד גע־דריקט די האנד.

אפרת האָט זיך דערפיהלט טיעף געריהרט. ער האָט פריהער געוואוסט, אז ער וועט זיין א גאסט און אומזיסט האָט ער זיך ארומגעשלעפּט אויף קארס און סטריטען.

ער איז אריין אינעווייניג אין גאסט־צימער. ענני, דאָס יונ־גע ווייבעל, האָט זיך שטארק דערפרעהט:

— אפרת, פארוואס זעהט מען אייך ניט?
זי האט איהם דערלאנגטביידע הענד.

— מען איז שטארק, שטארק פערנומען! — האט אפרת מיט א יום־טוב׳דיגער מינע זיך פערענטפערט...

— יא, יא, מיר האבען געהערט — האט עני מיטגעפיהלט. איהר ארבייט אין אן אפיס. אבער דאך, אמאל כאפט מען זיך אריין. אהר זייט דאך דא אזוי איינזאם...

— א, ניין! — האט זיך אפרת פערטהיידיגט. איינזאם ניט! איך האב דא פריינד, בעקאנטע... דוקא ניט איינזאם, עס הייסט ווי אמאל... א מאדערנער מענש איז איינזאם צווישען פריינד.

— אך, די מאדערנע מענשען! — האט עני געשמייכעלט— איך בין שוין אין גאנצען ארויס פון דעם לאגער. בין געווארען אן אלטמאדישע...

און זי האט א שמייכעל געטהאן. ווי זי וואלט מיט׳ן שמייכעל געוואלט אבלייקענען איהרע אייגענע ווערטער.

אפרת האט זיך דערפיהלט היימיש און גוט. זי איז געזעסען די גאנצע צייט נעבען איהם, אפט איהם אנגענומען פאר דער האנד. געפוצט איהם דאס קנעפעל פון ראק און אבגעשטויבט דעם אש פון סיגארעט, וואס ער האט נאכלעסיג אראבגעלאזט אויפ׳ן וועסטעל.

עס איז געגאנגען א שעה נאך א שעה. זאל ער שוין אוועקגעהן?

אך! — האט ער הויך אויסגעשפראכען זיין געדאנק — עס ווילט זיך גאר ניט אוועקגעהן.

— נו, וואס דארפט איהר אוועקגעהן? — האט עני ווי מוטערליך זיך געווענדעט צו איהם. — מיר זיצען אלע מאל שפעט. ווייסט איהר גאר וואס — האט זי זיך פלוצלונג געכאפט — בלייבט ביי אונז נעכטיגען. מיר האבען א פרייען צימער פאר א גאסט.

— גענוג, אפרת. בלייבט דאָ נעכטיגען, וואָרום ניט ?—
האָט אויך ליעבקינד פאַרגעשלאָגען אויפריכטיג. אַזוי לאַנג ניט געווען. איהר וועט אויפשטעהן מאָרגען פריה, אבטרינקען טהעע און אוועקגעהן אין אַפּיס.

ווירקליך א זעלטענע אידעע. אפרת האָט אָבער אָנפאַנגס זי ניט אָנגענומען. וואָס הייסט — ער האָט דען ניט קיין אייגענעם צימער ? און נאָך וואָס פאר א צימער — מיט דריי פענסטער צום פראָנט. אבער דאָס צימערל, וואָס איז פריי ביי ליעבקינד'ן איז אויך ניט קיין שלעכטס. עני האָט איהם פערזיכערט, אז ער וועט שלאָפען ווי א גראַף...

—האָסט פאר איהם א קאָלדרע ? — האָט ליעבקינד ווי פאטערליך־פערזאָרגט געפרעגט.

— גענוג. אפילו צוויי, נאַרעלע ! וואָס הייסט ? — האָט זיך עני אָנגעכאַפּט.

אפרת האָט געפיהלט דאנקבארקייט צו די דאָזיגע עני, וואָס זי איז אַזוי פריינדליך צו איהם. און אפשר איז דאָס מעהר ווי פריינדשאַפט ?...

ניין. דאָס טאָר ער ניט טראַכטען. זעהט ער דען ניט, ווי ליעב זי האָט ליעבקינד'ן. ער איז זעהר ליעבענסווירדיג כאָטש די נאָז זיינע איז אביסעל צו קורץ. ער האָט אמאָל געהערט, צי געלעזען, אז א פרוי האָט ניט ליעב א מאַן מיט א קורצען נאָז. ער, אפרת, האָט גענוג א שעהנערע נאָז, א מעהר מענליכע.

אבער עס געהט דען אין דער נאָז ? האָט ער פון זיך אליין געלאַכט. מיין גאָט ! עס איז דאָך אַזוי גוט צו בלייבען דאָ, ליעגען אויף דעם געלעגער, וואָס די ליעבע עני האָט געמאַכט.

גענוג בלייבט ער דאָ נעכטיגען.

דאָס געלעגער איז ווירקליך געווען ערהאבען. אפרת האָט זיך געפיהלט, ווי ער איז נייע־געבוירען.

ער האָט שוין געוואָלט פערדרעהען די גאַז און זיך איבער־

רעקען. אבער ער האָט דערהערט א שטיל קלאַפּען אין טיר:

— קען מען אריין?

אַך, ס'איז עני... אפרת האָט פערווירט אויסגעשריען:

— יא עני, מען קען.

זי איז אריין מיט א שמייכעל און שטעהענדיג ביי'ן טיר, געפרעגט:

— איז אייך ניט הארט?...

— אַך, אין גענענטהייל...

— נו, טו שלאָפט געזונד.

— איהר אויך דאָס זעלבע.

ער האָט אבער דערפיהלט, אז ער מוז איהר דריקען די האנד....

— גיט די האנד! — האָט ער ארויסגעצויגען זיין האנד פון דער קאָלדרע.

זי איז צוגעגאנגען און האָט איהם מיט א ליעבען שמייכעל דערלאנגט די האנד.

— נו, איך דאנק אייך! — געהט שלאָפען.

זי איז אבער געשטאַנען און געשמייכעלט.

— געהט, געהט! — האָט ער פריינדליך זי געטריעבען — ליעבקינד קען נאָך אייפערזיכטיג ווערען.

— אָ, ניין! — האָט זי געלאכט — ליעבקינד האָט מיר אליין געשיקט פרעגען אייך צו איז אייך גוט צו שלאָפען...

— אַך. דאָס האָט ער אליין געשיקט — האָט זיך אפרת ווי בעליידיגט — איך דאנק איהם.

זי האָט זיך געקליעבען ארויסצוגעהן, אבער עס איז געוועזען קענטיג, אז זי האָט נאָך עפּעס צו טהאָן און איז ניט ענטשלאָסען.

אפרת האָט עס אבער פערשטאַנען. געוויס, זי האָט איהם ליעב. ער קען איצט אויסנוצען די געלעגענהייט. אַך, ווי רייצענד זי איז:

— עני! איהר זייט איצט אזוי הערליך!
— אָ, איך דאנק אייך!
— קומט צו נעהענטער! שעהמט זיך ניט...
זי איז צוגעגאנגען.
— געוויס! איך שעהם מיך ניט.
— בויגט זיך אָן. איך וויל אייך א קוש טהאָן אין שטע־רען — האָט ער גערעדט ווי פון היץ.
זי האָט זיך אָנגעבויגען און ווי פערשעהמט געפליס־טערט:
— איהר מעגט אין די ליפּען אויך...
— ווי הייסט איך מעג — און ליעבקינד...
— ליעבקינד?... ליעבקינד האָט מיר אליין געשיקט אייך געבען א קוש... ער האָט אייך אזוי ליעב...
אפרת האָט אָבגעלאָזט איהר קאָפּ, א מאָדנעם שמייכעל געטהאָן פון דער דאָזיגער זאָנדערבארער פריינדליכקייט און מיט א געמאכטען שטאָלץ געזאָגט:
— אָ, איך דאנק אייך ביידען. איהר זייט אזוי גוט צו מיר. ווירקליך!... איך וועל קומען אָפט צו אייך...
און פיהלענדיג זיך נאָך אלץ בעליידיגט, האָט ער פּלוצלונג אויסגעשריען:
— אך, מיין גאָט! איך האָב דאָך אייך גאָר פערגעסען צו דערצעהלען. איך געה דאָך אין א פּאָר וואָכען ארום חתונה האָ־בען...
— ווירקליך! — האָט זיך עני אָנגעכאַפּט — פארוואָס האָט איהר עס ניט דערצעהלט גלייך? ליעבקינד! — האָט זי פּלוצלונג גענומען רופען: ליעבקינד!
ליעבקינד איז אריין אין צימעריל.
— ער געהט דאָך חתונה האָבען! — האָט זי מיט פרייד געמעלדעט.
— פארוואָס האָסטו עס ניט דערצעהלט פריהער? —

האט ליעבקינד פּאַרווירפע געמאַכט...

— ווייס איך... — האָט אפרת געשמאָמעלט — איך האַלט דאָס ניט פאר וויכטיג... איבעריגענס, איך האָב פערגעסען גראָד...

— אזוינס פערגעסען! — האט ליעבקינד פּראָטעסטירט— ביזט טאַקי א זאַנדערבאַרער מענש... אבי איך האָב געמיינט, אז דו האָסט אין לעבען גאָר ניט און ס'האָט מיר זעהר וועה געטהאָן... אויב אזוי, שלאָף געזונט און קום א צווייטען מאָל מיט דער כלה...

— ניט אַנדערש מיט דער כלה! — האט ענ׳י שוועסטערליך געפּאָדערט — זי איז א בלאָנדינקע צי א ברונעטקע?

— אַן עכטע ברונעטע! — האָט ליעבקינד געשמייכעלט— איך „גלייך" ניט קיין בלאָנדינע.

— הערסט אוים'ן שעהנעם מענשען — ער גלייכט ניט קיין בלאָנדינע! — האָט ענ׳י זיך געמאַכט ברוגז — פון דעסט־וועגען מיר א קוש טהאָן אין שטערן האט ער געוואָלט... מיר וועלען זיך שוין מאַרגען אפּרעכענען מיט איייך. דערווייל׳ע שלאָפט געזונט... און א לאַכענדיגע האָט זי מיט ליעבקינד'ן פערלאָזט דאָס צימעריל.

אפרת איז געבליעבען אליין, אויסגעלאָשען דאָס ליכט און בלייבענדיג אין דער פינסטער האָט ער גענומען טראַכטען וועגען א ברונעטע מיידעל, וואָס ער וועט מוזען געפינען, כדי ניט צו בלייבען קיין נאַר ביי ליעבקינד'ן מיט זיין בלאָנדער ווייבעל...

דער אונפעהיגער כלל־טהוער.

— און איך, מיינע פריינד, — האט אנגעהויבען מיט זיין גוטמוטהיגען שמייכעל מר. פרידמאן, א מאן ארום פיערציג יאהר, מיט כאראקטעריסטישע קנייטשען ארום די גרויסע שווארצע אויגען — איך, מיינע פריינד, האב כלל־טהועריי ניט ליעב און איך ווייך עס אויס ווי א פעסט. איך האב מיך אמאל נאך אלס איינגעל אבגעבריהט און זייט דעמאלט וויים איך דעם גאנצען סוד און ווען איך הער ועגען כלל־טהוער און וועגען צדקה חברות, וועלכע ווערען אזוי גערימהמט, — שמייכעל איך צו און טראכט זיך: איך קען אייך אלע!

איך בין נאך דאן געווען אין דער היים אין א קליין שטעדטעל אין ליטא. דאס גאנצע שטעדטעל איז בעשטאנען פון א פאר הונדערט פאמיליעס, אבער חברות האט זי פערמאגט פיעל: כמעט א חברה אויף א משפחה... און דאס רוב פון די חברות זיינען געגרינדעט געווארען אויסצוהעלפען די שטארק געפאלענע לייט פון שטעדטעל, וועלכע האבען געדארפט אנקומען צו הילף. אזוינע זיינען אבער קיין סך ניט געווען און די עטליכע, וואס זיינען יא געווען האבען שטענדיג געליטען דחקות און נויט און די אלע חברות האט זיי געהאלפען, ווי א טויטען באנקעס...

איז ביי איינעם פון די ארימע קראנק געווארען א קינד צי אן אנדער מיטגליעד און דער מאן, צי אמאל דאס ווייב פלעגט קומען צום גבאי פון בקור חולים, פלעגט דער גבאי פרעגען, ווי א דאקטאר אויף דער קראנקהייט און אויב עס איז געווען א טיפוס פלעגט ער זאגען, אז טיפוס געהערט צו דער חברה לנת־הצדק... טאמער איז דאס געווען סקארלאנטין האט ער געהייסען

געהען צו דער חברה „רופא חולים“ און אויב עס איז געווען א לונגען ענטצינדונג האט ער אבגעשיקט צו רחל לאה דער שפּרע־כערקע:

— שפּרעכט אב עין הרע און עס וועט איבערגעהן...

און אט אזוי פלעגט יעדער גבאי פון דער חברה אויספרע־גען די קראנקהייט, שאקלען מיט'ן קאפּ און שטארק בעדויע־רען ארויסווייזענדיג דערמיט זיין גוטהערציגקייט, אבער העל־פען האט קיינער פון די גבאים ניט געקענט און אלץ צוליעב דעם, וואס ווערדליג די תקנות פון דער חברה געהערט די קראנק־הייט צו „לינת הצדק“ און דער גבאי פון לינת הצדק ווייזט אויף פערקעהרט אז א „טיפּאזנעם“ חולה דארף שטיצען דער בקור חולים. און דער גבאי פון בקור חולים פרעגט ווידער אוים געגוי די קראנקהייט און געפינט אוים, אז דאס איז א געוועהנ־ליכע פערקיהלונג און זי זאל פאר'ן שלאף נעהמען „פּראשקעס“ צום שוויצען...

— וואו זאל איך נעהמען געלד אויף די פּראשקעס? — קלאגט זיך דער בעטער אדער די בעטעריז...

— פּראשקעס... הם.. פּראשקעס? — פערטראכט זיך דער גבאי — פּרובט אריבערגעהן צו דער חברה ארימע קינדפּע־טארינס...

— ווי קומט עס צו קינדפּעטארינס — עס איז מיין על־טערע מיידעל... גאט איז מיט אייך — קלאגט זיך דער ארימער פאטער, צי די ארימע מוטער...

— נו, דעריבער איז וואס? וואס איז שייך איינס צו ס'אנדערע... א מיידעל טאר דען ניט בעקומען קיין הילף פון דער חברה ארימע קינדפּעטארינס... זי וועט דאך אמאל חתונה האבען... עפּעס האבען מיר דאך א חברה „הכנסת כלה“... וואס הייסט? מען וועט ניט לאזען א אידישע טאכטער פערזיצען... זיים רוהיג...

אַט אזוי און עהנליך צו דעם האָבען די גבאים בעהאַנדעלט די עטליכע אָרימע פאַמיליען, וואָס פלעגען דאַרפען אָנקומען צי די דאָזיגע חברות...

אין יענע צייט, מיינע פריינד, — האָט מר. פריעדמאַן שמייכלענדיג פאָרטגעזעצט — בין איך געווען אַלט אַרום פיער־צעהן יאָהר, אבער אזוי ווי איך בין געווען אַ געוויקסיגער און ביכלעך האָב איך געלייענט און שוין געווען ערנסטער און זיך ניט גע׳חבר׳ט מיט די צולאָזענע אינגלעך, האָבען מיך די שטאָד־טישע משכילים, יונגע בחורים, צווישען אכטצעהן און צוויי און צוואַנציג יאָהר, אריינגענומען אין זייער „מיטע״, ווי מען דריקט זיך אויס, און איינמאָל ווען עס איז געווען אַ יקרות־יאָהר, זיינען צוגעקומען אַ פּאָר אָרימע משפּחות אין שטעדטעל, האָבען די דאָזיגע בחורים זיך ארומ־געזעהן, אז אזוי ווי די אַלטע חברות זיינען שוין אָבגעלעבט און ליגען אין די הענד פון פאַנאַטיקער און פּראַצענטניקעס, זאָלען מיר, די יונגע, די נייע, די לעזער פון „המליץ״ און פון „פאָלקס־בלאַט״ מאכען אַ חברה אויף נייע יסודות און אשטאַט אידען מיט בערד, זאָלען האָבען די דעה טאַקע מיר אליין...

און כדי אונזער חברה זאָל געקרוינט ווערען מיט ערפאָלג, זיינען מיר געווען געווען גענוג דיפּלאָמאַטיש און האָבען אויך צוגע־צויגען צוויי חברה־לייט פון די פּני פון שטאָדט, איינער איז געווען יחיאל דעם רב׳ס, אַ בחור וואָס האָט זיך געהאַלטען מעשה חבר מיט די וועניגער ראַדיקאַלע משכילים און דעם גביר׳ס איידעם, יודעל, וואָס האָט זיך געשטופּט צווישען אונז...

די צוויי האָבען געזאָלט געבען אונזער חברה פּרעסטיזש, און אַרבייטען האָבען מיר אליין ניט געדאַרפט...

די חברה האָבען מיר אַ נאָמען געגעבען „אוהבי אביונים״, דאָס האָט בעדייט: די ליעבהאָבער פון אָרימע לייט... ווי ווייט די ליעבע צו די אָרימע לייט האָט געגרייכט ביי די איבעריגע

חברה לייט, קען איך איצט ניט בעשטימען. איך ווייס נאר, אז דעם גביר'ס איידעם, איז דער דאזיגער נאמען ניט געפעהלען געווארען...

— למאי אוהבי — האט ער זיך געוויינקעלט...

— ווי דען? עס זאל הייסען שונאי אביונים — די פיינד פון ארימע לייט? — האט איינער געשטעלט א קלאץ קשיא...

— דאס וועל איך ניט זאגען.. מען זאל רופען שונאי־אביונים, עס איז ניט פאסיג, — האט זיך דער איידעם פער־ענטפערט — איך מיין נאר, אז מען זאל דאס רופען סתם חברה־אביונים — האט ער פארגעשלאגען.

— ערשטענס — האט איינער איבערגעשלאגען איז חברה־אביונים ניט על פי דיקדוק... על פי דיקדוק דארף זיין חברת אביונים. און דערצו איז חברת אביונים דער טייטש, אז מיר, די מאכער, זיינען די אביונים...

און דעם גביר'ס איידעם, יודעל, האט געמוזט מסכים זיין אויפ'ן נאמען אוהבי אביונים מיט גוואלד... אבער געפיהלט, האבען אייניגע פון אונז, די מעהר פסיכאלאגען, אז דער דאזיגער יונגער מאן איז מיט'ן נאמען ניט צופריעדען... און אז קיין שטארקער ליעבהאבער פון ארימע מענשען איז ער ניט, דער דאזיגער זיידענער יונגערמאנטשיק...

דערפאר האבען מיר איהם צוגעווארפען א ביינדעל און פערדרייניגט איהם דערמיט, וואס איהם האבען מיר אויסגעקלי־בען פאר'ן קאסיר. עס הייסט, אז דאס געלד, וואס אונזער חברה וועט פערמעגען, זאל ליגען ביי איהם און ארויסגעבען קען ער נאר דעמאלט, ווען דער מזכיר, דאס הייסט דער סעקרעטער זאל זיך אונטערשרייבען.

אזוי ווי איך האב געהאט א שעהנעם כתב און א סטאר־טעטשנער בחור'ל בין איך געווען, האט מען מיך אויסגעקלי־בען פאר'ן מזכיר, מיט דער מאכט צו קענען שרייבען צעטליך און דער יודעל, מוז אויף מיינע צעטליך געבען געלד דעם אביון

וואָס וועט קומען מיט מיינעם א צעטעלע...

דער דאָזיגער אמט האָט מיך אויפגעהויבען שטארק אין מיינע אויגען און אין די אויגען פון די פּאָר ארימע משפּחות, וואָס האָבען זיך געפונען אין אונזער גאַס.

די ערשטע האָט פון מיין דאָזיגען אמט ערפאהרען פּעשע די שוסטערין, וואָס איהר מאַן האָט זעלטען ווען געהאַט אר־בייט. און עס איז ניט געווען קיין סוד, אז זיי לעבען האלב אין הונגער מיט די קליינע קינדער זייערע... פּעשע, אלס אונזערע א נאָהענטע שכנה'טע פלעגט מיר אלע מאָל זאָגען דו און רופען מיט מיין אינגעלשען נאָמען „חיים'ל", — פּלוצים בעמערק איך ווי זי האָט געענדערט איהר גאַנצע בעציהונג צו מיר. דערזע־הענדיג מיר שטעהן אויפ'ן הויף, איז זי צוגעגאַנגען און וויינ־שענדיג מיט'ן פארטוך די שפּיץ נאָז, האָט זי זיך אָנגערופען:

— איך האָב געהערט זאָגען, אז איהר זיינט געוואָ־רען א גאַנצער מאַכער... אז איהר גיט א צעטעלע און זיי גיבען געלד... איהר וואָלט זיך געקויפט עולם הבא ווען איהר שרייבט אָן א צעטעלע, אז זיי זאָלען מיר אויסהעלפען מיט עטליכע גילדען... איך זאָג אייך, חיים, אז...

און וועלענדיג מעהר ווירקען אויף מיר, אָדער איהר האָט טאַקע באמת פערדריקט דאָס הארץ — זי האָט זיך צולאָזט אין א העפטיגען געוויין...

איך האָב איהר קודם געטרייסט, אז עס איז ניטאָ וואָס צו וויינען, די חברה אוהבי אביונים איז ניט גלייך צו אנדערע חברות, עס איז א חברה, וואָס גלייך, ווי מען קומט מיט'ן צע־טעלע פון דעם מזכיר, פון מיר הייסט עס, גיט מען גלייך שטי־צע... אָט זאָל זי מוחל זיין ווארטען א וויילע, איך וועל אריינ־געהן אָנשרייבען א צעטעלע צו יודלען דעם קאסיר פון דער חברה אויף פינף גילדען... וועט זיין גוט...

איך האָב זי געלאָזען שטעהן און איך בין כהרף עין אריינ־

געלאָפּען אין שטוב, געכאַפּט זיך פּאַר'ן טיגט און פעדער און אָנגעשריבען אַ צעטעלע קורץ און שאַרף:

„להגביר המפורסם והמופלג מוהר"ר יהודא ליב נ"י!

„נא לתת להמוכז חמשה זהובים, כי אביונה גדולה היא ואין לה במה להחיות את נפשה ואת נפשות בניה, בנותיה ובעלה הסנדלר אשר אין לו עבודה כלל וכלל..."

אונטערגעשריבען דעם נאָמען און אוועקגעלעגט דעם „פּעטשאַט" „חברת אוהבי אביונים" ביז איך שנעל ארויסגעלאָפען אַנטקעגען דער אָרימער פרוי, וועלכע איז געשטאַנען אין ערוואַרטונג און זיך אַלץ געווישט די אויגען.

דערזעהענדיג מיך מיט'ן צעטעלע, האָט זי מיר אָנפאַנגס בעדאַנקט מיט שטומע בליקען, באַלד איז זי אָבער רעדעוודיג געוואָרען און אויך נייגעריג און געבעטען מיר, איך זאָל איהר איבערלייענען וואָס עס שטעהט אין צעטעלע.

איך האָב ערפילט איהר בקשה און איך האָב איהר איבערזעצט כמעט וואָרט אין וואָרט:

„צום גרויסען גביר, צום למדן מוהר"ר יהודא ליב! איך בעט דיר צו געבען דער דאָזיגער, וואָס ברענגט דעם דאָזיגען כתב פינף גילדען..."

— אַי, זאָלט איהר לאַנג לעבען... עס וועט זיך מיר עפענען די אויגען... ווייטער וואָס איהר שרייבט איז מיר שוין ניט וויכטיג... אַבי פינף גילדען... אָבער ער וועט אָפּנים געבען? — איז זי ענדליך געוואָרען פעסימיסטיש.

— ער מוז געבען האָב איך איהר פערזיכערט, איהר זעהט דאָך, דאָ איז מיין חתימה און דער שטעמפּעל פון דער חברה.

— אויב אַזוי מוז ער טאַקי געבען — האָט זי מיר פאַרטאַקעוועט, אָבער געגלויבט האָט זי נאָך אַלץ ניט, דאָך האָט זי זיך גענומען אויסווישען די לעצטע טרעהרען, ווי געזאָגט:

— אפשר וועט ער יאָ געבען.

מר. פרידמאַן האָט אָנגעקוקט די געזעלשאַפט, פאַר וועלכע

ער האָט דערצעהלט און בעמערקט ווי אַ פּאָר פון זיי שמייכלען.

— איהר שמייכעלט — האָט מר. פרידמאַן אליין צוגע־שמייכעלט... איהר טראַכט אודאי, אז ער האָט ניט געגעבען... האָט איהר טאַקי ניט געטראָפען: ער האָט יאָ געגעבען און טאַקע די גאַנצע פינף גילדען.

אָבער מיין גליק וואָס איך האָב געהאַט דער־פון דעם גאַנצען טאָג, ערשטענס וואָס איך האָב געטהאָן אַזאַ טובה מיט אַן אָרימע שכנה׳טע און צווייטענס טאַקי דער שטאָלץ, אַז מיין צעטעלע גילט — אָבער מיין גליק און מיין שטאָלץ האָט לאַנג ניט געדויערט. אין עטליכע טעג אַרום, נאָכ־דעם ווי איך האָב אַ צווייטער אָרימער שכנה געשריבען אַ צע־טעלע און ווידער אויף דער זעלבער ריעזיגער סומע „חמשה זהובים", בין איך גערופען געוואָרען צו דער אסיפה, וואָס אונ־זער חברה געהט מאַכען דאָנערשטאָג אָבענד נאָך מעריב אין קליינעם בית־המדרש. ווענען דעם ציעל פון דער „פּראָוויזאָרי־שער" פערזאַמלונג האָט מען מיר ניט איבערגעגעבען...

דאָס האַרץ אָבער האָט מיר געזאָגט, אַז פאַר מיר איז דאָס ניט צו גוטען.. .עס שמעקט מיט פערלירען די קרוין פון מיר.

און אַם האַרץ האָט מיר פערזאָגט דאָס ריכטיגע. אַפּיציעל האָט עס געהייסען, אַז אין די פריהערדיגע „וואַהלען" איז גע־מאַכט געוואָרען טעותים, אין אמת׳ן אָבער האָט יודעל דעם גביר׳ס איידעם נישט געקענט פערטראָגען, וואָס צוויי מענשען האָט ער געמוזט נישט דיר נישט מיר אַרויסגעבען אין אַ קורצער צייט שטיצע... און כדי, אַז ווייטער זאָל מען ניט אַריינפאַלען מיט אַזאַ ווייכהערציגען מזכיר, האָט ער פאַרגעשלאָגען, אַ מזכיר אַליין צו זיין און דער קאַסיר וועט זיין דער שווער זיינער, דער־גביר...

און זיי זיינען ביידע ערוועהלט געוואָרען איינשטימיג. איך מיין דערמיט צו בעטאָנען, אַז אַפילו איך האָב מיין שטימע אויף

געגעבען, אזוי ווייט שולדיג האב איך זיך אין יענעם אבענד געפיהלט.

די חברה האט דערפאר עקזיסטירט א לאנגע צייט, אבער אז איך האב אין א יאהר ארום נאך מיין „ענטקרוינונג" זיך צורעדט מיט פעשען, וועלכע איז ווידער געווען אין א גרויסער נויט און געראטהען איהר זי זאל געהן צו דער חברה אוהבי אביונים, האט זי א ביטערען שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

— ערשט יענע וואך געווען...

— נו, — בין איך נייגעריג געוואָרען.

— דער האט מיר געשיקט צו „חכנסת כלה"... און דער גביר אליין האט מיר געשיקט צו דער חברה „ארימע קינדפעטארינס"...

פון דעמאָלט אן, מיינע פריינד, מיש איך מיך ניט אין די אלע צדקה חברות, האב איך א פאר גראשען, גיב איך אליין...

און מר. פרידמאן האט א גוטמוטהיגען שמייכעל געטהאן.

מענשען־ליעבע.

חייקעלסאָן האָט געמאַכט אַ לעבען דערפון, וואָס ער האָט געהאַט אַ שעהנע האַנדשריפט און אַ גוט האַרץ. זיין האַנדשריפט איז געווען אויסגעצייכענט — אותיות רונדע און גלאַטע. זיין האַרץ ווידער איז געווען אַ ווייכס און אַ גוטס. מענשען האָט ער ליעב געהאַט ווי זיך אַליין און אַמאָל מעהר ווי זיך אַליין. און אַט אַ דאַנק דער גוטער האַנדשריפט און גוט האַרץ האָט ער „אונטערגעשריבען", דאָס הייסט — זיך בעשעפטיגט מיט ליטעראַטור.

אַרויסגעהענדיג אין גאַס און דערזעהענדיג די מאַסען צווישען וועלכע עס האָבען זיך ווי דער שטייגער איז, פיעל אָרימע און אונגליקליכע געפונען, איז זיין גוט האַרץ גלייך געריהרט געוואָרען, און ער פלעגט גלייך אוועקלויפען אַ היים, אוועקזעצען זיך ביי זיין קליין טישעל און אָנהויבען מיט זיין שעהנער האַנדשריפט צו שילדערן די דאָזיגע אָרימע אונגליקליכע מענשען.

אָבשילדערענדיג אַזוי עטליכע בייגעלעך פּאַפּיער אויף איין זייט ווי עס האָבען געפאָדערט די „זעצער", פלעגט ער די דאָזיגע בעשריבענע אונגליקען און מיטגעפיהל אוועקגעטראַגען אין דער רעדאַקציע, וועלכער ריכטונג עס איז געוועזען „מענשען־ליעבע" און ווי באַלד די געפיהלען זיינען געווען עכט און האָבען דעם רעדאַקטאָר געקענט ריהרען, פלעגט חייקעלסאָן בעקומען זיין האָנאָראַר און אַזוי אַרום האָט ער געמאַכט ניט קיין רייכען, אָבער אַן אַשטענדיגען לעבען — פון „מענשען־ליעבע"...

ווער רעדט, אז חייקעלסאן אליין פלעגט אויסקומען צו זיין ניט נאר קיין פאסיווער צושויער פון די אלע אונגליקען און עס פלעגט איהם נאך אויסקומען זיך אריינמישען און אליין אויך עפּעס טאן, ווי צו שענקען א פּאר גראשען אן ארימען פריינד, א חבר — דאן פלעגט ער שוין פערשרייבען מיט עטליכע בוי־גערלעך מעהר און אזוי ארום פלעגט ער פאר די פּאר גראשען אב־געהמען כפל־כפלים.

איינמאל האט ער אין זיין קליין צימערל אריינגענומען נעכטיגען א היימלאזען יונגען מאן און צורעדענדיג זיך מיט'ן דאזיגען היימלאזען האט זיך זיין גוט און ווייך הארץ, אנגע־פילט מיט ימים־געפיהלען און מיט מענשען־ליעבע אזוי, אז ער האט דעם דאזיגען ארימען יונגען־מאן ארומגעכאפּט און צוקושט זיך מיט איהם און געלאזט רינען א טרעהר אויפ'ן גורל פון דעם יונגען מאן בפרט און פון דער ארימער מענשהייט בכלל; ער האט אויך מארגען די דאזיגע סיטואציע אויסגענוצט, האט עס אבגעשילדערט אויף א גרעסערע צאהל בויגעלעך פּאפּיער און פון דעם „קוש" האט ער געמאכט א געוואלדיגען „סימבאל", און האט בפירוש אויסגעדריקט, אז ניט דעם ארימען יונגען מאן האט ער געקושט, נאר ער האט אין זינען געהאט די גאנצע ארי־מע מענשהייט, — די דאזיגע „שטעל" איז דעם רעדאקטאר און נאכדעם דעם פּובליקום אזוי געפעלען געווארען, אז חייקעלסאן האט זיך גענומען צעהלען צווישען די גרעסטע הומאנע דיכ־טער, וואס דאס פאלק פערמאגט און מען האט איהם געהעכערט דעם האנאראר דאפּעלט.

אט אזוי האט זיך עס געצויגען לאנגע יאהרען. חייקעלסאן האט ליעב געהאט די מענשהייט און די מענשהייט האט צוריק איהם ליעב געהאט און ער האט אזוי ארום, ווי אויבען איז געשטאנען זיך געמאכט א שעהנעם אנשטענדיגען לעבען, האט זאגאר בדעה געהאט צו קויפען א הויז און אנהויבען לעבען מעהר סאליד און באדענהאפט.

אבער ווי זאגט דאס פאלק א ווערטעל: א מענש טראכט און גאט לאכט: גראד דאן ווען חייקעלסאן האט זיך דארט בע־רייט צו שרייבען א גרויס ווערק מיט דעם טיטעל „די ליעבע צום כלל", האט ער דערפיהלט אז עפעס איז אין זיין הארץ פארגעקומען אן ענדערונג און די ארימע מענשהייט ריהרט עס שוין ניט אזוי ווי אמאל.

ער האט דערפיהלט, אז די מענשען מיט וועלכע ער האט זיך אזוי געצאצקעט הויבען איהם צו ווערען איבערדריסיג.

אין בעסטען אופן איז ער צו זיי גלייכגילטיג, ווי אזוי ער איז צו דעם דאזיגען צושטאנד געקומען איז שווער צו ווי־סען. אבער ער האט דערפיהלט, אז אויב דער צושטאנד וועט זיך לאנג ציהען איז ער קאפוט. אהן ליעבע צו מענשען וועט ער ניט קענען עקזיסטירען.

ער האט זיך געלאזט אין די סאמע ארימע ווינקלען פון שטאדט, וואו די נויט האט געמאכט איהר נעסט. ער האט גע־זעהן נאקעטע קינדער שטעהענדיג ביי די שוועלען פון די טירען און האבען געוויינט, געשריען און עפעס געבעטען. אן אנדערש מאל, וואלט ער פון אזא בילד געקענט מאכען עטליכע ארטיקלען און ארויסווייזען זיין מענשען־ליעבע אין פולען גלאנץ און וואלט נתעשר געווארען, — איצט אבער האט עס איהם נישט געריהרט. ער האט פון די אלע ארימע ניט געקענט מאכען קיין איין ארטיקעל. „ארימקייט איז א גאנץ געוועהנליכע זאך!" האט ער אנגעהויבען פילאזאפירען.

אבער פאר פילאזאפירען האט ער זיך נאך מעהר דער־שראקען, פילאזאפיע ווייס ער איז ניט קיין גאנגבארע סחורה.

און געהענדיג אזוי אין גאס אהן א פונק ליעבע צו די אלע וואס ער האט בעגעגענט, האט ער זיך געבייזערט און געברומט:

— געהט צום טייוועל! פאר וואס קען איך אייך מעהר ניט ליעבען!

דער בעזוך.

בערנשטיין האט פערלאזען זיין ליטווישע היים, אלס פופ־צעהן יעהריגער אינגעל. ארומוואנדערנדיג פון איין שטאט אין דער אנדערער, איז ער ענדליך פערווארפען געווארען איבער'ן ים אין דער גרויסער שטאדט ניו יארק.

אויך ניו יארק האט ער בעטראכט די ערשטע צייט אלס א קורצע סטאנציע פאר א וויטערדיגען וואנדערן. אבער געשעהן איז עס אנדערש. ניו יארק האט איהם אזוי ווי ארייגענומען פעסט אין איהרע שטארקע הענד, און וועגען ארויסרייסען זיך ערגעץ אנדערש, האט ער שוין לאנג אויפגעהערט צו טראכטען.

ווי באלד, אז ניו יארק איז שוין זיין היים געווארען, איז ער זאגאר געגען זיינע איבערצייגונגען געווארען אן אמעריקאנער פאטריאט, און זיצענדיג אין קאפע נאך זיין ארבייט, אדער אין צייט פון ארבייטסלאזיגקייט, פלעגט ער ניט מיט איינעם זיך צוקריגען, ווען יענער האט געריהמט אייראפא אויפ'ן חשבון פון אמעריקא.

געגלויבט אין זיינע ווערטער האט ער ניט, אבער עס האט איהם ווי וועה געטהאן נאכצוגעבען, אז אייראפא, וועלכע איז שוין פאר איהם ווי א פערשלאסענע לאנד, זאל זיין שעהנער פאר אמעריקא, דאס לאנד וואו ער וועט שוין ענדיגען זיין לעבען און געפינען זיין קבר...

— וואס איז מיר יוראפ ?!... פלעגט ער האלב־טרויעריג און האלב טרייסטענדיג זיך, מבטל זיין זיין אלטע היים... — א דעגענערירטע זקנה... אלץ איז פערפוילט.. די ארימקייט

וואקסט... ווען דאָרטען וואָלט געווען גוט, וואָלט מען צו אונז ניט געקומען...

און זאָגענדיג „אונז" פלעגט ער זיך דערמאָהנען, אַז אייגענטליך האָט ער דערוויייל אין אַמעריקאַ נאָך קיין שום חלק ניט. ניט נאָר קיין הויז ניט, אפילו אַ צימערעל פעהלט איהם אויך מאַנכעס מאָל אויס און איז פון צייט צו צייט געצוואונגען צו געהן שלאָפען אין אַ ביליגען האָטעל...

אָבער דעם „אונז" פלעגט ער צוריק ניט כאַפּען. פערקעהרט, ער פלעגט, אַזוי ווי ער וואָלט זיך געוואָלט רייצען, נאָך שטאַרקער מאַכען דעם איינדרוק: און ניט נאָר זיי קומען צו אונז... זיי שלעפּען אַרויס אונזערע אוצרות... האַלב אייראָפּאַ לעבט פון אונז... איהר פערשטעהט צי ניין!?

דעם „איהר פערשטעהט צי ניין?!" פלעגט ער שוין אַרויסזאָגען מיט כעס... זאַנסט אָבער איז ער ניט געווען קיין שלעכטער. אין געגענטהייל, די פּאָר בעקאַנטע זיינע אין קאַפע האָבען איהם געשעצט פאַר זיין מילדען כאַראַקטער, איבערהויפּט דער קעלנער. מיט'ן קעלנער האָט ער געלעבט גאָר אינטים. אין דער קאַפע פלעגט ער אַריינגעהן דריי מאָל אַ טאָג און טרינקגעלד פלעגט ער איהם לאָזען נאָך יעדעס מאָל. אין אַן ענגערער צייט, וואו ער פלעגט ניט האָבען קיין איבעריגען ניקעל, פלעגט ער ווי פערשולדיגט, אָבצאָהלענדיג די נויטיגע סומע, אַרויסמורמלען:

— דעם טיפּ האָט איהר ביי מיר אַ חוב... — און אויף מאָרגען, קריגענדיג שוין אַביסעל מעהר געלד, פלעגט ער צורופען דעם קעלנער, אָנקלאַפּענדיג מיט'ן קוואָדער אין גלאָז:

— ווייטער!

דער קעלנער שפּרינגט אונטער.. און בערנשטיין דערלאַנגט איהם דעם קוואָדער און מורמעלט אַרויס:

— קיין רעשט בויך מען ניט...

דאָס בעדריט, אז די איבעריגע צעהן סענט שענקט ער איהם א טיפּ פאר נעכטען און היינט...

און בשעת מעשה טראכט ער:

— איך בין דאך א דזשענטעלמאן.

ארויסגעהענדיג דערמאהנט ער זיך, אז עס איז איהם איי־בערגעבליבען סך־הכל צוויי סענט... מילא, וועט ער שוין געהן צופוס אהיים. אבער וואו נעהמט מען אויף סיגארעטען?

און ער קעהרט זיך אום צוריק אין קאפע, געהט צו צום קעלנער און מורמעלט איהם אריין, ווי א וויכטיגען סוד...

— גיט מיר א פּעקעלע סיגארעטלעך... מארגען בעקומט איהר בעצאָהלט...

אויסער'ן קאפע־הויז פּלעגט בערנשטיין ערגעץ אנדערש ניט געהן. און ער האָט צוגעגעבען, אז אין הינזיכט פון גאסט־פריינדליכקייט שטעהט אייראפּא העכער. דאָ, צום ביישפּיעל, איז עפּעס ניט קיין מאָדע צו פערבעטען אמאָל אין א הויז אויף א גלעזעל טהעע. ווי לויט ער געדענקט אין יוראפּ.. יעדער לעבט פאר זיך. „מיר, אמעריקאנער", האָט ער עס מאָטיווירט, „זיי־נען צו ביזי זיך אבצוגעבען מיט געסט..."

אבער טיעף אין הארצען איז ער אויף אמעריקא געוועזן בייז, וואָס זי אנערקענט ניט אזא שעהנע זיטע, ווי גאסט־פריינדליכקייט. ווען ניט דאָס קאפּע, וואו ער קען זיצען אונגע־שטערט א פּאָר שעה, וואָלט ער זיך באמת ניט געהאט וואו אהינצוטהאָן אין די לאנגע אָבענד־שטונדען.

אמת, ניו־יאָרק פערמעגט א סך עפענטליכע ביבליאָטע־קען, וואו מען קען זיצען און לעזען, אבער בערנשטיין האָט ניט ליעב צו זיצען מיט שטומע מענשען ארום טישען און ניט קע־נען אויסרעדען מיט זיי א וואָרט... ביכער זיינען זעהר ניצליך פאר מענשען, אבער אין דער היים... אין א ביבליאָטעק וועהט עפּעס אזא קעלט.. ווען מען וואָלט כאָטש גלעזען אין דער

הויך... זיצט אבער דא יעדער ווי א קאלטער פילאזאף, פער־טיפט אין זיין בוך און שווייגט..

און בערנשטיין האט די לעצטע צייט זיך שטארק פער־בענקט נאך א פאמיליע־הויז, וואו עס זיינען דא קינדער... זיהן און טעכטער... איבערהויפט טעכטער...

ער האט שוין ווירקליך אזוי לאנג ניט געזעהן א מיידעל אין איהר היים... ער זעהט מיידלעך אויף די גאסען א סך... אפילו צו פיעל... אבער זיי לויפען פערביי ווי א ווינד... זיי איי־לען, איילען... קיינער האט ניט קיין צייט...

אין אזוינע מאמענטען פון בענקשאפט נאך א פרוי, בייט ער איבער זיין רעסטאראן אויף א צווייטען, וואו עס געפינען זיך מיידלעך־קעלנערינס, אבער אין אזוינע רעסטאראנטס גליקט איהם ניט. אדער עס דערלאנגט איהם אויך דארט דער איינציגער מאנסבילשער קעלנער, און אויב עס געהט צו איהם צו א קעלנערין, איז זי ווי אויף צו להכעיס אלט און מיאוס... און פאר פראצענט קען ער נאך אין אזא מין רעסטאראן לאנג ניט זיצען... און ער מוז צוריקגעהן אין זיין שטענדיגען נעסט, וואו ער קען זיצען א פאר שטונדען, ביז ער רופט צו דעם קעלנער צו בעצאהלען...

ענדליך איז בערנשטיין'ס וואונש ערפילט געווארען. מר. מיראוויטש, א ביזנעס־מאן, וועלכער קומט אפט אריין אין דער זעלבער קאפע צוליעב ביזנעס, און מיט וועלכען בערנשטיין איז די לעצטע צייט נאהענט געווארען, האט איהם איינמאל איינגע־לאדען צו זיך אויף סאפער...

בערנשטיין האט זיך אנפאנגס צוליעב עטיקעטע געקוויינ־קעלט. ווער וויים, אפשר לאדט איהם מיראוויטש איין צוליעב מצוה, פשוט ווי מען לאדט איין אן אורח אין דער היים... אבער, אז מיראוויטש האט איהם פריינדליך ארויפגעלעגט די האנ־אויפ'ן פלייצע און געזאגט: קומט, איהר וועט אביסעל פער־

ברענגען, — האט ער דעם נסיון ניט געקענט ביישטעהן און איז מיט איהם אוועק.

מיראוויטש האט געוואוינט אפּ־טאון. ארויפגעהענדיג אויפ'ן עלעווייטער איז בערנשטיינען אויסגעקומען דעם ערשטען צו געהן. צוגעהענדיג צו דער קאסע, האט ער געקויפט צוויי טי־קעטס.

— אה, איהר האט בעצאהלט?... צו וואס?... איך האב אייך גאר געוואלט טריטען...

— א, עס מאכט ניט... — האט בערנשטיין זיך צוהיצט...

אבער ער האט זיך דערמאהנט, אז ער איז בעגאנגען א גרויסען פעהלער. ער האט אויסגעגעבען די לעצטע צוויי ני־קעלס...

און זיצענדיג שוין אין קאר, האט בערנשטיין שמייכלענ־דיג בעמערקט...

— זאגט אייך וואס איהר ווילט, מר. מיראוויטש. אמע־ריקא איז א פיינע לאנד... אז נעהמט אפילו דעם מנהג פון צאה־לען איינער פאר'ן צווייטען...

— יא, — האט מיראוויטש צוגעגעבען... — דא זיינען אלע דזשענטעללייט... אין יוראפּ איז דאס ניט. דארט צאהלט יעדער פאר זיך...

און האט גלייך נאך די ווערטער פערווארפען דעם קאפּ און געגומען דרעמלען.

— איהר שלאפט, מר. מיראוויטש? — האט בערנשטיין איהם אנגעקוקט...

— הא... איך שלאף... א מיאוס'ע טבע... זעץ איך זיך אוועק אין קאר, שליעסען זיך מיר די אויגען...

און נאכדעם האט ער גלייך צוריק פערמאכט די אויגען און בערנשטיין איז די גאנצע צייט פון פאהרען געזעסען אליין און געגראבעלט זיך אין זיינע אלע אכט טאשען, געזוכט א ניקעל

אויף צוריק צו פאָהרען.. געפונען האָט ער בלויז אן איינציגע פּעני...

— אַה, מיין גאָט, — האָט ער געזיפצט... — איך וועל מוזען געהן אַזאַ מהלך צוריק צו־פוס...

ענדליך האָט זיך מיראָוויטש אויפגעכאַפּט, און ארויסקו־קענדיג צו דער פּלאַטפאָרמע צום סטיישאַן, האָט ער בעמערקט, אז עס איז שוין די לעצטע סטיישאַן...

זיי זיינען ביידע אראָפּ. צו מיראָוויטשעס וואוינונג איז נאָך געווען א פּאָר בלאָקס צוצוגעהן. געהענדיג, האָט שוין מר. מיראָוויטש ניט געשלאָפען, אבער גערעדט האָט ער זעהר ווייניג און בערנשטיינען האָט זיך געדאַכט, אז יענער האָט חרטה אויף זיין איינלאַדונג.

ענדליך זיינען זיי צוגעגאַנגען צו א טענעמענט־הויז...

— אויף וועלכען פלאָר?... — האָט בערנשטיין העפליך געפרעגט...

— אויפ׳ן פיערטען... — האָט מיראָוויטש געענטפערט... און האָט ערקלעהרט, קריכענדיג אויף די טרעפּ, אז ער „גלייכט" דעם פערטען פלאָר בעסער ווי די נידעריגערע, ווייל די לופט איז ריינער אין דער הויך.

בערנשטיין האָט, שווער אָטהעמענדיג, איהם נאָכגעגעבען:

— יאָ... דער פערטער פלאָר איז דער בעסטער... איך וואוין אויך דאָס רוב אויף א פיערטען פלאָר...

מיראָוויטש איז געבליעבען שטעהן ביי א טיהר מיט׳ן אויפשריפט 27. אנגעקלונגען, און די טהיר האָט זיך געעפענט פון אינוועניג, און א דיקע פרוי מיט צושויבערטע האָר איז ענט־קעגען געקומען.

— דאָס איז מיין לײדי און דאָס איז מר. בערנשטיין,— האָט מיראָוויטש פאָרגעשטעלט.

די „לײדי“ האָט בערנשטײנ'ען אָנגעקוקט און אַ מורמעל געטהאָן: האַו דו יו דו, מר. בערנשטײן!... קומט אַרײן אין פּראָנט רום...

בערנשטײן האָט אַרײנגעהענדיג, בעטראַכט דעם רום און געזוכט עפּעס מיט די אויגען...

— וואו זײנען אײערע קינדער?... אַרבײטען נאָך? — האָט ער פרײנדליך געפרעגט...

מיראָוויטש האָט אַ זיפץ געטהאָן. זײן פרוי נאָך איהם...

הײסט עס קײן קינדער האָבען זײ ניט, — האָט בערנשטײן פערשטאַנען נאָכ'ן זיפץ און ער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ...

נאָכ'ן סאַפּער האָט בערנשטײן גענומען קלײבען זיך צו געהן. ער האָט אָנגעהויבען גריבלען זיך אין די טאַשען. דאָס האָט ער געזוכט צו בעצאָהלען פאַר'ן סאַפּער, ווי זײן שטײנער איז.

פּלוצלונג האָט ער זיך אַ כאַפּ געטהאָן און זיך מאָדנע צוּלאַכט...

— וואָס געוואוינטהײט איז! — האָט ער זיך געוויצעלט פאַר דער קינדערלאָזער פּאָר פאָלק.. — שטעלט זיך פאָר, אַז איך האָב געלעגט די האַנד אין טאַש און געוואָלט בעצאָהלען... כ'האָב געמײנט, אַז איך זיץ אין רעסטאָראַן...

מיסעס מיראָוויטש האָט זיך געסטאַרעט צו שמײכלען וואָס עס איז איהר שווערליך אָנגעקומען, און מר. מיראָוויטש האָט פאַרטאַקעוועט, אַז געוואוינהײט איז די צווײטע נאַטור, אויף וואָס מיסעס מיראָוויטש האָט בעמערקט:

— אין אַמעריקא איז דאָך אַלץ אין די רעסטאָראַנס... מײנער לאָזט דאָרט אויך דאָס גאַנצע געלד...

אין א פּיערטעל שעה אַרום האָט שוין בערנשטיין געשפּאַנט צופוס פון זיין בעזוך ביי דער פאַמיליע, מיראָוויטש. ער האָט זיך געאיילט צו קומען צו זיין קאָפּע, איידער זי וועט נאָך פערמאַכט ווערען...

ביים שוי־פענסטער.

ליעבקינד איז אן ערנסט דענקענדער יונגער מאן; זיין גע־ליעבטע, פלארא, איז אבער זעהר לייכטזיניג. איהר לייכטזיניג־קייט האט אבער א סך חן און גראציע און ער קען קיינמאל ניט ביישטעהן דעם נסיון פון איהר חנ׳עוודיגער לייכטזיניגקייט. האבענדיג די העכסטע געדאנקען וועגען וועלט, מענשען און לעבען, פלעגט פלארא׳ס איין קאקעטישע ווענדונג צו איהם אריינברענגען איהם צוריק אין א לייכטער בעציהונג צו אלץ. וואס ארום איז, און ער פלעגט טראכטען: מילא, זאל זיך שוין די וועלט פיהרען אהן מיר, איך וועל שוין נאכגעבען פלארא׳ן וואס זי וויל.

און וואס מיינט איהר האט פלארא געוואלט? נישט מעהר און נישט ווענינער, ווי אריין אין מואוועספיקטשורס־פלאץ.

— פלארא, עס איז דאך נארישקייט! — פלעגט ער פרוא־ווען זיך דאך זי אבערעדען, דערמאנענדיג זיך וועגען די סענטי־מענטאלע בילדער, וואס מען בעוויזט אויפ׳ן לייוונט.

נאר פלארא גיט זיך חנ׳עוודיג א קרים, בלאזט זיך אן און מורמעלט, דריקענדיג זיך קאקעטיש צו זיין אקסעל:

— יא, יא, נארישקייטען. ביי דיר איז אלץ נארישקייטען. איך דענק ניט זיין אזוי ערנסט, ווי דו. זיך דיר, אויב דו ווילסט אן אנדערע...

און כאטש די לעצטע דראהונג איז געווען א געמאכטע און ליבקינד האט עס גוט געוואוסט, דאך פלעגט עס אויף איהם מאכען אן איינדרוק און ער פלעגט זאגען ווייך:

— שא, פלארעלע, שא! צוליעב דעם וועל איך קיין אנ־דערע ניט זוכען... קום אריין, דא איז טאקע שעהנע בילדער..

— האב איך דיך טאקע ליעב! — פלעגט פלארא לוסטיג ווערען, און זי פלעגט אנגעהמען איהר ערנסט דענקענדען ליעב־קינד'ען פעסטער אונטער'ן ארים און איהם צופיהרען צו דער קאסע.

גענומען צוויי טיקעטס, פלעגט ליעבקינד אריינגעהענדיג אינוועניג זיך וועלען זעצען ביי די לעצטע רייהען. פלארא אבער פלעגט זיך לאזען ווייטער, ווייטער.

— וואוהין, פלארא, וואוהין פליהסטו? פון ווייטען איז בעסער. פון נאהענטען שאדט די אויגען...

— איך וויל ניט! — פלעגט זי זיך ווארפען קאקעטיש,— זעהסטו ניט, אז היינט שפיעלט דא אין די בילדער קאסטעלא, מיין ליעבלינג... איך וויל איהם זעהן נאהענט...

און ליעבקינד, וועלכער וויים די שעדליכקייט פון דער נא־הענטקייט פאר די אויגען, מוז זיך זעצען אין די ערשטע ריי־הען.

נאך די מופענפיקטשורס וויל ליעבקינד אביסעל שפאצי־רען אין די שטילע, רוהיגע גאסען. פלארא אבער וויל דוקא אויף בראדוויי.

— איך האס די דאזיגע טויטע סטריטען, — זאגט זי בייז. באלד אבער ווערט זי גוט און פאנגט אן:

— קום, מיין ליעבער, אויף בראדוויי. דארטען איז אזוי פרעהליך. די ליכט... אזוי ווי א גרויסער יום־טוב...

אך, פלארא, דו ווילסט אלץ יום־טוב. עס איז דאך דא 6 טעג א וואך... — פרואווט ליעבקינד אריינוווארפען אן ערנס־טע פראזע...

אבער פלארא האקט איהם אב:

— נישט רעד מיר פון וואך. דאס גאנצע לעבען דארף

זיין בלויז א יום־טוב, ווען ניט, ווייל איך נישט דיך און דאס לעבען...

ליעבקינד ווערט ענטציקט פון איהר גרויסער לעבענס־לוסטיגקייט. „עס איז אויך אן אנשויאונג!" טראכט ער צו־פרידען און לאזט זיך פיהרען פון זיין פלארא אין די רייכע סטריטען.

אריינגעהענדיג אין יענער טהייל פון בראדוויי, וואו די גרויסע געשעפטען פאנגען זיך אן, פערגעסט פלארא, אז זי געהט מיט ליעבקינד'ן. איהר גאנצעס וועזען איז אריינגע־טהאן אין די שוי־פענסטער, און באלד גיט זי זיך א כאפ:

— אוי, ליעבקינד, זעה!

און נישט ערווארטענדיג קיין ענטפער פון איהם, שלעפט זי איהם צו צו א פענסטער, וועלכע איז אויסגעהאנגען פון אויבען ביז אראב מיט דרעסעס און מאנטלען.

— א „סייל" ! — רופט זי אוים ענטציקט. — זעה, ליעב־קינד, ווי ביליג!

ליעבקינד פיהלט זיך ווי פערלארען. אויך געהען איהם אן די קליידער מיט די מאנטלען, ווען ער ווייס זיכער, אז קויפען דארף פלארא גאר נישט...

— קום, פלארא, קום! רופט ער זי...

— קום, פלארא, קום! — קרימט זי זיך חנ'עוודיג. — זעה וואס פאר א שעהנע דרעס, זיעבען דאלאר מיט אכט און נײנציג סענט...

— גנבים! — שרייט ליעבקינד אוים בייז. — עס איז דאך אכט דאלאר. צוליעב צוויי סענט ווערט ביי זיי זיעבען דאלאר. אט אזוי בלאפט מען דעם עולם.

פלארא פערטהיידיגט אבער די ביזנעס־לייט.

— זיעבען דאלאר מיט אכט און נײנציג סענט איז טאקע ניט אכט... עס איז טאקע זיעבען, פערשטעהסט... ליעבקינד־קוק!... —ווארפט זי זיך אויף אן אנדער קלייד, — אט —

דרעס איז גרויסאַרטיג. עכטער זייד! ביזט א מבין, ווי שעהן זי ליעגט! זעה אונטען!

— אַבער, פלאַרא, איך האָב נישט קיין געדולד דערצו!— בעט זיך ליעבקינד רחמים, — וואָס געהען מיר אָן די קליידער?

— ביזט א נאַר! — האַלט זיך פלאַרא ביי איהרם. — מען דאַרף אַלע מאָל זעהן פּרייזען... עס קומט צוניץ... זעהסט אַט די דרעס. קוק אויבען... זעה ווי שעהן. פינף דאָלאַר... מיין גאָט, ווי איז עס מעגליך...

— עס איז דאָך מיט אכט און ניינציג סענט... — כאַפּט ליעבקינד ווידער דעם בלאַף...

— ביזט א נאַרעלע! — ווערט פלאַרא גוט געשטימט.— דאָס קלייד איז א מציאה פופצעהן דאָלאַר. און דו רעכענסט די אכט און ניינציג סענט...

— אַבער, פלאַרא, — ווערט דער ערנסטער ליעבקינד אונ־געדולדיגער, — קום שוין... וויפיעל איז דער שיעור?

— וואַרט. אַט נאָר דעם מאַנטעל בעטראַכטען... זעהסט... דאָס איז דער נייער סטייל... געפעלט דיר?

— איך ווייס ניט... — ענטפערט ער מיט רוגזא... — נאָר פלאַרא טרעט נישט אָב ביז ער זאָגט, אז יא: עס געפעלט איהם זעהר, א הערליכער סטייל...

— ביזטו טאַקע א נאַר און פערשטעהסט ניט, — זידעלט זי איהם גוטמוטהיג, — דער סטייל איז פאַר מעדיסאָן סטריט. אַט זעה דעם מאַנטעל, אויבען... נו, אדרבא, דער געפעלט דיר?...

ליעבקינד בעטראַכט איהם און ס'געפעלט איהם ווידער. ער האָט אַבער שוין מורא, ער זאָל ניט דורכפאַלען, ענטפערט ער:

— ניין, זעהר א פּראָסטער סטייל...

— אַט ביזטו מיר א מבין! — מאַכט פלאַרא חוזק — דאָס איז דאָך זעהר שעהן... אויף פינפטע עוועניו האָב איך שוין עטליכע רייכע ליידיעס געזעהן אין דעם מאַנטעל: צוועלף דאָ־

לאר... ווייסט, ליעבקינד, אז עס איז ניט זעהר טהייער...

— ווירקליך... — מורמעלט ליעבקינד ארויס, אבי אב־טשעפּען זיך... און ער הויבט זיך אַן בעטען רחמים.

— קום שוין, פלאַרא, קום! האסט דאך שוין אלץ בע־קוקט...

— איין מינוט, — ענטפערט זי שטארק בעגייסטערט פון די פיעלע אויסגעהאנגענע קליידער און מאנטלען. זי ווארפט נאך שנעלע בליקען אויף דער גאנצער פענסטער און זאגט ענדליך:

— נו קום!

— דאנקען גאָט! — טראכט ליעבקינד און לאָזט זיך מיט איהר געהן.

נאר זיי געהען ניט אב קיין צעהן טריט, ווי פלאַרא דער־זעהט א נייעם מאגאזין, שוין נישט פון קליידער, נאר פון העטס.

— איין מינוט, ליעבקינד, קום צו... איך וויל נאר בע־טראכטען אַט דעם העט... און נישט ערוואַרטענדיג פון איהם קיין יא, שלעפּט זי איהם צו צום שוי־פענסטער...

— ווי געפעלט דיר, ליעבקינד, דער העט...

— זעהר... גרויסארטיג!

— ביזט א נאר! — זידעלט זי, וואָס ער האָט ניט קיין געשמאק. — דער העט איז צו פּרעך! דער פעדער אליין איז טאקע שעהן, אבער דער פאסאָן איז אבשייליך...

— איך האב טאקע געמיינט, אז בלויז דער פעדער איז שעהן...

— אויב אזוי, ביזטו גערעכט... — ענטפערט פלאַרא פער־טראַגען מיט די איבעריגע העטס, וועלכע זי האלט אין איין בע־טראכטען. — אַט זעה! — שרייט זי אויס — זעה יענע קליינע העטקע, וואָס זאגסטו?...

— איך ווייס ניט! — האלט ליעבקינד ענדליך ניט אויס.

— ניין! איך וויל דו זאלסט מיר זאגען, — שפארט זי זיך קאקעטיש איין.

דער ערנסט־דענקענדער ליעבקינד קען ווייטער נישט בייי־שטעהן דעם נסיון פון איהר לייכטזיניגען חן און ער ענטפערט:

— יא, דער העט געפעלט מיר...

— איצט האסטו געטראפען — לויבט זי איהם. — מיר געפעלט ער אויך.

— נו, טא קום שוין! — בעט ער זיך.

דאס ערנסטע אבער איז ביי'ן מאגאזין פון וועש...

— פלארא, איך שעהם מיך... — ווערט ער רויט.

— ביזט א נאר... וואס שעהמסטו זיך?... זעהסט דארט אויבען די העמד?... זעה ווי שעהן געהאפטען... איין דאלאר זיעבעצעהן סענט... ווערטה?

— דערויף בין איך קיין מבין ניט, — זאגט ער מיט כעס.

— ווייל דו ביזט א נארעלע, — פליסטערט זי איהם אריין אין אויער און קוקט איהם נאכדעם אן מיט שעלמישע בלי־קען...

און ליעבקינד קען וויעדער דעם נסיון ניט פערטראגען און זאגט מבינות אויף די העמדער.

אין הארצען אבער נאגט איהם דער געוויסען:

— אן ערנסטער מענש ביזטו און גיסט זיך אב מיט ווייי־בערשע וועש!... שעהם זיך! — און ליעבקינד שעהמט זיך טאקע פאר זיך אליין, פאר דער גאנצער גאס, פאר אלע דורכ־געהענדע.

אבער פלארא שטעהט א בעגייסטערטע ביי'ן פענסטער און קען ניט אברייסען די אויגען פון די פערשיעדענע העמדער. און

אלע ווײלע רײסט זי איבער ליעבקינד'ען פון זײנע ערנסטע גע־
דאנקען:

— ליעבקינד, בעטראכט נאר אט די אײן העמד... זאג,
געפעלט דיר?... איך וויל הערען דײן מײנונג.

און ליעבקינד זאגט ארוים זײנע מײנונגען וועגען דעם...
און שעמט זיך פאר די פארבײגעהער...

דער בעגלייטער.

יעדע נייע בעקאנטשאפט מיט א מיידעל האט עהרליך'ן געגעבען א געוויסע איליוזיע. ביי'ן בעקענען זיך האט זיין גוטמוטהיגער פנים געשטראהלט. די צוויי מענליכע טיעפע קנייטשען ביי די זייטען פון די באקען, זיינען ווי קלענער און פלאכער געווארען. דער שמייכעל ארום די ליפע זהאט אויסגעדריקט זעליגקייט און האפענונג אויף אונבעשטימטען גליק.

ער האט זיי ליעב געהאט — די דאזיגע מיידלעך מיט די שווארצע אויגען, זעלטען מיט די בלויע; מיט די שווארצע האר — זעלטען מיט די בלאנדע: ליעב געהאט און געווען גרייט געהן פאר זיי אין פייער און אין וואסער.

און עס איז ווירקליך אויסגעקומען א סך צו טהאן פאר יעדע נייע בעקאנטשאפט. פערזארגען מיט א בילעט אויף א קאנצערט איז אויך ניט אזוי גרינג, אבער א בילעט אין דער אפערא, ווען דער גרויסער טענאר זינגער טרעט אויף איז פערבונדען מיט שוועריגקייט. קומט א בעריהמטהייט און די בילעטען ווערען צוכאפט מיט 4 וואכען בעפאר, איידער עהרליך האט גאר געוואוסט אז אזא איז געקומען. פיהלט ער זיך ווי שולדיג. ער האט זיך בעקענט מיט בערטען, אזא ליעבע מיידעל, און זי וויל געהן הערען די בעריהמטהייט. מען מוז בעקומען פאר איהר א בילעט. ער יאגט זיך ארום פון איין פלאץ צום צווייטען, פון איין ספעקולאטאר צום צווייטען: גאט זיי דאנק — ער האט געקראגען. א שאד, צוויי פערשיעדענע בילעטען, זיצען צוזאמען מיט איהר וועט ער ניט קענען. זי וועט זיצען אויף דער ערשטער און ער אויף דער צווייטער באלקאני. זי אין צענטער און ער אין

א זייט. אבער דאָס אָרט איהם שוין ניט, פערקעהרט. ער איז נאָך צופריעדען, וואָס זי וועט האָבען דעם גוטען פּלאַץ און ער וועט צוליעב איהר מוזען אָבקומען. עס איז אנגענעהם אפּצו־קומען, צו ליידען פאַר דער, וועלכער מען איז איבערגעגעבען.

די הויפּט זאַך איז דאָס טרעפען זיך, דאָס געהן צוזאַמען. אַמאָל בלויז זייט ביי זייט, אמאָל האנד אין האנד... עס איז אנגענעהם. דאָס מיידעל, א פרעהליכע און א גליקליכע, שמייכעלט אין גאנג און לאַכט. דאָס רוב מיידלעך לאַכען שעהן. עהרליך האָט ליעב צו הערען ווי מיידלאַך לאַכען. עס גיט איהם געגוס, כאָטש ווען זיי ווערען טרויעריג האָט ער נאָך ליעבער. דאַמאָלסט קוקען זייערע אויגען אַזוי ווייט, אזש צום גן־עדן, וואו זייער מוטער חוה האָט פערלוירען דאָס גליק און עס דאַכט זיך, אז זיי האָבען נאָך אַלץ געוויסענביסע...

אָבער זעלטען ווערען זיי טרויעריג. עהרליך האָט גליק צו פרעהליכע, יונגע, גוטגעשטימטע מיידלעך.

זיצט ער אויף דער צווייטער באַלקאָני, אין א זייט און קוקט אראָב. ניט צו דער סצענע, חלילה, נאָר אהין, וואו דאָס מיי־דעל זיינס זיצט. ער איז פערזאָרגט, צי האָט זי א גוטען פּלאַץ, צי פיהלט זי זיך בעקוועם, צי פערשטעלט איהר ניט ווער עס איז מיט א צו גרויסען קאָפּ. געפינט ער אויס, אז די אַלע הינדער־ניסען זיינען ניטאָ, איז ער גליקליך און ער זיצט אויף זיין אונבעקוועמען פּלאַץ און וואַרט אויף דער ענדע צו טרעפען זיך מיט איהר און אָפּפיהרען זי אהיים.

דאָס אָבפיהרען א היים איז שוין ניט אַזאַ פרעהליכע מי־סיע. דאָס רוב וואָהנען זיי ווייט. די שטאָדט איז גרויס און קיין נאָהענט איז גאָר ניטאָ. אָנקומענדיג צום הויז, וואו דאָס מיי־דעל געפינט איהר רוה, בלייבט ער שטעהן ביי'ן שוועל. זי שמייכעלט איהם אַזוי פריינדליך און דאנקט איהם.

— אַך, פאַר וואָס דאַנקט איהר מיר? ווערט ער געריהרט— אין געגענטייל, עס איז געוועזן זעהר אנגענעהם.

עס איז איהם שווער אוועקצוגעהן. אייגענטליך דארף ער זי ניט לאָזען אליין ארויף אויף די טרעפּ. עס איז שוין שפּעט. ווער ווייס, ווער אין קאָרידאָר לויערט אויף איהר.

— איך וועל אייך ארויפפיהרען ביז צו אייער טהיר.

— אך, צו וואָס... איז דאָס מיידעל נאָך מעהר דאנקבאר— קיינער וועט מיר ניט טשעפּען. איך דאנק אייך.

און זי דריקט איהם ווארים די האנד און דאנקט איהם אָב פּאר אלעם.

ער לאָזט זיך געהן צוריק איינער אליין. עס איז שוין שפּעט. אויף די גאסען איז שוין שטיל. וואו ניט וואו געהט נאָך דורך א פערשפּעטיגט פּאָרל. אנפאנגס איז ער דעם „ער" מקנא. אבער באלד דערמאָהנט ער זיך, אז אָט מיט צעהן מינוט צוריק איז ער דאָך אויך אזוי געגאנגען מיט א „זי" און יעצט איז ער איינער אליין. מיט יענעם וועט באלד אויך פּאסירען אזוי. בע־גלייטען ביז'ן טיהר און וועט זיך לאָזען אן איינזאמער צוריק...

און ארייגטראכטענדיג זיך אין דער דאָזיגער פראגע, האָט ער נאָך א לאנגע צייט פון אויסנעהמען און בעגלייטען, דער־פיהלט א בעליידיגונגס־געפיהל און זיין הארץ האָט אלץ שטאר־קער און שטארקער פּראָטעסטירט.

— מיין גאָט! עס מוז דאָך נעהמען אן ענדע די בעגליי־טענישען — האָט ער פון זיך אליין חוזק געמאכט, קומענדיג צו זיך אהיים א מיעדער פון לאנגען וועג, וואָס ער האָט אין פער־לויף פון אבענד דורכגעמאכט!

— שטענדיג ביז'ן טיהר! האָט ער העפטיגער פּראָטעס־טירט — איך בין זיכער, אז זי מאכט פון מיר נאָכדעם חוזק.

און וואָס מעהר ער האָט זיך פארגעשטעלט די לאגע, אלץ קאָמישער האָט ער זיך דערזעהן און דאָס מיידעל וואָס ער האָט בעגלייט ערגעץ אין א פערוואָרפענע גאס האָט ער געזעהן אלץ מעהר אין אן אפּלאכענדיג געשטאלט.

דער פּראָטעסט האָט דערגרייכט דעם העכסטען פּונקט. עס איז גראַד געווען אַ קאַלטע ווינטער נאַכט. דער פּראָסט האָט געשטאָכען ווי מיט נאָדלען. גערהענדיג ביי דער זייט פון אַ נייער מיידעל, וועלכע ער האָט בעגלייט פון עפּעס אַ באַל, האָט ער ניט געפונען קיין וואָרט וואָס צו זאָגען איהר.

— וואָס זייט איהר אַזוי פערטיעפט? — האָט איהם דאָס מיידעל אַ פרעג געטהאָן...

— הם... פערטיעפט... האָט ער ווי מיט איראָניע איבערגע־פרעגט. און אַ שמייכעל טהוענדיג האָט ער צוגעגעבען:

— איך טראַכט, אַז איהר פרויען נאַרט אונז שטענדיג אויס.

— מיר — אייך? — האָט זי זיך אָנגעכאַפּט פון דעם נייעם בליק אויף פרויען. מיר דאַכט פּונקט פערקעהרט....

זיי זיינען ענדליך צוגעקומען צום הויז. זי האָט זיך גע־גרייט צו זעגענען.

— אָט זעהט איהר! — האָט עהרליך ווי טריאומפירט... הייסט עס ניט אויסגענאַרט.

אין זיינע אויגען האָט זיך בעוויעזען אַ נייער שמייכעל.

— וואָס מיינט איהר? — האָט זי איהם נייגעריג גע־פרעגט.

— איך מיין, אַז אין דעם בעגלייטען אַ מיידעל ביז'ן טיהר שטעקט אַ סך קאָמישעס... דער מאַן פיהלט זיך עפּעס בעליי־דיגט...

זי האָט זיך פערטראַכט.

— וואָס דען האָט איהר געוואָלט?... — האָט זי ענדליך ווי מיט אַן אַנטייל געפרעגט.

— איך מיין... געוואָלט... האָט עהרליך אָנגעהויבען שטאָמ־לען... נאַטירליך, עס זיינען דאָ געוויסע געזעצען, בעגרענעצונ־גען... אָבער דאָס מיידעל וועלכע דער מאַן בעגלייט דאַרף זיך דאָך אַמאָל פערטראַכטען: אפשר פיהלט זיך דער מאַן בעליי־

דיגט: בעגלייט זי ביז׳ן טיהר און נאכדעם געה ווי אן אב־געריסענער נאר צוריק...

— אך, איהר ווילט ארויפגעהן! מיט׳ן גרעסטען פערגע־ניגען! — האט זיך דאס מיידעל אנגעכאפט — עס איז נאך ניט שפעט, איך קען מאכען טהעע און מיר ווען אביסעל פלוידערען...

— אביסעל פלויעדערען פערשטעה איך! האט זיך עהר־ליך געוויצעלט און האט דערפיהלט א דאנקבארקייט צו איהר פאר איהר אפענהערציגקייט. זי האט אין גאנצען איהם ווי אב־געקויפט דערמיט.

ער איז נאכגעגאנגען אויף די טרעפ, ווי א הונגעריג אינ־געל, וואס געהט נאך די מאמע, וועלכע פיהרט איהם פון גאס אין שטוב ארויף צו געבען עפעס עסען.

אריינפיהרענדיג איהם אין איהר צימער, האט זי גלייך אנגעצונדען די גאז. עהרליך האט זיך באלד דערפיהלט אין א געהויבענער שטימונג. דאס בעט איז געווען אזוי זויבער און זארגפעלטיג פארבעט, די גארדין אויף דער פענסטער אזוי גע־היימגיספול ארפעגלאזט און פון גאנצען צימערעל האט גע־וועהט מיט רוהיגקייט, גליק און אינטימיטעט.

— זעצט זיך, עהרליך. איך וועל מאכען טהעע.

איהרע ווערטער האבען אפגעקלונגען אין צימער ווי פון א ווייטען לאנד. אבער עהרליך האט זיך קיין מאל ניט געפיהלט אזוי דערווארימט ווי איצטער.

אז די טהעע איז פערטיג געווארען, האט דאס מיידעל אנ־געגאסען צוויי גלעזער טהעע, איהם אוועקגעשטעלט די ערש־טע, זיך גענומען די צווייטע, זיך אוועקגעזעצט נעבען איהם און אריינקוקענדיג איהם מיט א פריינדליכען שמייכעל, האט זי געזאגט:

— הייסט עס, גנב, ביז׳ן טיהר אונז בעגלייטען איז אייך שוין נמאס געווארען.

— כמעט... האט ער צוריק געשמייכעלט...

— זייט איהר ניט הונגעריג? — האט זי זיך פלוצים גע־כאפט — איך קען אייך געבען א פוטער־ברויט...

און אז די צוויי פוטער־ברויטס זיינען פערטיג געווארען האט זי ווידער געפרעגט:

— הייסט עס, אז איהר האט צו אונז טענות...

— יא... האט עהרליך ערנסט געענטפערט — איהר פער־שטעהט, עס מוז דאך נעהמען א סוף... שטעלט זיך פאר, אז מיין גאנץ לעבען, איך מיין זייט איך בין פון א אינגעל א מאן גע־ווארען, האב איך יעדעס מיידעל בעגלייט בלויז ביז'ן טיהר...

— נו, ווער האט אייך געהייסען זיין א עגאאיסט?... האט זיך דאס מיידעל געוויטעלט..

עהרליך האט ניט פערשטאנען...

— וואס מיינט איהר אן עגאאיסט... פונקט קאפויר. עגא־איסטקעס זיינען די מיידלעך.

— ניין! — איז דאס מיידעל ערנסט געווארען — איהר זייט דער עגאאיסט!

— ווי אזוי? — האט עהרליך ניט פערשטאנען.

— איך מיין, אז איהר ווילט אימער פריי זיין... איך וועל דאך ניט גלויבען, אז איהר זייט אזא פערדארבענער מענש צו וועלען יעדע מיידעל בעגלייטען און אריין געהן צו איהר נאכ־הער אין צימער... דאס וואלט דאך געווען שרעקליך. אזא מענ־שען, וואלט איך קיין מאל ניט ערלויבט מיך צו בעגלייטען.

— נאטירליך... האט עהרליך געגען זיין מיינונג אויסגע־שטאמעלט...

— איך פערשטעה... הייסט עס, אז יענע אלע מיידלעך וואס איהר האט בעגלייט בלויז ביז'ן טיהר זיינען געווען סתם בעקאנטע...

— נעוויס...

— איהר דארפט דאָך פערשטעהן, אז איך וואָלט אויך ניט געוואגט אייך ארויפצונעהמען צו מיר, ווען איך וואָלט ניט געפיהלט אייער ערנסטע בעציהונג צו מיר...

„זי געהט צו ווייט" — האָט עהרליך זיך אביסעל דער־שראָקען...

— דער וואָס בעגלייט דאָס מיידעל אין צימער אריין, איז ניט סתם קיין בעקאנטער... ווי מיינט איהר... האָט זי וויעדער געפרעדיגט.

עהרליך'ען האָט בעשלאָגען א קאַלטער שוויים... ער האָט אבער געפיהלט זיך געצוואונגען צו נאָכגעבען.

— געוויס... דער איז שוין א נאָהענטער מענש...

— אזוינס קען מען ערלויבען בלויז א חתן... האָט דאָס מיידעל מיט א גליקליכען שמייכעל ארויסגעזאָגט איהר ענד־געדאנק און האָט זיך צוגערוקט נעהענטער צו עהרליך'ען.

עהרליך האָט זיך פאר דער דאָזיגער נאָהענטקייט דער־שראָקען. אזוי פלוצלונג א חתן ווערען האָט ער זיך ניט גע־ריכט... ער האָט זיך געוואָלט אברוקען אביסעל און פאַרבעריי־טען זיך צום אוועקגעהן. אבער אוים העפליכקייט האָט ער זי אנגענומען פאר דער האנד...

זי האָט זיין האנד ארייננעכאפּט אין איהרע ווארימע הענד, שטארק געדריקט און געפּליסטערט:

— אַ, מיין ליעבער עהרליך, איהר זיינט אזא פיינער! איך בין אזוי גליקליך, אזוי גליקליך! אפשר ווילסטו — האָט זי פּלוצים אנגעהויבען אויף דו — אפשר ווילסטו נאָך א גלאָז טהעע...

און ווערענדיג צוטומעלט פון אונערוואַרטעטען אונגליק, האָט ער געענטפערט:

— יא!... איך וויל...

קליינע ערצעהלונגען.

1.

דער ריכטיגער גרים.

אנגעהויבען שפּיעלען אויף דער ביהנע האָט ער אין דער פריהער יוגענד זיינער. ער איז געווען פרעהליך, פריש און מונטער. אבער זיין טאַלאַנט אלס שוישפּיעלער איז בעשטאַנען אין ראָלען פון אלטע מענשען. פערשטעלען זיך פאר אן „אַל־טען" איז איהם אַנגעקומען זעהר שווער. אין זיין צימער'ל הינ־טער די קוליסען פלעגט ער נוצען אלערליי פארבען, אלערליי בערד און אלערליי פּארוקען. ער פלעגט מוזען קומען מיט צוויי שעה פריהער איידער דאס שפּיעלען פאנגט זיך אן, ביז איהם פלעגט געלינגען פערדעקען זיין יוגענד. אַט איז ער שוין, דאכט זיך, פארטיג — א פאַלקאָמענער זקן. אבער אַט כאפּט ער זיך, אז די צוויי רייהען ווייסע צייהן גיבען ארויס זיין יוגענד און ער נעהמט זיך צו די שווארצע פארב בעשמירען די פאָדערשטע צייהן, עס זאָל אויסקוקען, ווי זיי פעהלען איהם.

אריינקוקענדיג אין קליינעם שפּיגעלע, וואָס האָט זיך גע־פונען אין זיין גאַרדעראָב־צימערל און דערזעהענדיג זיך, אלס אַן עכטען אלטען, פלעגט ער זיך פיהלען גליקליך און בעפרי־דיגט. איהם האָט, הייסט עס, געלונגען נאָכצומאכען די אלט־קייט. אַן עכטער ארטיסט.

ראַן פלעגט ער זיך פּרואווען דורכגעהן און מאכען פּראָבע מיט דעם גאַנג. ער פלעגט די פלייצע איינבויגען אראָב, די פיס בעוועגען לאַנגזאַם און שטעלען קליינע אבגעהאַקטע טריט, ווי

יעדער טריט מאַכען וואָלט איהם אָנגעקומען מיט גרויס מיה. און אז אויך דאָס פלעגט איהם געלינגען, פלעגט ער זיין אין זיבעטען הימעל פאַר גליק. ער האָט בעזיעגט די יוגענד, וועלכע וואָלט איהם געשטערט אין זיין ערפאָלג. און ער איז אַ פאַלקאָ־מענער זקן...

אזוי זיינען די יאָהרען געגאַנגען און געגאַנגען. פערשוואונ־דען אונבעמערקטערהייד אין שפּיעלען און אין פערשטעלען זיך. ביז ער האָט איינמאָל זיך געכאַפּט, אז דאָס גרימירען זיך דאַרף שוין ביי איהם נעהמען וועניגער צייט. האָט ער זיך דער־פאַר שטאַרק דערשראָקען און האָט אויף צו להכעיס דער פער־שוואונדענער יוגענד זיך נאָך לענגער גרימירט און אָנגעטהאָן דעם סאַמע גראָהען פאַרוק...

עס זיינען אָבער פערגאַנגען נאָך עטליכע יאָהר. זיינע אייגענע האָר זיינען געוואָרען גראָה ווי דער גראָהסטער פּאַרוק. זיין גאַנג האָט זיך שוין זאָ־ווי־זאָ געוואַקעלט און די שטים האָט געקלונגען הייזעריג אָהן קיינע אָנשטרענגונג.

ער ברויך זיך שוין נים צו פערשטעלען. ער האָט זיך אַזוי לאַנג פערשטעלט, ביז ער איז אין דער ווירקליכקייט געוואָרען אַ זקן. ער קען קומען פון גאַס און גלייך אַרויף אויף דער ביהנע צו שפּיעלען די ראָלע פון אַ אַלטען...

וועט עס אָבער הייסען געשפּיעלט?...

2.

דער מענש מיט'ן בלום אין לאַץ.

די קאַר איז געווען אָנגעפּאַקט מיט אַ גראָהער מענגע, וואָס זיינען געפאָהרען פון דער אַרבייט. די וואָכיגקייט איז געווען אויסגעגאָסען אויף די פּנים'ער, קליידער און גערוהט אין די אויגען. ענג און שווער אַ טריט צו מאַכען. אָט איז די קאַר שטעהן געבליבען. עס קריכען נאָך מענשען. וואו ווען זיי זיך אהינטהאָן? זיי שטופּען זיך ווי עס איז דורך מיט די עלענבוי־

גענס און די מענגע ווערט נאָך גראָהער און וואַכיגער.

נאָר אָט האָט זיך בעמערקט א מענש און אין זיין לאַץ האָט געשטעקט א פרישע בלום: די בלום איז געווען רויט און זאַפ־טיג און האָט נאָך ניט ערוואַכט פון איהר חלום, געמיינט, אז זי איז נאָך אויפ'ן שטאם און ניט אויף א לאַץ פון א מענשען אין א קאָר.

אַנפאַנגס האָט זי אין קאָר קיינעם ניט בעמערקט. באַלד אבער האָט אַן אַנטקעגענדיגער פאַסאַזשיר דערזעהן דעם מענ־שען מיט דער בלום און האָט זיך פער'חידוש'ט: ווער קען עס זיין און ווי קומט ער אהער אין קאָר.

ביסלעכווייז איז די אויפמערקזאַמקייט פון דער גאַנצער מענגע אין קאָר געצויגען געוואָרען אויף דעם דאָזיגען פאַר־שוין. ווער זאָל ער זיין — א רויטע פרישע בלום!

צוויי פאַסאַזשירען האָבען זיך צורעדט צווישען זיך:

— זעהט אויס, א שטיקעל משוגענער...

— איך מיין אויך אזוי...

— פון וואַנען קען ער עס פאַהרען?...

— פון וואַנען געהט מיר ניט אָן. איך בין א בעלן צו וו־סען וואוהין?

— ווירקליך. די קאָר געהט אין דער ריכטונג, וואו עס וואָה־נען לויטער ארבייטער.

— אָט דאָס איז דאָך מיר דער וואונדער — ער זעהט ניט אויס ווי קיין ארבייטער.

אַנדערע צוויי האָבען געמאַכט אַנדערע השערות:

— וואָס זאָגסטו אויף דעם נפש... ער מוז זיין א בוק־קי־פער.

— איך מיין — א שרייבער.

— נעה, א שרייבער וועט ניט אַנשפּיעלען קיין בלום אויף א לאַץ....

— אפשר א יוניאָן־פיהרער?

— ניין! ער זעהט אויס צו אָרעם...

— אפשר א סטרייקער...

— א סטרייקער — דאָס לעגט זיך אויף׳ן זינען. אבער ער זעהט מיר אויס צו פרעהליך...

דער געשפּרעך האָט זיך געפיהרט אין אַן אנדער ווינקעל:

— זאָל עס ניט זיין אמאָל אַן אַקטיאָר...

— ניין, דאָ ארום איז ערגעץ ניטאָ קיין טהעאַטערס.

— אפשר א קאָדעט... מען קען גאָר ניט וויסען...

— האָ... א קאָדעט... ששש... אויב אזוי, לאָמיר רעדען שטילער. א געפעהרליכער מענש! איך מיין אָבער, אַז ניט... ער זעהט אויס צו זיין א לעמעשקע...

און קיינער פון דער גראָהער מענגע אין קאַר האָט ניט געקענט לעזען דאָס פּראָבלעם:

ווער איז ער מיט דער בלום אין לאַץ אין א מיטען מיטוואָך? פון וואַנען פאָהרט ער און וואוהין?...

דאָס אָרעמע פּנים.

ער האָט זיך ענדליך ארויפגעאַרבייט, געוואָרען רייך. זיין וואוינונג האָט זיך געפונען אין אַן אַריסטאָקראַטישען געגענד און די צימערען זיינע געווען מעבלירט אויפ׳ן רייכסטען און אַריסטאָקראַטישסטען שטייגער.

אויף די ווענד זיינע געהאַנגען די שעהנסטע פּאָרטרעטען, די גרעסטע מיוחסים פון דער וועלט: שריפטשטעלער, קינסטלער און רעגירער פון אַלערליי צייטען און פון אַלערליי לענדער.

ער אַליין האָט אויך זיך געאַרבייט, צו בעקומען אַן אויסזעהן פון אַן אַריסטאָקראַט. א דאַנק זיינע פעהיגקייטען נאָכצומאַכען, האָט עס איהם געלונגען: דאָס פּנים האָט בעקומען א שטרענגען אויסזעהן; דער גאַנג א גלייכער, א רוהיגער; די הענד זעלטען בעוועגט און אויב יאָ — רוהיג מיט א מאָס, זיי צופיעל

ניט אויפגעהויבן און ניט צופיעל ארויסגעלאזט.

דאס ווייב — די מאדאם — איהר איז עס נאך לייכטער אנגעקומען. עס האט זיך געדאכט, אז זי שטאמט פון דורות מיליאנערן און יחסנים. די קינדער — שוין געבארן אין לוקסוס און רייכקייט, האבן זיך ניט געדארפט אפילו אנשטרענגען. זיי האבן אויסגעזעהן ווי רייכע, אריסטאקראטישע קינדער ברויכען אויסזעהן: גרויסע אויגען, מאטע ווייסע געזיכטער און שטאלצע שמייכלען אויף די דינע ליפען.

נאר דער פאטער זיינער — ער האט פערשטערט דעם זוהן דאס גליק און צושטערט איהם די איליוזיע. ווערענדיג אבהיטען דאס כבוד אב, האט ער דעם ארימען טאטען אריינגענומען צו זיך אין הויז. פאר וואס ניט? — אן אלטער טאטע. בפרט נאך, אז דער טאטע איז נאך געזונד און ברויך קיין בעזונדערע אויפפאסונג ניט האבען.

אבער דאס פנים — דאס ארימע פנים! ווי אזוי ווישט מען אב די שפורען וואס די ארימקייט האט ארויפגעלעגט אויפ׳ן טאטענ׳ס פנים. וואס דער טאטע זאל ניט טהאן — דריקט זיך עס אב אויפ׳ן פנים און יעדער אויסדרוק דערמאהנט אן דורות ארימקייט.

שמייכעלט דער טאטע, איז דאס א שמייכעל פון אן ארימאן, ווען יענער געהט צו א דערפראהרענער צו א ווארעמען אויווען... גיט ער א זיפץ, איז דאס א זיפץ פון איינעם וואס האט דריי טעג ניט געגעסען. זאגט ער א וויץ ביים טיש און צולאכט זיך, דאכט זיך אז דאס לאכען דורות הונגעריגע אידען... אפשר ליעגט די ארימקייט אין דער בארד? ער זאל אבשערען די בארד...

— טאטע, דו מוזט ברענגען דיין בארד אלס א קרבן פאר מיין נייעם לעבען...

דער טאטע, א נכנע נאך פון אמאליגע יאהרען, האט מסכים געווען.

נאַר ווען! אַהין דער באָרד האָט ער אויסגעזעהן ווי אַן אָרימער אַפּיקורס אין אַ קליין שטעדטעל.

און מען האָט געדולדיג געמוזט וואַרטען עטליכע מאָנאַטען ביז די באָרד וועט צוריק אָבוואַקסען.

האָט מען בעשטעלט אַ סאַמעט רעקעל, האָט ער אין איהם אויסגעזעהן, ווי אַ שטעדטעלדיגער כלי־זמר.

עס האָט ניט געהאָלפען אין דער פריה דער זיידענער שלאַפראָק, וואָס דער טאַטע פלעגט טראָגען. פון זיידענעם שלאַפראָק האָט דעם טאַטען׳ס פּנים אויסגעזעהן דערפרוירען, ווי ער וואָלט נאַר־וואָס ארויס פון קאַלט וואַסער.

עס האָט ניט געהאָלפען קיין זייד און קיין סאַמעט. פון די טהייערסטע שטאָפען האָט אַרויסגעקוקט פון טאַטען דאָס אָרימע פּנים, כאָטש טהו זיך עפּעס!

פלעגט דער זוהן נעהמען אַמאָל דעם טאַטען צו דער אָפּערא — אפשר וועט העלפען די אַריסטאָקראַטישע אַטמאָספערע. פלעגט ער האָבען צרות, ערשטענס אין דער לאָזשע. דער „אשער" האָט ניט געגלויבט, אַז דער דאָזיגער מענשעל, מיט׳ן אָרימען פּנים, זאָל זיצען אין אַ לאָזשע, און ער פלעגט רעווידירען זיין בילעט... און אַז דער „אשער" פלעגט זיך שוין איבערצייגען, אַז דער בילעט איז אַ ריכטיגער, פלעגט ער אָנקוקען דאָס אָרימע פּנים מיט ערשטוינונג און נאָכדעם אַ שמייכעל טהאָן...

איז דער טאַטע איינמאָל ניט געזונד געוואָרען און מען האָט געבראַכט דעם דאָקטאָר... דער דאָקטאָר האָט בעטראַכט דעם פּאַציענט און געפרעגט:

— איז דאָס פון אייערע הויז־משרתים...

— הם... עס איז דאָך מיין טאַטע...

— אָך... יאָ... — האָט דער דאָקטאָר זיך פערכאַפּט, אַ קוק טהוענדיג אויפ׳ן אָרימען פּנים און זיך פערוואונדערט: ווי קומט דער דאָזיגער אַהער?

אויף מאָרגען האָט דער טאַטע בעקומען היץ, די באַקען האָבען איהם געגליהט און די אויגען זיינען געוואָרען גרויס און אָפּענער... דאָס פּנים איז געוואָרען רייכער און אָנגעזעהענער...

דער זוהן האָט זיך דערפרעהט... אָבער די שמחה האָט לאַנג ניט געדויערט. אין א פּאָר טעג איז די היץ אָבגעפאַלען און אראָבגעהענדיג פאַרנאַכט פון בעט און שפּאַציערענדיג איבער'ן צימער האָט ער אויסגעזעהן, ווי ער וואָלט געקומען נאָר וואָס פון מרחץ — אזוי אָרים האָט אויסגעזעהן דאָס פּנים.

הייסט עס, אז די קראַנקהייט האָט אויך ניט געהאָלפען — עס איז ניטאָ קיין סגולה צום טאַטענ'ס פּנים.

ערשט, אז דער טאַטע איז אין עטליכע יאָהר ארום ווידער קראַנק געוואָרען און איז שוין פון דיעזער קראַנקהייט גע־שטאָרבען — האָט דער זוהן דערזעהן דעם טאַטען אין אָנ־דער ליכט... דער טויט האָט דוקא דעם טאַטען געפּאַסט. פון'ם ארון האָט דאָס פּנים ארויסגעקוקט רייך און זעהר גרויסאַר־טיג... אז מען האָט דעם ארון ענדליך פערהאַקט און איהם ארויסגעטראָגען אויפ'ן וואָגען מיט די צוויי שוואַרץ־פערפּוצטע פערד, האָט די פּראָצעסיאָן אויסגעזעהן איינע פון די רייכסטע און די וואָס האָבען דעם געשטאָרבענעם ביים לעבען ניט גע־קענט, האָבען זיך פאַרגעשטעלט אין ארון דעם שעהנסטען מאַן...

מיידעלשער שפּאַס.

זי האט קיין שלעכטס ניט געמיינט. העניע איז אן עהרליכע אנשטענדיגע מיידעל. אבער דורכשפּאַצירענדיג אויף בראדוויי און בעגעגענענדיג זיך מיט די רייך און שרייענד־געקליידעטע מיידלעך, וואס געהען מיט פּערריסענע קעפּ און מיט קליינע טריט, ווי זייערע פיס וואלטען געפּענטעט געוועז, וואס דאס האט זיי צוגעגעבען א געוויסען פארשייטען חן, — דורכשפּאַציערענדיג אויף בראדוויי אין די ארבייטסלאזע שעהנע טעג פון אמעריקאנער הערבסט — האט העניע'ן דורכגעבליצט א געדאנק, אז אפשר...

מעהר ווי דעם אפשר האט זי אפילו אין דעם געדאנק נישט צוגעלאזט. נאר דער „אפשר“ אליין האט שוין איהר גענוג דערשראקען און בעלעדיגט. פארבייגעהענדיג א „סטאר“ מיט א גרויסער שויפענסטער האט זי בעמערקט אין דעם גלאז, ווי איהר געזיכט ברענט פאר חרפה. דאס האט זי זיך פערשעהמט פאר זיך אליין.

און זי מעג זיך שעהמען! האט זי זיך אליין געשטראפט. אבער זי האט צוריק זיך פערטיידיגט פון זיך אליין, אז דאס קומט אלץ פון דער ארבייטסלאזיגקייט. זי האט זיך דערמאהנט, וואס זי האט ערגיץ געלעזען, אז ניינציג פּראצענט פון די דאזיגע מיידלעך זיינען געקומען דערצו פון ארימקייט. דעמאלט האט זי עס ניט געגלויבט, זי האט איהרער א חבר'טע איינגע'טענה'ט, אז ווי ארים מען זאל ניט זיין קען מען דאך נישט פערקויפען די ליעבע פאר געלד.

אבער שפּאַציערענדיג אויף בראדוויי נאך דעם מאגערען דינער, וואס זי האט געהאט פאר עטליכע סענט געגעסען, האט

זי דערפיהלט, אז עס וואלט איהר זעהר שווער געווען בייצו־שטעהן דעם נסיון, ווען עס קומט צו איהר א יונגער מאן און לעגט איהר פאר אריינגעהן מיט איהם אט אין דעם דאזיגען רייכען רעסטאראן פון וואנען עס טראגען זיך ארוים אויף דער גאס די פרעהליכע קלאנגען פון ארקעסטער און די ריחות פון די שפייז...

נאטירליך. זי וואלט בלויז געטריבען שפאס, זי וואלט איהם אויסגענארט! זי וואלט בלויז געמאכט אן אנשטעל, אז זי איז אזא מין מיידעל. זי וואלט געלאכט הויך אויפ'ן קול, זי וואלט אפילו א ביסעל וויין געטרונקען, אבער טאקי ניט מעהר ווי א ביסעל; קוים וואלט זי דערפיהלט, אז זי הויבט אן פערליערען איהר שכל, וואלט זי זיך אויפגעהויבען און זיך אבגעזעגענט, אדער בעסער — אין גאנצען אהן א „גוד־באי" אנטלאפען און זאל ער זי זוכען! טאמער וואלט ער איהר וועלען פערהאלטען, וואלט זי זיך אנפאנגס צולאכט און נאכדעם געענטפערט מיט ווירדע און שטאלץ:

— מיסטער! איהר האט נישט געטראפען דעם ארט!

ביי דעם דאזיגען געדאנק האט זי געשמייכעלט. זי האט אבער באלד נעכאפט זיך, אז פארבייגעהענדע קוקען זי מאדנע אן. און זי האט גלייך אנגענומען אן ערנסטען אויסדרוק.

אבער ווי אזוי די דאזיגע מיידלאך געהען קאמיש! — פאלט איהר ווידער איין. — זי וואלט קיינמאל ניט געקענט אזוי געהן.

און אפשר וואלט זי אויך געקענט... עס איז כדאי צו פרו־בירען.

זי לאזט זיך געהן מיט די געוויסע קליינע טריט, דעם קאפ אין דער הויך אויפגעהויבען און דאס געזיכט שטעלט זי אן מיט א טראצינער מינע.

יע, זי קען!

זי ווערט אליין נתפעל פון איהר פעהיגקייט נאכצומאכען די דאזיגע מיידלאך. ווען איהר קלייד וואלט געווען עפעס מעהר שרייענדיג, וואלט שוין גאר גוט געווען.

— עס איז אייגענטליך אזוי לייכט! — בעשליסט זי און פרעהט זיך און שרעקט זיך, וואס די דאזיגע זאך, וועלכע האט זיך איהר אלע מאל פארגעשטעלט פאר א ווייטע רעטזועלהאפטע אונמעגליכקייט איז פלוצים אזוי נאהענט און אזוי קלאר געווא־רען.

— אויב אזוי איז דאך דאס טאקי געפעהרליך! — דער־שרעקט זיך העניע און וויל שוין לאזען זיך צום קאר, פאהרען א היים און ראטעווען זיך, קוים עס איז נאך דא צייט...

אבער א געהיימער וואונש צו עפיס ווייטעס און נישט אויסגעפראוווטעס פערהאלט זי. וואס יאגט זי זיך, אייגענטליך? איצט איז אויף בראדוויי אזוי אינטערעסאנט, די גרויסע „סטארס", קאפע־הייזער און קאבארעטען ווערען בעלויכטען פון אינוועניג און פון דרויסען מיט העלע, טאנצענדיגע עלעק־טרישע פייערען. מענשען, ווי אנגעקומענע פון ווייטע גליקלי־כע לענדער געהען אום היין און צוריק און זייערע אויגען ברענען מיט לוסט, בענעהר און לעבענס־פרייד.

העניע פערגעסט א ווייליע ווער זי איז און איהר דאכט זיך, אז זי געהערט צו די אלע פרעהליכע און גליקליכע.

אט קוקט זי איינער אן. אנפאנגס פערשעהמט זי זיך, אבער באלד כאפט זי זיך, אז עס איז דאך בלויז א שפאס און ווען א צווייטער קוקט זי שוין אן, שמייכעלט זי, אבער זי טראגט זיך שנעל אוועק... עס איז דאך בלויז א שפאס...

אבער באלד איז זי מיעד געווארען, אט דא ניט ווייט איז דער קליינער סקווער, זי וועט זיך בלויז א ווייליע צוזעצען און אברוהען.

זי האט זיך פערקירעוועט צום סקווער, האט זיך אוועק־געזעצט אויף א באנק און געווארט.

באלד האט זיך נעבען איהר אוועקגעזעצט א רייך־געקליי־דעטער יונגער מאן, א ספארט, אן עכטער אמעריקאנער. איהר ברוסט האט זיך געהויבען פאר אויפרעגונג און ערוואַרטונג. זי פיהלט זיינע בליקען, ער וועט זיכער אַנהויבען, ער וועט פאר־לעגען... זי וועט שפּיעלען די ראָליע פון „אזא“ מין מיידעל, עס וועט זיין אן אינטערעסאַנטע „שפּיעל“.

און טאָמער לאַדט ער זי איין אויף א סאַפּער — זאָל זי געהן צי ניט?

און ענדליך בעשליסט זי, אז יא... אוודאי.. אז שפּיעלען איז שפּיעלען... און פאַרוואָס זאָל זי איהם ניט אויסנאַרען?

זי דערפיהלט א האס צו איהם, צו דעם רייכען צופריעדע־נעם יונגען מאן, וועלכען עס פעהלט ניט מעהר ווי איהר יונ־גער, שעהנער קערפּער, וואָס דער שאָפּ האט נאָך נישט בע־וויזען צו פערצעהרען אין גאַנצען. איהרע באַקען זיינען נאָך ראָזעווע. איהר בלאַהע אויגען זיינען נאָך פול מיט גלאַנץ און די בריסט פול און בעוועגענד, ווי פרוכט אויף א יונגען בוים... די עטליכע ארבייטסלאָזע וואָכען, אבגעלעבט אין מאַנגעל און נויט, האָבען נאָך נישט געווירקט אויף איהר שעהנקייט. די יוגענד האט עס מוטהיג אויסגעהאַלטען.

דער יונגערמאַן האט אויף איהר געקוקט מיט בעהאַלטענע בליקען. עס איז געווען קענטיג, אז ער קען זיך נישט בעשליסען. זי האט איהם אַנגעקוקט טראַציג פרעך און שעלמיש א שמייכעל געטהאָן. דאָס האט געווירקט! דער יונגער מאַן האט זיך צו איהר געווענדעט מיט א פרעכער אבער אין אן איידעלער פאָרם ארויסגעזאָגטער פראַגע.

זי איז געבליבען פערווירט און האט פאר פערווירונג די פראַגע נישט בענומען. איין וואָרט בלויז האט זי אויפגעכאַפּט און עס האט איהר אויפגעשווינדערט:

— ווי אזוי וואָגט ער עס: האָטעל! פע! ער איז א געמיינער מענש!...

אָבער באַלד האָט זי זיך בעהערשט און בעשלאָסען ניט אַרויסגעבען זיך פאַר אַן עהרליכע. עס איז דאָך אַזוי נייגעריג און אינטערעסאַנט.

און זי האָט מיט אַ שמייכעלע געענטפערט:

— ניין. אין האָטעל וויל זי היינט ניט.... אַ צווייטען מאָל מיט'ן גרעסטען פערגעניגען. איבריגענס וואוינט זי אַליין אין אַ האָטעל... היינט אָבער וואָלט זי געוואָלט געהן אין אַ רייכען פרעהליכען פּלאַטץ און אויב ער איז אַזוי פריינדליך זאָל ער זי נעהמען...

— וואוהין? איז דער יונגער מאַן גרייט געווען.

— צו מאַרטענס! — האָט זי אויסגערופען.

דער יונגער מאַן האָט זיך פערוואונדערט:

— אין אַזאַ רייכען פּלאַץ!

און ער האָט מיט אַ שמייכעל אָנגעקוקט איהרע קליידער.

העניע האָט בעגריפען, אַז זי האָט אַביסעל איבערגעכאַפּט די מאָס. זי איז טאַקי גאָר נישט געניט אין אַזעלכע זאַכען. ווי קומט זי צו מאַרטענס. באַשר דער שאַפּ, וואו זי האָט אַמאָל געאַרבייט איז אין יענעם געגענד, ווייס זי פון דעם פּלאַץ. די מיידלאַך פון שאַפּ פלעגען זיך אָנדערצעהלען גאַנצע לעגענדעס — קומט זי און שיסט אויס: מאַרטענס!

אָבער אַרויסגעזאָגט און פערפאַלען.

— איך געה בלויז צו מאַרטענס...

און אַ וואָרף טהוענדיג אויפ'ן יונגען מאַן אַ פערעכטליכען בליק האָט זי זיך אויפגעהויבען און מיט אַ שטאָלץ פון איינע וואָס ווייס איהר ווירדע האָט זי זיך געלאָזט געהן, מיט קליינע, אָבער שנעלע טריט.

אַריינגעהענדיג אָבער אין אַ שטילע סטריט, וואו עס זיינען געשטאַנען הויכע און כמורנע שעפּער מיט בלינדע אויסגעלאָשענע פענסטער, האָבען איהרע טריט זיך גענומען וואַקלען.

אין איין שאָפּ האָט זי מיט אַ יאָהר צוריק געאַרבייט, עס

איז דעמאלט געווען שטארק ביזי און מען האט געארבייט „אווערטיים"...

— א גוטע צייט געווען! — האט זי געטראכט און זיך פערבענקט נאך יענעם גליקליכען סיזאן...

ענדליך האט העניע געפונען ארבייט. עס איז געווען א שווערע ארבייט. דער דעזיינער, א מענש מיט א ווילדער פאנ־טאזיע, האט אויסגעטראכט א נייעם פאסאן מאנטעל. העניע האט געהאט פיעל אויסצושטעהן ביז זי האט געקאנט זיך צו־געוואהנען צו דער נייער פארם. זי האט זיך אבער נישט בעקלאגט. אין געגענטייל, נאך עטליכע וואכען ארבייטסלאָ־זיגקייט האט זי איצט די ארבייט ליעב געקראגען.

ארבייטענדיג פלעגט איהר אפט ארויפקומען אויפ'ן געדאנק יענער עפיזאד מיט'ן יונגען מאן און איהר פארשלאג: צו מאר־טענס! דערמאהנענדיג זיך עס פלעגט זי זיך קוים איינהאלטען זי זאל זיך ניט צולאכען.

אט ווי אזוי אן ארבייטער מיידעל קען זיך אמאל אויסרע־דען א נארישקייט!

— עס איז נאך א גליק — האט זי זיך געטרייסט, — וואס דער יונגער מאן איז א ווילד־פרעמדער, ער ווייסט ניט ווער זי איז און קיינמאל וועט זי איהם שוין ניט בעגעגענען. ווען ניט וואלט זי זיך ניט געקענט ווייזען פאר דער וועלט!

— צו מארטענס!

ווי אזוי איז איהר איינגעפאלען אזא דומהייט!

אבער אין פערלויף פון א פאר מאנאטען שווערע ארבייט האט זי אן יענעם זאנדערבארען און קאמישען פארפאל אין גאנצען פערגעסען.

דער דאזיגער שאפ איז געווען אזוי ווייט פון מאטער־נעס! דער איינציגער נאהענטער רעסטאראנט וואס איז גע־

שטאַנען בשכנות מיט'ן שאַפּ איז געווען אַזוי אָרים און קליין און ביליג.

אָבער אויך אין דעם רעסטאָראַן פּלעגט זי ניט אַריינגעהן. העניע האָט אָנגעהויבן לעבן שפּאָרזאַם און פּלעגט ברענגען אין שאַפּ אַ לאַנטש פון דער היים.

שטעהענדיג אַזוי פערטיעפט אין דער אַרבייט האָט איינ־מאָל העניע דערפיהלט, ווי עמיצער דרינגט איהר דורך מיט די בליקען. זי האָט אויפגעהויבן דעם קאָפּ און האָט דערזעהן פון פאַרענט פון שאַפּ שטעהן דעם באָס מיט עפּעס אַ סיילסמאַן און שמועסען וועגען ביזנעס.

— אַזעלכע פרעכע סיילסלייט! — האָט זי אין געדאַנק פּראָטעסטירט.

אָבער דאָ האָט העניע בעמערקט, אַז זיין קוקען אויף איהר איז גאָר פון אַן אַנדער אַרט. עפּעס קנייטשט ער צופיעל דעם שטערען, און אַט האָט ער זיך ווי דערמאָהנט, אַ שמייכעל גע־טהאַן צו איהר און ווי צוגעוואונקען.

העניע האָט זיך שטאַרק בעליידיגט. ווי וואַגט ער עס? אָבער באַלד איז צו דער בעליידיגונג צוגעקומען אַ געפיהל פון פער־וואונדערונג געמישט מיט שרעק:

— ווער איז ער?

זי האָט איהם נאָך אַמאָל אָנגעקוקט און דאָס שטיקעל שטאָף, וואָס זי האָט געהאַלטען אין האַנד איז ביי איהר אַרויס־געפאַלען.

— העניע, וואָס איז מיט אייך, וואָס זייט איהר אַזוי בלאַס געוואָרען? — האָט איהר געפרעגט דאָס מיידעל וואָס האָט געאַרבייט ביי איהר זייט.

זי האָט צושראָקען געשמייכעלט און געענטפערט:

— גאָר נישט... עפּיס דער קאָפּ...

זי האָט מורא געהאַט אויפצוהויבען די אויגען אַ צווייט־

טען מאָל. אבער זי האָט זיך ניט געקענט בעהערשען און האָט פּאַרט אויפגעהויבען די אויגען.

איהר שרעק איז נאָך גרעסער געוואָרען. דער סיילימאַן איז שוין געשטאַנען ניט נאָר מיט׳ן באָס. די באָסעווע א יונג ווייבעל מיט שוואַרצע, רוהיגע אויגען, מיט בריליאַנטענע אוי־רינגלעך און מיט שווערע רינגלעך אויף די פינגער, איז געשטאַ־נען ניט ווייט פון איהם און נעבען איהר די פאַרליידי און אלע אינאיינעם האָבען געקוקט אויף העניען, געקוקט און געשוש־קעט זיך... דער באָס מיט׳ן יונגען מאַן האָבען מיט דייטליכער אַנצוהערענישען געשמייכעלט.

דאָס איז יענער יונגער מאַן! איז שוין העניע זיכער געוואָרען און די ארבייט איז איהר געפאַלען פון די הענד.

זי האָט אלע ווייַלע גענומען קוקען צום זייגער, ווען וועט מען שוין קענען אוועקגעהן. עס איז דאָך אזוי מאָדנע שרעקליך. ווי אזוי האָט עס געקענט פּאַסירען? איז ער גאָר א סיילימאַן און האָט דוקא ביזנעס מיט איהר באָס. ווי די וועלט איז געקניפּט און געבונדען... זי קען עס גאָר ניט בעגרייפען.

און וואָס קוקט אזוי אויף איהר די פאַרליידי, די צנועה. עפּיס ווייס זי פון איהר גאָר ניט קיין שעהנע זאכען, פון דער דאָזיגער פאַרליידי... וואָס־זשע געהט זי אלע ווייַלע פערביי און שטעכט איהר דורך מיט די בליקען און שמייכעלט אזוי בייז.

אבער אויך די מיידלאַך אין שאָפּ, אלע קוקען אויף איהר, שושקען זיך און שמייכלען. שפּעטער א ווייַלע איז נאָך די לאַנגע ערגער געוואָרען. איהר איינציגע חבר׳טע, וועלכע אר־בייט נעבען איהר די גאַנצע צייט, און וועלכע זי קען נאָך פון די פריהערדיגע שעפּער, איז צוגעגאַנגען צו דער פאַרליידי און עפּעס געפּאַדערט.

און באַלד איז שוין די חבר׳טע געשטאַנען און געארבייט אין אן אנדער זייט. עס הייסט, איהר האָט ניט געפּאַסט צו שטעהן נאָהענט נעבען איהר, נעבען העניען...

— אזא אידיאטקע!

און העניע האט זיך דערמאהנט, אז די דאזיגע מיידעל געהט אין גיכען חתונה האבען מיט א יונגען מאן, וועלכען זי האט גאר ניט ליעב. זי האט עס איהר אליין דערצעהלט.

— ווי אזוי־זשע געהסטו חתונה האבען מיט אזא? — האט איהר העניע דעמאלט געפרעגט.

— ווייל ער איז א פערדיענער! — האט די חבר'טע קורץ און ציניש געענטפערט.

העניע האט איהר דעמאלט, געדענקט זי, גוט אויסגע־מוסר'ט: עס איז ניט שעהן! זעהר ניט שעהן, זי, העניע, וואלט עס קיינמאל נישט געטהאן. אבער דאך, אז יענע האט זיך צע־וויינט, אז זי קען שוין מעהר ניט ארבייטען אין די שעפער, האט זי איהר גלייך מוחל געווען און זי האט איהר אפילו געגעבען האפנונג, אז שפעטער וועט זי איהם זיכער ליעב קריגען.

און איצט בעדאנקט זי איהר אזוי. זי, העניע, האט דאך קיין שום שלעכטעס ניט געמיינט. זי האט בלויז פאר פערצוויייפ־לונג געטריבען א שפאס. זי האט דאך בלויז חוזק געמאכט פון א רייכען יונגען מאן. זי וואלט זיך קיינמאל נישט פערקויפט צוליעב געלד, אדער אפילו צוליעב פערגעניגען.

העניע האט עס געוואלט ערקלערען, גוט מאכען, אבער אנ־קוקענדיג אלעמענס פנים'ער האט זי געפיהלט אז קיין ער־קלערונגען וועלען ניט העלפען.

ענדליך איז די ארבייט געווארען געענדיגט. העניע האט זיך געלאזט די ערשטע צום עלעוויייטאר. זי האט אלעמען גע־וואלט אויסמיידען.

אבער ביים פינפטען פלאר איז אריין דער זעלבער יונגער מאן.

העניע האט זיך דערפיהלט ווי אין א פאסטקע. זי האט געוואלט שפרינגען, לויפען, ברעכען די קייטען פון עלעוויייטאר

אבער דער עלעווייטאר־מאן איז דווקא געווען קאלטבלוטיג און רוהיג און האט גערודערט לאנגזאם ווי שטענדיג. זי האט בע־מערקט ווי דער סיילימאן קוקט זי אן רוהיג, געלאסען און שמייכעלט...

איהר גאנצעם בלוט האט זיך ווי אנגעצונדען. זי האט זיך ניט געקענט בעהערשען. וואס איז ער געקומען דער דאזי־גער מענש און האט זי דא פערשווארצט? זי איז אן ארימע אונשולדיגע ארבייטער־מיידעל. זי מוז עפעס טהאן, זי מוז זיך ריינוואשען.

און זייענדיג שוין אויף דרויסען און בעמערקענדיג דעם סיילימאנס פרעכען בליק און שמייכעל האט זי אויסגעשריען:

— וואס קוקט איהר אויף מיר אזוי, איהר מאוס'ער מענש!

דער סיילימאן האט זיך גראב צולאכט און נאכגעהענדיג האט ער איהר געפליסטערט:

—איהר זייט א שעהן מיידעל, איהר געפעהלט מיר, לא־מיר זיך זעהן היינט אבענד, א זייגער ניין... אויפ'ן זעלבען פלאץ וואו דאן, קומט! איך וועל ווארטען!

און פערנייגענדיג זיך ווי א דזשענטעלמען איז ער פער־שוואונדען.

זי האט איהם געוואלט נאכלויפען, ערקלערען דעם דא־זיגען מאוס'ען מענשען, אז ער איז זיך טועה, אז זי איז אן עהרליך מיידעל, ער זעהט דאך, אז זי ארבייט שווער. דעמאלס האט זי קיין ארבייט ניט געהאט איז איהר דורכגעפלויגען א געדאנק... א שפאס.

איהר אויפרעגונג איז געוואקסען און דעם גאנצען וועג האט זי געמאכט פלענער ווי אזוי עס איהם צו ערקלעהרען. זי מוז איהם געפינען און ער מוז איהר ראטעווען פון שאנד!

זי איז געקומען א היים, אריין אין איהר קליינעם צי־מערעל, וועלכעס איז געווען ניט אויפגערוימט נאך פון דער־

פריה, עס האָט איהר אַנגענומען א שרעק און עקעל פאר אזא לעבען.

זי האָט זיך גענומען אויפרוימען, אבער פאר אויפרעגונג איז איהר אלץ געפאלען פון די הענד. און וואָס האָט ער פון איהר געוואָלט דער דאָזיגער פרעמדער, אומבעקאנטער מאוס'ער מענש!

ווער איז ער?

און זי בעשליסט, אז ניין א זייגער געהט זי אהין. ער וועט דארט זיכער זיין. זי ווייס עס, זי פיהלט עס, זי וועט פון איהם מאכען א בארג אש... ער האָט ניט געהאט קיין רעכט צו פער־שווארצען איהר די אויגען. זי קען דאָך מאָרגען נישט געהן אין שאפ. איז וואָס וועט פון איהר ווערען?... איינע אליין אין דער פרעמד, אָהן פריינד און אָהן א גואל...

און זי האָט מיט דער גרעסטער אונגעדולד געוואַרט אויף האלב ניין...

ווייל א האלבע שעה וועט געדויערען אהין דער וועג...

די געשיכטע פון צוויי קאסעס.

ענדליך איז די צוויי חבר'טעס און לאנדסמיידלעך ראזע און בערטע, געלונגען נאך א לאנגער צייט ארבייטסלאזיגקייט צו געפינען ארבייט אין שאפ. בעקומענדיג די ערשטע „פיידע" זיינען זיי געווען אזוי גליקליך, אז זיי האבען געהענדיג פון שאפ, אלע ווייל די געלד ארויסגענומען, געצעהלט זיי און אמוזירט זיך מיט זיי, ווי מיט אלטע אבער שוין לאנג ניט געזעהענע פריינד...

אבער אין מיטען דער שמחה איז ראזע, וואס איז געווען עלטער פאר בערטע'ן מיט א יאהר, פלוצים ערנסט געווארען. האט אויפגעהערט מיט דעם געלד צו שפיעלען זיך און האט זיך געהענדיג אנגערופען צו בערטע'ן:

— ווי וועט מען זיך איצט אן עצה געבען מיט די חובות?

בערטע איז אויך ערנסט געווארען. אבער אזוי ווי זי איז געווען אינגער און שטיפערישער האט זי זיך באלד צולאכט און געענטפערט:

— מיר וועלען מעלדען באנקראט ווי די באנקירען!

ראזע האט געשמייכעלט און זיך אנגערופען:

— די מיסעס וועט דיר ארויסווארפען.

— אך די מיסעס! די מיסעס! — האט בערטע חוזק געמאכט — מיר וועלען זיך ביי נאכט ארוים'גנב'נען!

אזוי שמועסענדיג זיינען זיי צוגעקומען צו א סטיישענערי. דורכ'ן שוי־פענסטער האבען ארויסגעקוקט פערשיעדענע שפיעלצייג און חפצים.

זיי האבען זיך געשטעלט ביים פענסטער און האבען גענומען בעטראכטען.

באַלד איז ראָזעס בליק געפאַלען אויף אַ קליין קאַסעלע, וואָס האָט געהאַט דעם אויפשריפט: סייווינג־באַנק, פּרייז איין דאָלאַר.

— זעהסט בערטע, דאָס קאַסעלע, דאָ זאַמעלט מען געלד... ווייסט, אַז מיר האָבען געדאַרפט אַזוינע קאַסעלעך צו קויפען.

בערטע איז פון דעם קאַסעלע גאָר ענטציקט געוואָרען. זי האָט גלייך מסכים געווען און געשלעפּט ראָזע'ן אין סטאָר.

דער סטאָר־קיפּער, אַ איד אין די מיטעלע יאָהרען, מיט אַ גוטען פאַטערליכען אויסדריק אויפ'ן פּנים, האָט דערזעהענדיג די צוויי מיידלעך זיך אויפגעשטעלט און געקוקט אויף די קענדי. לויט זייער פרעהליכער שטימונג, וואָס האָט זיך אָבגעשפּיגעלט אויף זייערע פּנים'ער, האָט זיך איהם געדאַכט, אַז דאָס זיינען קענדי־קויפעריננס.

ראָזע אָבער האָט איהם גלייך געמאַכט ענדערען זיין מיינונג. מיט אַ פּראַקטישקייט אין טאָן, האָט זי זיך געווענדעט:

— איך האָב געוואָלט איהר זאָלט מיר געבען אַ קאַסעלע.

— און מיר אויך! — האָט בערטע ווי קינדיש נאָכגעפּלאַפּעלט.

דער סטאָר־קיפּער איז גאָר אַן אַנדערער געוואָרען. זיין גוטער פּנים האָט זיך בעדעקט מיט אַ געדיכטער צופריעדענקייט. זיינע אויגען האָבען איהם גענומען לויכטען און ער האָט דייבענדיג די הענד אויסגערופען:

— אַט אַזוי! אַט אַזוי! שען! שען! שפּאָרען געלד איז אַ וויכטיגע זאַך! אַזוינע מיידלעך גלייך איך! וואָס דען? פאַרשפּענדען דאָס געלד אויף נאַרישקייט! מען שפּאָרט אָב אַ צוואַנציג דאָלאַר קומט עס צוניץ! אי קינדערלאַך, קומט עס צוניץ...

און וואַרפענדיג אויף די צוויי חבר'טעס אַ פריינדליכען און כמעט אַ דאַנקבאַרען בליק איז ער צוגעגאַנגען צו אַ פּאָליצע, אַראָבגענומען צוויי קאַסעלעך און זיי אוועקגעשטעלט פאַר די מיידלעך.

ראָזע און בערטע האָבען זיך בעטראַכט פון אַלע זייטען,

און דער קרעמער האט זיי דערווייל געהאלטען א לעקציע, ווי אזוי מען זאמעלט:

— למשל, איהר ווילט אין אבענד געהן אין מואווינג־פיק־טשורס, זיינט איהר זיך מישב, וואס וועט איהר געהן ספענ־דען אויף נארישקייט צעהן סענט, בעסער — איז ער אריינגע־פאלען אין א טאן פון א פאלקסטימליכען פאפוליאריזאטאר — בעסער וועט איהר דעם דיים אריינוואַרפען אט דא אויבען אין שפּעלטעלע... איהר פערשטעהט?... ווייסט איהר, אז איהר האט צעהן סענט בעהאלטען, בעקומען צוריק קענט איהר שוין ניט... אזוי ווי אין א קבר... אבער שרעקט זיך ניט קינדערלעך... גע־שטארבען זיינען זיי ניט, גלייך נאכ׳ן קלונג בעוויזט זיך, אט דא, איהר זעהט, אן אויפשריפט צעהן. ווארפט איהר אויף מארגען אריין ווידער צעהן סענט, פאלט עס ווידער אריין ווי אין א קבר... פערפאלען. בעקומען צוריק קענט איהר עס ניט... אבער דאס קעסטעלע ווייזט אייך שוין 20. עס הייסט איהר האט שוין צוואנציג סענט... און אז איהר וועט אזוי ווארפען און ווארפען א צוויי הונדערט דיימס — וועלען זיי אלע, די אלע דיימס אויפשטעהן תחית המתים. דאס קאסעלע הויבט אן פרעהליך קלינגען און עפענט זיך אויף און זיי פלי־העז אלע ארוים...

— גאנצע צוויי הונדערט דיימס! — האט זי בערטע קינדיש גע׳חדוש׳ט!

— קיין איינע וועט ניט פעהלען! — האט דער סטאר־קיפער פערזיכערט.

און די צוויי מיידלעך האבען געקויפט די צוויי קאסעלעך און מיט ראזעווע פאנטאזיעס וועגען א רייכער צוקונפט זיינען זיי ארוים פון סטאר, האלטענדיג יעדערע איהר קאסעלע פעסט אונטער׳ן ארים!...

אין פערלויף פון צוויי וואכען האט זיך ביי ראזען אין

קאַסעלע אַנגעזאַמעלט 60 סענט. ביי בערטע׳ן אָבער איז אין קאַסעלע געווען בלויז 40 סענט.

בערטע האָט אָבער געהאַפּט, אַז איהר קאַסעלע וועט ראַזעם שפּעטער אַריבעריאָגען. זי וועט בלויז אַ פּאָר טעג ניט געהן אין מואווינג־פּיקטשורס, אָדער זי וועט ניט עסען עטליכע טעג קיין בייקט־עפּעל מיט קרים ביי טשיילדס. און טאָקע וואָס דאַרף זי די בייקט־עפּעל? און אפשר די בייקט־עפּעל וועט זי יאָ עסען, אָבער די קרים... די קרים איז אינגאַנצען איבעריג...

און ווער וויים, צו וואָלט בערטע׳ס קאַסעלע ענדליך טאָקע ניט איבערגעיאַגט ראָזעס, ווען פּלוצים (אַלע טרעפט די דאָזיגע צוויי מיידלעך פּלוצים!) וואָלט דער באָס פון שאַפּ ניט געמאָלדען, אַז עס איז ניטאָ מעהר קיין ארבייט.

און די צוויי מיידלעך האָבען דעם געדאַנק וועגען אַנזאַמלען צו צוואַנציג דאָלאַר געמוזט אויפגעבען אויף אַן אונבעשטימטער צייט.

טריבע און פערשעמטע זיינען די צוויי קאַסעלעך געשטאַנען אויפ׳ן קאַסטען און דיביידע אויפשריפטען 40 און 60 האָבען אויסגעזעהן ווי אַ קורצער נוסח אויף אָרימע קברים...

און איינמאָל זיצענדיג אַזוי אין רומקע אָהן אַ סענט געלד האָט בערטע אַנגעקוקט די צוויי קאַסעלעך און זיך צולאַכט...

— וואָס עפּעס איז מיטען דערינען? — האָט ראָזע, וועלכע איז פאַר דער לעצטער צייט נערוועז געוואָרען, מיט כעס געפרעגט.

— איך האָב מיך דערמאָהנט אָן דעם סטאָר־קיפּער, ווי אַזוי ער האָט אונז דערקלערט, ווי אַלע די דיימס וועלען אויפשטעהן תחית המתים... חי—חי—חי!

זי האָט זיך געוואָרפען פאַר געלעכטער...

ראָזע האָט זיך ענדליך אויך צולאַכט, געקוקט אויף די קאַסעלעך און פּעסימיסטיש געברומט:

— איך גלויב שוין ניט אין תחית המתים!

אבער בערטע, וועלכע איז געווען אינגער און דערפאר אפּ־טימיסטישער האט זיך אויפגעשטעלט, צוגעגאנגען צו ראָזעס קאסעלע מיט׳ן שטאלצען אויפשריפט 60 און געזאגט לאכענ־דיג, אבער גענוג ערנסט:

— צו וואס דארפען מיר צוויי קברים׳לעך?... לאמיר איין קבר׳ל עפענען און זעהן זיך מיט די ליעבע מתים׳לעך...

ראזע האט ניט פערשטאנען, האט פערוואונדערט אנגע־קוקט בערטען און געפרעגט:

— ווי אזוי?... עס מוז זיך דאך אנזאמלען צוואנציג דא־לער...

— ווייס איך וואס... האט בערטע גע׳חוזק׳ט... צוואנציג דאלאר איז גאר אויף דער וועלט ניטא... איך מיין, אז מען דארף זעהן ארויסבעקומען די זעכציג סענט און געהן עסען סאפער...

— ווי אזוי אבער? — האט ראזע געפרעגט און אין האר־צען שוין מודה געווען, אז א גוטע זאך וואלט דאס געווען.

— מיר וועלען דיין קאסעלע צוברעכען... האט בערטע קאלט געמאלדען...

— ביזט משוגע?...

— ניין! איך בין הונגעריג... האט בערטע זיך געוויי־צעלט...

— נו, נו... האט ראזע מסכים געווען... אדרבא ווייז א קונץ...

— איך וואלט איצט געקענט אפילו אמת׳ע קאסעס ברע־כען!... האט בערטע בייז גערעדט.

און האט זיך גענומען צו דער זעכציג סענטיגער קאסעלע מיט אלערליי געציינען, וואס האבען זיך געפונען אין צימעריל: מיט׳ן מעסער, שערעלע און זאגאר מיט א ניקעלנער לעפעל...

דאס קאסעלע האט זיך ניט געלאזט... זי האט איהרע זעקס קרבנות, די זעקס דיימס ניט געוואלט בשום אופן ארויסגעבען...

אבער בערטע איז אויף אן אמת בייז געווארען און האט געברומט:

— אַ, איך וועל אייך בעקומען!...

און האט גענומען קלאפען און ברעכען אויף וואס די וועלט שטעהט. אין צימער איז פארגעקומען א קאמפף אויף טוידט און לעבען...

די מיסעס איז ענדליך ארייגגעלאפען.

— וואס ברעכט איהר דארטען...

בערטע האט אבגעלאזט איהר קרבן, איז אבגעשפרונגען און געענטפערט צוטומעלט:

— איך פעררירכט מיין „טראנק"...

די מיסעס האט געדריקט מיט די פלייטשעס און איז ארויס...

בערטע איז בייזער געווארען. זי האט די קאסעלע געריסען פון אלע זייטען. ענדליך איז די קאסעלע געווארען רויט אין בלוט...

— זעה דו האסט די פינגער צושניטען — איז ראזע צוגעלאפען...

— עס שאדט נישט... האט בערטע זיך ניט אונטערגעגעבען... דאס איז בלוטיג געלד...

ראזע איז געריהרט געווארען, האט זיך געווישט די אויגען, אבער וועלענדיג צוגעבען מוט איהר גוטער און ליעבער חבר'טע האט זי זיך צולאכט, און איז איהר געקומען צו הילף.

דאס קאסעלע איז צוריסען געווארען אויף צוויי.

פאר די צוויי חבר'טעס האט זיך ענטפלעקט א פערכשופ'טע וועלט. אינוועניג איז געווען עפעס א מאדנע רעדעל אויסגעדרעהט מיט פאפירענע ציפער און צווישען דעם רעדעל האט זיך גערודעלט זילבערנע דיימס....

זיי האבען די דיימס ארויסגעגראבעלט מיט די פינגער

איינע נאָך די אנדערע, ווי מען גראָבעלט ארויס געלד אין חלום און מען זוכט נאָך...

אז זיי האָבען שוין געהאט די זעכציג סענט האָבען זיי זיך פרעהליך צולאכט און זיינען אראָב אין סטריט.

אין צימער האט זיך געוואלגערט דאס קאסעלע און האָט אויסגעקוקט, ווי א צוגראָבענער קבר...

דאָס צווייטע קאסעלע איז געשטאַנען אין א ווינקעל מיט דעם גרויזאמען ציפער 40 און האָט ווי מיט שרעק געווארט אויף דעם זעלבען סוף פון איהר חבר'טע...

אינהאלט:

ליעבע אהן א היים — — — — — — — 7
די אמעריקאנער אייראפעאישע — — — — 13
די אילוזיע — — — — — — — — 19
גלייכהייט — — — — — — — — 25
אויגען — — — — — — — — 36
ראטשילד און ראקאפעלער — — — — — — — 39
זיין רייזע קיין אמעריקא — — — — — — 44
דעם ברודער'ס טשעק — — — — — — — 49
ערשטע רייהען — — — — — — — — 55
דער גענאסע מיט'ן וויין — — — — — — 61
דעם בארבערס ווייבעל — — — — — — — 65
די הינקעדיגע טענצערין — — — — — — 72
דער אלטער — — — — — — — — — 77
א שאפ־מיידעל — — — — — — — — 84
די צוויי ארבייטער מיידלעך — — — — — 88
צוקונפטס־ארטיקלען — — — — — — — 100
וויכטיגע מיטינגען — — — — — — — 106
דער מאן קומט! — — — — — — 112
דער רב — — — — — — — 118
דער זין פון ארבייט — — — — — — 126
וויסענשאפטליכע ליעבע — — — — — — 132
דער אויטאמאביל — — — — — — — 137
דער נייער לעזער — — — — — — — 141
ער האט געלאכט — — — — — — — 147

די פרעמדע — — — — — — — — — — — — 153
די צוויי מוטערס — — — — — — — — 157
די געשטארבענע — — — — — — — — 163
די „עלעגיע" — — — — — — — — — 168
גוטיגע ווערטער — — — — — — — — 173
זיי האבען מורא — — — — — — — — 176
די טובה — — — — — — — — — — 184
דער אונפעהיגער כלל־טהוער — — — — — — 193
מענשען־ליעבע — — — — — — — — — — 201
דער בעזוך — — — — — — — — — 204
ביים שוי־פענסטער — — — — — — — 212
דער בעגלייטער — — — — — — — — 219
קליינע ערצעהלונגען — — — — — — — 226
מיידעלשער שפאס — — — — — — — 233
די געשיכטע פון צוויי קאסעס — — — — 244